

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Jednostka organizacyjna Samorządu Województwa Łódzkiego

91-302 Łódź, ul. Snycerska 8, tel. 42 203 48 00,
e-mail: info@rcpslodz.pl, <https://rcpslodz.pl>

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO ZA ROK 2024

Opracował Wydział ds. Badań i Analiz

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi

ŁÓDŹ 2025

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	4
WPROWADZENIE	5
I. KLUCZOWE WNIOSKI I REKOMENDACJE Z OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO ZA ROK 2024.....	9
II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ WOJEWÓDZTWA.....	21
1. Stan i prognozy ludności	21
2. Aktywność ekonomiczna ludności	28
3. Sytuacja społeczna w regionie	32
III. KORZYSTAJĄCY Z POMOCY I WSPARCIA	36
1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej	36
1.1. Korzystający ogółem.....	36
1.2. Korzystający ze świadczeń.....	39
1.3. Powody udzielenia pomocy i wsparcia	46
2. Świadczenia z pomocy społecznej	50
2.1. Świadczenia pieniężne (zasiłki)	50
2.2. Świadczenia niepieniężne (usługi).....	56
2.2.1. Praca socjalna	56
2.2.2. Wspieranie rodziny przeżywającej trudności.....	61
2.2.3. Usługi opiekuńcze.....	67
2.2.4. Pozostałe usługi.....	71
2.3. Inne rodzaje pomocy i świadczeń	74
3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami.....	82
4. Usamodzielnienie	93
IV. INFRASTRUKTURA POMOCY I WSPARCIA WEDŁUG GRUP ODBIORCÓW	99
1. Rodziny.....	100
2. Dzieci i młodzież.....	100
3. Osoby starsze	107
4. Osoby z niepełnosprawnościami	114
5. Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	117
6. Mapa zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego	123
V. KADRA JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG TYPÓW JEDNOSTEK.....	125
VI. ŚRODKI FINANSOWE NA ZADANIA POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG TYPÓW JEDNOSTEK I RODZAJÓW WSPARCIA	136
VII. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	145

SŁOWNICZEK	147
BIBLIOGRAFIA.....	182
ANEKS: PODSUMOWANIE OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WŁ ZA ROK 2024 (WERSJA NIEDOSTĘPNA CYFROWO)	185
ANEKS2: PODSUMOWANIE OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WŁ ZA ROK 2024 (WERSJA DOSTĘPNA CYFROWO).....	190

WYKAZ SKRÓTÓW

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CIS	Centrum integracji społecznej
DDP	Dzienny dom pomocy
DPS	Dom pomocy społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIS	Klub integracji społecznej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
MOPS	Miejski ośrodek pomocy społecznej
OPS	Ośrodek pomocy społecznej
OWES	Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	Podmioty ekonomii społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
POW	Placówka opiekuńczo-wychowawcza
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
PUP	Powiatowy urząd pracy
PWD	Placówka wsparcia dziennego
RCPS	Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
ŚDS	Środowiskowy dom samopomocy
WTZ	Warsztat terapii zajęciowej
ZAZ	Zakład aktywności zawodowej
ZPCh	Zakład pracy chronionej

WPROWADZENIE

Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego sporządzana jest corocznie zgodnie z wymogami ustawowymi, określonymi w art. 16 a ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami ustawy do kompetencji jednostek samorządu terytorialnego – na szczeblu gminnym, powiatowym i wojewódzkim – należy przygotowanie analizy zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej.

W aspekcie przedmiotowym zasoby obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej, bez względu na podmiot je finansujący i realizujący. Uwzględniają również – w myśl ustawy – osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

Analiza w postaci oceny zasobów pomocy społecznej przedstawiana jest do dnia 30 kwietnia przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu. Na podstawie ocen sporządzonych przez gminy i powiaty, samorząd województwa opracowuje i przedstawia ocenę zasobów do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa i do dnia 31 lipca wojewodzie. Uwzględnia w niej kwestie i problemy społeczne wynikające z przyjętej strategii w zakresie polityki społecznej.

Na poziomie operacyjnym sporządzenie oceny zasobów pomocy społecznej związane jest z gromadzeniem i opracowywaniem danych statystycznych przekazywanych przez wszystkie jednostki organizacyjne pomocy społecznej działające w obszarze województwa (lokalne i powiatowe) na przeznaczonym do tego celu formularzu, drogą elektroniczną za pośrednictwem programu informatycznego – Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS).

Uzyskane dane – poddane analizie – wraz z danymi pochodzącymi z aplikacji CeSAR MRPiPS oraz z innych źródeł (m.in. ze sprawozdania MRiPS-03, MRiPS-05, MRiPS-06 czy sprawozdania z realizacji programu „Posiłek w domu i w szkole”) służą do sporządzenia zbiorczego raportu w postaci Oceny zasobów pomocy społecznej za dany rok.

Ocena zasobów pomocy społecznej przeprowadzana jest w oparciu o formularz wyposażony w narzędzie do agregowania danych. Pozwala ono na automatyczne pobieranie danych z aplikacji dziedzinowych oraz baz zewnętrznych, dzięki czemu umożliwia tworzenie spójnego raportu zawierającego gotowe zestawienia i analizy.

Dokument pn. „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego za rok 2024” zawiera informacje pochodzące z następujących źródeł danych:

- ze sprawozdań z Oceny zasobów pomocy społecznej przekazanych przez poszczególne samorządy gminne i powiatowe, które na poziomie JST wypełniane były danymi z:

- systemów zewnętrznych – zasilanie komórek formularza OZPS następowało z systemów informatycznych CeSAR, CAS (dane dotyczące m.in. obszarów pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, pieczy zastępczej), bazy danych MEN-SIO, baz danych GUS;
 - systemów wewnętrznych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, tj. z aplikacji dziedzinowych wykorzystywanych przez te jednostki w ramach bieżącej działalności (np. POMOST, TT-Pomost) oraz na podstawie danych własnych jednostek (m.in. ewidencje, raporty, wyniki badań);
- z aplikacji CeSAR MRPiPS, za pośrednictwem której (na etapie tworzenia raportu wojewódzkiego) pozyskiwano m.in. dane pochodzące ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
 - ze sprawozdań resortowych, zawierających dane źródłowe dotyczące świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MRiPS-03), wybranych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i innych jednostek pomocy społecznej oraz zatrudnienia w systemie pomocy społecznej (MRiPS-06) oraz placówek zapewniających całodobową opiekę i wsparcie (MRiPS-05);
 - z rejestrów prowadzonych przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi.

Dane obrazujące poszczególne zjawiska z obszaru pomocy społecznej pochodzą z:

- 177 jednostek pomocy społecznej realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej o zasięgu gminnym,
- 21 jednostek pomocy społecznej realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej na szczeblu powiatowym,
- 3 jednostek terytorialnych realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej o zasięgu gminnym i o zasięgu powiatowym.

Pierwszy rozdział opracowania zawiera syntetyczny opis kluczowych wniosków płynących z Oceny zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego za rok 2024, które stanowią podstawę opracowania prezentowanych w tej części raportu rekomendacji.

W części drugiej zamieszczono opis aktualnej sytuacji demograficznej i społecznej w województwie łódzkim. Źródło prezentowanych danych stanowią w większości dane publikowane przez Główny Urząd Statystyczny (m.in. Bank Danych Lokalnych), a także dane pochodzące ze sprawozdań z Oceny zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

W rozdziale pierwszym i drugim, odwołując się do danych ze statystyki publicznej, zaprezentowano najbardziej aktualne wartości (dane GUS według stanu na dzień 31.12.2024 r.) Ze względu na terminarz zasilania danych statystycznych, nie wszystkie wartości w ramach opisywanych zjawisk dostępne były dla roku 2024. W takich przypadkach wskazano wartości najbardziej aktualne (tj. za rok 2023 lub 2022).

Trzecia część opracowania zawiera charakterystykę osób i rodzin korzystających z różnych form wsparcia oferowanych przez system pomocy społecznej wraz z powodami udzielenia wsparcia oraz szczegółową analizę przyznawanych świadczeń, w tym pieniężnych oraz niepieniężnych (usług) skierowanych do poszczególnych grup odbiorców, w szczególności: usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, pracy socjalnej, wspierania rodziny przeżywającej trudności. Omówiono kwestie związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami oraz pomocą przyznaną na usamodzielnienie. Analizując powyższe zagadnienia odniesiono się do kwestii właściwości kompetencyjnych gmin i powiatów oraz uwzględniono zróżnicowanie terytorialne występowania poszczególnych zjawisk.

W rozdziale czwartym charakterystyce poddano infrastrukturę pomocy i wsparcia oferującą usługi poszczególnym grupom klientów pomocy społecznej, tj.: rodzinom, dzieciom i młodzieży, osobom starszym, osobom z niepełnosprawnościami oraz innym osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Opis dotyczy zarówno podaży, jak i popytu na usługi oferowane przez podmioty takie jak: placówki specjalistycznego poradnictwa i ośrodki interwencji kryzysowej, placówki wsparcia dziennego, podmioty pieczy zastępczej, w tym rodzinnej oraz instytucjonalnej, domy pomocy społecznej, dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy, kluby samopomocy, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, mieszkania wspomagane oraz treningowe, a także noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych i ogrzewalnie. Zaprezentowano w szczególności informacje dotyczące liczby oferowanych miejsc, łącznej liczby osób korzystających ze wsparcia poszczególnych jednostek, liczby osób zamieszkujących ośrodki, a także (w zależności od dostępności) liczby osób w nich umieszczonych i oczekujących na przyjęcie do placówek.

Rozdział piąty zawiera charakterystykę kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w województwie łódzkim, kadry jednostek składających się na zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia oraz zasoby instytucjonalne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, jednostek działających w zakresie reintegracji oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej, a także mieszkań wspomaganych i treningowych.

W szóstej części raportu zaprezentowano informacje oraz dane dotyczące środków finansowych wydatkowanych przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego na zadania realizowane w ramach pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej.

Rozdział siódmy opracowania poświęcony jest analizie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi w zakresie zlecania podmiotom trzeciego sektora realizacji zadań publicznych.

Opracowanie uzupełniono o aneks zawierający tabelaryczne podsumowanie najważniejszych informacji dotyczących zasobów pomocy społecznej w województwie łódzkim za rok 2024 w perspektywie porównawczej do roku 2023 i 2022.

I. KLUCZOWE WNIOSKI I REKOMENDACJE Z OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO ZA ROK 2024

WNIOSKI:

1. W 2024 roku województwo łódzkie zamieszkiwało około **2,35 mln osób**. W skali kraju łódzkie zajmowało 7. miejsce pod względem liczby ludności. W województwie łódzkim obserwowany jest spadek liczby ludności o utrwalonym trendzie.
2. W województwie łódzkim obserwowany jest szczególnie intensywny proces **starzenia się społeczeństwa** (co dotyczy w szczególności kobiet, które żyją przeciętnie dłużej, niż mężczyźni). Struktura wiekowa ludności województwa podlega niekorzystnym zmianom – zmniejsza się odsetek ludności w wieku produkcyjnym, a zwiększa – w wieku poprodukcyjnym.
3. Struktura ludności według aktywności ekonomicznej w województwie łódzkim jest stosunkowo stabilna. W 2024 roku nieco ponad 54,4% mieszkańców w wieku 15-89 lat stanowiły osoby pracujące, około 1,5% to osoby bezrobotne, natomiast udział osób biernych zawodowo wynosił 43,7%.
4. **Stopa bezrobocia rejestrowanego** osiągnęła na koniec 2024 roku wartość **5,4%**. Wartość ta pozostała na takim samym poziomie jak w roku poprzednim. Szczególnie niekorzystną sytuację pod względem poziomu bezrobocia obserwowano w powiecie opoczyńskim, pajęczańskim łaskim i tomaszowskim.
5. **Wśród ogółu bezrobotnych** zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie łódzkim w 2024 roku **39,2% stanowiły osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok** (wzrost o 0,07 p. proc. w porównaniu do roku 2023).
6. W 2024 roku w zasobach gmin województwa łódzkiego pozostawało ok. **68,6 tys. mieszkań komunalnych**, z czego 7,0% (4,8 tys.) stanowiły mieszkania socjalne. **Na mieszkania socjalne oczekiwało w roku oceny 5,7 tys. osób** (o 1,1 tys. mniej niż rok wcześniej).
7. W województwie łódzkim w 2024 roku **z pomocy i wsparcia oferowanego przez OPS i PCPR**, przyznawanego na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz innych przepisów, zarówno w formie decyzji administracyjnej, jak również bez takiej decyzji, **skorzystało łącznie 118,4 tys. osób**, co stanowi około **5,0% ogółu ludności województwa łódzkiego**. Zarówno liczba, jak i udział korzystających z pomocy i wsparcia w województwie łódzkim zmniejsza się systematycznie od 2015 roku.

8. Pomocą udzielaną **wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej** (tj. w postaci świadczeń z pomocy społecznej oraz pracy socjalnej) objęto w 2024 roku w województwie łódzkim **52,7 tys. rodzin** (o około 1,0 tys. mniej niż w roku 2023) liczących łącznie **94,8 tys. osób**.
9. W 2024 roku pomocą w formie **świadczeń** objęto ponad **41,8 tys. rodzin** (o 2,2 tys. rodzin mniej niż w roku 2023) liczących łącznie **74,3 tys. osób**.
10. Łączna liczba osób, którym w 2023 roku przyznane zostało **świadczenie z pomocy społecznej**, wyniosła **52,5 tys. osób** (44,0% wszystkich korzystających z pomocy i wsparcia) – o około 3,8 tys. osób mniej niż rok wcześniej. Liczba ta z roku na rok ulega systematycznemu **zmniejszeniu**.
11. W województwie łódzkim obserwowany jest wyraźny **spadek wskaźnika deprywacji lokalnej**¹, który zmniejszył się z 4,3% w roku 2016 do 2,2% w roku 2024.
12. Najbardziej **rozpowszechnioną formą** wsparcia w województwie łódzkim są **świadczenia pieniężne**. Osoby korzystające z tej formy wsparcia stanowiły w 2024 roku **66,0%** ogółu osób, którym przyznano świadczenie, jednak ich liczba (34,6 tys. osób) była niższa o około 2,2 tys. osób niż w roku 2023. Ze **świadczeń niepieniężnych** skorzystało w tym okresie **41,0%** wszystkich świadczeniobiorców (21,5 tys. osób – o 1,7% mniej niż w roku ubiegłym).
13. Wśród wszystkich świadczeniobiorców w województwie łódzkim, w 2024 roku **51,0%** stanowiły osoby **długotrwale korzystające ze świadczeń**. Ich udział zwiększył się po raz pierwszy od sześciu lat, **zaburzając tym samym proces stopniowego zmniejszania skali długotrwałego pozostawania w systemie świadczeń**.
14. W strukturze świadczeniobiorców dominowały osoby **w wieku produkcyjnym**, a ich udział był wyraźnie wyższy wśród mężczyzn (64,0%) niż wśród kobiet (47,2%). Dysproporcja pomiędzy odsetkiem kobiet i mężczyzn w wieku aktywności zawodowej, którzy pobierają świadczenia z pomocy społecznej, **wyraźnie się pogłębia** – tj. udział ten maleje w przypadku kobiet, a wzrasta wśród mężczyzn.
15. Do **najczęstszych powodów** przyznawania pomocy i wsparcia w województwie łódzkim w 2024 roku należały: **długotrwała lub ciężka choroba** (53,7% rodzin), **niepełnosprawność** (39,7%), **ubóstwo** (35,9%), **bezrobocie** (32,8%) oraz **bezzradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego** (15,5%). W ujęciu długookresowym (od 2015 roku) obserwowany jest bardzo silny wzrost odsetka rodzin otrzymujących wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby

¹ Stosunek liczby osób pobierających świadczenia pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców (w %).

- oraz umiarkowany wzrost udziału rodzin otrzymujących pomoc z tytułu niepełnosprawności, a także systematyczne zmniejszanie się skali korzystania ze wsparcia w powodu ubóstwa oraz bezrobocia.
16. Z tytułu głównych powodów przyznawania wsparcia w 2024 roku w województwie łódzkim udzielono łącznie blisko **4,1 mln świadczeń (pieniężnych i niepieniężnych)**. Liczba ta była niższa niż w roku 2023 (o około 200,0 tys.).
 17. **Świadczeniem pieniężnym**, którego w 2024 roku w województwie łódzkim udzielono największej liczbie osób, był **zasiłek celowy** – objęto nim 54,0% świadczeniobiorców – 28,3 tys. osób. Liczba ta była o 3,0 tys. osób mniejsza niż w roku 2023. Największą część zasiłków celowych stanowiły zasiłki wypłacane w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu” (blisko 74,0% osób pobierających zasiłek celowy).
 18. Istotną pozycję w świadczeniach rodzinnych zajmują **zasiłki rodzinne wraz z dodatkami**. W 2024 roku z tej formy pomocy korzystało **średnio w miesiącu 21,5 tys. rodzin** – przeciętnie o 8,5 tys. rodzin mniej niż w roku 2023.
 19. W województwie łódzkim w 2024 roku z **jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka** skorzystało **5,0 tys. rodzin**. Liczba ta ulega systematycznemu **zmniejszeniu** ze względu na **malejącą liczbę urodzeń** oraz stosunkowo niską kwotę kryterium dochodowego przy rosnącym poziomie wynagrodzeń.
 20. Najczęściej udzielanym w 2024 roku w województwie łódzkim świadczeniem opiekuńczym kierowanym do osób z niepełnosprawnościami był **zasiłek pielęgnacyjny**. W roku oceny udzielono **669,0 tys. tego rodzaju świadczeń** na łączną kwotę ponad 144,4 mln zł (o ponad 13,5 tys. świadczeń i 3,0 mln zł więcej niż w roku 2023).
 21. W 2024 roku w województwie łódzkim udzielono również **154,2 tys. świadczeń pielęgnacyjnych** na łączną kwotę blisko 458,1 mln zł (o ok. 5,0 tys. mniej świadczeń i blisko 70,4 mln zł więcej niż w roku 2023).
 22. W 2024 roku w województwie łódzkim nastąpił **spadek liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym**, które objęto **pracą socjalną (44,6 tys. rodzin** liczących łącznie 77,3 tys. osób; o około 300 rodzin mniej niż rok wcześniej). Rodziny te stanowiły 3,3% ludności województwa (w roku 2023 było to 3,4%).
 23. W 2024 roku w województwie łódzkim realizowano **1257 kontraktów socjalnych, którymi objęto 1393 osoby** (o 18 mniej niż w roku 2023). Kontrakty realizowane w województwie łódzkim w 2024 roku w zdecydowanej większości (ponad 60,0%) dotyczyły rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin.

24. W 2024 roku województwie łódzkim pracę socjalną prowadzono w oparciu o **46 projektów socjalnych** (o 21 mniej niż przed rokiem), którymi objęto **1615 osób**. Liczba uczestników projektów zwiększyła się o 423 osoby, co sugeruje realizację projektów w bardziej licznych grupach i na większą skalę.
25. Istotną pozycją w ramach **świadczeń niepieniężnych** jest wspieranie mieszkańców województwa łódzkiego poprzez zapewnienie im **darmowego posiłku**. Wsparciem tym objęto w 2024 roku **13,4 tys. osób** (o 1,5 tys. mniej niż rok wcześniej), tj. około 26,0% wszystkich osób, którym przyznane zostało świadczenie z pomocy społecznej.
26. W 2024 roku z **usług opiekuńczych w tym ze specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług sąsiedzkich** (nowa forma wsparcia) skorzystało łącznie blisko **6,9 tys. osób** (ponad 1,3 mln godzin wsparcia na łączną kwotę **41,5 mln zł**) – o 21 osób więcej niż przed rokiem. **Usługami specjalistycznymi** objęto **113 osób**. Ze **specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi** skorzystało w roku oceny **166 osób** (wartości nieznacznie wyższe do zeszłorocznych). Z usług sąsiedzkich skorzystało **110 mieszkańców**.
27. W łódzkich ośrodkach pomocy społecznej w 2024 roku wsparcia w postaci **poradnictwa specjalistycznego** udzielono ponad **2,7 tys. rodzin** liczącym łącznie **6,4 tys. osób**, co stanowi niewielki spadek (poniżej 100 rodzin) w porównaniu do roku 2023.
28. Natychmiastową specjalistyczną pomocą w ramach **interwencji kryzysowej** objęto w łódzkich ośrodkach pomocy społecznej w 2024 roku **558 rodzin liczących łącznie 1139 osób** (1,3% wszystkich rodzin, które uzyskały pomoc w formie świadczeń). W roku 2024 wsparciem w tej formie objęto o 129 rodzin więcej niż w roku 2023.
29. W 2024 roku w ośrodkach pomocy społecznej w województwie łódzkim pomocy w opiece i wychowaniu dziecka udzielało 248 asystentów rodziny (o 17 więcej niż rok wcześniej), którzy swoim wsparciem objęli 2,0 tys. rodzin (nieznaczny wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim – o 0,1 p. proc.).
30. W 2024 roku odnotowano znaczny wzrost liczby osób objętych **programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (207 osób** w roku oceny wobec 136 w roku 2023).
31. W 2024 roku kwota **dofinansowania** zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami **ze środków PFRON i środków własnych powiatów** wyniosła w województwie łódzkim prawie **115,1 mln zł** i była wyższa niż w roku poprzednim o 12,5 mln zł.

32. Wartość dofinansowania **związanego z likwidacją barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się** w województwie łódzkim w 2024 roku wyniosła **10,7 mln zł** (o 1,8 mln zł więcej w porównaniu do roku 2023). Wsparcie w tej formie otrzymało ponad **2,1 tys. osób** (o 200 osób więcej niż przed rokiem).
33. W 2024 roku wartość dofinansowania na **zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny** wyniosła w województwie **28,6 mln zł** (o 6,5 mln zł więcej niż przed rokiem). Z pomocy w tej formie skorzystało **17,7 tys. osób** (o 3,5 tys. osób więcej niż w roku ubiegłym).
34. Wartość dofinansowania **turnusów rehabilitacyjnych** w województwie łódzkim w 2024 roku wyniosła **16,4 mln zł** (o 3,3 mln zł więcej niż w roku poprzednim). Pomocą w postaci dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych objęto **8,6 tys. osób** (o 1026 osób więcej niż w roku 2023).
35. W ramach programu „Aktywny samorząd” w 2024 roku w województwie łódzkim udzielono **2,4 tys. świadczeń** na łączną kwotę ponad **14,4 mln zł**. Liczba i kwota świadczeń nieznacznie wzrosła w porównaniu do poziomu zeszłorocznego.
36. W 2024 roku w województwie łódzkim wielkość pomocy pieniężnej na **usamodzielnienie** wyniosła blisko **7,5 mln zł** (o około 265,0 tys. zł wyższa niż w roku poprzednim). Największą część świadczeń w ramach pomocy na usamodzielnienie przyznano osobom opuszczającym rodzinne formy pieczy zastępczej (65,0%), około 33,0% stanowiła pomoc finansowa dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, a zaledwie 3,0% świadczeń przyznano pełnoletnim osobom opuszczającym inne instytucje.
37. W 2024 roku w województwie łódzkim funkcjonowało łącznie **26 podmiotów świadczących poradnictwo specjalistyczne**.
38. Wśród jednostek świadczących wsparcie dla dzieci i młodzieży w województwie łódzkim w 2024 roku odnotowano: 100 placówek wsparcia dziennego (o 2 mniej niż w roku ubiegłym), 85 placówek opiekuńczo-wychowawczych (o 2 więcej), 2 847 podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej (o 66 więcej). Ponadto, w województwie zatrudnionych było 115 koordynatorów pieczy zastępczej (o 8 więcej niż przed rokiem).
39. W 2024 roku na terenie województwa łódzkiego funkcjonowało **55 domów pomocy społecznej** (o jeden więcej niż rok wcześniej). Z ich usług w ciągu roku **skorzystało łącznie 6926 osób** (o 315 więcej niż rok wcześniej). Liczba osób zamieszkujących DPS (5880 wg stanu na koniec 2023 r.) nadal utrzymywała się na niższym poziomie niż przed rokiem 2020, tj. przed wybuchem epidemii COVID-19, która w znaczny sposób zaburzyła funkcjonowanie tych placówek.

40. Wśród innych placówek oferujących wsparcie i pomoc głównie osobom starszym w 2024 roku odnotowano m.in.: **42 dzienne domy pomocy** (o 2 więcej niż w roku 2023) oraz **239 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów** (o 9 więcej).
41. Ośrodki oferujące wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami w województwie łódzkim w 2024 roku to m.in.: **51 środowiskowych domów samopomocy** (o 1 więcej niż przed rokiem), **44 warsztaty terapii zajęciowej** (o 2 więcej w porównaniu z 2023 rokiem) oraz **8 zakładów aktywności zawodowej** (tyle samo, co w roku poprzednim).
42. Wśród innych jednostek oferujących wsparcie grupom osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w 2024 roku należy wymienić: **1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży** (tak samo, jak w roku 2023), **2 centra integracji społecznej** (jedno aktywne i jedno z zawieszoną działalnością, tak jak w roku poprzednim), **7 klubów integracji społecznej** (tyle samo, co rok wcześniej), **119 mieszkań treningowych i wspomaganych** (o 20 więcej) oraz **27 schronisk dla osób bezdomnych, 4 noclegownie i 3 ogrzewalnie**.
43. W 2024 roku w jednostkach pomocy społecznej zatrudnionych było nieco ponad **3,5 tys. pracowników** (wartość wyższa o 38 osób niż w 2023), z czego 6,5% stanowiła kadra kierownicza (228 osób), 35,8% – pracownicy socjalni (1266 osób), 11,2% pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne (394 osoby), a 46,5% – pozostali pracownicy (1644 osoby).
44. W 2024 roku **kryteria ustawowe dotyczące wymaganej liczby pracowników socjalnych** zostały **spełnione przez 128 gmin** województwa łódzkiego (sumarycznie o 3 mniej niż w roku poprzednim), a w przypadku 49 gmin co najmniej jeden warunek ustawowy nie został spełniony.
45. Wskaźnik obrazujący **stopień specjalizacji pracowników socjalnych** w 2024 roku wyniósł w województwie łódzkim **52,0%** (wartość wyższa o 2,9 p. proc. niż w roku 2023).
46. **Wydatki poniesione w 2024 roku na zadania realizowane w ramach polityki społecznej** w województwie łódzkim wyniosły ponad **3,3 mld zł**. Kwota ta **wzrosła** w porównaniu do roku 2023 o 16,2% (około 460,4 mln zł).
47. W **strukturze wydatków** poniesionych na zadania realizowane w ramach polityki społecznej w 2024 roku dominowały wydatki ponoszone na pomoc społeczną (48,0%), w dalszej kolejności znalazły się wydatki na wsparcie rodzin (45,7%), natomiast środki finansowe na ochronę zdrowia, pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz edukacyjną opiekę wychowawczą stanowiły łącznie 6,4% wszystkich wydatków.

48. **Współpracę z organizacjami pozarządowymi** w 2024 roku zadeklarowało nieco ponad 1/3 gmin(74) oraz prawie wszystkie powiaty (22) funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego.

REKOMENDACJE:

Województw łódzkie, podobnie jak cała Polska mierzy się obecnie w obszarze polityki społecznej z nowymi wyzwaniami, jakimi jest konieczność rozwoju systemów środowiskowych usług społecznych, a także praca nad upodmiotowieniem i uspołecznieniem szeroko pojętych działań pomocowych. Szansa na pozytywne zmiany i profesjonalizację działań w obszarze polityki społecznej zależy od wielu czynników, w tym w szczególności od procesu rozwoju i specjalizacji kadr służb społecznych, ich odbiurokratyzowania i przygotowania do nowych wyzwań związanych z przeobrażeniami zarówno rynków pracy, rodziny, jak i całych struktur społecznych. Pandemia COVID-19 zwróciła naszą uwagę zarówno na znaczenie jak i możliwości dopasowania polityki społecznych do dynamicznie przeobrażającego się świata oraz konieczność wypracowania w jej obszarze odpowiedzi na zmiany w obszarach takich jak np. migracja, zmiany demograficzne czy technologiczne.

Szczególnymi wyzwaniami obserwowanymi w 2024 roku w systemie pomocy społecznej w województwie łódzkim były wciąż jeszcze widoczne skutki pandemii COVID-19, która w znacznym stopniu zaburzyła jego funkcjonowanie. Dotyczy to w szczególności skali świadczenia poszczególnych usług społecznych – nadal niższej, niż przed 2020 rokiem. Z drugiej strony stopniowo wkraczał on w fazę przemian związanych z procesem deinstytucjonalizacji, któremu towarzyszyło systematyczne zwiększanie dostępności i adekwatności poszczególnych form wsparcia do istniejących potrzeb. Wyzwaniem były również liczne zmiany wprowadzone w prawodawstwie krajowym w zakresie poszczególnych rodzajów świadczeń (głównie rodzinnych) oraz uruchomienie w systemie pomocy społecznej nowych usług, które należało wdrożyć w ramach realizacji lokalnej i regionalnej polityki społecznej.

Jednocześnie kształt polityki społecznej w regionie niezmiennie określają procesy demograficzne, takie jak m.in.: ujemny przyrost naturalny, malejąca dzietność czy wzrost przeciętnej długości życia. Generują one wyzwania nie tylko w obszarze rozwoju usług opiekuńczych czy zdrowotnych, ale z uwagi na szerokie spektrum konsekwencji zmuszają do zmian również w tak odległych wydawałoby się obszarach, jak polityka energetyczna czy architektura (projektowanie uniwersalne).

W roku oceny **liczba osób obejmowana wszelkimi formami wsparcia w województwie łódzkim uległa względnej stabilizacji** po okresie intensywnego spadku w poprzednich latach.

Stanowi to efekt współwystępowania odmiennych tendencji w zakresie korzystania z poszczególnych rodzajów świadczeń i usług.

Z jednej strony obserwowano **wyraźne spadki liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, w szczególności pieniężnych** – głównie dotyczy to zasiłków celowych, przysługujących osobom w trudnej sytuacji życiowej w celu zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych oraz zasiłków okresowych, przyznawanych głównie z tytułu bezrobocia. Tendencje te wskazują na **poprawę sytuacji finansowej i bytowej mieszkańców województwa łódzkiego**.

Znacznie **zmniejszyła się również liczba rodzin uprawnionych do korzystania z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka** (tzw. „becikowe”). Wynika to głównie z **coraz mniejszej liczby dzieci w regionie** – zarówno za sprawą malejącej liczby urodzeń, jak i ujemnego salda migracji, oraz **stosunkowo niskiej kwoty kryterium dochodowego** przy rosnącym poziomie wynagrodzeń.

Zmniejszyła się również liczba osób objęta **wsparciem w formie darmowego posiłku**, co może stanowić – przynajmniej częściowo – efekt trwałej rezygnacji z powyższej formy wsparcia po okresie jego ograniczonej dostępności w okresie pandemii. Jednocześnie zważywszy na fakt, że ponad 90% korzystających z posiłków to dzieci i młodzież, oraz mając na uwadze wzrost kwoty świadczenia wychowawczego w 2024 roku do kwoty 800 zł miesięcznie można podejrzewać, że **część rodzin samodzielnie sfinansowała dzieciom posiłki w szkole lub zrezygnowała z ich darmowego otrzymywania**, aby uchronić swoje dzieci przed stygmatyzowaniem przez rówieśników z powodu niskiego statusu materialnego.

Jednocześnie w roku oceny odnotowano w województwie łódzkim **natężenie zjawiska długotrwałego pozostawania w systemie świadczeń z pomocy społecznej**. W związku z powyższym wskazane jest dalsze bieżące monitorowanie udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń, aby zapobiec potencjalnym negatywnym skutkom, jakie mogą towarzyszyć temu zjawisku, takich jak np. brak aktywnej postawy beneficjentów wsparcia w zakresie samodzielnego poszukiwania rozwiązań mających na celu poprawę ich sytuacji na rzecz korzystania z publicznego wsparcia.

Z drugiej strony, nastąpiło **zahamowanie tendencji spadkowych dotyczących korzystania z wielu usług społecznych świadczonych w regionie**. Dotyczy to m.in. **pracy socjalnej** realizowanej z osobami i rodzinami z terenu województwa łódzkiego. **Zwiększyła się również skala interwencji kryzysowej**, mającej na celu przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie w obliczu sytuacji kryzysowej. Jednocześnie w województwie **nasilił się problem przemocy w rodzinie**, o czym świadczy znaczący wzrost liczby osób objętych programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. O ile sytuacja

materialna mieszkańców województwa uległa poprawie, o tyle powyższe zjawiska wskazują na **pogorszenie się ich stanu psychicznego oraz doświadczanie trudności w radzeniu sobie z sytuacjami kryzysowymi**, których przybywa we współczesnym świecie. Z tego względu niezwykle istotne jest dalsze rozwijanie systemu wsparcia zdrowia psychicznego mieszkańców regionu, w którym istotną pozycję zajmują przedsięwzięcia realizowane przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi – m.in. Regionalny interwencyjny telefon zaufania dla dzieci i młodzieży oraz Wojewódzki telefon wsparcia dla seniorów.

Skala udzielonego wsparcia zwiększyła się również w przypadku innych rodzajów usług. Dotyczyło to w szczególności **stale rozwijanych usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych oraz nowych w systemie wsparcia – usług sąsiedzkich, a także specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Systematycznie zwiększają się rozmiary pomocy na **usamodzielnienie**, przyznawanej pełnoletnim osobom opuszczającym pieczę zastępczą oraz inne instytucje. Znacznie wzrosła również **liczba osób korzystających z dofinansowań udzielanych w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami**, służących m.in. likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, zaopatrzeniu w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny oraz pokryciu kosztów udziału w turnusach rehabilitacyjnych. **Zwiększenie skali i dostępności wsparcia** w tym zakresie możliwe było dzięki wprowadzeniu odpowiednich zmian w przepisach oraz sukcesywnemu zwiększaniu kwot dofinansowań.

Powyższe tendencje są szczególnie istotne w obliczu **wzrostu znaczenia długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności jako głównych powodów udzielania pomocy w województwie łódzkim**. Jednocześnie w regionie zmniejsza się **skala korzystania ze wsparcia ze względu na ubóstwo i bezrobocie**.

Rok 2024 przyniósł **znaczące zmiany w systemie świadczeń opiekuńczych**, skierowanych do osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów. Z dniem 1 stycznia 2024 roku obowiązywać zaczęły zapisy ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym, która wprowadziła **nową formę wsparcia dla osób z niepełnosprawnością**, wywołując jednocześnie **szereg zmian w zasadach dotyczących uprawnień do istniejących świadczeń opiekuńczych**.

Największe zmiany w zakresie możliwości korzystania ze wsparcia nastąpiły w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego. Z początkiem 2024 roku zaprzestano również przyznawania specjalnego zasiłku opiekuńczego osobom, które wcześniej go nie pobierały. Powyższe modyfikacje przełożyły się na nieznaczne spadki liczby świadczeń przyznanych w 2024 roku beneficjentom z województwa łódzkiego, przy czym **nie miały one istotnego wpływu na skalę całego wsparcia udzielanego w ramach świadczeń opiekuńczych**.

Pozytywnym zjawiskiem jest **rozwój specjalistycznej kadry** świadczącej usługi w zakresie pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. W 2024 roku odnotowano w szczególności wzrost liczby i stopnia profesjonalizacji pracowników socjalnych, zwiększenie liczby pracowników świadczących usługi opiekuńcze oraz asystentów rodziny. Utrzymanie tej powyższej zmiany i przekształcenie jej w utrwalony trend wymaga **dalszego, intensywnego wspierania procesu profesjonalizacji kadr służb społecznych**. Niezbędne jest tworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych, umożliwiających podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych (w tym osiągnięcie kolejnych stopni specjalizacji), jak i finansowych, zachęcających do podejmowania pracy w zawodzie pracownika socjalnego.

Wyzwania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej wymagają wielostronnego podejścia wzmacnianego poprzez dobrze zaplanowaną koordynację działań na wielu płaszczyznach. Konieczna jest kontynuacja działań zmierzających do profesjonalizacji kadry, poprawy warunków pracy pracowników systemu pomocy społecznej, standaryzacji usług, a także ich rozwoju zgodnie z wyzwaniami procesu deinstytucjonalizacji (przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki lokalnej).

W związku z powyższymi zjawiskami oraz wyzwaniami stojącymi przed polityką społeczną, a także mając na uwadze wnioski i rekomendacje formułowane przez przedstawicieli poszczególnych jednostek organizacyjnych pomocy i wsparcia funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w ramach corocznej oceny w zakresie pomocy społecznej, rekomenduje się:

- Intensyfikację działań na rzecz **poprawy warunków pracy kadr służb społecznych**, wśród której obserwowany jest znaczny ubytek i duża rotacja. Problem narasta od wielu lat, a brak działań w tym obszarze powoduje m.in. obniżenie płynności działania systemu wsparcia oraz znaczące niedobory pracowników mogące prowadzić do obniżania się jakości świadczonych usług. Działania jakie należy podjąć to w szczególności stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych i finansowych zachęcających do podejmowania pracy w zawodzie pracownika socjalnego oraz wsparcie procesu profesjonalizacji kadr służb społecznych umożliwiającego podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych, w tym osiągnięcie kolejnych stopni specjalizacji. Istotną kwestią jest również stworzenie systemu wsparcia pomagającego przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu oraz pomoc w organizacji i finansowaniu **superwizji** pracowników służb społecznych. Konieczna jest też współpraca na poziomie wojewódzkim z uczelniami, gdyż niezbędne jest wykształcenie nowych kadr przygotowanych do pracy w pomocy społecznej.

- **Wsparcie małych gmin** poprzez dostarczanie wiedzy i narzędzi do realizacji zadań z zakresu polityki społecznej; wsparcia wymagają nie tylko ośrodki pomocy społecznej, ale również władze gmin, często nieposiadające pełnej wiedzy na temat wyzwań w obszarze polityki społecznej, jak i generowanych przez nie potrzeb;
- Wspieranie inicjatyw oraz **wdrażanie innowacyjnych rozwiązań**, które zwiększają efektywność wsparcia poprzez indywidualizację, kompleksowość i długofalowość działań na rzecz poszczególnych grup docelowych o zróżnicowanych potrzebach;
- **Zabezpieczenie wsparcia osobom samotnym, starszym oraz z niepełnosprawnością** poprzez dalszy rozwój usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania oraz poszerzenie oferty środowiskowych form opieki, takich jak dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy, rodzinne domy pomocy, a także wolontariat;
- **Rozwój poradnictwa, poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej** oraz wszelkich innych form mających na celu wsparcie mieszkańców województwa w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej i poprawie zdrowia psychicznego. Na potrzebę rozwoju tego rodzaju usług wskazuje m.in. wzrastająca liczba samobójstw wśród dzieci oraz rosnąca liczba porad udzielanych przez telefon zaufania;
- **Wzmocnienie działań na rzecz dalszego rozwoju asystentury rodzinnej** (szczególnie z uwagi na ograniczenie źródeł finansowania tego typu wsparcia) poprzez zwiększanie liczby wysokowykwalifikowanej i dobrze opłacanej kadry pracującej z rodziną niewydolną wychowawczo (asystent rodziny) mający na celu uniknięcie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej;
- **Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej**, w szczególności jej zawodowych form, przy jednoczesnym ograniczaniu rozwiązań instytucjonalnych, m.in. poprzez promocję rodzicielstwa zastępczego służącą pozyskaniu kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych niezawodowych i zawodowych, zagwarantowanie rodzinom zastępczym odpowiedniego wsparcia, m.in. w formie „szybkiej ścieżki” dostępu do usług medycznych w tym zwłaszcza specjalistycznych (m.in. do psychiatry dziecięcego, neurologa dziecięcego, ortopedy); wsparcie samorządów w procesie deinstytucjonalizacji (również poprzez pomoc w wykorzystaniu środków UE przeznaczonych na wzmocnienie potencjału rodzicielstwa zastępczego);
- **Tworzenie nowych mieszkań wspomaganych i treningowych**, w tym treningowych oraz interwencyjnych dla osób czasowo nie posiadających miejsca zamieszkania (np. dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej czy ofiar przemocy);

- Rozwój i wzmocnienie **współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz wsparcie rozwoju ekonomii społecznej w regionie;**
- **Rozwój projektowania uniwersalnego** oraz stosowanie **nowoczesnych rozwiązań projektowych** pozwalających na modyfikowanie lub łączenie różnych funkcji w budynkach w zależności od istniejących potrzeb (np. możliwość adaptacji budynku przedszkola na ośrodek wsparcia dziennego, dom pomocy społecznej lub inne przeznaczenie wynikające ze zmian w strukturze społeczno-demograficznej określonego obszaru).

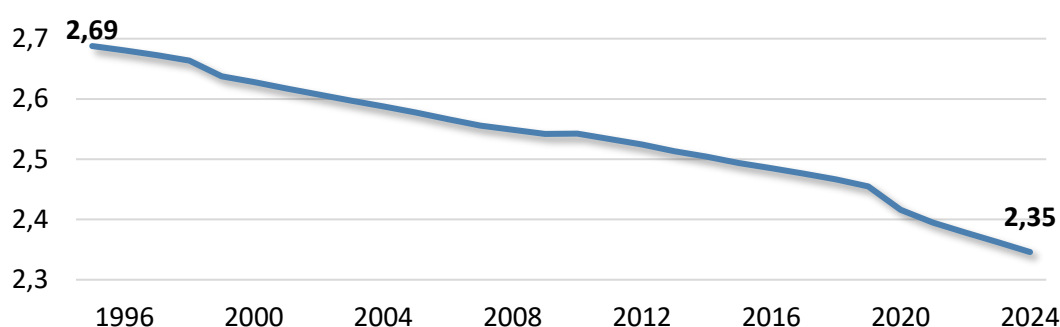
Rekomendowane powyżej zadania są niezmiennie od lat, co zwraca uwagę na konieczność wzmocnienia działań realizowanych w obszarze pomocy społecznej. Konieczna zmiana systemowa musi być oparta nie tylko na nowym podejściu w myśleniu o pomocy społecznej, jako istotnym elemencie polityki społecznej, ale musi być też wzmacniana przez nowe możliwości wsparcia i oddziaływania społecznego. Niezbędnym krokiem na tej drodze jest przekształcenie systemu pomocy o charakterze interwencyjnym w system pomocy społecznej o charakterze wspierającym. Doprowadzi to w efekcie do poprawy skuteczności działań i poszerzenia skali oddziaływania polityki społecznej na rozwój całej społeczności lokalnej.

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ WOJEWÓDZTWA

1. Stan i prognozy ludności

Województwo łódzkie obejmuje 177 gmin, z czego 18 to gminy miejskie (w tym 3 miasta na prawach powiatu), 117 to gminy wiejskie, a 42 – miejsko-wiejskie. Łącznie zamieszkuje je około 2,35 mln osób, z czego niemal 62% stanowią mieszkańcy miast. Według stanu w dniu 31.12.2023 roku, województwo zamieszkiwało **2,36 mln osób**². Pod względem liczby ludności, województwo łódzkie odnotowało spadek w porównaniu z rokiem ubiegłym o jedną pozycję, na miejsce 7 w kraju.

Rysunek 1. Liczba mieszkańców województwa łódzkiego (w mln osób) w latach 1995-2024

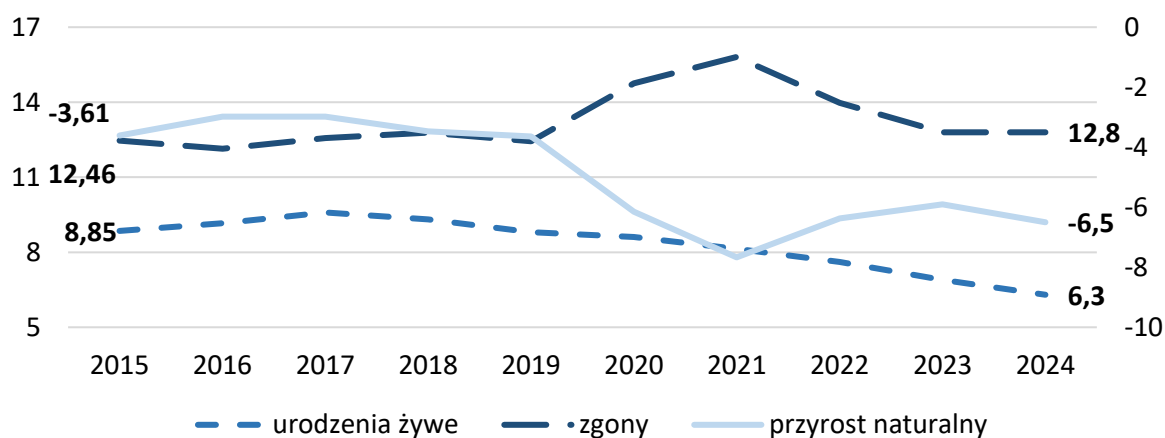
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W województwie łódzkim obserwowane jest zjawisko depopulacji o utrwalonym trendzie. W 2024 roku liczba mieszkańców województwa łódzkiego była niższa o ok. 16,6 tys. osób (około 0,7%) w porównaniu do stanu z roku 2023, natomiast w latach 1995-2024 liczba ta zmniejszyła się o ponad 341,8 tys. osób, co stanowi spadek o 12,7%. Spadek liczby ludności obserwowany w województwie łódzkim to wynik ujemnego przyrostu naturalnego (ubytku naturalnego) oraz ujemnego salda migracji.

W 2024 roku w województwie łódzkim urodziło się o prawie 15,2 tys. osób mniej niż zmarło (około 14,9 tys. urodzeń żywych wobec 30,0 tys. zgonów), a stopa przyrostu naturalnego (tj. wartość ubytku naturalnego przeliczona na 1000 mieszkańców) wyniosła -6,5 (przy wartości dla Polski wynoszącej -4,2). W zestawieniu województw pod względem przyrostu naturalnego pozycja łódzkiego w 2024 roku nie uległa zmianie – nadal pozostaje na przedostatnim miejscu w kraju, wyprzedzając województwo świętokrzyskie.

² Źródło: GUS, Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia, Warszawa 2025. Dane pochodzące z powyższego źródła obejmują informacje o stanie ludności opracowane na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31.03.2021 r.

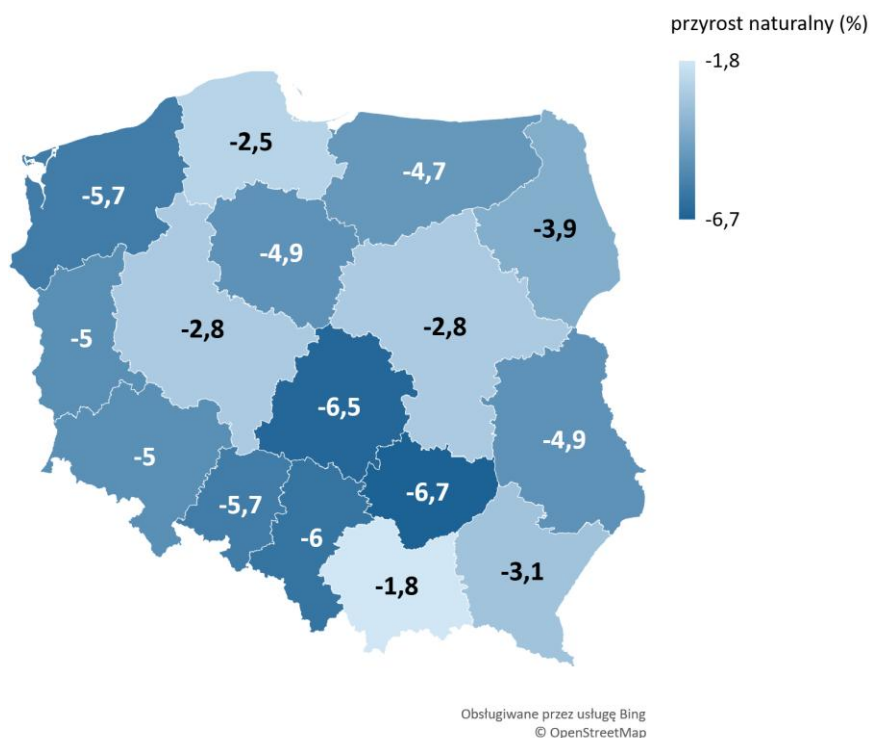
Rysunek 2. Liczba zgonów i urodzeń żywych (lewa oś; w tys. osób) oraz przyrost naturalny (prawa oś; w tys. osób) w województwie łódzkim w latach 2014 – 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Liczba zgonów utrzymała się w 2024 na podobnym poziomie do roku 2023. W latach 2020-2021 odnotowano zwiększoną w porównaniu do lat poprzednich liczbę zgonów, co było spowodowane rozwojem pandemii COVID-19 w Polsce i związaną z nią wysoką śmiertelnością z powodu tej choroby.

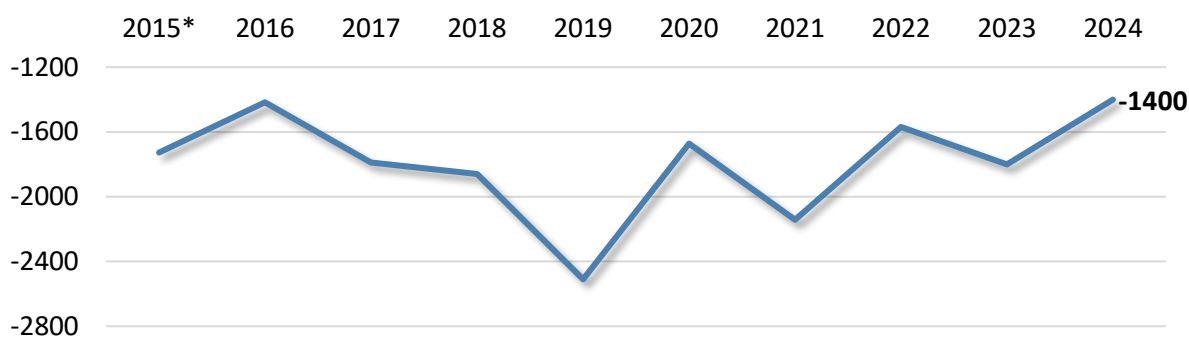
Rysunek 3. Stopa przyrostu naturalnego według województw w Polsce w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Podobnie, jak w przypadku przyrostu naturalnego, również ogólne saldo migracji (wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały) przyjmuje w województwie łódzkim wartości ujemne. W 2024 roku w związku ze zmianą miejsca zamieszkania lub pobytu województwo łódzkie opuściło 1,4 tys. osób. Wartości z ostatnich lat są zróżnicowane, wahają się między ok. 1,4 tys. a 2,5 tys. W roku oceny z województwa odpłynęło o 400 osób mniej niż w roku ubiegłym.

Rysunek 4. Saldo migracji w województwie łódzkim w latach 2015-2024

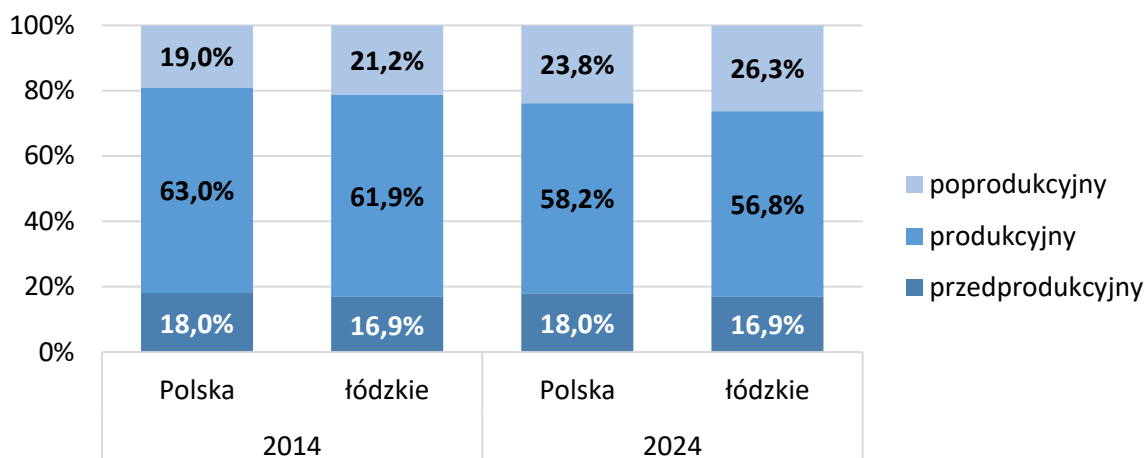
* Brak danych nt. salda migracji zagranicznych na pobyt stały. Wartość wskaźnika obejmuje wyłącznie saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jednym z najważniejszych negatywnych zjawisk obserwowanych w województwie łódzkim jest proces starzenia się społeczeństwa. Struktura wiekowa ludności województwa łódzkiego ulega niekorzystnym przemianom – zmniejsza się odsetek ludności w wieku w wieku produkcyjnym (56,8%; około 1332,8 tys. osób w 2024 r.), a zwiększa – w wieku poprodukcyjnym (w 2024 roku 26,3%; ponad 616 tys. osób)³. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym na podobnym poziomie co w 2014 r. (16,9%). Podobna tendencja obserwowana jest w całym kraju, przy czym w porównaniu do struktury wiekowej ludności w Polsce sytuacja demograficzna w województwie łódzkim prezentuje się zdecydowanie mniej korzystnie. Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym, wyniósł w województwie w 2024 roku 46,2 wobec 45,4 w roku 2023.

³ BDL GUS. Wiek przedprodukcyjny: do 17 lat, wiek produkcyjny: mężczyźni w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat, wiek poprodukcyjny: mężczyźni w wieku 65 lat i więcej i kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Rysunek 5. Struktura ludności według wieku produkcyjnego (w %) w województwie łódzkim i w Polsce w latach 2014 i 2024

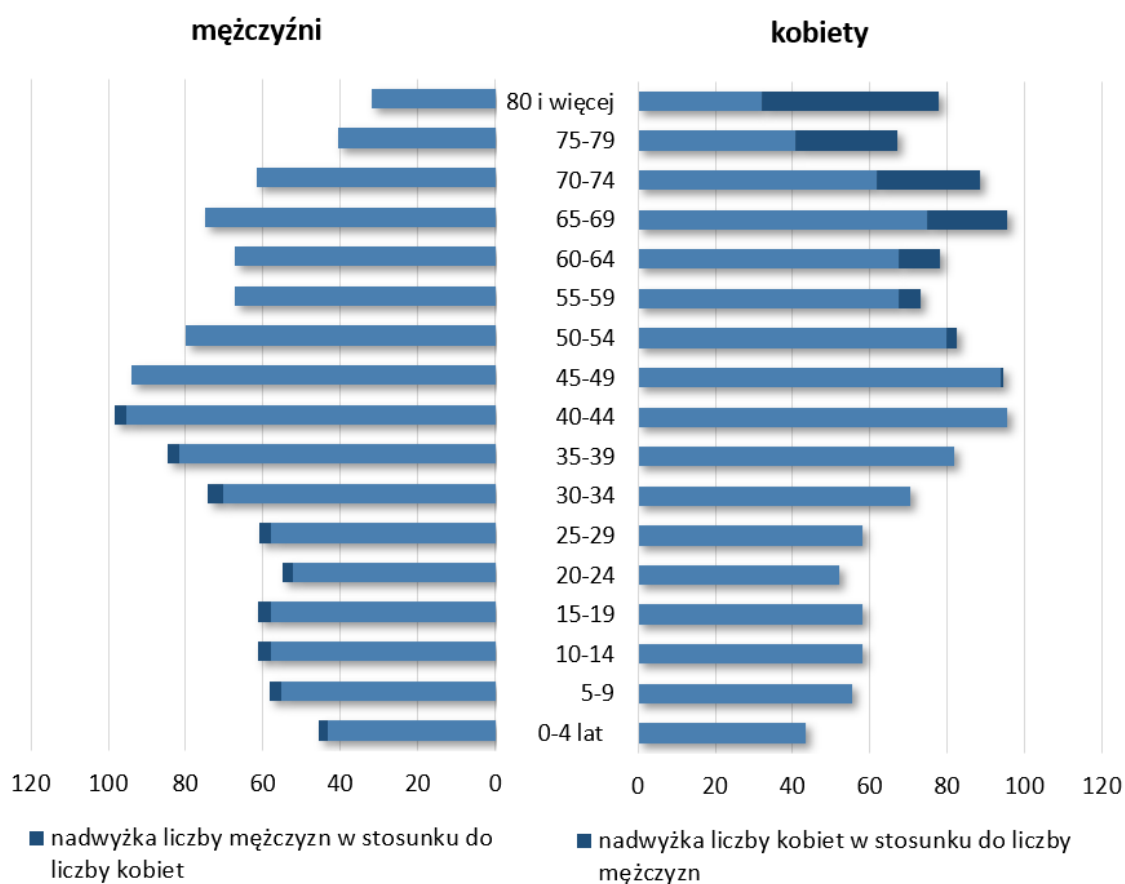

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2024 roku w strukturze wiekowej ludności dominowały osoby w wieku 40-44 lata (8,2%), 45-49 lat (8,0%) oraz 65-69 lat (7,3%). Niemniej jednak stosunkowo wysokie były również odsetki ludności w starszych grupach wiekowych, w tym przede wszystkim wśród kobiet. W 2024 roku łączny udział kobiet w wieku powyżej 75. roku życia wynosił 11,8%, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten ukształtował się na poziomie 6,5%. Jednocześnie począwszy od grupy wiekowej obejmującej osoby pomiędzy 45. a 50. rokiem życia, widoczna jest wyraźna nadwyżka liczby kobiet w stosunku do liczby mężczyzn. Zjawisko starzenia się społeczeństwa województwa łódzkiego dotyczy zatem w szczególności kobiet. Wynika to przede wszystkim z dłuższego przeciętnego trwania życia wśród kobiet, niż ma to miejsce wśród mężczyzn (81,2 lat przeciętnie dla kobiet wobec niespełna 73,2 lat dla mężczyzn⁴). Odwrotna sytuacja niż w przypadku osób starszych obserwowana jest w młodszych grupach wiekowych – wśród osób w wieku do 44. roku życia w 2024 roku występowała nadwyżka liczby mężczyzn w stosunku do liczby kobiet, przy czym przewaga ta była niewielka.

⁴ Wartości za 2023 rok; dane za 2024 rok nie były dostępne w momencie sporządzania raportu.

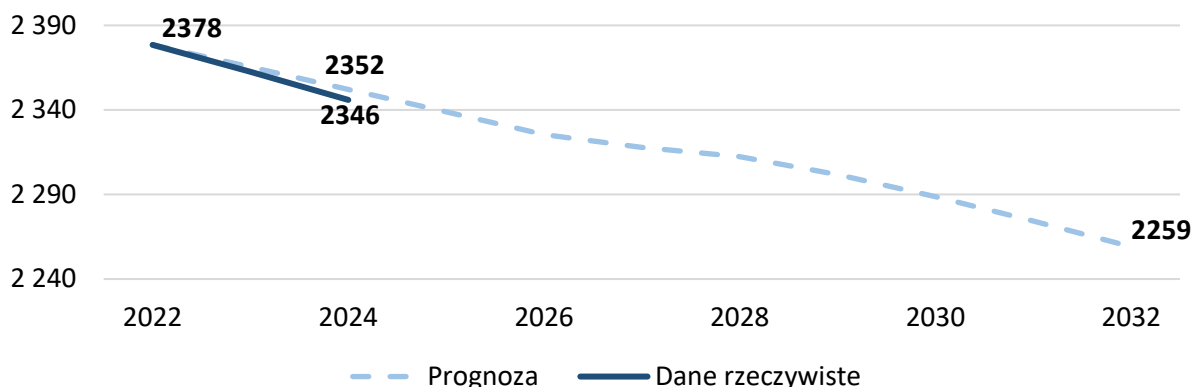
Rysunek 6. Struktura ludności według wieku i płci (w tys. osób) w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Zgodnie z prognozą ludności na lata 2023-2060 opracowaną przez GUS w 2023 roku, tendencja spadkowa liczby ludności w województwie łódzkim będzie się pogłębiała. Przewidywania wskazują, że populacja mieszkańców województwa zmniejszy się do poziomu niespełna 1,8 mln osób w 2060 roku. Przyglądając się zaprezentowanemu na wykresie porównaniu danych rzeczywistych w latach 2023-2024 z prognozą dla tych lat, zauważyć można, że faktyczna liczba mieszkańców województwa już w tym momencie jest niższa niż zakładają prognozy, co może sugerować, że populacja regionu może w przyszłości zmniejszyć się jeszcze bardziej niż w przewidywaniach.

Rysunek 7. Prognozowana i rzeczywista liczba ludności w województwie łódzkim w latach 2022-2032 (w tys. osób)

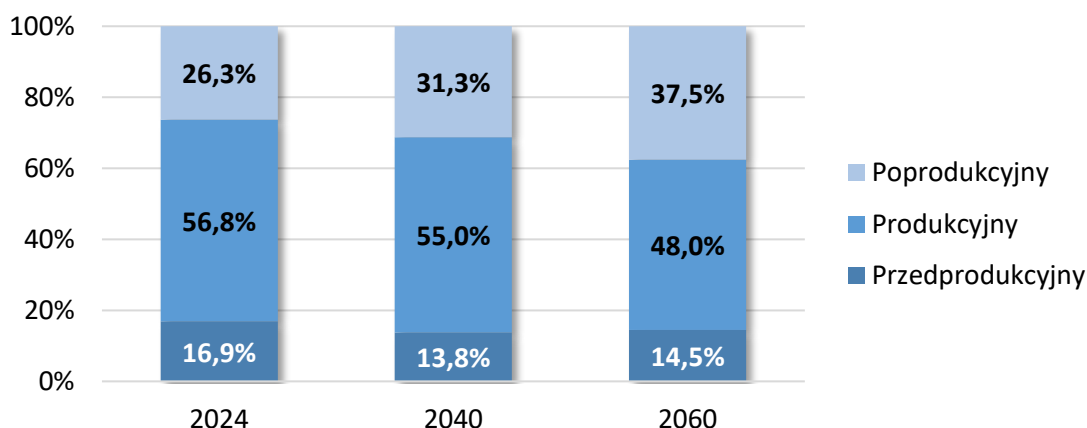

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2024 roku mediana wieku⁵ ludności w województwie łódzkim wyniosła 42,9 roku dla mężczyzn (przy czym 43,5 roku w miastach i 41,8 roku na wsi) oraz 47,2 roku dla kobiet (48,7 roku w miastach i 44,6 roku na wsi).

Dodatkowo, w województwie łódzkim zwiększać się będzie liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (powyżej wieku emerytalnego) – do 2060 roku liczba osób w tej grupie ma wzrosnąć o około 51,2 tys. (8,3%) w porównaniu z rokiem 2024. Powyższe zjawisko jest szczególnie negatywne w połączeniu z przewidywanym spadkiem liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (o około 480,4 tys. osób; 36,0%) oraz przedprodukcyjnym (o ponad 139,3 tys. osób; 35,1%).

Rysunek 8. Prognozowana struktura ludności według grup wieku (w %) w województwie łódzkim w roku 2040 i 2060 (2024 – dane rzeczywiste)

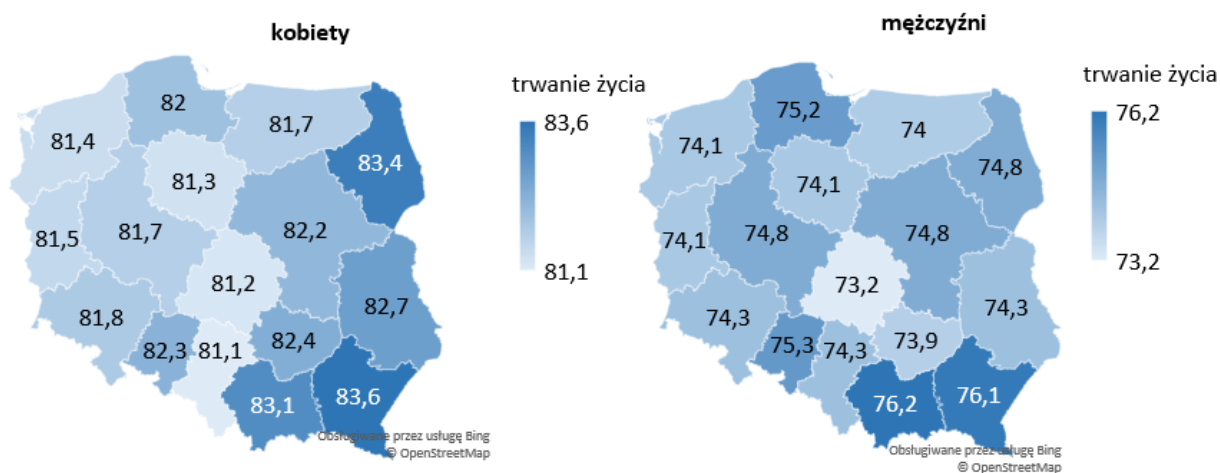

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

⁵ Mediana wieku (wiek środkowy) – parametr wyznaczający granicę wieku, którą połowa badanej populacji już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Przeciętne trwanie życia mieszkańców województwa łódzkiego⁶ jest krótsze niż średnio w kraju. W Polsce w 2023 roku⁷ przeciętne trwanie życia kobiet wynosiło 82 lata, zaś mężczyzn – 74,7 roku (dane GUS), podczas gdy w województwie łódzkim wartości te ukształtowały się na poziomie, odpowiednio: **81,2 roku oraz 73,2 roku**. Pod względem przeciętnego trwania życia mężczyzn województwo łódzkie zajęło ostatnie miejsce wśród wszystkich województw, natomiast pod względem przeciętnego trwania życia kobiet województwo znalazło się na przedostatnim miejscu, wyprzedzając tylko województwo śląskie.

Rysunek 9. Przeciętne trwanie życia kobiet (lewa mapa) i mężczyzn (prawa mapa) (w latach) w 2024 roku w przekroju województw w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

⁶ Przeciętne dalsze trwanie życia osób w momencie narodzin.

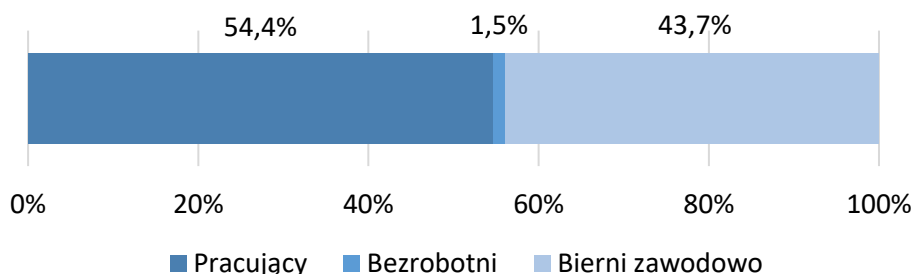
⁷ Dane za 2024 rok nie były dostępne w momencie opracowywania raportu.

2. Aktywność ekonomiczna ludności

Z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy ludność (w wieku od 15 lat do 89 lat⁸) dzieli się na pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo, przy czym pracujący i bezrobotni tworzą zbiorowość aktywnych zawodowo. Do kategorii pracujących zalicza się natomiast osoby wykonujące pracę najemną, prowadzące własną działalność gospodarczą, rolników prowadzących własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne, a także osoby, które nieodpłatnie pomagały w prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub innej rodzinnej działalności gospodarczej. W Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), a także w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań (NSP), aktywność ekonomiczną ocenia się na podstawie sytuacji respondenta w badanym tygodniu.

W 2024 roku⁹ ludność aktywna zawodowo stanowiła w województwie 56,1% populacji w wieku 15-89 lat¹⁰ (1,1 mln osób), natomiast bierni zawodowo – niewiele ponad 43,9% tej zbiorowości (853 tys. osób). Zdecydowana większość (97,3%) aktywnych zawodowo to osoby pracujące, natomiast bezrobotni stanowili około 1,5% mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 15–89 lat (29 tys. osób). Struktura ludności według aktywności ekonomicznej w województwie łódzkim jest stosunkowo stabilna, a obserwowane wahania przyjmują głównie charakter sezonowy.

Rysunek 10. Struktura ludności według aktywności ekonomicznej (w %) w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rozpatrując aktywność ekonomiczną mieszkańców województwa według płci, na uwagę zasługuje odmienna struktura aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn. Wśród mężczyzn obserwowano stosunkowo wysoki udział osób pracujących (62,5% w IV kwartale 2024 roku – 574 tys. osób), podczas gdy odsetek pracujących kobiet ukształtował się na poziomie 47,5%

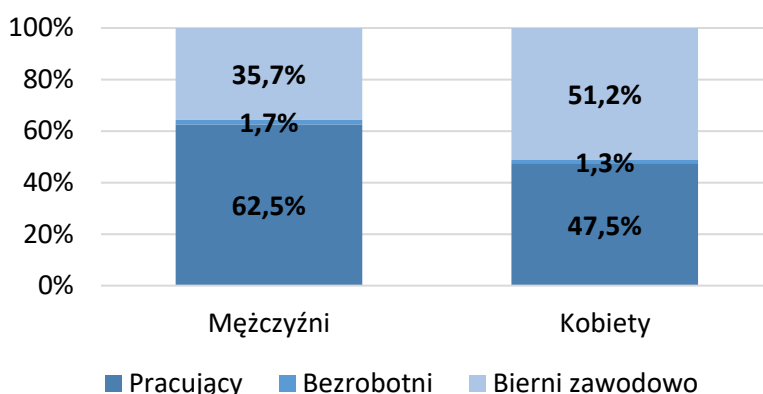
⁸ Zgodnie z założeniami Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

⁹ Stan w IV kwartale.

¹⁰ Źródłem danych do analiz w zakresie aktywności ekonomicznej ludności (poza bezrobociem rejestrowanym) są dane pochodzące z badania BAEL, w związku z czym analizy te odnoszą się do aktywności ekonomicznej ludności w wieku 15 – 89 lat.

(487,0 tys. osób). Jednocześnie udział biernych zawodowo w populacji mężczyzn był o około 15,5 p. proc. niższy, niż wśród kobiet. Zjawisko to wynika m.in. z dłuższego trwania życia i niższej granicy wieku emerytalnego kobiet, a tym samym ich większego udziału wśród osób w wieku poprodukcyjnym. Istotnym czynnikiem jest także nadal często obserwowana wśród kobiet rezygnacja z pracy lub z poszukiwania zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania opieki nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi. Odsetek osób bezrobotnych w przypadku obu płci był zbliżony (nieco wyższy wśród mężczyzn).

Rysunek 11. Struktura ludności według aktywności ekonomicznej i płci (w %) w województwie łódzkim w 2024 roku (IV kwartał)

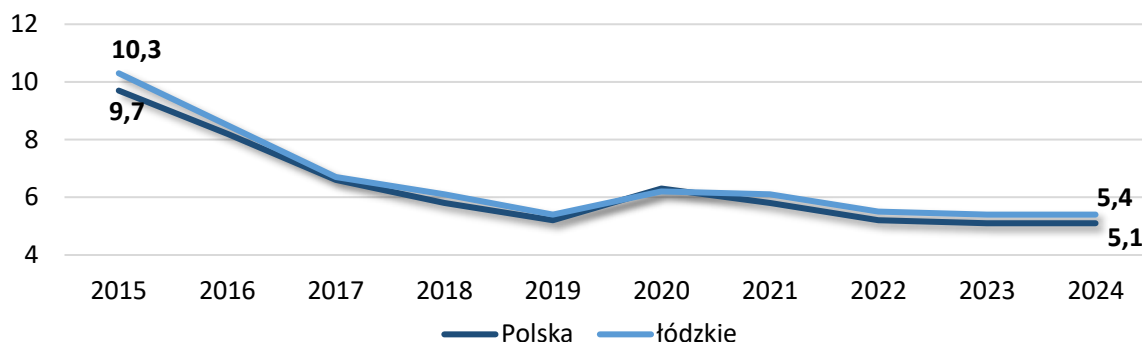

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza kluczowych wskaźników bezrobocia rejestrowanego dla województwa łódzkiego w latach 2015-2024 wskazuje na wyraźny spadek liczby osób zarejestrowanych w urzędach pracy jako bezrobotne. Liczba ta wzrosła nieznacznie w 2020 roku, czego przyczyną było najprawdopodobniej wprowadzenie ograniczeń w działaniu niektórych gałęzi gospodarki w związku z wystąpieniem epidemii COVID-19 w Polsce. W kolejnych latach sytuacja uległa poprawie i liczba bezrobotnych zmniejszyła się do 53,3 tys. osób w roku 2024.

Wzrostowi liczby osób bezrobotnych w 2020 roku towarzyszył również wzrost wartości stopy bezrobocia rejestrowanego obrazującej udział bezrobotnych w populacji osób aktywnych zawodowo. W końcu 2024 roku stopa bezrobocia w województwie uległa obniżeniu osiągając poziom zbliżony do obserwowanego w 2019 roku. Jej wartość dla województwa łódzkiego wyniosła 5,4% i była o 0,8 p. proc. niższa od zaobserwowanej w końcu roku 2020, ale także aż o 4,9 p. proc. niższa od wartości odnotowanej w końcu roku 2015. Jednocześnie stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie łódzkim kształtuje się na zbliżonym poziomie jak średnia dla kraju (łódzkie – 5,4%; Polska – 5,1%). Wartości te pozostały na takim samym poziomie jak w roku poprzedzającym analizę.

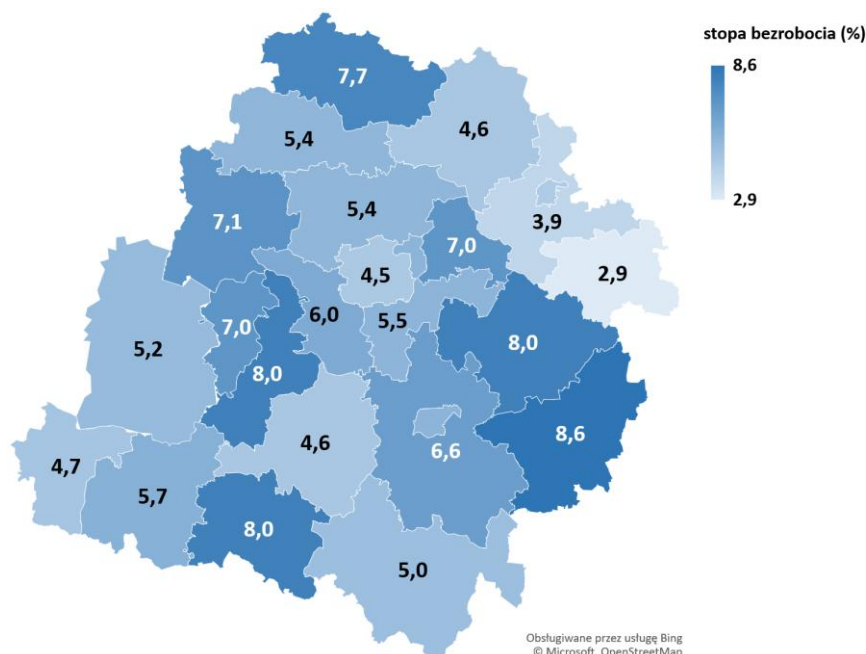
Rysunek 12. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) w województwie łódzkim na tle kraju w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W przekroju powiatów występują znaczne różnice w wielkości stopy bezrobocia rejestrowanego. Najwyższy poziom tego zjawiska obserwowany był m.in. w powiecie opoczyńskim, pajęczańskim łaskim i tomaszowskim, najniższy zaś w powiatach zlokalizowanych w północno-wschodniej części województwa (powiaty rawski, skierniewicki i miasto Skierniewice) oraz w jego stolicy.

Rysunek 13. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) w powiatach¹¹ województwa łódzkiego w 2024 roku

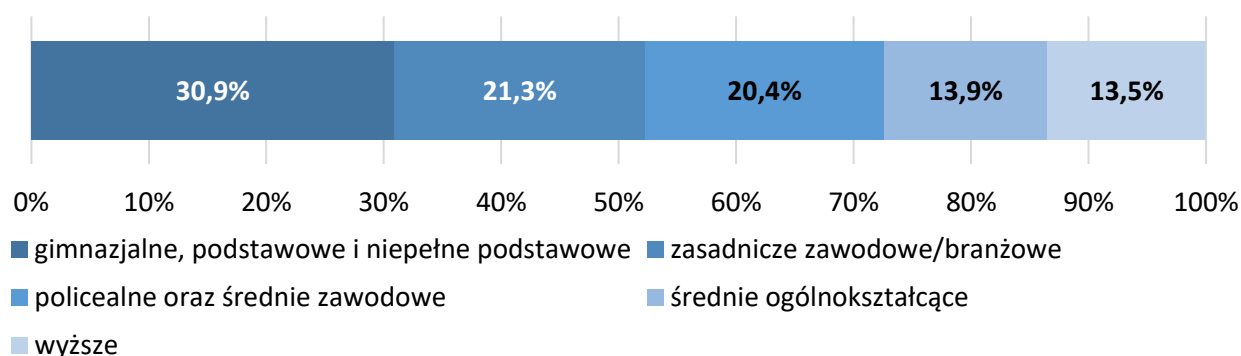

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

¹¹ Na mapach prezentujących dane w układzie powiatowym wartości dla Piotrkowa Trybunalskiego oraz Skierniewic nie są widoczne ze względu na ograniczone możliwości powiększenia mapy do rozmiarów umożliwiających ich wyświetlenie. Wartości te odwzorowane są intensywnością koloru na mapie, którą obrazuje skala znajdująca się w legendzie.

Jednocześnie ryzyko pozostawania w stanie bezrobocia jest większe wśród osób posiadających niższy poziom wykształcenia. Wśród osób bezrobotnych w województwie łódzkim w 2024 roku dominowały osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (aż 30,9%). Relatywnie najmniejszy odsetek bezrobotnych stanowiły osoby posiadające wykształcenie średnie ogólnokształcące (ok. 13,9% wszystkich bezrobotnych) oraz wyższe (13,5%).

Rysunek 14. Struktura bezrobotnych według wykształcenia (w %) w województwie łódzkim w 2024 roku

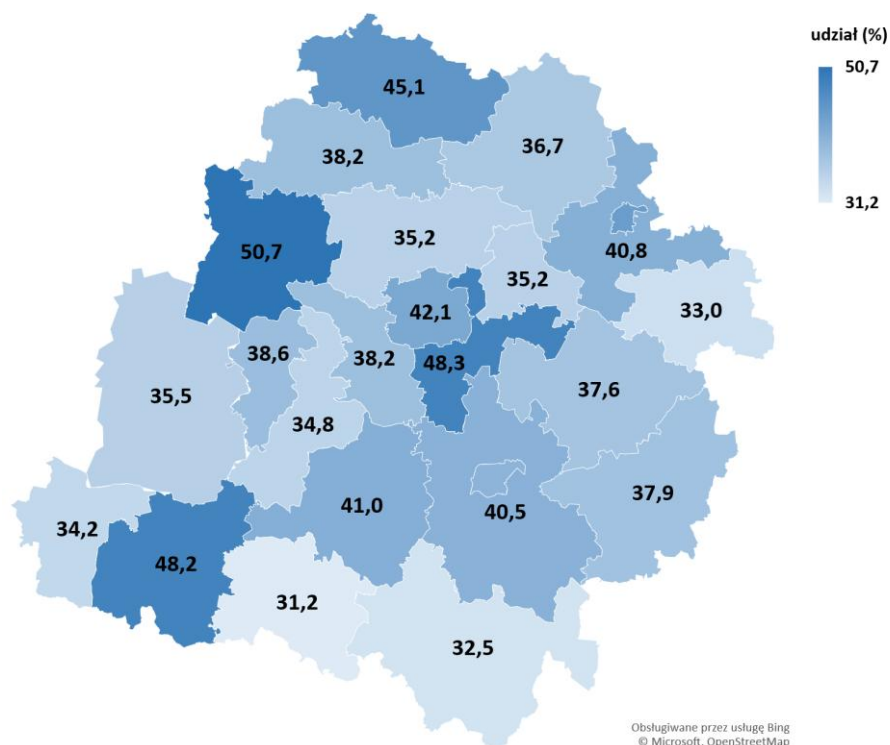

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie łódzkim w 2024 roku 39,9% stanowiły osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok.

Najbardziej niepokojącą sytuację pod tym względem obserwowano w powiecie poddębickim, łódzkim wschodnim i wieluńskim, gdzie osoby długotrwale bezrobotne stanowiły odpowiednio 50,7%, 48,3% oraz 48,2% wszystkich osób pozostających bez pracy. Najniższy udział osób długotrwale bezrobotnych odnotowano w powiecie pączęwskim, gdzie odsetek osób pozostających bez pracy przez okres dłuższy niż rok w stosunku do ogółu osób bezrobotnych wynosił jedynie 31,2%.

Rysunek 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż rok w ogóle bezrobotnych (w %) w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

3. Sytuacja społeczna w regionie

Wskaźniki zasięgu ubóstwa

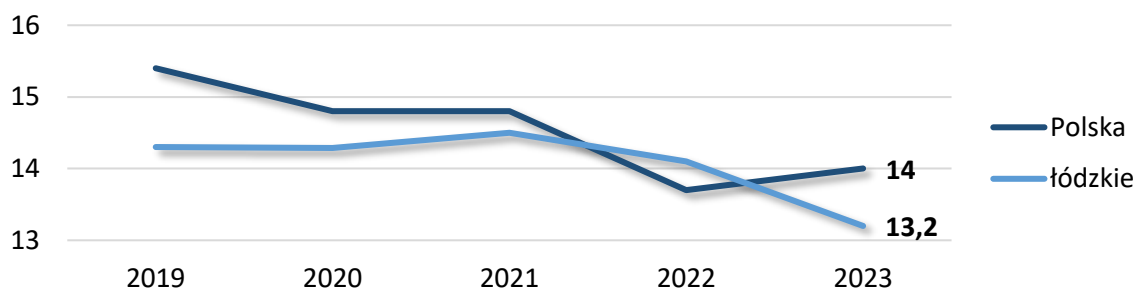
Dla poziomu województw w statystyce publicznej od 2019 roku udostępniany jest wyłącznie wskaźnik zasięgu ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych¹².

Wskaźnik ten wyliczany jest jako odsetek osób, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych) jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji w danym kraju. Wyliczany jest on na podstawie danych z Europejskiego badania dochodów i warunków życia ludności.

¹² Do 2019 roku dane z zakresu ubóstwa ekonomicznego dla poszczególnych województw prezentowane były przez GUS również w podziale na trzy wskaźniki: wskaźnik ubóstwa ustawowego, wskaźnik ubóstwa skrajnego oraz wskaźnik ubóstwa relatywnego. Od tego roku wartość powyższych wskaźników udostępniana jest wyłącznie dla całej Polski.

W 2023 roku¹³ w województwie łódzkim 13,2% mieszkańców posiadało dochód poniżej granicy ubóstwa. Wartość ta zmalała w porównaniu z rokiem ubiegłym o 0,9 p. proc., była także niższa od średniej dla kraju wynoszącej 14,0% osób ubogich w ogóle społeczeństwa.

Rysunek 16. Wskaźnik zasięgu ubóstwem w województwie łódzkim (w %) w latach 2019-2023*

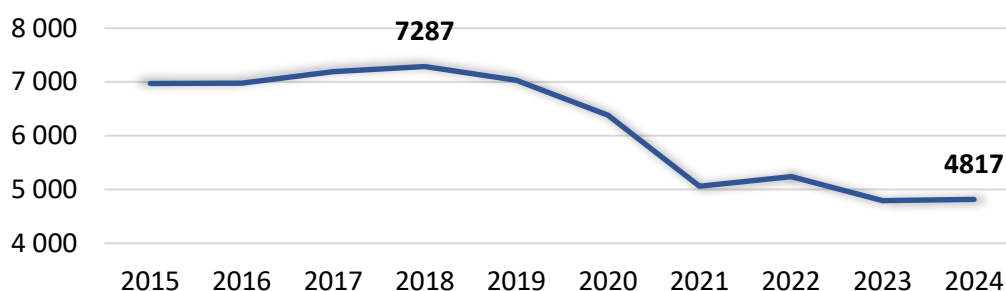
* Brak danych dla 2024 roku w momencie opracowywania niniejszego raportu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Infrastruktura społeczna

Zgodnie z danymi z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2024 roku w zasobach gmin województwa łódzkiego pozostawało **68,6 tys. mieszkań komunalnych** (o około 1,5 tys. mniej niż w roku poprzednim), spośród których 7,0% stanowiły lokale socjalne (4,8 tys. mieszkań). W roku oceny liczba mieszkań socjalnych w województwie pozostała na poziomie zbliżonym do roku poprzedniego (minimalny wzrost o 0,5% w porównaniu z 2023 r.).

Rysunek 17. Liczba mieszkań socjalnych (lokalii) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

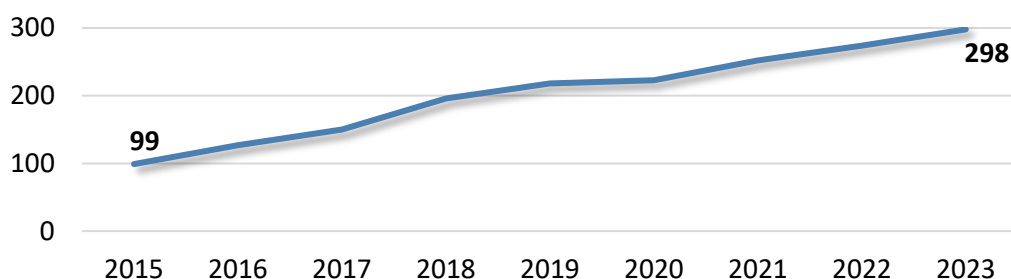
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Na mieszkanie socjalne w województwie łódzkim w 2024 roku oczekiwało ok. 5,7 tys. osób, co oznacza znaczący spadek liczby oczekujących w porównaniu do roku 2023 (o ponad 1,1 tys. osób). Zgodnie z przewidywaniami na rok 2025, liczba osób czekających na przyznanie mieszkania socjalnego w województwie łódzkim powinna pozostać na zbliżonym poziomie.

¹³ Brak danych dla 2024 roku w momencie opracowywania niniejszego raportu.

W województwie łódzkim w 2023 roku¹⁴ funkcjonowało **298 placówek oferujących 11,6 tys. miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3**. Od 2015 roku liczba żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych w regionie zwiększyła się trzykrotnie. Na każde 1000 dzieci w wieku poniżej 3 lat w 2023 roku przypadało około 216 miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (rok wcześniej było to o 30 miejsc mniej). Opieką w omawianych placówkach objęte było łącznie ok. 9,5 tys. Dzieci, co stanowiło 17,8% wszystkich dzieci w wieku do 3. roku życia mieszkających w województwie łódzkim.

Rysunek 18. Łączna liczba żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych w województwie łódzkim w latach 2015-2023*

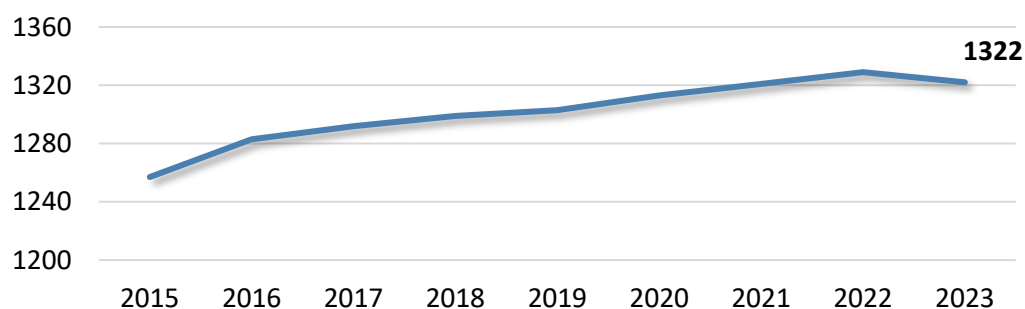

* Brak danych dla 2024 roku w momencie opracowywania niniejszego raportu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba przedszkoli¹⁵ w województwie łódzkim podlegała w latach 2015-2023¹⁶ tendencji wzrostowej, w wyniku czego liczba przedszkoli w województwie zwiększyła się w tym okresie z 1257 do 1322. W ostatnim roku odnotowano nieznaczny spadek wartości - o 7 jednostek.

Rysunek 19. Liczba przedszkoli w województwie łódzkim w latach 2015-2023*

* Brak danych dla 2024 roku w momencie opracowywania niniejszego raportu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

¹⁴ Brak danych za 2024 rok w momencie opracowywania niniejszego raportu.

¹⁵ Łącznie z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach podstawowych, zespołami wychowania przedszkolnego oraz punktami przedszkolnymi (cały okres) oraz przedszkolami specjalnymi.

¹⁶ Brak danych za 2024 rok w momencie opracowywania niniejszego raportu.

Warto zwrócić uwagę, że liczba przedszkoli jako takich wzrosła (o 8 placówek), natomiast spadła liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (o 5 oddziałów), punktów przedszkolnych (o 7 placówek) oraz zespołów wychowania przedszkolnego (o 3 placówki). Do placówek tych uczęszczało ok. 87,9 tys. dzieci.

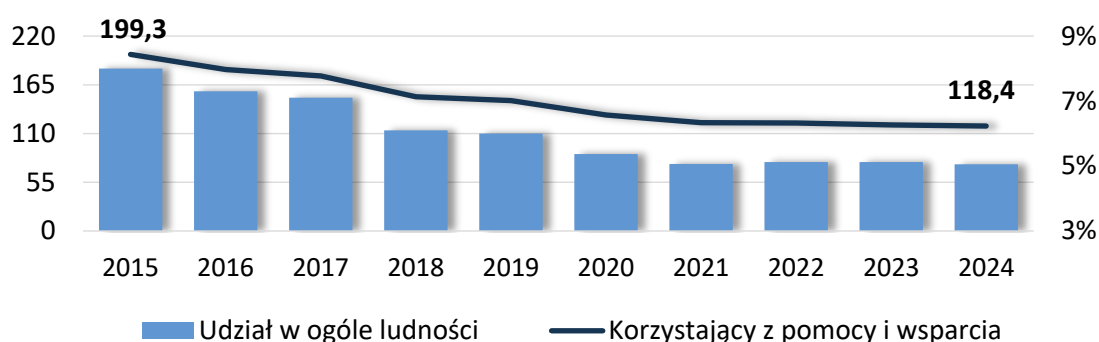
III. KORZYSTAJĄCY Z POMOCY I WSPARCIA

1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej

1.1. Korzystający ogółem

Ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie oferują mieszkańcom bardzo szerokie wsparcie. Jednostki te świadczą pomoc na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz innych przepisów. Wsparcie udzielane jest zarówno na podstawie decyzji administracyjnej, jak i bez konieczności wydawania takiej decyzji czy przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W województwie łódzkim w 2024 roku z **pomocy i wsparcia oferowanego przez OPS i PCPR skorzystało łącznie 118,4 tys. osób**¹⁷ (o ponad 1,1 tys. osób mniej niż przed rokiem), co stanowiło **5,0% ogółu ludności województwa łódzkiego**.

Rysunek 20. Liczba (w tys. osób; lewa oś) i udział w ogólnej liczbie ludności (w %; prawa oś) korzystających z pomocy i wsparcia w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego oraz BDL GUS.

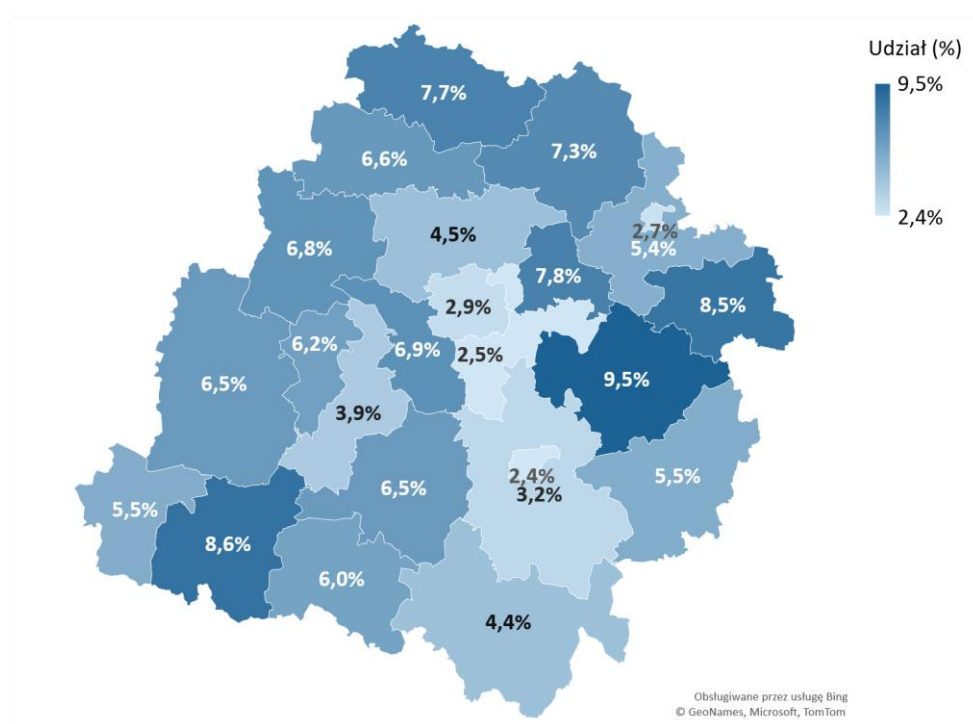
Zarówno liczba, jak i udział korzystających z pomocy i wsparcia w województwie łódzkim zmniejsza się systematycznie od 2015 roku. Szczególnie intensywny spadek liczby beneficjentów wsparcia obserwowany był do 2020 roku. Jedną z przyczyn tej sytuacji była niedostatecznie częsta aktualizacja kryteriów dochodowych uprawniających do pobierania

¹⁷ Liczba ta obrazuje rzeczywistą liczbę osób korzystających z różnego rodzaju świadczeń społecznych (zleconych i własnych) bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania. **Obejmuje pomoc udzieloną na podstawie ustawy o pomocy społecznej oraz innych przepisów.**

Liczba ta obejmuje osoby: 1) objęte wsparciem na podstawie ustawy o pomocy społecznej, w tym wyłącznie pracą socjalną, a także osoby objęte poradnictwem specjalistycznym oraz skierowane oraz umieszczone w domach pomocy społecznej; 2) osoby objęte wsparciem w postaci skierowań do centrów i klubów integracji społecznej oraz prac społecznie użytecznych; 3) osoby otrzymujące w OPS pomoc w formie dodatku mieszkaniowego lub dodatku energetycznego; 4) osoby, które uzyskały pomoc w ramach środków EFS; 5) osoby otrzymujące pomoc i wsparcie w PCPR na podstawie innych przepisów niż ustawa o pomocy społecznej (osoby niepełnosprawne korzystające ze świadczeń, np. w ramach środków PFRON; dzieci przebywające w pieczy zastępczej oraz usamodzielniani wychowankowie; osoby korzystające ze wsparcia punktu interwencji kryzysowej).

poszczególnych świadczeń z pomocy społecznej, co – przy jednoczesnym wzroście średniego poziomu wynagrodzeń – uniemożliwiało części osób korzystanie z tej formy wsparcia. W kolejnych latach system pomocy społecznej z jednej strony wychodził z kryzysu spowodowanego pandemią COVID-19, która w znacznym stopniu utrudniła i ograniczyła jego funkcjonowanie, z drugiej zaś stopniowo wkraczał w proces przemian związanych z wyzwaniami niesionymi przez deinstytucjonalizację. Towarzyszyło temu systematyczne zwiększanie dostępności poszczególnych form wsparcia oraz ich adekwatności do istniejących potrzeb. Dokonywana była modyfikacja niektórych rozwiązań wspierających, polegająca niekiedy na likwidacji dotychczasowych świadczeń oraz wprowadzaniu w ich miejsce nowych lub istotnie zmienionych¹⁸. W efekcie ścierania się powyższych tendencji, liczba osób obejmowana różnymi formami wsparcia w województwie łódzkim w latach 2021-2024 ustabilizowała się na względnie stałym poziomie.

Rysunek 21. Udział osób korzystających z pomocy i wsparcia w ogóle ludności powiatów (w %) w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok oraz BDL GUS.

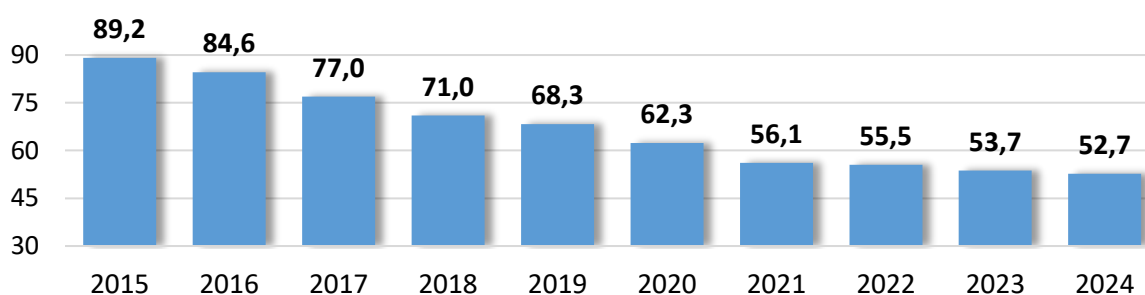
Skala korzystania z pomocy i wsparcia różni się w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego. W największym stopniu ze świadczeń i usług oferowanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie działające w regionie w 2024 roku korzystali mieszkańcy powiatu tomaszowskiego, wieluńskiego i rawskiego – wsparciem objęto między

¹⁸ Szczegółowe zmiany omówiono przy poszczególnych rodzajach świadczeń oraz innych form wsparcia.

8,0% a 9,0% zamieszkującej tam ludności. Stosunkowo wysoki odsetek osób objętych różnymi formami pomocy odnotowano również w powiecie brzezińskim (7,8%) oraz kutnowskim (7,7%). Najrzadziej z pomocy świadczonej przez poszczególne jednostki korzystali mieszkańcy miast na prawach powiatu (Łodzi, Piotrkowa Trybunalskiego i Skierniewic) oraz powiatów centralnych – łódzkiego wschodniego, piotrkowskiego i łaskiego (w każdym przypadku mniej niż 4,0% mieszkańców).

Pomocą społeczną, tj. wsparciem udzielanym wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej¹⁹, objęto w 2024 roku województwie łódzkim blisko **52,7 tys. rodzin liczących łącznie 94,8 tys. osób**. Łączna liczba korzystających ze wsparcia w formie świadczeń oraz pracy socjalnej jest z roku na rok coraz mniejsza. W roku oceny z pomocy tej skorzystało o 1,0 tys. rodzin mniej (łącznie blisko 5,0 tys. osób) niż rok wcześniej i o 36,5 tys. rodzin (łącznie 107,0 tys. osób) mniej niż w roku 2015.

Rysunek 22. Liczba rodzin (w tys. osób) objętych pomocą na podstawie ustawy o pomocy społecznej w województwie łódzkim w latach 2015-2024

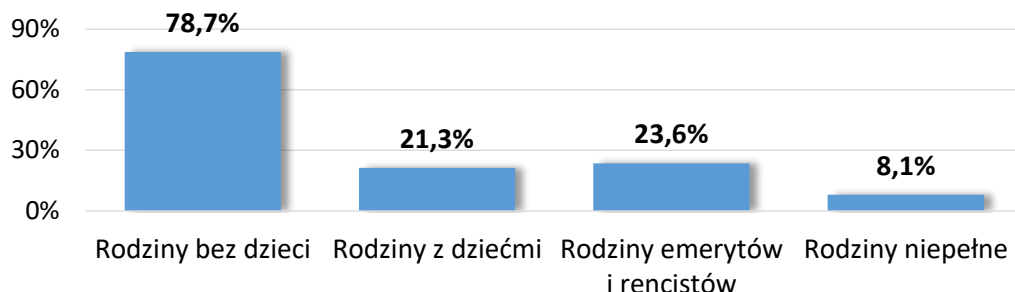
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną zdecydowaną większość stanowiły rodziny jednoosobowe (65,0%). Ich udział w ogóle rodzin otrzymujących pomoc ulega systematycznemu zwiększeniu – w roku oceny wzrósł on o ponad 2,0 p. proc. w porównaniu z rokiem 2023. Tendencja ta przełożyła się na spadek odsetka rodzin wieloosobowych korzystających z pomocy społecznej przewidzianej ustawą (do 35,0%). Wśród wszystkich rodzin objętych powyższym wsparciem najwięcej było rodzin bez dzieci (blisko 79,0%; niespełna 33,0 tys. rodzin), a rodziny z dziećmi stanowiły niewiele ponad 21,0% wszystkich rodzin objętych świadczeniami z pomocy społecznej (8,9 tys. rodzin). Emeryci i renciści

¹⁹ Kategoria obejmuje pomoc udzielaną w postaci świadczeń z pomocy społecznej przyznawanych w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania (świadczenia pieniężne i niepieniężne) oraz pomoc udzielaną wyłącznie w postaci pracy socjalnej.

stanowili niecałe 24,0% korzystających z pomocy (9,8 tys. rodzin), natomiast najmniej liczną kategorią były rodziny niepełne – 8,0% (3,4 tys. rodzin)²⁰.

Rysunek 23. Odsetek rodzin (w %) korzystających z pomocy społecznej według typu rodziny²¹ w województwie łódzkim w 2024 roku

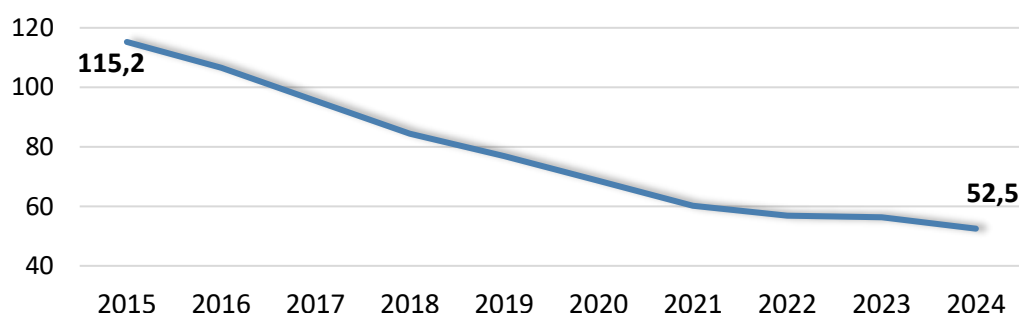

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

1.2. Korzystający ze świadczeń

W 2024 roku pomocą w formie **świadczeń z pomocy społecznej**²² objęto w województwie łódzkim **41,8 tys. rodzin** (o 2,2 tys. rodzin mniej niż rok wcześniej), w których skład wchodziło łącznie 74,3 tys. osób. Łączna **liczba osób, którym w 2024 roku przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej, wyniosła 52,5 tys. osób**, co stanowi ponad 44,0% wszystkich korzystających z pomocy i wsparcia.

Rysunek 24. Liczba osób (w tys.), którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

²⁰ Jedna rodzina mogła zostać zaklasyfikowana do więcej niż jednego typu. Za rodzinę niepełną należy uznać rodzinę, w której skład wchodzi jedno z rodziców (matka lub ojciec) z dzieckiem (z dziećmi). Za rodzinę emerytów i rencistów należy uznać rodzinę, w której wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest emerytura lub renta.

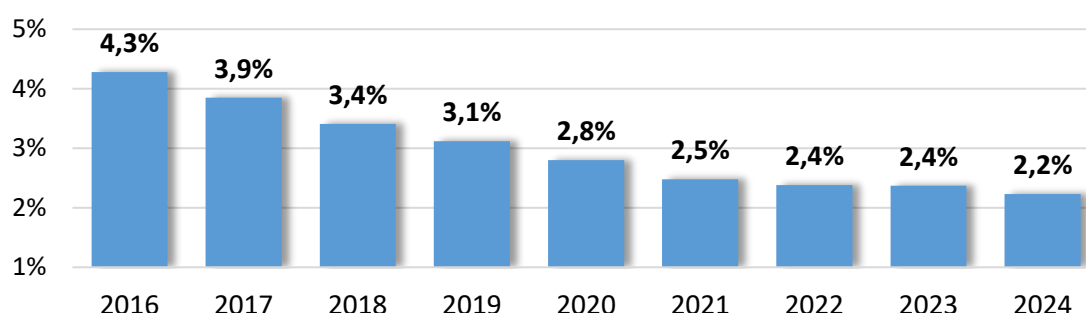
²¹ Odsetki rodzin poszczególnych typów nie sumują się do 100%, ponieważ jedna rodzina mogła zostać zaklasyfikowana do więcej niż jednego typu.

²² Świadczenia przyznawane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło finansowania. Świadczenia przyznawane na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

W roku oceny odnotowano znaczący spadek powyższej wartości – aż o 3,8 tys. osób w porównaniu z rokiem 2023. Oznacza to, że po względnej stabilizacji liczby osób mających przyznane świadczenie w latach 2022-2023, nastąpiło ponowne nasilenie tendencji spadkowej wśród osób korzystających z tej formy pomocy.

Sumarycznie, w ciągu 10 lat (tj. między rokiem 2024 a 2015) łączna liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej, zmniejszyła się o ponad 62,7 tys. osób. Zmiany te przełożyły się na systematyczny **spadek wskaźnika deprywacji lokalnej**²³, który w 2024 roku osiągnął poziom 2,2%. Wartość ta była najniższa ze wszystkich odnotowanych w ciągu ostatnich 9 lat (najwyższa wystąpiła w 2016 roku – 4,3%).

Rysunek 25. Wartości wskaźnika deprywacji lokalnej w województwie łódzkim w latach 2016-2024

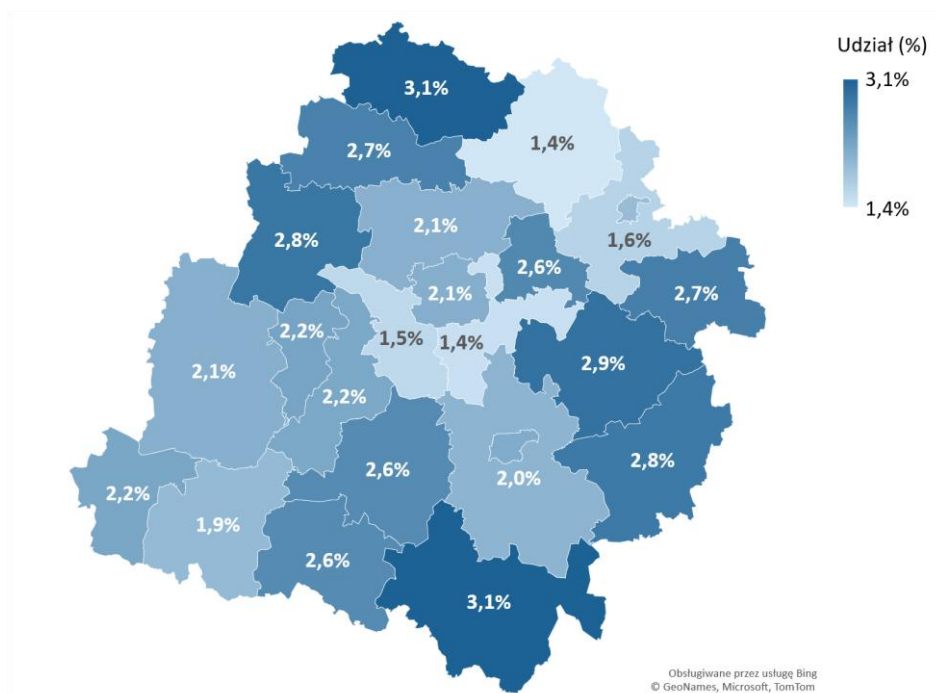

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Wartość wskaźnika deprywacji lokalnej różniła się w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego. Najwyższy poziom tego zjawiska w 2024 roku odnotowano w powiatach kutnowskim i radomszczańskim, gdzie osoby pobierające świadczenia pomocy społecznej stanowiły 3,1% mieszkańców. Stosunkowo wysokie wartości tego wskaźnika odnotowano również w powiecie tomaszowskim (2,9%) oraz opoczyńskim i poddębickim (w obu przypadkach 2,8%). W najmniejszym stopniu ze świadczeń korzystali natomiast mieszkańcy powiatu łódzkiego wschodniego oraz łowickiego (1,4% ogółu ludności).

²³ Wskaźnik ten obrazuje stosunek liczby osób pobierających świadczenia pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców (w %).

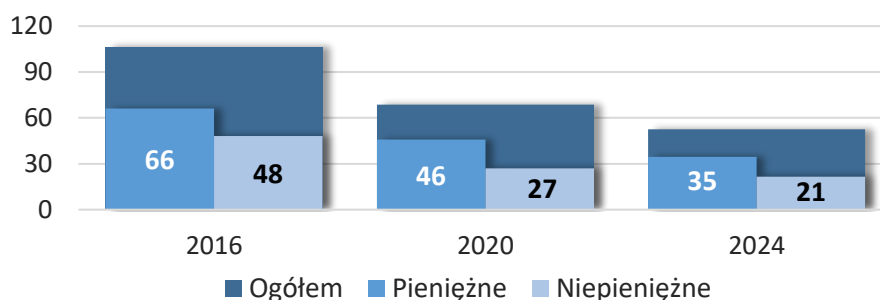
Rysunek 26. Wskaźnik deprywacji lokalnej w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Dominującą formę wsparcia w województwie łódzkim stanowią **świadczenia pieniężne** – w 2024 roku przyznano je **34,6 tys. osób**, czyli **66,0% wszystkich świadczeniobiorców**. Pomoc **w formie niepieniężnej**, udzielaną niezależnie od wsparcia finansowego, otrzymało natomiast **21,5 tys. osób** – około **41,0%** świadczeniobiorców. Pomimo znaczącego spadku ogólnej liczby osób korzystających ze świadczeń, proporcje pomiędzy poszczególnymi typami udzielanych świadczeń są względnie stałe. Widoczne jest natomiast **nasilenie zjawiska jednoczesnego korzystania z obu rodzajów świadczeń** (pieniężnych i niepieniężnych) przez poszczególnych beneficjentów wsparcia.

Rysunek 27. Liczba osób (w tys.), którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej w roku 2024 w porównaniu do roku 2020 i 2016

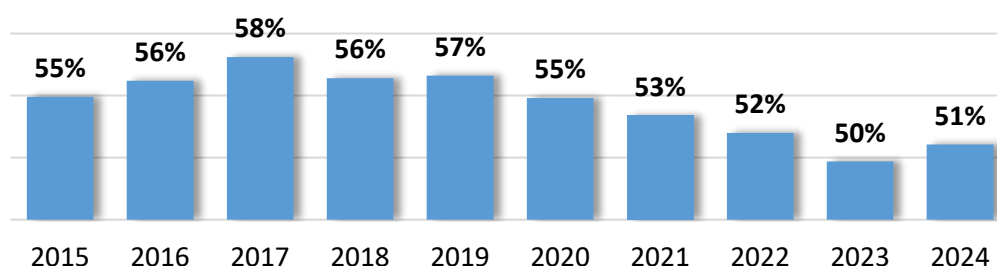
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

W przekroju powiatowym największy odsetek świadczeniobiorców objętych świadczeniami pieniężnymi odnotowano (niezmiennie od 2022 roku) w powiecie zgierskim (77,5%) oraz

w Piotrkowie Trybunalskim (76,6%), a także w Łodzi (73,0%). Jednocześnie w powiatach tych obserwowano jedną z najniższych udziałów osób korzystających z pomocy niepieniężnej (między 29,0% a 36,0%). Odmienne sytuacja kształtowała się w powiatach rawskim i brzezińskim, gdzie odsetek świadczeniobiorców otrzymujących wsparcie niepieniężne był stosunkowo największy (odpowiednio: 60,0% i blisko 57,0%).

Wśród wszystkich świadczeniobiorców w województwie łódzkim, w 2024 roku **51,0% stanowiły osoby długotrwale korzystające ze świadczeń**. Ich udział zwiększył się po raz pierwszy od sześciu lat, **zaburzając tym samym proces stopniowego zmniejszania skali długotrwałego pozostawania w systemie świadczeń**. Zgodnie z informacją przekazywaną w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2025 roku natężenie tego zjawiska nie powinno ulec pogłębieniu. Niemniej jednak należy zachować czujność i monitorować poziom długotrwałego korzystania ze świadczeń, aby zapobiec potencjalnym negatywnym skutkom, jakie mogą towarzyszyć temu zjawisku (takich jak np. brak aktywnej postawy beneficjentów wsparcia w zakresie samodzielnego poszukiwania rozwiązań mających na celu poprawę ich sytuacji na rzecz korzystania z publicznego wsparcia).

Rysunek 28. Udział (w %) osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogóle świadczeniobiorców w latach 2015-2024

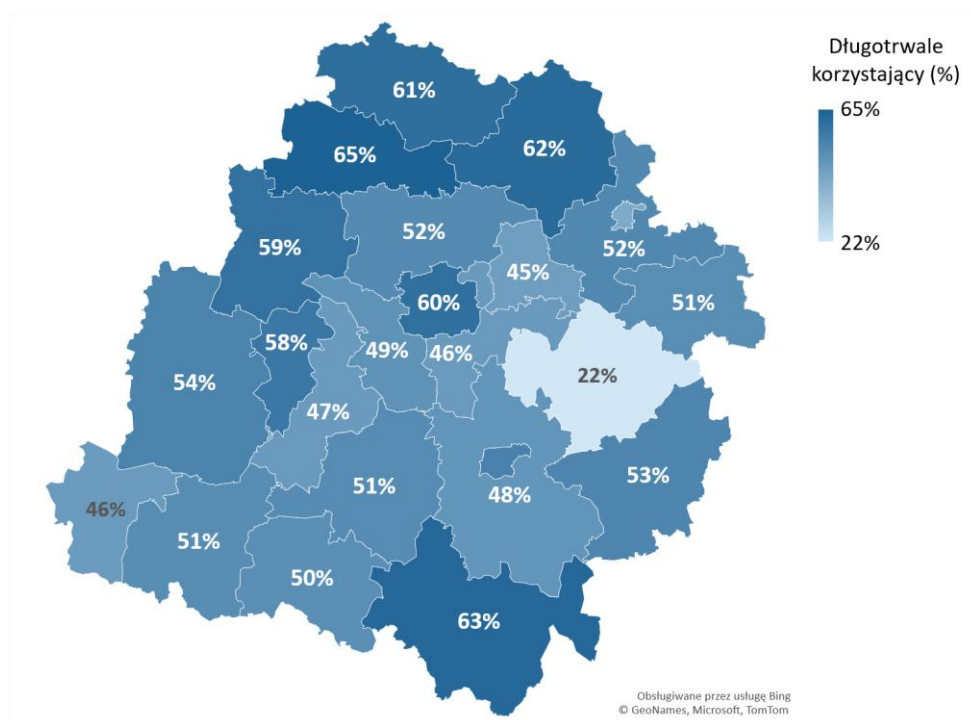

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Osoby długotrwale korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej w połowie powiatów województwa łódzkiego stanowili ponad połowę wszystkich świadczeniobiorców.

Największy udział tych osób w roku oceny (tak, jak w latach poprzednich) odnotowano w powiecie łęczyckim (65,0%), a także w powiecie radomskim, łowickim i kutnowskim oraz w Łodzi (między 60,0% a 63,0%). Najmniejszy odsetek osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród świadczeniobiorców odnotowano (niezmiennie) w powiecie tomaszowskim (22,0%).

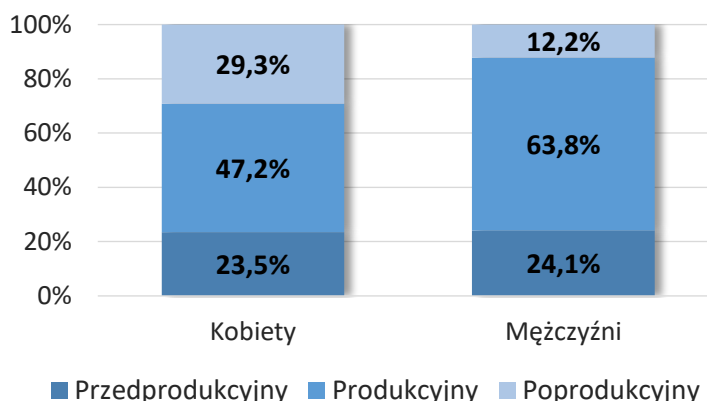
Rysunek 29. Udział (w %) osób długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogóle świadczeniobiorców w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

W strukturze świadczeniobiorców ze względu na wiek i płeć niezmiennie dominowały w województwie łódzkim osoby **w wieku produkcyjnym**, przy czym ich udział był wyraźnie wyższy wśród mężczyzn (blisko 64,0%) niż wśród kobiet (47,2%). Należy jednocześnie podkreślić, że **dysproporcja pomiędzy odsetkiem kobiet i mężczyzn w wieku aktywności zawodowej, którzy pobierają świadczenia z pomocy społecznej, wyraźnie się pogłębia** – tj. udział ten maleje w przypadku kobiet, a wzrasta wśród mężczyzn. Odwrotna sytuacja obserwowana jest wśród osób **w wieku poprodukcyjnym**, gdzie obserwowana jest **znacząca i systematycznie rosnąca nadwyżka kobiet korzystających ze świadczeń w porównaniu do mężczyzn**, która w 2024 roku wyniosła **ponad 17 p. proc.** (12,2% mężczyzn wobec 29,3% kobiet). Powodem tego zjawiska jest przede wszystkim dłuższe średnie trwanie życia wśród kobiet, przekładające się na ich większy udział w strukturze osób w wieku poprodukcyjnym, który dodatkowo wzrasta wraz z wiekiem. W przypadku osób **w wieku przedprodukcyjnym nie obserwuje się istotnych różnic w tym zakresie** – niezależnie od płci stanowiły one w 2024 roku około 24,0% wszystkich świadczeniobiorców.

Rysunek 30. Struktura osób pobierających świadczenia według wieku i płci w województwie łódzkim w 2024 roku (w %)

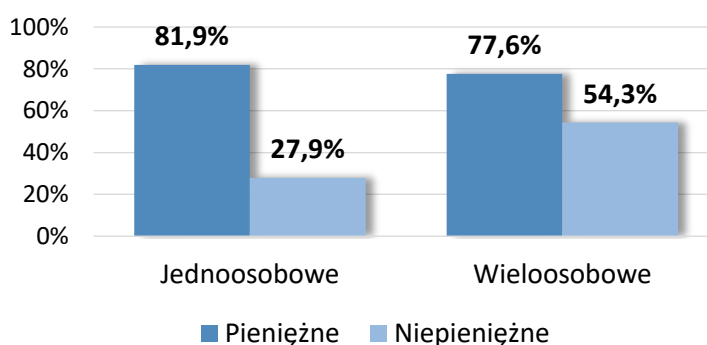

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Rozkład poszczególnych rodzajów świadczeń w zależności od liczby osób w rodzinie wskazuje, że w województwie łódzkim ze świadczeń pieniężnych korzysta podobna część rodzin jednoosobowych (blisko 82,0% w 2024 roku), jak i wieloosobowych (77,6%).

Ze świadczeń niepieniężnych natomiast wyraźnie częściej korzystają rodziny wieloosobowe – wsparciem w tej formie objęto **ponad 54,0%** rodzin wieloosobowych objętych pomocą społeczną, a ich udział był o 4,0 p. proc. wyższy niż rok wcześniej. Wśród rodzin jednoosobowych wsparcia niepieniężnego udzielono niespełna 30,0% wszystkich świadczeniobiorców.

Rysunek 31. Odsetek rodzin (w %) pobierających świadczenia według liczby osób w rodzinie²⁴ w województwie łódzkim w 2024 roku

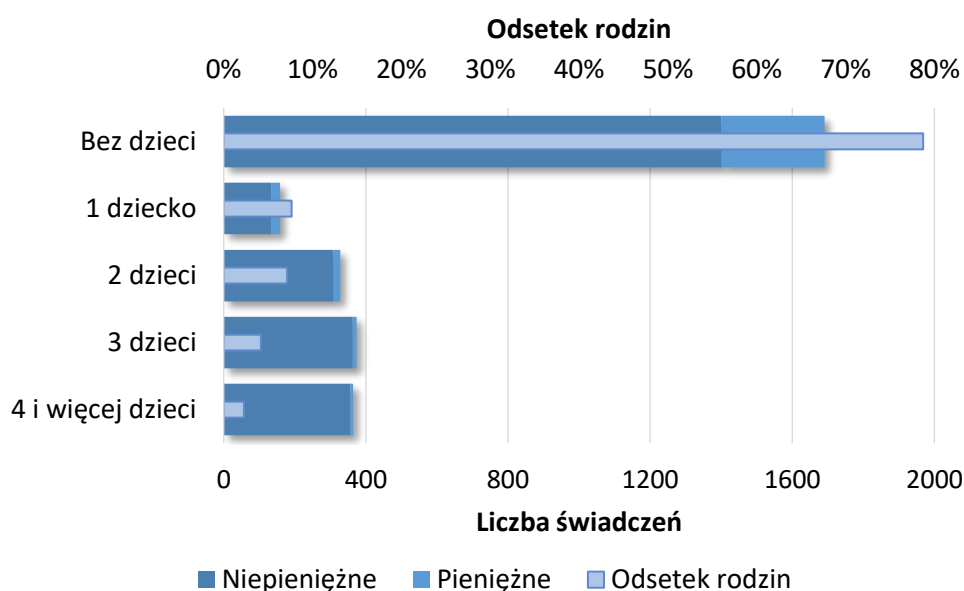
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Biorąc pod uwagę skład rodzin (tj. rodziny bez dzieci lub z dziećmi) oraz liczbę dzieci w rodzinach objętych świadczeniami w województwie łódzkim, największej liczby świadczeń

²⁴ Odsetki rodzin korzystających z poszczególnych typów świadczeń nie sumują się do 100%, ponieważ jedna rodzina mogła skorzystać z obu rodzajów świadczeń.

w 2024 roku udzielono rodzinom bez dzieci (blisko 1,7 mln świadczeń), a w dalszej kolejności rodzinom z trojgiem oraz z co najmniej czworgiem dzieci (w obu przypadkach około 370,0 tys. świadczeń). Najmniejszej świadczeń przyznanych zostało rodzinom posiadającym jedno dziecko (blisko 160,0 tys. świadczeń). Skala udzielania świadczeń odpowiadała zatem udziałowi poszczególnych typów rodzin w strukturze świadczeniobiorców (por. Rysunek 32). Jednocześnie, w 2024 roku zmniejszyła się częstość korzystania ze świadczeń pomocy społecznej przez rodziny z terenu województwa łódzkiego. Dotyczy to zarówno rodzin bez dzieci, w przypadku których jest to stała tendencja, jak również rodzin z dziećmi, wśród których jeszcze rok wcześniej odnotowano wzrost liczby udzielonych świadczeń (szczególnie w przypadku rodzin z większą liczbą dzieci).

Rysunek 32. Liczba świadczeń udzielonych rodzinom (w tys. zł) i odsetek rodzin korzystających ze świadczeń według liczby dzieci (w %) w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Niezależnie od liczby dzieci w rodzinach korzystających ze świadczeń, stosunkowo największą część stanowiły świadczenia niepieniężne, przy czym ich udział w ogóle udzielonych świadczeń był wyraźnie wyższy w rodzinach z większą liczbą dzieci (około 97,0%-98,0% w rodzinach z co najmniej trojgiem dzieci w porównaniu do 83,0% w rodzinach z jednym dzieckiem lub bez dzieci).

1.3. Powody udzielenia pomocy i wsparcia

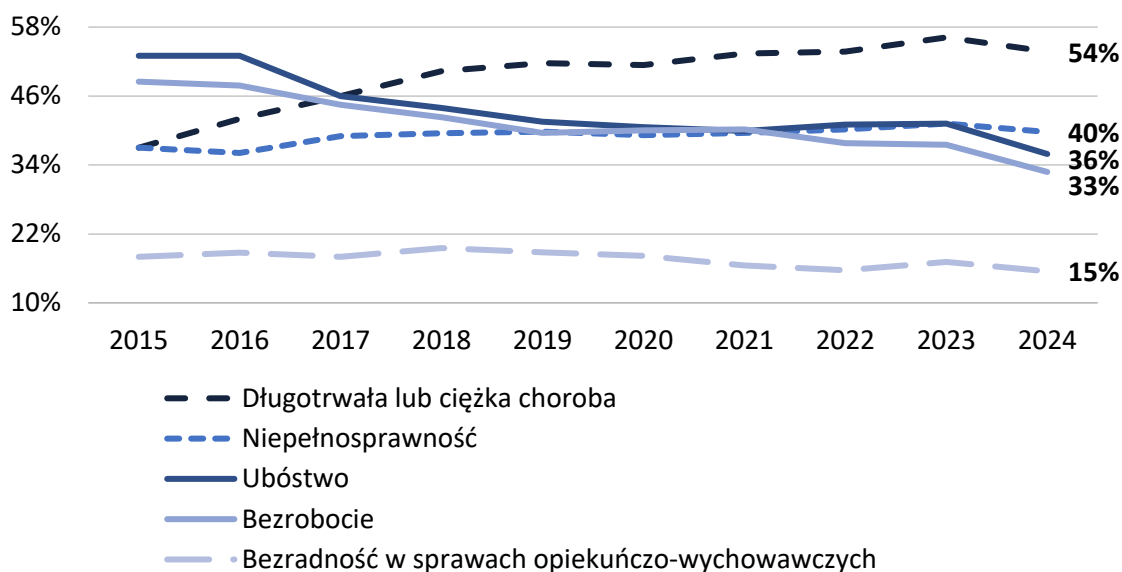
Najczęstszym powodem obejmowania mieszkańców województwa łódzkiego pomocą społeczną była w 2024 roku **długotrwała lub ciężka choroba** – wsparcia z tego tytułu udzielono **53,7%** rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej²⁵ (łącznie ponad 23,6 tys. rodzin). Powszechnymi powodami udzielania wsparcia były także: **niepełnosprawność (39,7%** spośród rodzin otrzymujących świadczenia; 17,5 tys. rodzin), **ubóstwo (35,9%; 15,8 tys. rodzin)** oraz **bezrobocie (32,8%; ponad 14,4 tys. rodzin)**. Stosunkowo często pomoc przyznawana była również z tytułu **bezzadności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego** – objęto nią **15,5%** rodzin otrzymujących świadczenia (tj. około 6,8 tys. rodzin). Inne, rzadziej występujące powody udzielania wsparcia, to alkoholizm (8,6%; 3,8 tys. rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (7,0%; 3,1 tys. rodzin), bezdomność (3,9%; 1,7 tys. rodzin) oraz trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego (2,2%; niespełna 1,0 tys. rodzin).

Struktura głównych powodów udzielania pomocy w województwie łódzkim jest stosunkowo stała. W roku oceny niezmiennie dominowała w niej długotrwała lub ciężka choroba, przy czym odsetek rodzin korzystających ze wsparcia z tego tytułu zmniejszył się o 2,5 p. proc. w stosunku do roku 2023. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę wyraźne zmniejszenie skali korzystania z pomocy ze względu na inne częste przyczyny – w szczególności ubóstwo i bezrobocie, znaczenie przewlekłych lub ciężkich chorób jako głównego powodu wsparcia dodatkowo uległo wzmocnieniu.

Analiza długookresowych zamian w zakresie powodów udzielania pomocy w województwie łódzkim pozwala zaobserwować **dwie główne tendencje** (por. Rysunek 33). Pierwszą z nich jest **bardzo silny wzrost odsetka rodzin otrzymujących wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby** (od roku 2015 udział ten zwiększył się o prawie 17,0 p. proc.) oraz **umiarkowany wzrost udziału rodzin otrzymujących pomoc z tytułu niepełnosprawności** (w latach 2015-2024 zwiększył się on o 2,7 p. proc.). Druga tendencja dotyczy systematycznego **zmniejszania się skali korzystania ze wsparcia w powodu ubóstwa oraz bezrobocia** – w okresie ostatniego dziesięciolecia odsetek rodzin obejmowanych pomocą z powyższych powodów zmniejszył się o odpowiednio 17,1 p. proc i 15,7 p. proc.

²⁵ Podane wartości nie sumują się do 100% ze względu na fakt, iż jedna rodzina mogła zostać objęta pomocą z kilku powodów.

Rysunek 33. Główne powody udzielenia pomocy i wsparcia rodzinom w województwie łódzkim latach 2015-2024 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Mimo ogólnych prawidłowości obserwowanych na poziomie wojewódzkim, **w poszczególnych powiatach** sytuacja pod względem głównych powodów udzielania pomocy społecznej była bardzo zróżnicowana. W 2024 roku odnotowano następujące prawidłowości:

- z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby stosunkowo najczęściej świadczeń udzielano rodzinom mieszkającym w Łodzi (wspartych z tego tytułu zostało 72,0% spośród wszystkich rodzin objętych pomocą) oraz w powiecie bełchatowskim i zgierskim (około 69,0%). Powód ten pojawiał się najrzadziej wśród rodzin otrzymujących wsparcie w powiecie sieradzkim (około 32,0%) oraz kutnowskim (35,0%) i poddębickim (37,0% rodzin);
- pomocy z powodu ubóstwa stosunkowo najczęściej udzielano rodzinom zamieszkującym powiat łęczycki i brzeziński (odpowiednio 63,0% i 59,0% rodzin objętych wsparciem) oraz zgierski (około 57,0%). Relatywnie najrzadziej ze wsparcia z tytułu ubóstwa korzystali mieszkańcy powiatu tomaszowskiego (zaledwie 18,0%), a także rodziny z terenu Łodzi (26,0%);
- niepełnosprawność częściej niż w innych powiatach stanowiła powód udzielenia wsparcia w Piotrkowie Trybunalskim oraz w powiecie łódzkim wschodnim (pomocą z tego tytułu objęto średnio połowę rodzin korzystających ze świadczeń). Stosunkowo niewielkie odsetki rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnosprawności

odnotowano w powiecie pajęczańskim oraz sieradzkim (w obu przypadkach było to około 31,0%);

- z tytułu bezrobocia najczęściej pomocy udzielano rodzinom z powiatu łęczyckiego oraz ze Skierniewic (w obu przypadkach było to około 50,0% rodzin korzystających ze wsparcia), natomiast najrzadziej powód ten odnotowywano wśród rodzin zamieszkujących powiat rawski (26,0% rodzin objętych wsparciem) oraz łaski, radomszczański i pabianicki (około 27,0%);
- z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego wsparcia zdecydowanie najczęściej udzielano rodzinom w powiecie brzezińskim – otrzymało je aż 54,0% rodzin korzystających ze świadczeń. Najrzadziej pomocą w tej formie obejmowano rodziny z powiatu skierniewickiego (około 7,0%) oraz w Łodzi (11,0%).

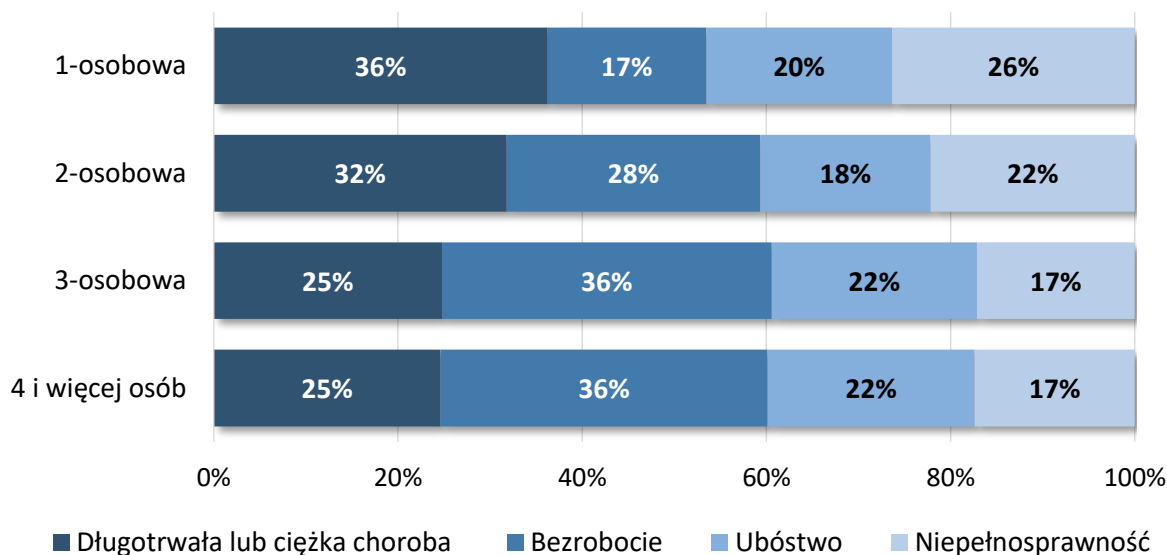
Jednocześnie, niektóre z problemów stanowiących relatywnie rzadkie powody udzielania wsparcia w skali całego województwa, były **wyraźnie zauważalne wśród korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych powiatach**. W szczególności należy wskazać na następujące zjawiska:

- pomoc z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa była udzielana stosunkowo dużej części rodzin w powiecie skierniewickim i rawskim (w obu przypadkach około 17,0% rodzin objętych wsparciem) oraz w powiatach wieruszowskim, sieradzkim, wieluńskim i opoczyńskim (około 15,0%);
- zdecydowanie częściej niż w innych powiatach pomocy z powodu alkoholizmu udzielano w powiecie zduńskowolskim (w 2023 roku wsparcia z tego tytułu udzielono 19,0% rodzin objętych pomocą) oraz w powiecie bełchatowskim i kutnowskim (między 13,0% a 15,0% rodzin);
- relatywnie częściej niż w innych powiatach wsparcia z powodu bezdomności udzielano w powiecie łowickim (6,0% rodzin) oraz w Łodzi, Skierniewicach i powiecie zduńskowolskim (między 5,0% a 6,0%);
- pomocy z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego w największym stopniu udzielono rodzinom objętym wsparciem w Piotrkowie Trybunalskim (ponad 4,0%), a także w Skierniewicach oraz w powiecie radomszczańskim i pajęczańskim (niewiele ponad 3,0%).

Rozkład głównych powodów udzielania pomocy w poszczególnych typach rodzin pobierających świadczenia (jednoosobowych i wieloosobowych) był zbliżony, przy czym można zaobserwować silniejsze występowanie niektórych z nich w zależności od liczby osób

w rodzinie. **Pomoc z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby stosunkowo najczęściej udzielana była rodzinom jednoosobowym** (wsparcie z tego powodu otrzymało 34,0% takich rodzin). Taka sama sytuacja miała miejsce w przypadku wsparcia **z powodu niepełnosprawności** – w 2024 roku otrzymało je aż 25,0% rodzin jednoosobowych. **Skala pomocy z tytułu bezrobocia wzrastała wraz z liczbą osób w rodzinie** – objęto nią 16,0% rodzin jednoosobowych, 26,0% rodzin dwuosobowych i aż średnio 35,0% rodzin liczących co najmniej 3 osoby. **Z powodu ubóstwa** pomocy udzielono podobnej części rodzin, **niezależnie od liczby tworzących je osób**, przy czym większą skalę tego problemu można było zaobserwować w rodzinach bardziej licznych.

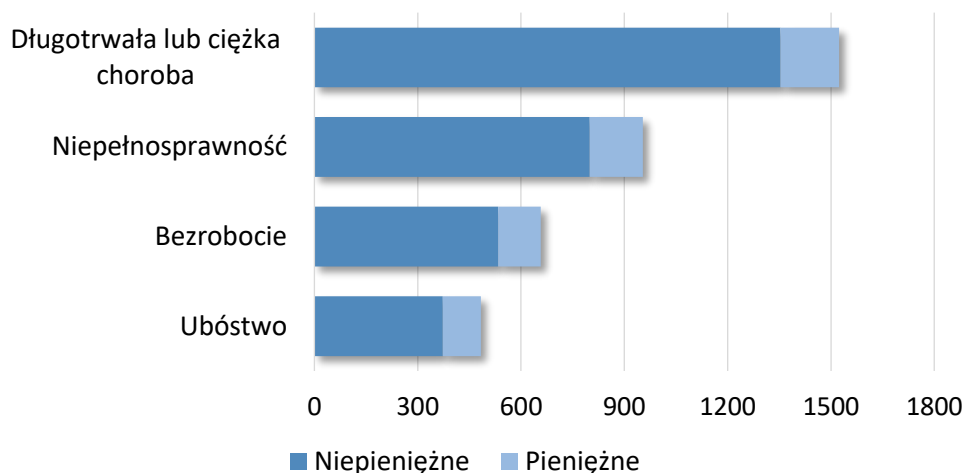
Rysunek 34. Struktura głównych powodów wsparcia w rodzinach pobierających świadczenia z pomocy społecznej według liczby osób w rodzinach w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Z tytułu głównych powodów przyznawania wsparcia, w 2024 roku w województwie łódzkim **udzielono łącznie niespełna 4,1 mln świadczeń** (pieniężnych i niepieniężnych), a zatem o około 200,0 tys. świadczeń mniej, niż rok wcześniej. W roku oceny największą liczbę świadczeń z pomocy społecznej przyznano z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ponad 1,5 mln) oraz niepełnosprawności (blisko 1,0 mln). Z powodu bezrobocia udzielono około 657,0 tys. świadczeń, a z tytułu ubóstwa – blisko 483,0 tys. świadczeń. W przypadku każdego z głównych powodów przyznania pomocy, stosunkowo największą część stanowiły świadczenia niepieniężne – ich udział w strukturze pomocy udzielonej w 2024 roku wyniósł średnio około 85,0%.

Rysunek 35. Liczba udzielonych świadczeń (w tys.) według głównych powodów ich przyznania w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

2. Świadczenia z pomocy społecznej

Świadczenia z pomocy społecznej dzielą się na pieniężne i niepieniężne. Świadczenia te udzielane są przez jednostki pomocy społecznej szczebla gminnego – ośrodki pomocy społecznej (gminne oraz miejskie), a także miejskie ośrodki pomocy rodzinie realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej zarówno na szczeblu gminnym, jak i powiatowym.

2.1. Świadczenia pieniężne (zasiłki)

Świadczeniem pieniężnym udzielanym najczęściej mieszkańcom województwa łódzkiego jest **zasiłek celowy** – w 2024 roku wypłacono go **54,0% osób, którym decyzją przyznano świadczenie**. Stosunkowo duży odsetek świadczeniobiorców w województwie łódzkim (**26,3%**) objęty został **zasiłkiem okresowym**, natomiast świadczeniem udzielanym stosunkowo najrzadziej był **zasiłek stały** – w roku oceny przyznano go **22,5%** osób pobierających świadczenia.

Tabela 1. Świadczenia pieniężne w województwie łódzkim w 2024 roku

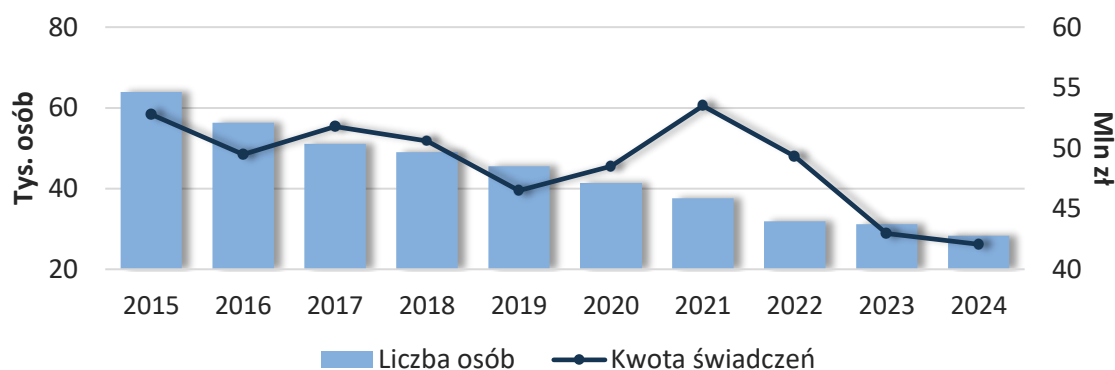
	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Udział w ogóle świadczeniobiorców*	Kwota świadczeń w złotych
Zasiłek stały	11 803	22,5%	101.186.995 zł
Zasiłek okresowy	13 811	26,3%	34.621.448 zł
Zasiłek celowy	28 342	54,0%	42.063.220 zł

*Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ świadczeniobiorcy mogą mieć przyznany więcej niż jeden zasiłek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Zasiłki celowe, które udzielane są w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu posiłku lub żywności, leków i leczenia, opatu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu oraz kosztów pogrzebu, **przyznano łącznie 28,3 tys. osób**. Z pomocy w tej formie skorzystało zatem prawie 3,0 tys. osób mniej niż rok wcześniej. **Łączna kwota świadczeń** w ramach zasiłku celowego wyniosła w roku oceny **ponad 42,0 mln zł**.

Rysunek 36. Liczba osób, którym przyznano zasiłek celowy (w tys.; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln złotych; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

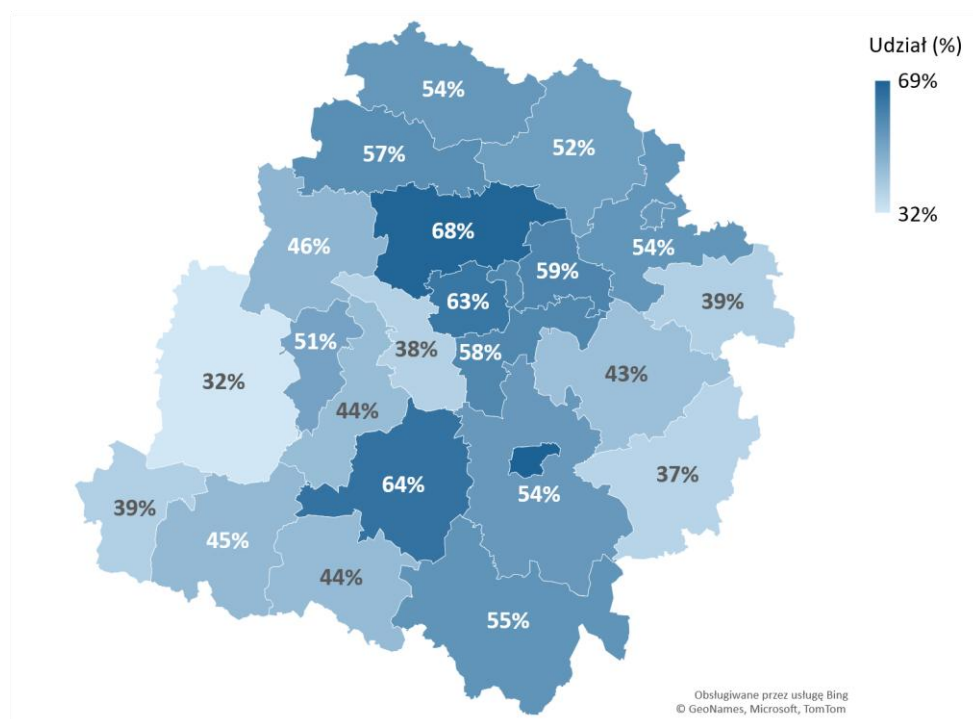
Znaczną część zasiłków celowych stanowią **zasiłki przyznawane na zakup posiłku lub żywności** w ramach rządowego programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”²⁶. W 2024 świadczenie takie przyznano blisko **21,0 tys. osób** (tj. blisko 74,0% osób pobierających zasiłek celowy), z czego niespełna 5,5 tys. osób mieszkało na wsi, a kwota

²⁶ Od dnia 1 stycznia 2024 r. obowiązuje wieloletni rządowy programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2024-2028, stanowiący kontynuację programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023. Więcej o programie w podrozdziale 2.2.

udzielonych świadczeń wyniosła 31,4 mln zł. Łącznie w województwie łódzkim tą formą wsparcia objęto blisko **36,3 tys. osób** wchodzących w skład **20,5 tys. rodzin**. Obok zasiłków celowych w ramach programu przyznawano również pomoc w formie posiłku (więcej na ten temat w części dotyczącej świadczeń niepieniężnych) oraz **świadczenia rzeczowe** w postaci produktów żywnościowych. W 2024 roku świadczeń rzeczowych udzielono ponad 1,1 tys. rodzin liczącym łącznie 1,6 tys. osób, a wartość wsparcia wyniosła blisko 500 tys. zł.

Spośród wszystkich zasiłków celowych, około 23,0% stanowiły **specjalne zasiłki celowe**, przyznawane w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobom albo rodzinom o dochodach przekraczających próg uprawniający do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej (w 2024 roku 776,00 zł w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 823,00 zł na osobę w przypadku rodzin). Za szczególną okoliczność uznawana jest w tym przypadku sytuacja nagła, wynikające ze zdarzeń niecodziennych, której wnioskodawca nie jest jej w stanie pokonać za pomocą własnych możliwości. Zasiłki takie w 2024 roku przyznano **6,5 tys. mieszkańców** województwa łódzkiego, a ich łączna kwota wyniosła **4,4 mln zł**. Obie powyższe wartości były wyraźnie wyższe od odnotowanych rok wcześniej (o blisko 2,0 tys. osób i 1,4 mln zł). Średnia kwota świadczeń przyznanych w ramach zasiłków celowych (wszystkich rodzajów) w przeliczeniu na osobę, wyniosła w 2024 roku w województwie łódzkim 1.484,00 zł i była wyższa o około 100 zł niż rok wcześniej.

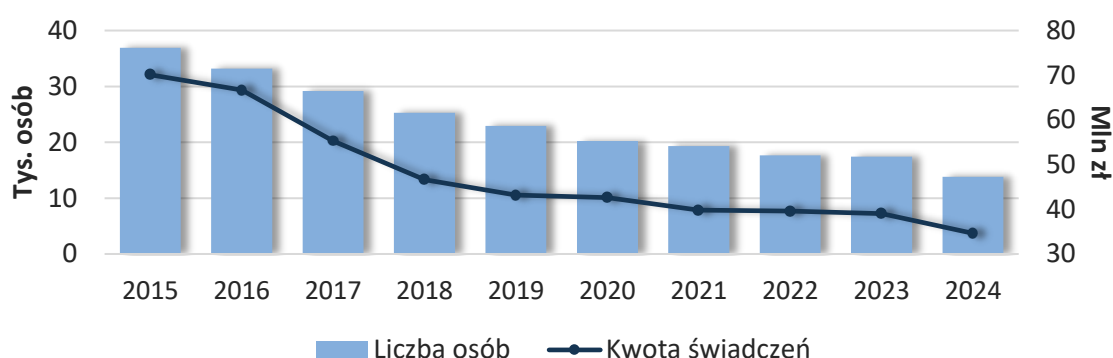
Rysunek 37. Udział osób, którym przyznano zasiłek celowy w ogóle świadczeniobiorców w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku (w %)

W przekroju powiatowym największy odsetek świadczeniobiorców z przyznanym zasiłkiem celowym odnotowano w Piotrkowie Trybunalskim (69,0%) oraz w powiecie zgierskim (68,0%). Stosunkowo wysokie wartości tych udziałów odnotowano również w powiecie bełchatowskim oraz w Łodzi (63,0%-64,0%). Najmniejszy udział osób objętych omawianym świadczeniem obserwowano natomiast wśród świadczeniobiorców w powiecie sieradzkim (32,0%).

Liczba osób, którym w 2024 roku w województwie łódzkim przyznano **zasiłek okresowy** wyniosła **13,8 tys. osób**, a **łączna kwota świadczeń** osiągnęła wartość **34,6 mln zł**. Obie powyższe wartości były wyraźnie niższe od obserwowanych rok wcześniej, co wpisuje się w długookresową tendencję spadkową w zakresie przyznawania zasiłków okresowych, jaka była obserwowana w ostatnim dziesięcioleciu.

Rysunek 38. Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy (w tys.; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln złotych; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W strukturze zasiłków okresowych w województwie łódzkim dominują świadczenia przyznawane **z tytułu bezrobocia** – w roku oceny świadczenia tego udzielono około **9,3 tys. osób** (o 1,2 tys. osób mniej niż rok wcześniej), co stanowiło 68,0%²⁷ spośród wszystkich osób otrzymujących zasiłek okresowy. Łączna kwota świadczeń wyniosła ponad **24,2 mln zł**. W przypadku pozostałych stosunkowo częstych powodów udzielania zasiłków okresowych, liczebność poszczególnych grup świadczeniobiorców przedstawiała się następująco:

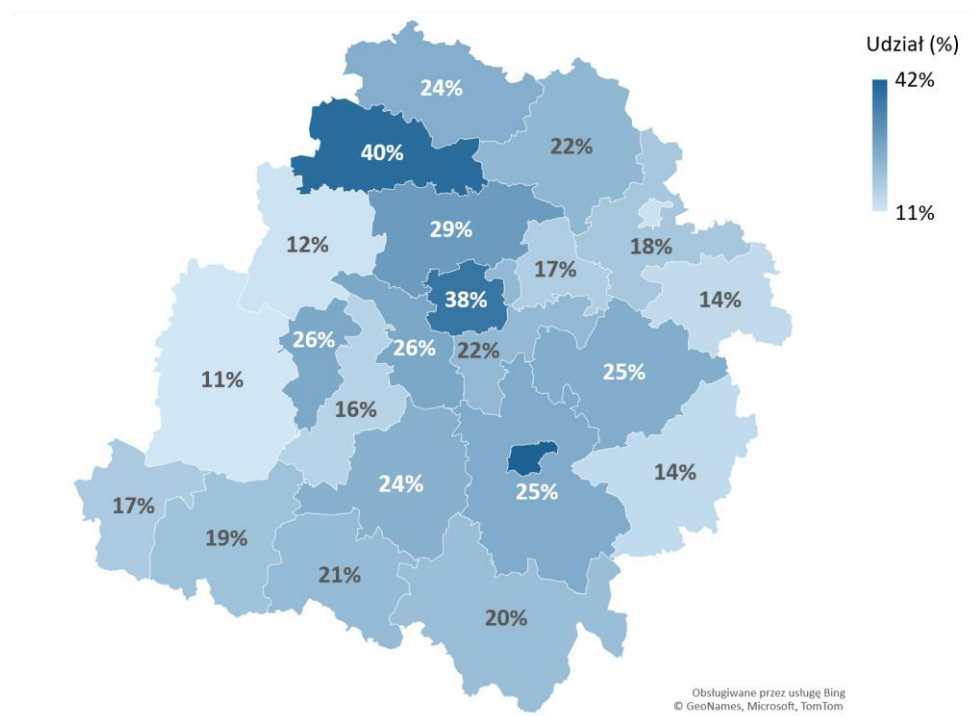
- w przypadku zasiłku **z tytułu długotrwałej choroby** – około **2,5 tys. osób** (18,0%); łączna kwota 4,1 mln zł;
- w przypadku zasiłku **z tytułu niepełnosprawności** – niespełna **1,7 tys. osób** (12,0% osób objętych zasiłkami okresowymi); łączna kwota 2,4 mln zł;

²⁷ Podane odsetki nie sumują się do 100% ze względu na fakt, iż jednej osobie może zostać przyznany zasiłek okresowy z więcej niż jednego powodu.

- w przypadku zasiłku z **innych niż wyżej wymienione powodów** – niespełna **2,5 tys. osób** (17,8% pobierających zasiłki okresowe); łączna kwota 3,8 mln zł.

Odsetek korzystających z zasiłków okresowych z tytułu możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego był marginalny (objęto nim 36 osób).

Rysunek 39. Udział osób, którym przyznano zasiłek okresowy w ogóle świadczeniobiorców w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku (w %)

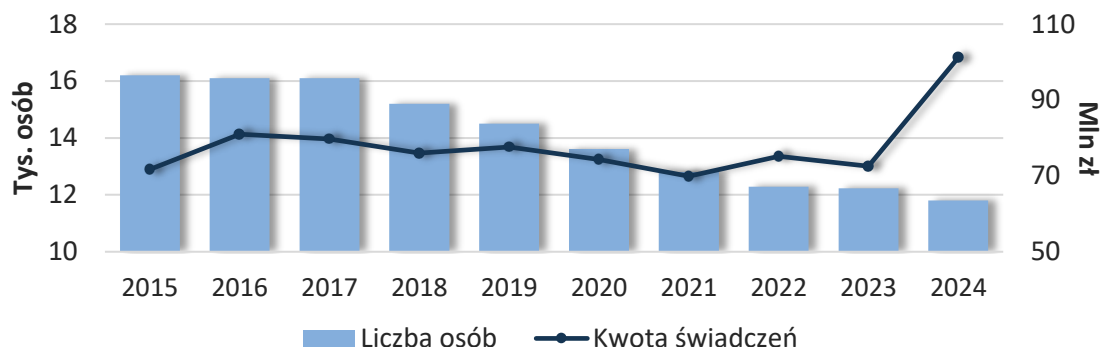
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W przekroju powiatowym zasiłki okresowe relatywnie najczęściej wypłacane były świadczeniobiorcom w Piotrkowie Trybunalskim (42,0%) oraz w powiecie łęczyckim (40,0%), najrzadziej zaś korzystały z nich osoby objęte świadczeniami w powiecie sieradzkim i poddębickim (11,0%-12,0%).

Świadczeniem udzielanym stosunkowo najrzadziej był **zasiłek stały**, który w 2024 roku przyznany został **11,8 tys. osób** (22,5% wszystkich świadczeniobiorców). Pomimo systematycznego spadku liczby osób pobierających zasiłek stały w województwie łódzkim, **kwota wypłacanych świadczeń** utrzymywała się na względnie stałym poziomie, a w roku oceny odnotowano jej dynamiczny, skokowy wzrost do poziomu **101,0 mln zł**. Zjawisko to wynika z wprowadzonego z dniem 1 stycznia 2024 roku zwiększenia maksymalnej wysokości zasiłku stałego z dotychczasowych 719 zł do 1000 zł oraz jego minimalnej kwoty z 30 zł do

100 zł, przy jednoczesnym braku zmian w zakresie kryteriów dochodowych uprawniających do pobierania świadczeń.

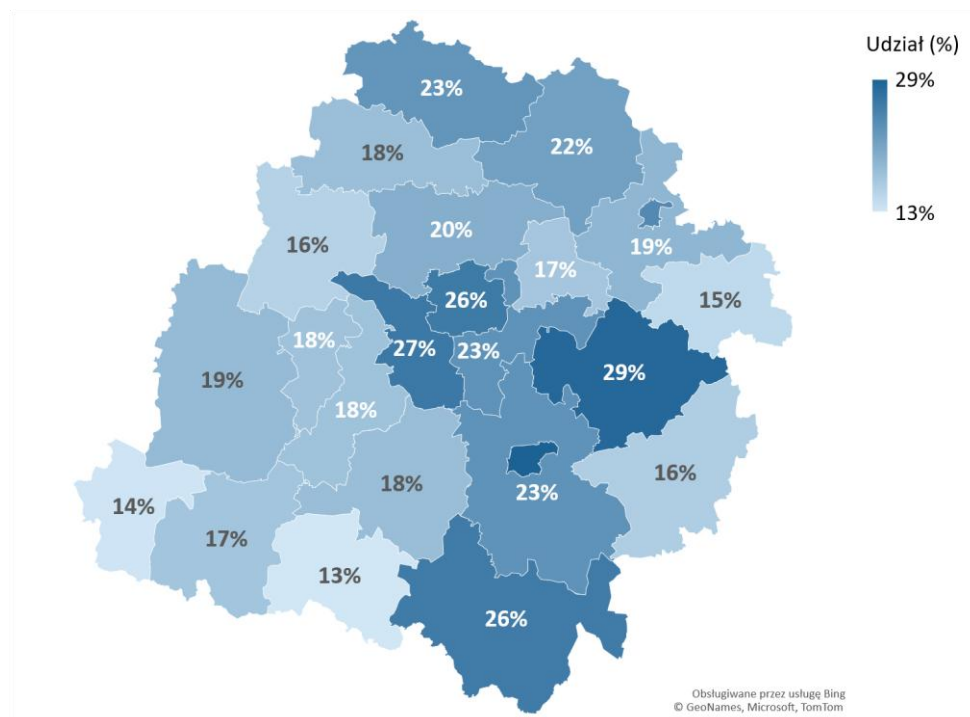
Rysunek 40. Liczba osób, którym przyznano zasiłek stały (w tys.; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln złotych; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W województwie łódzkim w zdecydowanej większości (91,0%) zasiłki stałe przyznawano osobom samotnie gospodarującym (blisko 11,0 tys. osób), natomiast osoby pozostające w rodzinie stanowiły około 9,0% objętych tą formą wsparcia (niespełna 1,2 tys. osób).

Rysunek 41. Udział osób, którym przyznano zasiłek stały w ogóle świadczeniobiorców w powiatach w 2024 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Najwyższe odsetki świadczeniobiorców otrzymujących zasiłek stały w ogóle osób objętych świadczeniami z pomocy społecznej w 2024 roku odnotowano w powiecie tomaszowskim

(29,0%), a także w powiatach radomszczańskim, pabianickim oraz w Łodzi (między 26,0 a 27,0%). Stosunkowo najmniej świadczeniobiorców korzystało z zasiłków stałych w powiecie pajęczańskim i wieruszowskim (13,0%-14,0%).

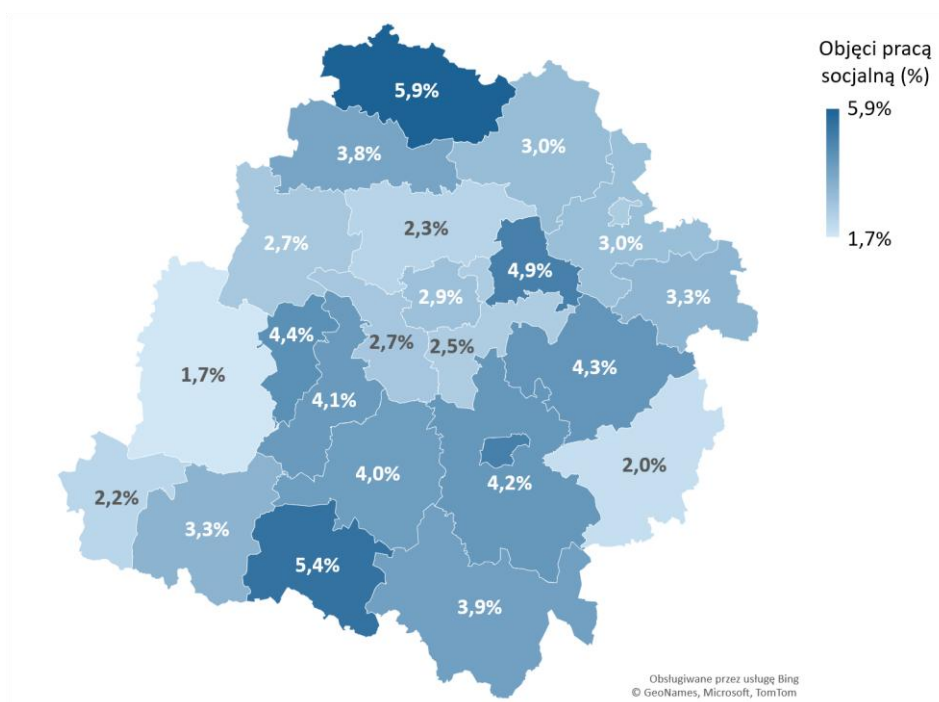
2.2. Świadczenia niepieniężne (usługi)

Świadczenia niepieniężne stanowią usługi pomocy społecznej²⁸ świadczone przez jednostki pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego w ramach zadań własnych (głównie) oraz zleconych.

2.2.1. Praca socjalna

Praca socjalna to główna forma wsparcia świadczona przez pracowników socjalnych z ośrodków pomocy społecznej na rzecz osób narażonych na wykluczenie społeczne. Dotyczy to osób w różnych sytuacjach kryzysowych, bezrobotnych, doświadczających bezdomności czy cudzoziemców. Jej celem jest wspieranie jednostek i rodzin w odyskiwaniu lub wzmocnieniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie właściwych ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających osiągnięciu tego celu.

Rysunek 42. Odsetek liczby osób w rodzinach, którym udzielono wsparcia w postaci pracy socjalnej, w ogólnej liczbie ludności w województwie łódzkim w 2024 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03 oraz BDL GUS.

²⁸ Do świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej należą również m.in. usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Usługi te zostały szerzej omówione w rozdziale 3. poświęconym różnym rodzajom usług z pomocy społecznej (podrozdział 3.1. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne opiekuńcze).

W 2024 roku w województwie łódzkim wsparciem w postaci pracy socjalnej objęto **44,6 tys. rodzin liczących łącznie 77,3 tys. osób**, co stanowiło **3,3% ludności województwa łódzkiego** (w roku 2023 było to 3,4%). W województwie łódzkim obserwowana jest wyraźna **tendencja spadkowa liczby rodzin i osób korzystających z tej formy wsparcia, przy czym w roku oceny dynamika tego spadku uległa osłabieniu** – o ile we wcześniejszych latach, z roku na rok, pracą socjalną obejmowano średnio o 2,0 tys. rodzin mniej, to w roku 2024 liczba ta zmniejszyła się (w stosunku do roku 2023) zaledwie około 300 rodzin.

W przekroju powiatowym największy odsetek mieszkańców objętych pracą socjalną w 2024²⁹ roku odnotowano w powiecie kutnowskim, gdzie liczba osób w rodzinach korzystających z tej formy pomocy stanowiła 5,9% ogółu ludności. Stosunkowo wysokie wartości tego odsetka zaobserwowano również w powiecie pączęńskim (5,4%) oraz w powiecie brzezińskim i w Piotrkowie Trybunalskim (w obu przypadkach 4,9%). Najmniejszy udział osób objętych pracą socjalną obserwowano natomiast wśród mieszkańców powiatu sieradzkiego (1,7%) oraz opoczyńskiego (2,0%).

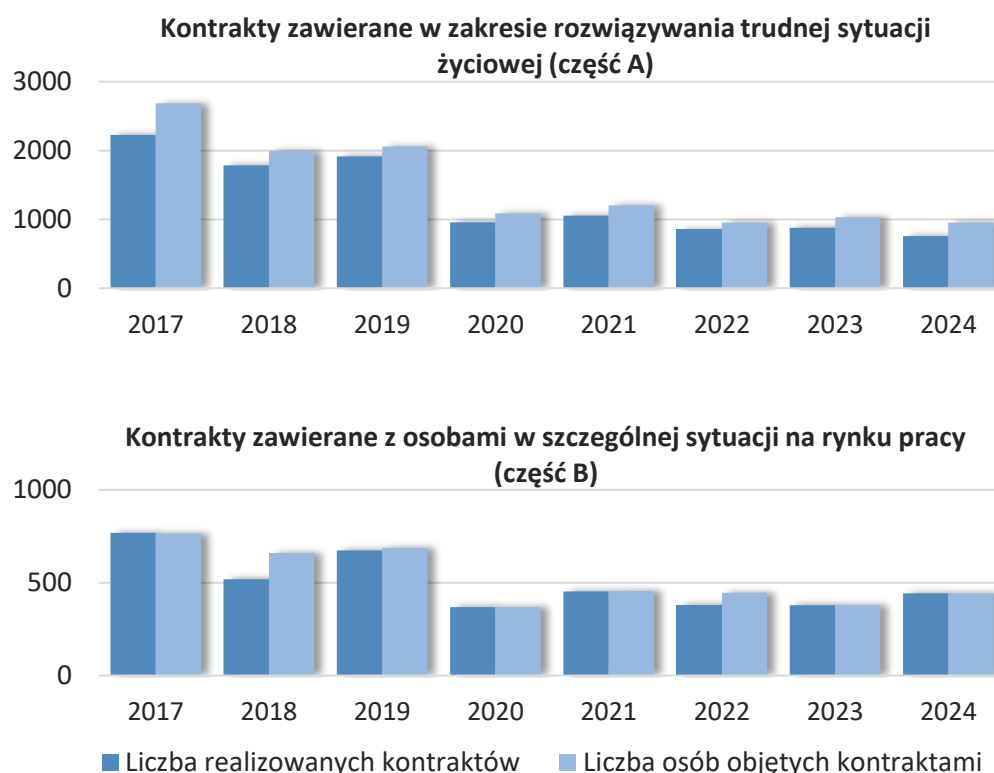
Jedno z kluczowych narzędzi wykorzystywanych przez pracowników socjalnych w pracy z klientami ośrodków pomocy społecznej stanowi **kontrakt socjalny**. W 2024 roku w województwie łódzkim realizowano łącznie **1201 kontraktów socjalnych**³⁰. W ciągu całego roku **objętych nimi były 1393 osoby**³¹ (około 2,7% wszystkich świadczeniobiorców). Zarówno łączna liczba kontraktów, jak i osób je realizujących, utrzymała się na poziomie zbliżonym do obserwowanego rok wcześniej.

²⁹ Obliczony jako stosunek liczby osób w rodzinach objętych pracą socjalną w danym powiecie do liczby mieszkańców tego powiatu.

³⁰ Liczba realizowanych kontraktów socjalnych odnosi się do faktu prowadzenia z daną osobą/rodziną pracy socjalnej w oparciu o kontrakt. Wszystkie pisemne umowy zawarte z daną osobą/rodziną w ciągu roku wykazane zostały jako jeden kontrakt socjalny.

³¹ Liczba osób objętych kontraktami socjalnymi jest większa niż liczba zawartych kontraktów z uwagi na fakt, iż jeden kontrakt socjalny może zostać zawarty z więcej niż jedną osobą (np. z kilkoma członkami rodziny).

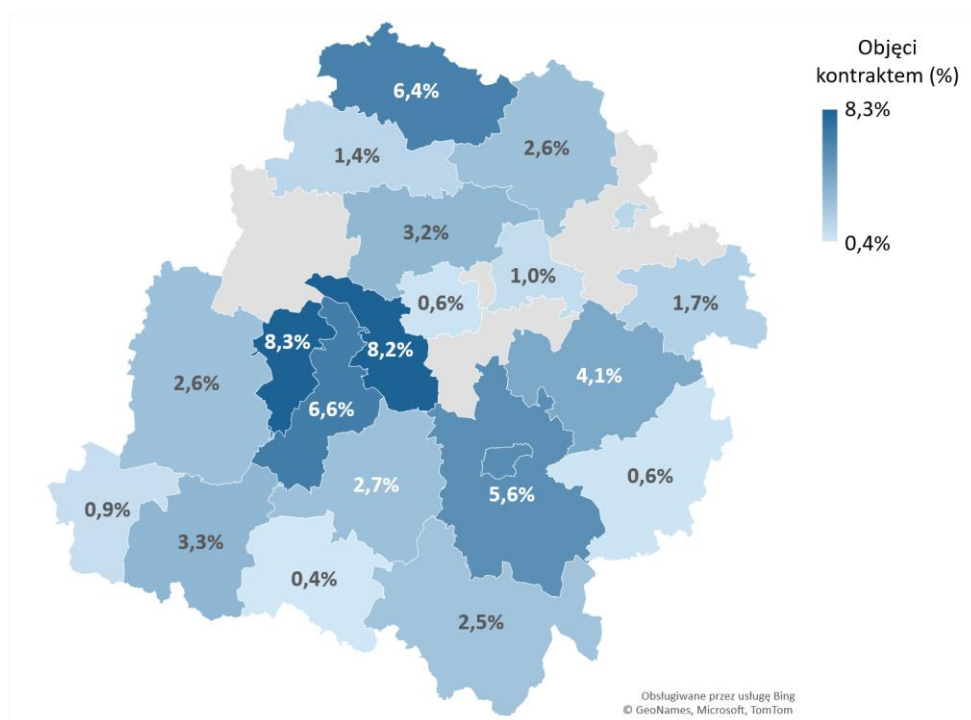
Rysunek 43. Kontrakty socjalne w województwie łódzkim w latach 2017-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Kontrakty socjalne dzielą się na dwie kategorie: zawierane w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin (część A) oraz zawierane z osobami będącymi w szczególnej sytuacji na rynku pracy (część B). Uwzględniając powyższy podział należy wskazać, że kontrakty socjalne realizowane w województwie łódzkim **w większości (ponad 60,0%) dotyczą rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej**, niemniej jednak ich udział w ogólnej liczbie kontraktów ulega systematycznemu zmniejszeniu. Wskazuje to na **wzrost znaczenia kontraktów zawieranych w związku z trudną sytuacją na rynku pracy** (szczególnie w ostatnich czterech latach) – **w 2024 roku ich udział zwiększył się do poziomu blisko 38,0%**.

Rysunek 44. Udział osób objętych kontraktami socjalnymi w liczbie świadczeniobiorców w województwie łódzkim w 2024 roku³²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W 2024 roku w województwie łódzkim największy odsetek świadczeniobiorców, z którymi realizowano kontrakty socjalne, odnotowano w powiecie zduńskowolskim oraz pączęwskim – w powiatach tych kontraktami objęto około 8,2%-8,3% osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej. Stosunkowo najmniejszą część osób otrzymujących świadczenia objęto kontraktami w powiecie pączęwskim, opoczyńskim i wieruszowskim oraz w Łodzi (poniżej 1,0%). W roku oceny kontrakty socjalne nie były realizowane w powiecie łódzkim wschodni, poddębickim oraz skierniewickim.

Innym narzędziem pracy z klientem pomocy społecznej jest **projekt socjalny**. Jest to zbiór działań w ramach pracy socjalnej oraz innych form aktywizacji, skupionych na poprawie sytuacji życiowej osób, rodzin i określonych grup. Kluczowym elementem w realizacji projektu socjalnego jest jego plan, który obejmuje m.in. określenie celów, środków działania oraz szczegóły realizacji.

W 2024 roku w województwie łódzkim realizowanych było pracę socjalną prowadzono w oparciu o **46 projektów socjalnych**³³, podczas gdy rok wcześniej było realizowanych ich o ponad 20 więcej. Pomimo mniejszej liczby samych projektów, liczba ich uczestników zwiększyła się w roku oceny o 423 osoby (z 1192 osób w roku 2023 do 1615 osób w roku

³² Kolorem szarym oznaczono powiaty, w których kontrakty socjalne nie były realizowane w 2024 roku.

³³ Zasady zawierania projektów socjalnych są analogiczne, jak w przypadku kontraktów socjalnych.

2024). Zjawisko to wskazuje, że projekty realizowane w 2024 roku prowadzone były w bardziej licznych grupach i na większą skalę, niż miało to miejsce rok wcześniej.

Narzędzie w postaci projektu socjalnego wykorzystywane było w pięciu powiatach województwa, tj. w jednym więcej, niż jeszcze przed rokiem. Największą liczbę ich uczestników odnotowano w powiecie zduńskowskim (586 osób; 6 projektów) oraz pączężańskim (580 osoby; 5 projektów). Realizację projektów socjalnych odnotowano również w powiecie bełchatowskim (5 projektów, w której udział wzięło 268 osób) oraz w powiecie kutnowskim (1 projekt dla 144 uczestników), a także w Łodzi, w której praca realizowana w oparciu o projekty socjalne przyjmowała charakter najbardziej indywidualny (29 projektów realizowanych przez 37 osób).

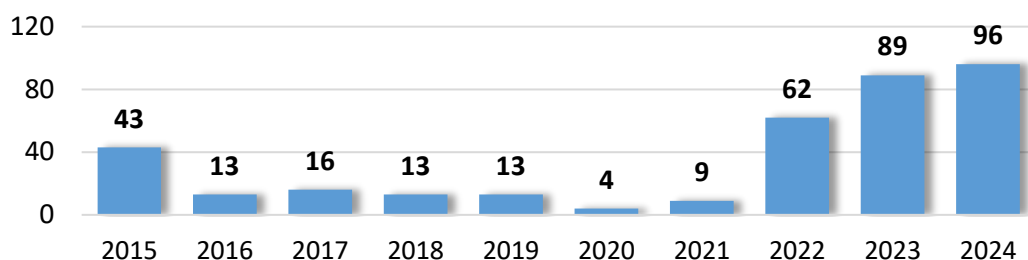
Innymi narzędziami pracy socjalnej, stanowiącymi odmiany kontraktu socjalnego, są **indywidualne programy**, takie jak:

- indywidualny program zatrudnienia socjalnego;
- indywidualny program wychodzenia z bezdomności;
- indywidualny program integracji cudzoziemców;
- indywidualny program usamodzielniania;
- program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie³⁴.

Dane dotyczące realizacji indywidualnych programów dostępne są w ograniczonym zakresie, w związku z czym pozwalają scharakteryzować jedynie wybrane programy. Jednym z nich jest **indywidualny program integracji cudzoziemców**, który od trzech lat charakteryzuje się wyraźnym **wzrostem liczby osób korzystających. W 2024 roku** programem tym objęto **96 osób** (o 7 więcej niż rok wcześniej), podczas gdy w latach 2016-2021 było to średnio zaledwie około 10 osób. Sytuacja ta związana jest ze zwiększoną skalą napływu cudzoziemców w związku działaniami wojennymi trwającymi w Ukrainie od 2022 roku. Wsparcie w ramach programów integracji cudzoziemców w województwie łódzkim udzielane było głównie przez miejski ośrodek pomocy rodzinie w Łodzi (82 osoby objęte programem), a także – w znacznie mniejszej skali – przez powiatowe centra pomocy rodzinie w powiecie bełchatowskim, brzezińskim, kutnowskim, radomszczańskim, zgierskim i łódzkim wschodnim oraz w Skierniewicach.

³⁴ Program omówiony w części dotyczącej wspierania rodziny przeżywającej trudności.

Rysunek 45. Liczba osób korzystających z indywidualnego programu integracji cudzoziemców w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

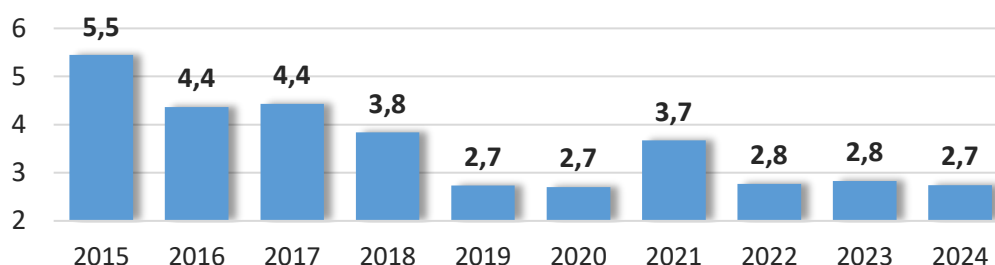
2.2.2. Wspieranie rodziny przeżywającej trudności

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to kompleksowy zestaw działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do właściwego pełnienia tych funkcji. Obowiązek prowadzenia takich działań spoczywa głównie na władzach lokalnych, zarówno na poziomie gminnym, jak i powiatowym. Na szczeblu gminy władze samorządowe zapewniają rodzinom głównie wsparcie w formie pracy bezpośredniej lub pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Rodziny mogą otrzymać pomoc od podmiotów i specjalistów działających na rzecz dzieci i rodzin, takich jak placówki wsparcia dziennego, grupy wsparcia dla rodzin czy asystenci rodziny, a także ze strony jednostek poradnictwa specjalistycznego i ośrodków interwencji kryzysowej. Wsparcie obejmuje w szczególności konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapie i mediacje, usługi dla rodzin z dziećmi (w tym opiekuńcze i specjalistyczne), a także pomoc prawną i działalność grup wsparcia. Pracę z rodziną prowadzi się również w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

Osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, pomoc społeczna zobowiązana jest świadczyć **poradnictwo specjalistyczne** (zadanie własne powiatu), bez względu na dochód rodziny. Usługa ta obejmuje: 1) poradnictwo prawne, polegające na udzielaniu informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego oraz ochrony praw lokatorów; 2) poradnictwo psychologiczne, realizowane poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii, a także 3) poradnictwo rodzinne, obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Zgodnie z danymi sprawozdawczymi³⁵, w 2024 roku w województwie łódzkim tego rodzaju wsparcia³⁶ udzielono **ponad 2,7 tys. rodzin liczącym łącznie 6,2 tys. osób**. Oznacza to, że poradnictwem specjalistycznym objęto **6,6% wszystkich rodzin, które uzyskały pomoc w formie świadczeń pomocy społecznej**³⁷ (w roku 2023 odsetek ten wynosił 5,0%).

Rysunek 46. Liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego w województwie łódzkim w latach 2015-2024 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Skala udzielania rodzinom poradnictwa przez ośrodki pomocy była zbliżona do obserwowanej w ostatnich latach. Wyjątek w tym zakresie stanowił rok 2021, kiedy eskalacja niekorzystnych zjawisk w obszarze społecznym w okresie epidemii COVID-19 doprowadziła do wyraźnego zwiększenia skali świadczenia poradnictwa na terenie województwa.

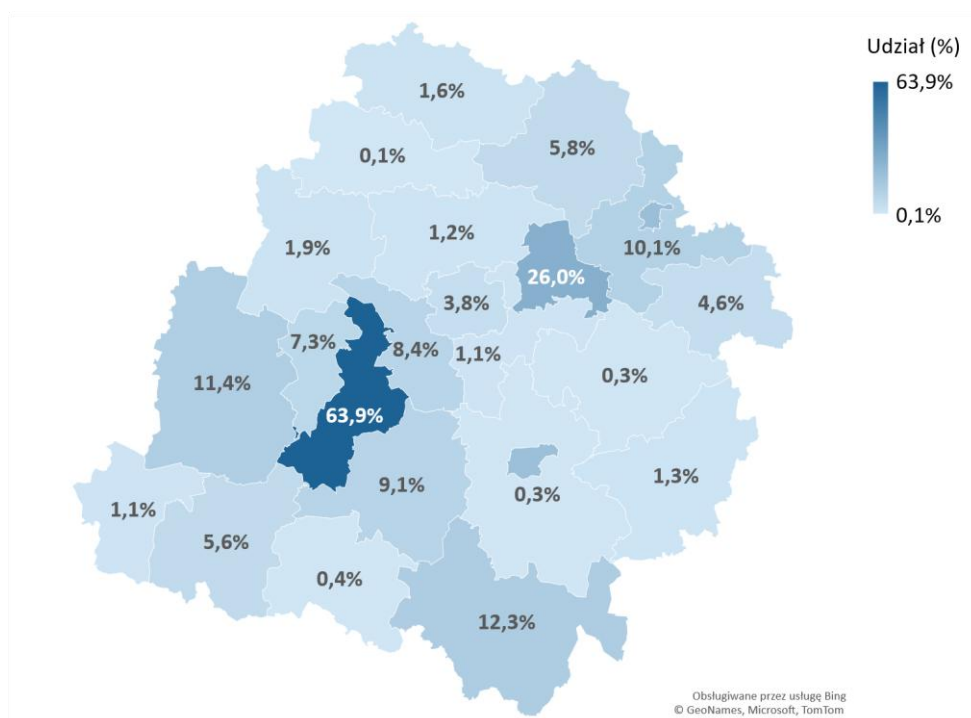
Zdecydowanie najczęściej wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego udzielane było rodzinom w powiecie łaskim – w 2024 roku objęto nim 64,0% rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej. Stosunkowo dużo rodzin skorzystało z takiego wsparcia również w powiecie brzezińskim (26,0%) oraz w Piotrkowie Trybunalskim i Skierniewicach (około 19,0%). Najniższe odsetki rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym występowały w powiatach: łęczyckim, tomaszowskim, piotrkowskim i pączęwskim (poniżej 1,0% rodzin korzystających ze świadczeń).

³⁵ Sprawozdanie roczne MRiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach.

³⁶ Dane uwzględniają wszystkie formy poradnictwa specjalistycznego udzielanego na terenie gmin województwa, niezależnie od podmiotu, przez jaki było prowadzone (w tym również niezależnie od jednostek specjalistycznego poradnictwa, o których mowa w rozdziale IV. Infrastruktura pomocy i wsparcia mieszkańców).

³⁷ Bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło ich finansowania oraz z uwzględnieniem pomocy świadczonej zarówno w formie decyzji administracyjnej, jak i bez konieczności wydawania takiej decyzji. Dotyczy pomocy udzielanej wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Rysunek 47. Udział rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym w ogóle rodzin korzystających ze świadczeń w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

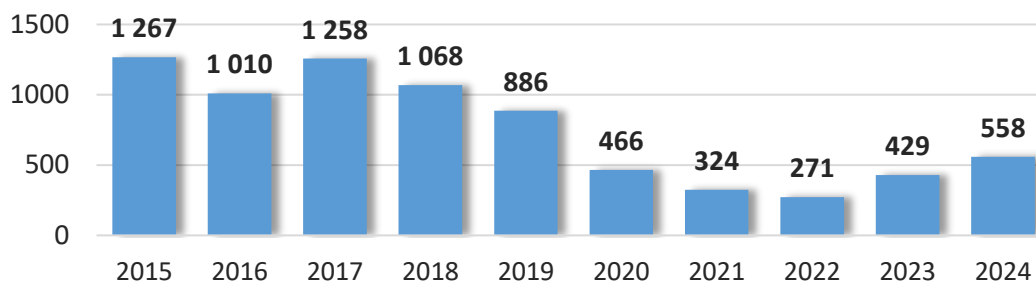
Kolejnym rodzajem wsparcia, stanowiącym zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu, jest **interwencja kryzysowa**. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach tej usługi udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, a także schronienia do 3 miesięcy.

W 2024 roku natychmiastową specjalistyczną pomocą w postaci interwencji kryzysowej³⁸ objęto w regionie **558 rodzin liczących łącznie 1139 osób** (1,3% wszystkich rodzin, które korzystały ze świadczeń pomocy społecznej³⁹). **Liczba ta uległa wyraźnemu zwiększeniu, osiągając najwyższy poziom od pięciu lat.** W roku oceny wsparciem w formie interwencji kryzysowej objęto **129 rodzin więcej** niż w roku 2023.

³⁸ Dane uwzględniają wszystkie formy interwencji kryzysowej realizowanej na terenie gmin województwa, niezależnie od podmiotu, przez jaki była podejmowana (w tym również niezależnie od ośrodków interwencji kryzysowej, o których mowa w rozdziale IV. Infrastruktura pomocy i wsparcia mieszkańców).

³⁹ Bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło ich finansowania oraz z uwzględnieniem pomocy świadczonej zarówno w formie decyzji administracyjnej, jak i bez konieczności wydawania takiej decyzji. Dotyczy pomocy udzielanej wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Rysunek 48. Liczba rodzin korzystających z interwencji kryzysowej w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

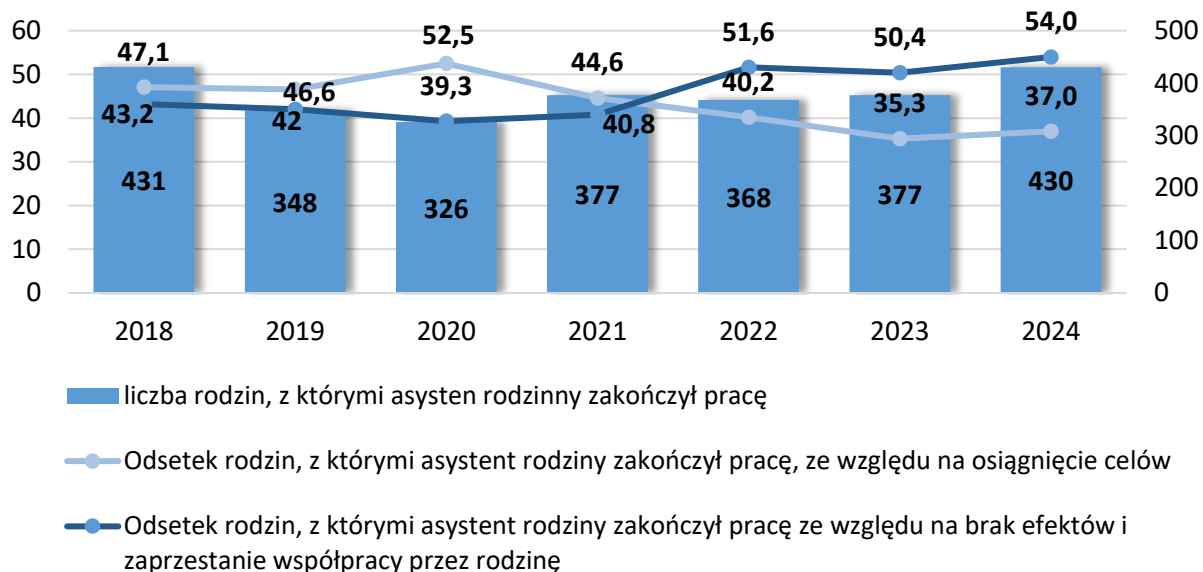
Interwencją kryzysową w największym stopniu obejmowano rodziny korzystające z pomocy społecznej w powiecie brzezińskim (blisko 7,0%) i łowickim (6,0%) oraz w powiecie skierniewickim i w Sieradzu (około 4,0%). W pozostałych powiatach skala udzielania tego rodzaju wsparcia w 2022 roku była niewielka (w większości korzystało z niej poniżej 2,0% rodzin) lub nie świadczone go wcale (6 powiatów).

W sytuacji, gdy rodzina doświadcza problemów opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny może zawnioskować o przydzielenie jej wsparcia w postaci **asystenta rodziny**. Zatrudnienie asystentów rodziny jest dla gminy na ogół zadaniem fakultatywnym, a obligatoryjny charakter przybiera tylko w przypadku, gdy sąd zobowiąże rodzinę do pracy z asystentem na podstawie art. 109 § 2 pkt. 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.2023 poz. 2809).

W 2024 roku w województwie łódzkim pomocy w opiece i wychowaniu dziecka udzielało średnio **248 asystentów rodziny** (wzrost o 17 zatrudnionych osób w stosunku do 2023), którzy swoim wsparciem objęli 2,0 tys. rodzin, stanowiących 3,9% ogółu rodzin objętych pomocą w formie świadczeń (wzrost w stosunku do 2023 o 0,1 p. proc., natomiast w stosunku do 2022 roku spadek o 0,5 p. proc.). Systematycznie wzrasta odsetek rodzin zobowiązanych do współpracy z asystentem przez sąd. W 2024 roku już 27% wszystkich rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny została zobowiązana do współpracy z nim w wyniku interwencji sądu.

Liczba asystentów rodziny wzrosła w stosunku do 2023 roku (o 17 asystentów rodziny), co spowodowało pożądany spadek średniej liczby rodzin korzystających przypadających na jednego asystenta do 8 (w 2023 roku średnia ta wyniosła 9 rodzin, w 2022 roku również 9, natomiast w 2021 roku było to 8 rodzin).

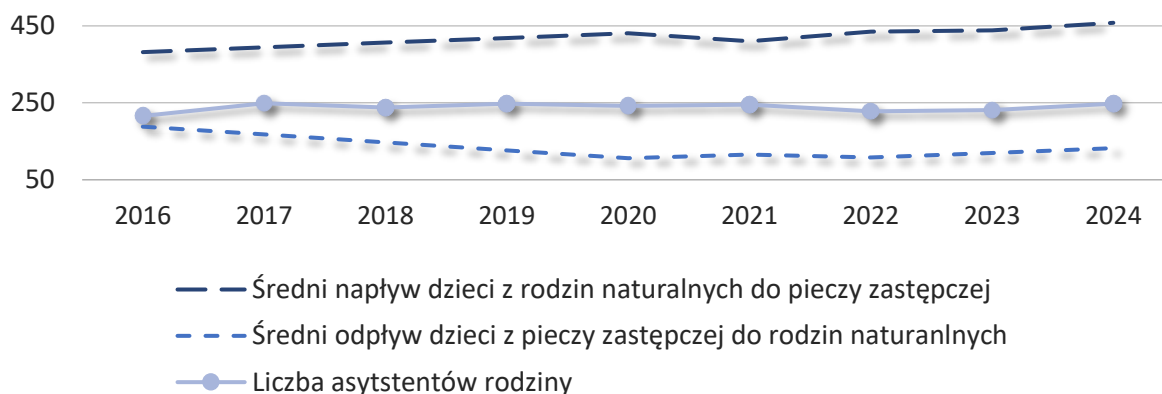
Rysunek 49. Odsetek rodzin kończących pracę z asystentem rodziny z powodu osiągnięcia celu bądź brak efektów w ogóle rodzin, z którymi asystent zakończył pracę w województwie łódzkim w latach 2018-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

W 2024 roku nastąpił wzrost **odsetka rodzin kończących pracę z asystentem rodziny z powodu osiągnięcia celów** (w roku oceny nastąpił wzrost o blisko 2 p. proc. w stosunku do 2023). Odnotowano jednocześnie wzrost odsetka rodzin kończących pracę z asystentem ze względu na brak efektów oraz zaprzestanie współpracy przez rodzinę - w 2024 roku wyniósł on już 54% (wzrost o 3,6 p. proc w stosunku do 2023 roku).

Rysunek 50. Średni napływ i odpływ dzieci do pieczy zastępczej z rodzin naturalnych w latach 2016-2024 w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

W 2024 roku o 12 osób w stosunku do 2023 roku wzrósł poziom średniej liczby dzieci z pieczy zastępczej powracających do rodzin naturalnych. Jednocześnie w roku oceny o 20

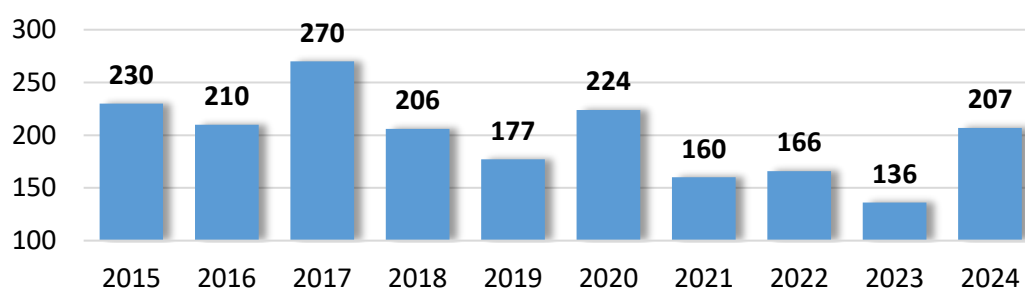
osób wzrosła również średnia liczba dzieci napływających do pieczy zastępczej z rodzin naturalnych (wzrost o 5% w stosunku do 2024 roku).

Wsparcie rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze stanowi podstawę idei procesu deinstytucjonalizacji, w myśl której, dzieci powinny wychowywać się w rodzinach. Jedną z form pomocy w sytuacji, gdy rodzina przeżywa trudności opiekuńczo-wychowawcze jest asystent rodziny, którego zadaniem jest udzielenie takiego wsparcia, aby zapewnić dziecku bezpieczne warunki do rozwoju. Trudno jest ocenić, bez przeprowadzenia pogłębionych badań, efektywność tego wsparcia, jednakże z dotychczas przeprowadzanych analiz wynika, że wysokiej jakości wsparcie rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze skutecznie przeciwdziała umieszczaniu dzieci w pieczy. Kluczowym zatem jest stymulowanie wzrostu zatrudnienia asystentów rodziny i rozwój innych usług dla rodziny.

Wsparcie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oferowane jest również przez rodziny wspierające, które pomagają rodzinom w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego czy kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. W 2024 roku, podobnie jak rok wcześniej, w województwie łódzkim nie funkcjonowała żadna rodzina wspierająca. Należy również nadmienić, że 16% gmin województwa łódzkiego w 2024 roku nie zatrudniała żadnego asystenta rodziny.

Jednostki pomocy społecznej udzielają pomocy także osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Jedną z metod pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie (realizowaną na poziomie powiatowym) jest objęcie ich **programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych**. W 2024 roku realizowano je z **207 osobami** z terenu 12 łódzkich powiatów. Oznacza to **skokowy wzrost liczby osób korzystających z tej formy wsparcia** w porównaniu do sytuacji obserwowanej w ostatnich trzech latach.

Rysunek 51. Liczba osób objętych programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w województwie łódzkim w latach 2015-2024

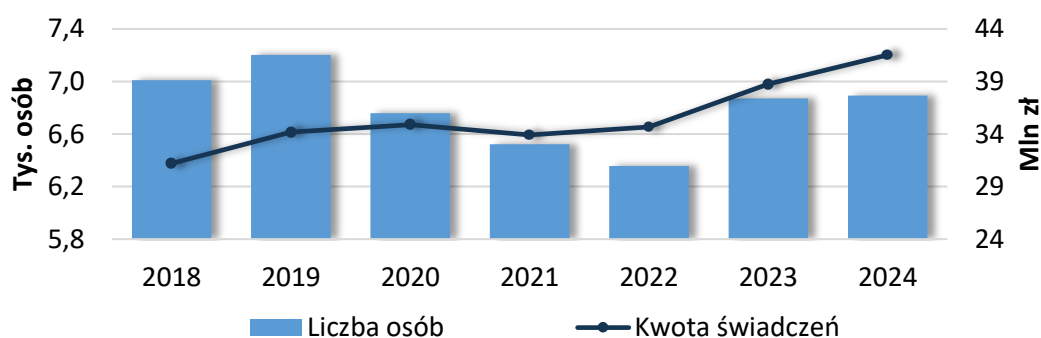
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Najwięcej osób realizujących program było w Łodzi (92 osoby). Stosunkowo dużo korzystających z tej formy wsparcia odnotowano również w powiecie sieradzkim (28 osób), natomiast w pozostałych jednostkach prowadzących pracę z osobami stosującymi przemoc w rodzinie programem objęto od 4 do 12 osób.

2.2.3. Usługi opiekuńcze

Wśród wsparcia, jakie mieszkańcom województwa łódzkiego oferują ośrodki pomocy społecznej, znajdują się **usługi opiekuńcze**, w tym **specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz usługi sąsiedzkie**. Są one realizowane w ramach zadań własnych samorządów gminnych. Usługi te stanowią świadczenia niepieniężne i kierowane są do osób samotnych oraz pozbawionych wsparcia ze strony bliskich, które potrzebują pomocy w codziennym funkcjonowaniu z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności lub innych przyczyn.

Rysunek 52. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi (w tys.; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln zł; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2018-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

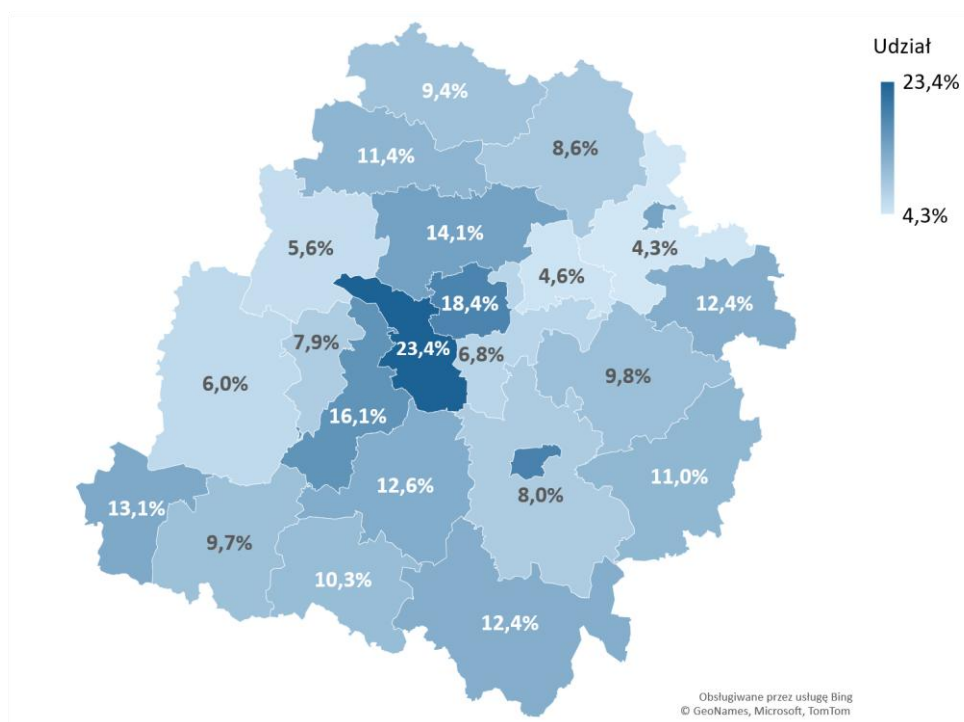
W 2024 roku z powyższych usług (łącznie⁴⁰) **skorzystało blisko 6,9 tys. osób**, dla których zrealizowano łącznie ponad **1,3 mln godzin wsparcia** (średnio **190 godzin na osobę w ciągu roku**) o wartości⁴¹ **41,5 mln zł**. W porównaniu do sytuacji obserwowanej rok wcześniej, liczba osób objętych tego rodzaju wsparciem utrzymała się na zbliżonym (a nawet nieco wyższym) poziomie. Zjawisko to świadczy o stopniowym powrocie do świadczenia usług opiekuńczych na poziomie sprzed pandemii COVID-19 i jego względnej stabilizacji. W efekcie, w roku oceny **usługami tymi objęto 13,1% ogółu świadczeniobiorców z regionu**, podczas gdy rok wcześniej udział ten był niższy i wynosił 12,2% (a w roku 2022 – 11,2%).

⁴⁰ Niezależnie od rodzaju.

⁴¹ Jest to kwota świadczeń, stanowiąca iloczyn liczby świadczeń (tj. godzin usług opiekuńczych) i stawek za 1 godzinę usługi, określonych w decyzji. Wartość ta jest pomniejszona o obowiązkową odpłatność beneficjenta wsparcia, jeśli taka odpłatność jest określona w decyzji.

W przekroju powiatowym największą liczbę osób korzystających z usług opiekuńczych (łącznie) w 2024 roku odnotowano w Łodzi (objęto nimi 2,5 tys. osób), a także w powiecie zgierskim (484 osoby), pabianickim (430 osób) i radomszczańskim (411 osób). Stosunkowo mało osób korzystało z usług opiekuńczych w powiecie skierniewickim (26) oraz brzezińskim (37), a także w powiatach poddębickim, łódzkim wschodnim i łowickim (między 60 a 90 osób).

Rysunek 53. Udział osób korzystających z usług opiekuńczych (łącznie) w ogóle świadczeniobiorców w województwie łódzkim w 2024 roku

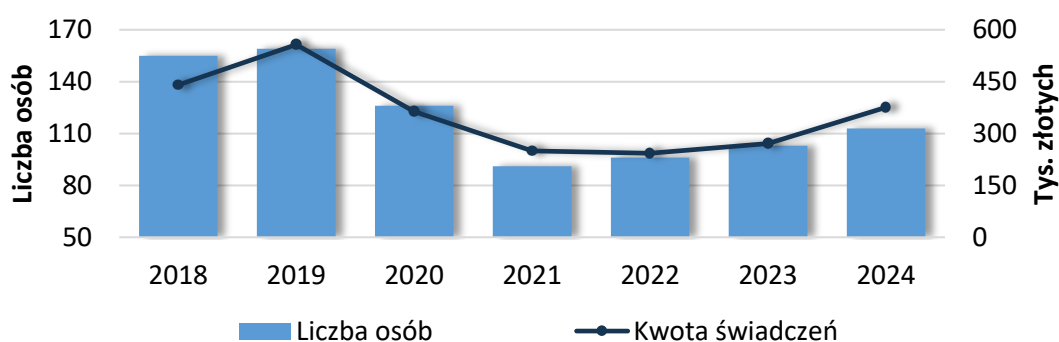
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Analizując skalę korzystania z usług opiekuńczych (łącznie) wśród beneficjentów wsparcia należy stwierdzić, że w 2024 roku w największym stopniu objęto nimi świadczeniobiorców z powiatu pabianickiego – z usług tych skorzystało ponad 23,0% spośród wszystkich osób otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej. Stosunkowo wysoki odsetek świadczeniobiorców objętych tego rodzaju wsparciem odnotowano również w Piotrkowie Trybunalskim oraz w Łodzi (ponad 18,0%). Najrzadziej z usług opiekuńczych korzystali natomiast świadczeniobiorcy z powiatu skierniewickiego i brzezińskiego (poniżej 5,0%).

Wsparcie udzielane w ramach usług opiekuńczych obejmuje **głównie** pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną i pielęgnację zaleconą przez lekarza oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. **Z tej formy wsparcia korzysta większość (niemal 99,0%) osób objętych usługami opiekuńczymi.**

Skala korzystania ze **specjalistycznych usług opiekuńczych**, dostosowanych indywidualnie rodzaju ich schorzenia lub niepełnosprawności oraz świadczonych przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, jest stosunkowo niewielka. W 2024 roku usługami tymi objęto **113 mieszkańców województwa**, a zatem jedynie o 10 osób więcej niż rok wcześniej. Łącznie na ich rzecz zrealizowano ponad **7,2 tys. godzin wsparcia**, co po przeliczeniu **na jedną osobę** daje średnio **64 godziny w roku**. Łączna kwota przeznaczona na świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych wyniosła 376,0 tys. zł⁴², co daje średnią stawkę za godzinę wsparcia na poziomie około 52,0 zł⁴³. W roku oceny zarówno liczba osób objętych usługami specjalistycznymi, jak i liczba godzin udzielonego wsparcia były wyższe od obserwowanych w ostatnich latach. Zjawisko to wskazuje na **stopniowe zwiększanie skali świadczenia usług opiekuńczych w regionie po znaczącym ograniczeniu ich udzielania, jakie miało miejsce w okresie pandemii COVID-19**.

Rysunek 54. Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi (osoby; lewa oś) i kwota świadczeń (w tys. zł; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2018-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W 2024 roku specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie 9 powiatów (podobnie, jak przed rokiem). Korzystali z nich świadczeniobiorcy z powiatów: bełchatowskiego (68 osób), tomaszowskiego (28 osób), pączęńskiego (6 osób) oraz kutnowskiego, łowickiego, piotrkowskiego, radomszczańskiego, rawskiego i sieradzkiego (od 1 do 3 osób).

Nową formą wsparcia, wprowadzoną na mocy nowelizacji Ustawy o pomocy społecznej pod z lipca 2023 roku, są **usługi sąsiedzkie**. Stanowią one jedną z form usług opiekuńczych, których świadczenie rozpoczęto z dniem 1 listopada 2023 roku. Usługi sąsiedzkie obejmują wsparcie udzielane w miejscu zamieszkania przez osoby blisko mieszkające (z wyłączeniem

⁴² Iloczyn liczby udzielonych świadczeń (tj. godzin usług) oraz stawek za 1 godzinę usługi, pomniejszona o obowiązkową odpłatność beneficjenta wsparcia (jeśli taka odpłatność została określona w decyzji).

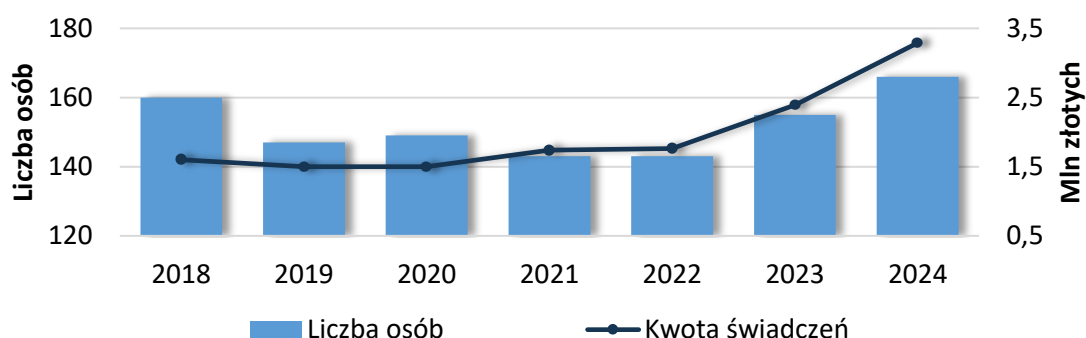
⁴³ Stawki godzinowe za świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych opiekuńczych określone są odrębnie przez poszczególne gminy, przy czym przedział cenowy za 1 godzinę usługi zawiera się przeciętnie w przedziale między 30 zł a 60 zł.

członków rodzin), które wynagradzane są w formie pieniężnej przez gminę będącą organizatorem usług. Pomoc udzielana w ramach usług sąsiedzkich może obejmować zaspokajanie podstawowych potrzeb życiowych, prostą podstawową opiekę higieniczno-pielęgniarską oraz zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

W 2024 roku z usług sąsiedzkich korzystało **110 mieszkańców** województwa łódzkiego. Średnio w ciągu roku na rzecz każdej osoby potrzebującej wsparcia zrealizowano **około 110 godzin wsparcia**. Łączny koszt udzielonego wsparcia wyniósł ponad **375,0 tys. zł** (średnia stawka jednostkowa za godzinę usługi na poziomie 30 zł). W roku oceny usługi sąsiedzkie zorganizowane zostały na **terenie 15 powiatów** województwa łódzkiego.

Kolejną formą wsparcia są **specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Są to usługi świadczone w miejscu zamieszkania, których organizacja należy do **zadań zleconych** gminy z zakresu administracji rządowej. Przeznaczone są one dla osób chorujących psychicznie (wykazujących zaburzenia psychotyczne), z upośledzeniem umysłowym oraz osób wykazujących inne poważne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga takiej formy pomocy i opieki niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym.

Rysunek 55. Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi (osoby; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln złotych; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2018-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

W roku oceny z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi skorzystało w województwie łódzkim **łącznie 166 osób** z terenu 16 powiatów, a zatem o 11 więcej niż rok wcześniej. Zwiększeniu o około 1,0 mln złotych uległa również łączna kwota przeznaczona na świadczenie powyższych usług, osiągając w roku oceny poziom **blisko 3,3 mln złotych**. Wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi objętych specjalistycznymi usługami, jaki obserwowany był w dwóch ostatnich latach, wskazuje z jednej strony na **stopniowe zwiększanie skali świadczenia tych usług**, z drugiej

zaś świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na tego typu wsparcie. Powyższe zmiany pozwalają spodziewać się dalszego zwiększania rozwoju omawianych usług w województwie w kolejnych latach.

Najczęściej z omawianych usług (podobnie, jak przed rokiem) korzystali mieszkańcy powiatu kutnowskiego i łodzi (odpowiednio 36 i 27 osób), a także powiatu tomaszowskiego (21 osób) oraz Piotrkowa Trybunalskiego i powiatu bełchatowskiego (w obu przypadkach 14 osób).

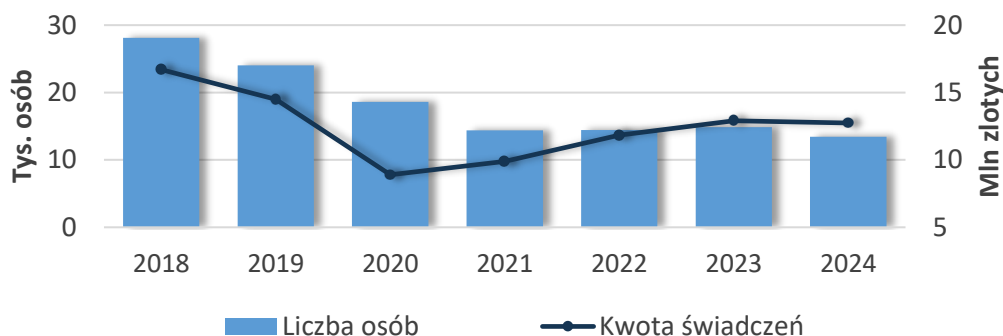
Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi w roku oceny nie były świadczone w gminach następujących powiatów: łaskiego, łęczyckiego, łódzkiego wschodniego, opoczyńskiego, pabianickiego, wieluńskiego, wieruszowskiego oraz zduńskowolskiego.

2.2.4. Pozostałe usługi

Ważną formą wsparcia mieszkańców województwa łódzkiego jest **zapewnienie dostępu do darmowego posiłku**. Świadczenie to przyznawane jest głównie w ramach wieloletniego programu „Posiłek w szkole i w domu”. Przewiduje on wsparcie finansowe dla gmin w udzielaniu pomocy w trzech formach: 1) darmowego posiłku, 2) świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz 3) świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Celem Programu jest zapewnienie posiłku dzieciom i młodzieży (w tym umożliwienie spożywania przez uczniów gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej), a także objęcie pomocą osób dorosłych, zwłaszcza osób starszych, chorych, z niepełnosprawnością lub samotnych. Dofinansowaniem mogą zostać objęte zarówno posiłki wydawane w stołówkach, jak i dowożone do domów. Program przewiduje również wsparcie finansowe na poprawę standardu już działających stołówek lub organizację nowych miejsc przeznaczonych do spożywania posiłków.

Z danych przekazywanych w ramach sprawozdawczości krajowej przez ośrodki pomocy społecznej (sprawozdanie MRiPS-03) wynika, że w 2024 roku w województwie łódzkim **wsparciem w formie posiłku objęto łącznie ponad 13,4 tys. osób** (około 26,0% osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej), a **całkowita kwota udzielonych świadczeń wyniosła 12,7 mln złotych**. Liczba osób korzystających z darmowych posiłków była w ostatnich czterech latach o wiele niższa, niż miało to miejsce przed wystąpieniem pandemii COVID-19 (średnio o połowę). W samym tylko 2024 roku było ich mniej o blisko 1,5 tys. w porównaniu do roku poprzedniego. **Należy podejrzewać, że ograniczenie świadczenia usług społecznych w okresie pandemii, w tym również w postaci darmowego posiłku, przełożyło się na trwałą rezygnację części osób z korzystania z powyższej formy wsparcia.**

Rysunek 56. Liczba osób korzystających z posiłku (osoby; lewa oś) i kwota świadczeń (w mln złotych; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2018-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-03.

Niemal wszystkie osoby korzystające z posiłku (**97,0%**; blisko 13,0 tys. osób) zostały objęte wsparciem **w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”⁴⁴**. W efekcie realizacji programu w 2024 roku w województwie łódzkim wydano ponad **1,5 mln posiłków** o łącznej wartości **12,0 mln złotych** (z programu dofinansowano ponad połowę tych kosztów). Osoby objęte powyższym wsparciem w większości korzystały z posiłku w formie pełnego obiadu (blisko 60,0%; 7,6 tys. osób) lub jednego gorącego dania (42,0%; 5,5 tys. osób), a jedynie sporadycznie z posiłków w formie jedynie mleka oraz bułki/kanapki (0,6%; 82 osoby)⁴⁵. Większość osób korzystała z posiłków w miejscu ich wydawania, a jedynie 465 osób (3,6%) miało je dowieszone do miejsca zamieszkania.

Wśród osób korzystających ze wsparcia w ramach Programu, **zdecydowanie największą grupę stanowią dzieci i młodzież**. W 2024 roku darmowymi posiłkami objęto około **12,0 tys. dzieci⁴⁶** (93,0% wszystkich osób objętych tą formą wsparcia), przy czym ich liczba **wyraźnie zmniejszyła się w porównaniu do roku poprzedniego** (o około 1,0 tys. osób). Równocześnie odnotowano nieznaczny **spadek udziału dzieci i młodzieży korzystającej z posiłków w ogólnej liczbie osób poniżej 18 lat** mieszkających w województwie łódzkim – w 2024 roku **odsetek ten wyniósł 3,0%**, podczas gdy w roku 2023 było to 3,2%. **Nie bez znaczenia w tym kontekście wydaje się być świadczenie wychowawcze** wprowadzone w 2016 roku, a w 2024 roku dodatkowo powiększone do kwoty 800 zł na jedno dziecko, które mogło umożliwić części rodzin samodzielne sfinansowanie posiłków. Z jednej strony wynika to z poprawy sytuacji finansowej rodzin, z drugiej zaś – przynajmniej częściowo – może wiązać się z chęcią

⁴⁴ Na podstawie sprawozdania z realizacji programu "Posiłek w szkole i w domu" za 2024 r. dla województwa łódzkiego.

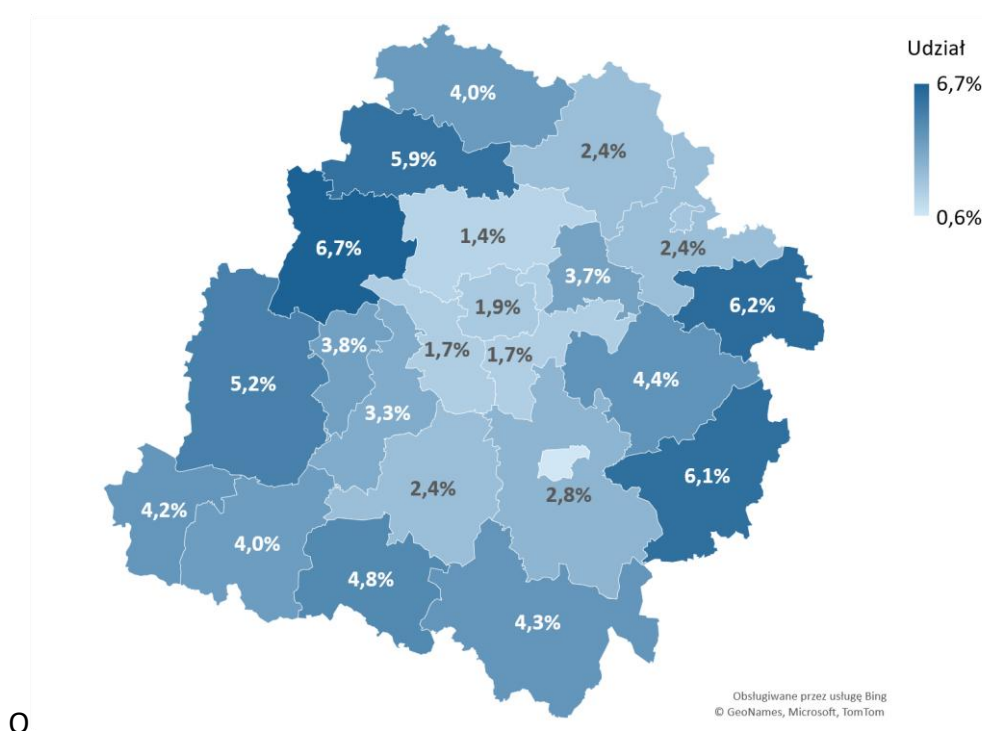
⁴⁵ Podane odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ jedna osoba mogła zostać objęta pomocą w różnej formie.

⁴⁶ Do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej lub szkoły ponadgimnazjalnej.

uchronienia swoich dzieci przed stygmatyzowaniem przez rówieśników z powodu niskiego statusu materialnego.

W województwie łódzkim widoczne jest wyraźne zróżnicowanie udziału dzieci i młodzieży korzystającej z pomocy w formie posiłku w poszczególnych powiatach. W 2024 roku (podobnie, jak w poprzednich latach) relatywnie najrzadziej z darmowych posiłków korzystały dzieci z powiatów zlokalizowanych w centralnej części województwa, częściej zaś pomocą w tej formie obejmowano dzieci i młodzież zamieszkującą powiaty ościenne (w szczególności poddębicki, opoczyński i rawski).

Rysunek 57. Udział dzieci korzystających z darmowego posiłku w ogóle osób w wieku poniżej 18 lat (w %) w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania z realizacji programu "Posiłek w szkole i w domu" oraz GUS BDL.

Kolejną formą świadczenia niepieniężnego jest **odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej**. Do wnoszenia opłaty zobowiązana jest gmina, z terenu której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej. Wysokość opłaty stanowi różnicę między średnim kosztem utrzymania w DPS a opłatami wnoszonymi przez mieszkańca domu i/lub jego małżonka, zstępnych lub wstępnych. W 2024 roku w województwie łódzkim powyższe świadczenie przyznane zostało blisko **5,4 tys. osób** (250 osobom więcej, niż w roku poprzednim), którzy stanowili 10,0 % wszystkich świadczeniobiorców. **Łączna kwota świadczeń** wyniosła **ponad 221,0 mln złotych** i była wyższa o ponad 33,0 mln zł niż w roku 2023. W przekroju powiatowym największy udział świadczeniobiorców, którym samorządy

opłacili pobyt w domu pomocy społecznej, odnotowano w trzech miastach powiatowych oraz w powiecie pabianickim (między 14,0% a 20,0% świadczeniobiorców).

Kolejne trzy typy świadczeń niepieniężnych obejmują wsparcie w formie **schronienia lub zapewnienia ubrania osobom ich pozbawionym**, a także **sprawienia pogrzebu**.

Udzielanie **schronienia** należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i następuje przez przyznanie tymczasowego schronienia w noclegowni lub schronisku dla osób bezdomnych. Może być one udzielone również w ogrzewalni, która umożliwia interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące⁴⁷. Szczegółowe dane w zakresie korzystania z powyższych form wsparcia zaprezentowano w rozdziale IV, punkt 5.

Przyznanie niezbędnego **ubrania** następuje przez dostarczenie osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz do pory roku. Pomoc w tej formie udzielana jest sporadycznie – w 2024 roku udzielono jej zaledwie 2 mieszkańcom województwa łódzkiego.

Świadczenie w postaci **sprawienia pogrzebu**, ciężącego na gminie w sytuacji, gdy tego obowiązku nie może wypełnić rodzina, przyznane zostało **411 rodzinom**. Ze wsparcia w tej formie korzystały głównie rodziny z Łodzi (244). W przypadku 49 rodzin z terenu całego województwa udzielone świadczenie dotyczyło sprawienia pogrzebu osobie bezdomnej.

2.3. Inne rodzaje pomocy i świadczeń

Gminy (OPS) i miasta na prawach powiatu (MOPR) oferują mieszkańcom szereg innych rodzajów pomocy i świadczeń, niż wymienione wyżej świadczenia pieniężne i niepieniężne⁴⁸.

W grupie świadczeń **skierowanych do rodzin** znajdują się m.in.:

- zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,

Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami przysługują rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu lub faktycznemu dziecka bądź osobie uczącej się. Mają one na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Przyznanie zasiłku rodzinnego jest

⁴⁷ Ze względu na brak jednorodności jednostek sprawozdających się w ramach OZPS co do tego, jaki rodzaj wsparcia należy zakwalifikować do niniejszego świadczenia oraz uwzględnianie w jego ramach również innych form pomocy niż wymienione w ustawie o pomocy społecznej (np. w postaci przyznawania miejsc w mieszkaniach wspomaganych), prezentację danych dotyczących schronienia ograniczono do schronienia udzielanego w miejscach do tego przeznaczonych (tj. w schroniskach dla osób bezdomnych, noclegowniach i ogrzewalniach) (patrz: rozdział IV, punkt 5).

⁴⁸ Świadczenia przyznawane przez powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem zostały omówione w dalszej części opracowania.

zależne od uzyskiwanego dochodu (spełniania tzw. kryterium dochodowego). **Zasiłek rodzinny** przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę (albo dochód osoby uczącej się) nie przekracza kwoty 674 zł netto, a w przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności – jeżeli nie przekracza kwoty 764 zł. Wysokość zasiłku rodzinnego wynosi miesięcznie⁴⁹:

- 1) 95,00 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia;
- 2) 124,00 zł na dziecko w wieku powyżej 5. roku życia do ukończenia 18. roku życia;
- 3) 135,00 zł na dziecko w wieku powyżej 18. roku życia do ukończenia 24. roku życia.

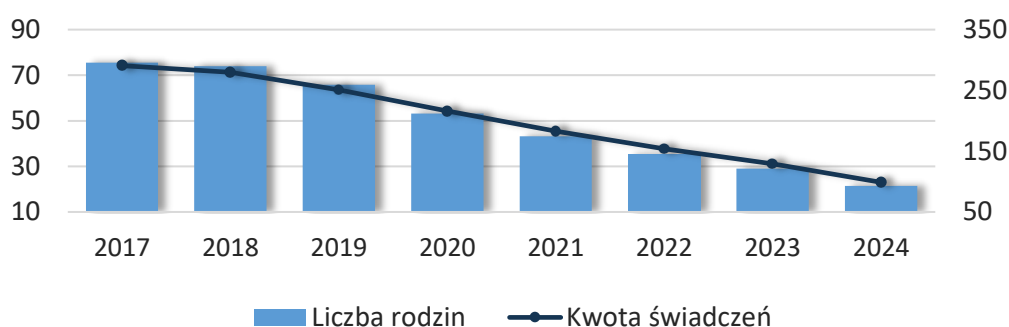
Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki, m.in. z tytułu urodzenia dziecka, samotnego wychowywania dziecka lub wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęcia roku szkolnego oraz podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

W 2024 roku w województwie łódzkim **z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami korzystało średnio w miesiącu 21,5 tys. rodzin**. Łączna kwota przeznaczona w roku oceny na wypłatę zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami wyniosła około **99,0 mln zł**. **Liczba rodzin korzystających z tej formy wsparcia ulega systematycznemu zmniejszeniu** – w roku 2024 zasiłki rodzinne oraz dodatki do nich pobierało średnio w miesiącu o 7,5 tys. rodzin mniej niż w roku 2023 i o 54,0 tys. rodzin mniej niż w roku 2017. **Powodem tego zjawiska jest przede wszystkim coraz mniejsza liczba dzieci** – zarówno za sprawą malejącej liczby urodzeń, jak i ujemnego salda migracji w województwie łódzkim, a także systematyczny **wzrost poziomu wynagrodzeń, za którym nie podążają zmiany kryteriów dochodowych uprawniających do pobierania zasiłku**⁵⁰. Zjawiska te sumarycznie skutkują znaczącym zmniejszeniem się liczby rodzin uprawnionych do zasiłków rodzinnych.

⁴⁹ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255 z późn. zm.), art. 5, 9, 11a, 12a, 13, 15; <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-rodzinny> (22.05.2025).

⁵⁰ Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami.

Rysunek 58. Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami (w tys.; lewa oś) oraz łączna kwota świadczeń (w mln zł; prawa oś) w latach 2017-2024⁵¹

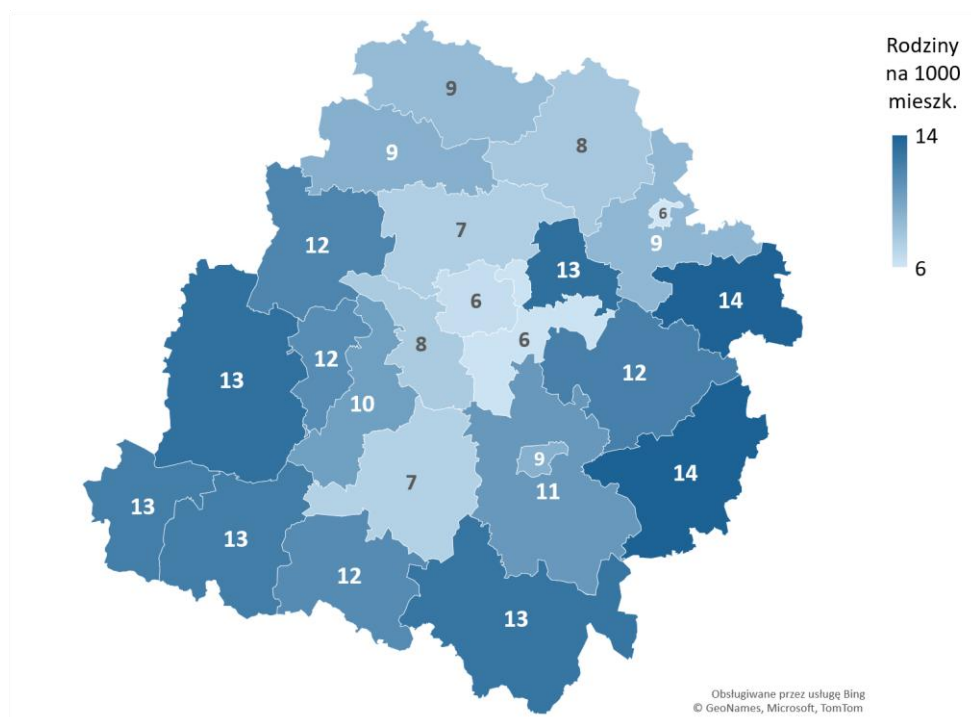
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

W 2024 roku największą średniomiesięczną liczbę rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami – blisko 4,2 tys. – odnotowano w Łodzi, przy czym liczba ta była o niemal 1,0 tys. mniejsza niż rok wcześniej. Zmniejszona skala udzielania powyższego świadczenia widoczna była również w dwóch kolejnych powiatach, charakteryzujących się stosunkowo dużą liczbą rodzin korzystających z tej formy wsparcia, tj. w powiecie sieradzkim (1,5 tys. rodzin; o 500 rodzin mniej niż rok wcześniej) i tomaszowskim (1,4 tys. rodzin; blisko 800 rodzin mniej). Najmniejszą liczbę rodzin pobierających zasiłki rodzinne odnotowano natomiast w Skierniewicach (264 rodziny) oraz w powiecie skierniewickim (335 rodzin).

Porównanie odsetka rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych w ogóle mieszkańców poszczególnych powiatów województwa łódzkiego wskazuje, że w największym stopniu z tego rodzaju świadczeń korzystały rodziny zamieszkujące powiat opoczyński i rawski (przeciętnie w miesiącu świadczenia wypłacano średnio 14 rodzinom na 1000 mieszkańców powiatu; w 2023 roku było to średnio 20 rodzin. Stosunkowo najrzadziej ze świadczeń rodzinnych korzystały natomiast rodziny zamieszkujące Skierniewice i Łódź oraz powiat łódzki wschodni ((średnio 6 rodzin na 1000 mieszkańców).

⁵¹ Spadku liczby rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami nie należy wiązać z wypłatą świadczenia wychowawczego z uwagi na fakt, że świadczenie to nie jest uwzględniane w dochodach członków rodzin.

Rysunek 59. Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS oraz GUS BDL.

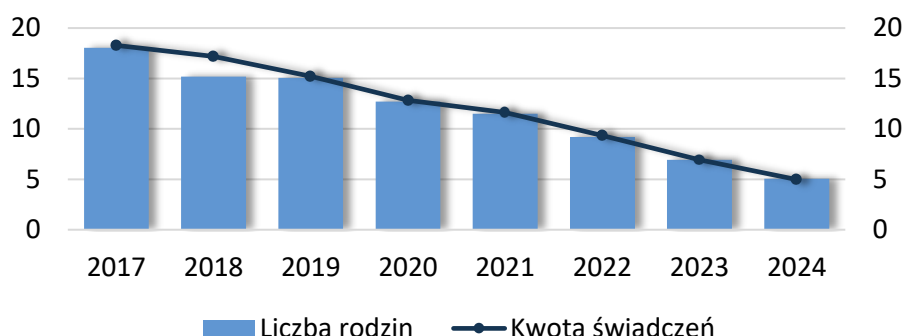
Podoba sytuacja, jak w przypadku zasiłków rodzinnych, obserwowana jest w zakresie udzielania **jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka (tzw. „becikowe”)**⁵². Wsparcie to, wypłacane w wysokości 1000 zł na jedno dziecko, przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo faktycznemu dziecka, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1922,00 zł netto⁵³. W województwie łódzkim z powyższej zapomogi w całym 2024 roku **skorzystało łącznie 5,0 tys. rodzin** – a zatem o ponad 1,8 tys. mniej niż w roku 2023. **Przyczyny systematycznego zmniejszania się liczby rodzin otrzymujących jednorazową zapomogę są analogiczne, jak w przypadku zasiłków rodzinnych – malejąca liczba urodzeń oraz stosunkowo niska kwota kryterium dochodowego przy rosnącym poziomie wynagrodzeń**⁵⁴.

⁵² Świadczenie to jest niezależne od zasiłku rodzinnego, tzn. nie jest tożsame z dodatkiem do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka.

⁵³ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255 z późn. zm.), art. 15b. Warunkiem przyznania zapomogi jest również fakt pozostawania matki pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do dnia porodu; <https://www.gov.pl/web/rodzina/jednorazowa-zapomoga-z-tytulu-urodzenia-sie-dziecka> (21.05.2024).

⁵⁴ Spadku liczby rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami nie należy wiązać z wypłatą świadczenia wychowawczego z uwagi na fakt, że świadczenie to nie jest uwzględniane w dochodach członków rodzin.

Rysunek 60. Liczba rodzin korzystających z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka (w tys.; lewa oś) oraz łączna kwota świadczeń (w mln zł; prawa oś) w latach 2017-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Kolejną grupę świadczeń udzielanych poza ustawą o pomocy społecznej stanowią świadczenia **kierowane do osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów**, w tym:

1) świadczenia opiekuńcze:

- zasiłek pielęgnacyjny;
- specjalny zasiłek opiekuńczy,
- świadczenie pielęgnacyjne,

2) świadczenie wspierające.

Z dniem 1 stycznia 2024 roku wprowadzone zostało nowe świadczenie dla osób z niepełnosprawnością, tj. świadczenie wspierające. Jest ono nowym instrumentem wsparcia skierowanym bezpośrednio do pełnoletnich osób niepełnosprawnych, które ma na celu częściowe pokrycie kosztów związanych z niepełnosprawnością, zgodnie z bieżącymi potrzebami. Świadczenie wspierające przysługuje bez względu na dochody (brak kryterium dochodowego), a także niezależnie od innych form wsparcia otrzymywanych przez osoby z niepełnosprawnością.

Warunkiem przyznania świadczenia jest uzyskanie z wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności decyzji o ustaleniu poziomu potrzeby wsparcia na poziomie co najmniej od 70 pkt do 100 pkt. Wysokość świadczenia wspierającego zależy od poziomu potrzeby wsparcia (przyznanych punktów) i jest powiązana z wysokością renty socjalnej. Kwota świadczenia wynosi od 40% renty socjalnej (w przypadku ustalenia poziomu potrzeby wsparcia między 70 a 74 punktów) aż do 220% renty socjalnej (ustalenie poziomu potrzeby wsparcia na poziomie od 95 do 100 punktów). Jego wysokość jest niezależna od dochodu osiąganego przez osobę niepełnosprawną. Wraz z coroczną waloryzacją renty socjalnej, corocznej waloryzacji będzie podlegała także wysokość świadczenia wspierającego.

Proces wprowadzania świadczenia wspierającego podzielony został na etapy: od 1 stycznia 2024 roku dostępne jest ono dla osób z najwyższymi poziomami potrzeby wsparcia (tj. od 87 do 100 pkt), a w kolejnych dwóch latach udostępniane będzie osobom z niższą liczbą punktów. Terminy te nie dotyczą osób, które na dzień 31.12.2023 r. na podstawie przepisów dotychczasowych, posiadają prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego albo zasiłku dla opiekuna, a także osób które od 1.01.2024 r. zdecydują się pobierać świadczenie pielęgnacyjne na nowych zasadach. Osoby te będą mogły otrzymać świadczenie wspierające od dnia 1 stycznia 2024 r., także w przypadku, gdy w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, potrzebę tę określono na poziomie niższym niż 87 punktów.

Świadczenie wspierające dla pełnoletniej osoby z niepełnosprawnością wypłacane jest przez ZUS⁵⁵.

Ustawa wprowadzająca powyższe świadczenie, tj. ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym, **zmodyfikowała jednocześnie dotychczasowe zasady dotyczące uprawnień do świadczeń opiekuńczych** (szczegółowe zmiany w dalszej części tekstu). **Pomimo powyższych modyfikacji, w 2024 roku nie zaobserwowano w województwie łódzkim istotnych zmian w zakresie korzystania z powyższych form wsparcia.** Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁵⁶, w roku oceny w regionie udzielono blisko **860 tys. świadczeń opiekuńczych (wszystkich rodzajów) na łączną kwotę 711,8 mln zł– zwiększyła się zatem zarówno ich liczba** (o 40 tys. więcej w porównaniu do roku 2023), **jak i wartość** (o 180 mln), co stanowi kontynuację dotychczasowej tendencji wzrostowej obserwowanej w ostatnich latach.

Świadczeniem opiekuńczym udzielanym najczęściej w województwie łódzkim, jest **zasiłek pielęgnacyjny**. Przyznawany jest on osobom niepełnosprawnym oraz osobom w wieku powyżej 75 lat w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. **Zasady określające możliwość korzystania z tej formy wsparcia nie uległy zmianie** po wprowadzeniu świadczenia wspierającego. Kwota zasiłku pielęgnacyjnego utrzymuje się od listopada 2019 roku na stałym poziomie i wynosi 215,84 zł miesięcznie⁵⁷.

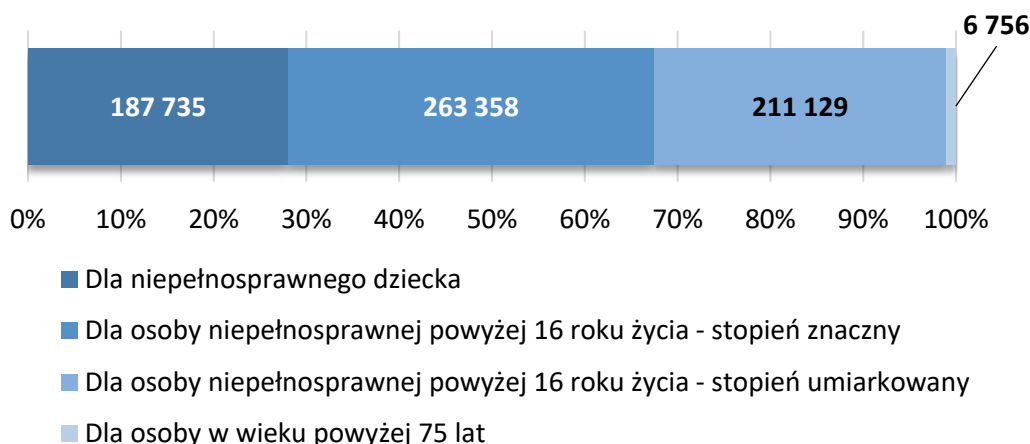
W 2023 roku w całym województwie łódzkim udzielono blisko **669,0 tys. świadczeń w formie zasiłku pielęgnacyjnego** (o blisko 13,5 tys. więcej niż w roku poprzednim) **na łączną kwotę ponad 144,4 mln złotych** (o około 3,0 mln złotych więcej niż w roku 2023).

⁵⁵ Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/swiadczenie-wspierajace> (23.05.2025 r.).

⁵⁶ Dane z aplikacji CeSAR MRPiPS.

⁵⁷ Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-pielagnacyjny> (26.05.2025).

Rysunek 61. Struktura i liczba przyznanych zasiłków pielęgnacyjnych w województwie łódzkim w 2024 roku według odbiorców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

W strukturze zasiłków pielęgnacyjnych przyznawanych w województwie łódzkim dominują zasiłki dla osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności – osobom tym udzielono 40,0% wszystkich wypłaconych w 2024 roku zasiłków pielęgnacyjnych. Około 32,0% zasiłków przyznanych zostało osobom niepełnosprawnym w wieku powyżej 16 lat o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, u których niepełnosprawność powstała do ukończenia 21. roku życia, a 28,0% – niepełnosprawnym dzieciom. Osoby, które ukończyły 75. rok życia stanowią niezmiennie najmniej liczną grupę odbiorców tego typu wsparcia – trafia do nich średnio 1,0% wszystkich zasiłków pielęgnacyjnych udzielanych w województwie łódzkim.

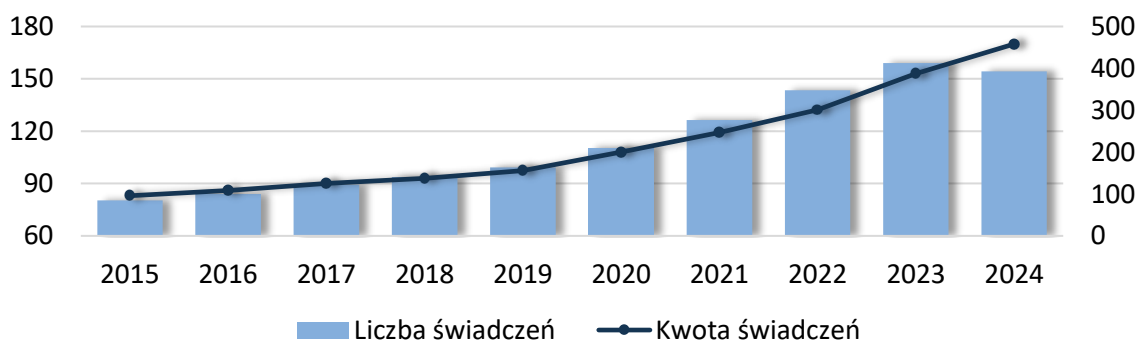
Największe zmiany w zakresie zasad korzystania ze wsparcia, wynikające z wprowadzenia świadczenia wspierającego, nastąpiły w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego. Do końca 2023 roku przysługiwało ono matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną oraz innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli nie podejmowały lub rezygnowały one z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności, bez względu na jej wiek. **Od 1 stycznia 2024 roku przysługuje ono wyłącznie osobom, które opiekują się dzieckiem z niepełnosprawnością do 18. roku życia, przy czym osoby te mogą podejmować zatrudnienie lub inną pracę zarobkową bez limitu dochodu.** Ponadto, świadczenie to przysługuje obecnie opiekunowi na każde uprawnione dziecko z niepełnosprawnością w rodzinie, a nie jak dotąd tylko na jedno (jest ono podwyższane o 100% na drugie i każde kolejne dziecko). Niemniej jednak **opiekunowie, którzy przed dniem lub po dniu wejścia w życie ustawy o świadczeniu wspierającym nabyły prawo do świadczeń opiekuńczych (w tym świadczenia pielęgnacyjnego) na starych**

zasadach – jeśli taka jest ich wola i osoba nad którą sprawują opiekę nie złoży wniosku o świadczenie wspierające w ZUS – **mogą w dalszym ciągu pobierać wymienione świadczenia na dotychczasowych warunkach**⁵⁸, tj. np. na dorosłą osobę niepełnosprawną i bez możliwości podejmowania zatrudnienia. Niezmiennie, świadczenie to przysługuje niezależnie od dochodów rodziny.

Niezależnie od powyższych zasad, zgodnie z nowymi przepisami **świadczenie pielęgnacyjne** (podobnie, jak specjalny zasiłek opiekuńczy oraz zasiłek dla opiekuna) **nie przysługuje opiekunowi, gdy osoba wymagająca opieki będzie miała przyznane przez ZUS świadczenie wspierające**.

W roku oceny w województwie łódzkim udzielono niespełna **154,2 tys. świadczeń pielęgnacyjnych**, a zatem o blisko 5,0 tys. mniej niż rok wcześniej. **Widoczny jest zatem wpływ nowych przepisów na skalę korzystania z tego typu wsparcia, skutkujący – pierwszym po wielu latach systematycznego wzrostu – spadkiem liczby udzielonych świadczeń pielęgnacyjnych**. Spadkowi temu towarzyszył wzrost kwoty udzielonych świadczeń do poziomu 458,0 mln zł, który wynikał jednak wyłącznie z waloryzacji wysokości świadczenia dokonywanej regularnie w oparciu o procentowy wskaźnik wzrostu minimalnego wynagrodzenia za pracę. W 2024 roku wysokość świadczenia wynosiła 2988,00 zł miesięcznie⁵⁹.

Rysunek 62. Liczba (w tys.; lewa oś) i kwota (w mln zł; prawa oś) świadczeń pielęgnacyjnych udzielonych w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Istotne zmiany wprowadzone zostały również w zakresie możliwości korzystania z kolejnego rodzaju świadczenia, jakim jest specjalny zasiłek opiekuńczy. Skierowany jest on do osób w 1. i 2. stopniu pokrewieństwa oraz do współmałżonków, jeżeli nie podejmują oni zatrudnienia lub rezygnują z pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad

⁵⁸ Jednak nie dłużej niż do końca okresu, na który prawo zostało przyznane.

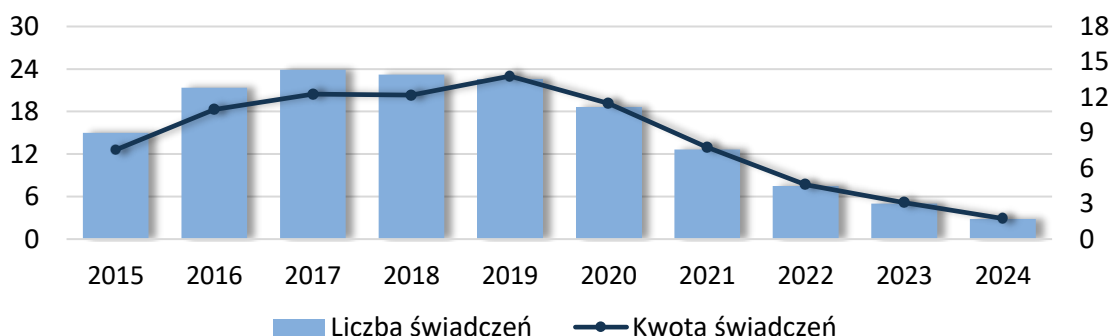
⁵⁹ Źródło: <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoeczna/niepelnosprawni/6517990,swiadczenie-pielegnacyjne-w-2024-roku-dla-kogo-kwota-zasady-przyznawania-przepisy.html> (26.05.2025).

osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje, jeżeli łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 764,00 zł. W 2024 roku jego wysokość wynosiła 620 zł⁶⁰.

Z dniem 1 stycznia 2024 roku, tj. wraz z wejściem w życie ustawy o świadczeniu wspierającym, **uchylone zostały przepisy regulujące zasady przysługiwania specjalnego zasiłku opiekuńczego, w związku z czym począwszy od tej daty nie jest on już przyznawany.** Ze świadczenia tego mogą natomiast nadal korzystać osoby, które nabyły prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego na podstawie starych przepisów⁶¹.

Powyższe zmiany w przepisach znalazły odzwierciedlenie w **zmniejszonej skali udzielania specjalnych zasiłków opiekuńczych w województwie łódzkim** – w 2024 roku wypłacono ich niewiele ponad **2,8 tys.**, a zatem o 2,2 tys. mniej niż w roku poprzednim. Zmiana ta pogłębiła jednocześnie silną tendencję spadkową w zakresie udzielania tego świadczenia, jaka obserwowana jest od 2018 roku.

Rysunek 63. Liczba (w tys.; lewa oś) i kwota (w mln zł; prawa oś) specjalnych zasiłków opiekuńczych udzielonych w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami

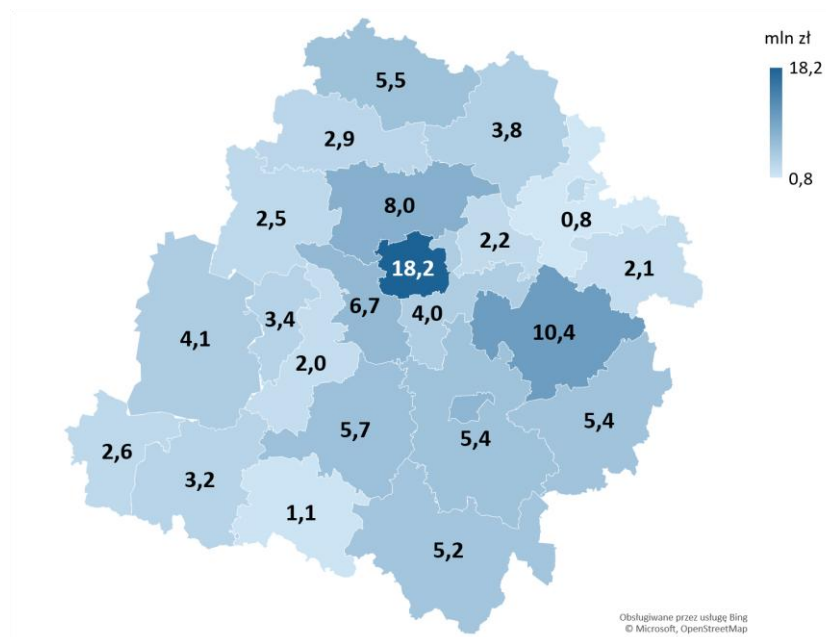
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami realizowane są przez samorząd powiatowy.

⁶⁰ Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/specjalny-zasilek-opiekunczy---zasady-obowiazujace-do-31-grudnia-2023-r> (26.05.2025).

⁶¹ Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/specjalny-zasilek-opiekunczy> (26.05.2025).

Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami jest **dofinansowywana ze środków PFRON oraz środków własnych powiatów**. W 2024 roku łączna kwota tego dofinansowania wyniosła w województwie łódzkim niecałe **115,1 mln zł** i była **wyższa** o około 12,5 mln zł (12,2%) niż w roku poprzednim.

Rysunek 64. Ogólna kwota dofinansowania w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami (w mln zł) w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

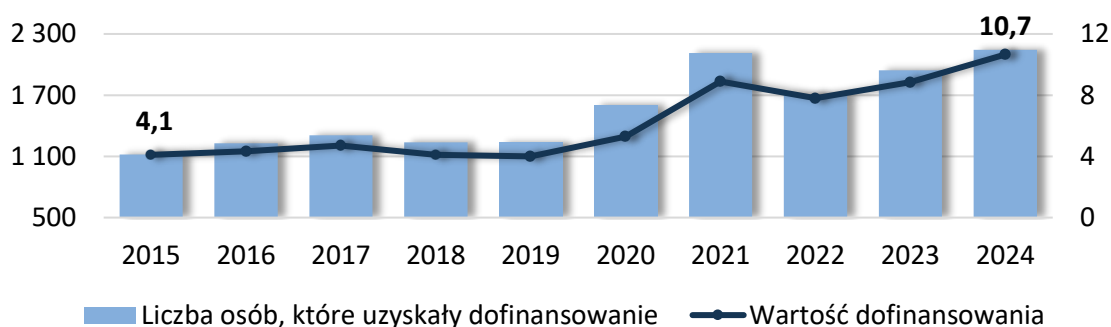

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

W przekroju powiatowym najwyższe wartości dofinansowań udzielonych w 2024 roku odnotowano w Łodzi (18,2 mln zł), a także w powiatach tomaszowskim (10,4 mln zł), zgierskim (8,0 mln zł) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (7,1 mln zł). Najniższych łącznych dofinansowań na działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami udzielono w powiecie pajęczańskim (1,1 mln zł) i skierniewickim (0,8 mln zł).

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 Nr 123 poz. 776 z późn. zm.) do działań przyczyniających się do umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu społecznym zalicza się likwidowanie barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, a także związanych z komunikowaniem się i dostępem do informacji.

Rysunek 65. Liczba beneficjentów (osoby; lewa oś) i wartość dofinansowania (w mln zł; prawa oś) na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się w województwie łódzkim w latach 2015-2024

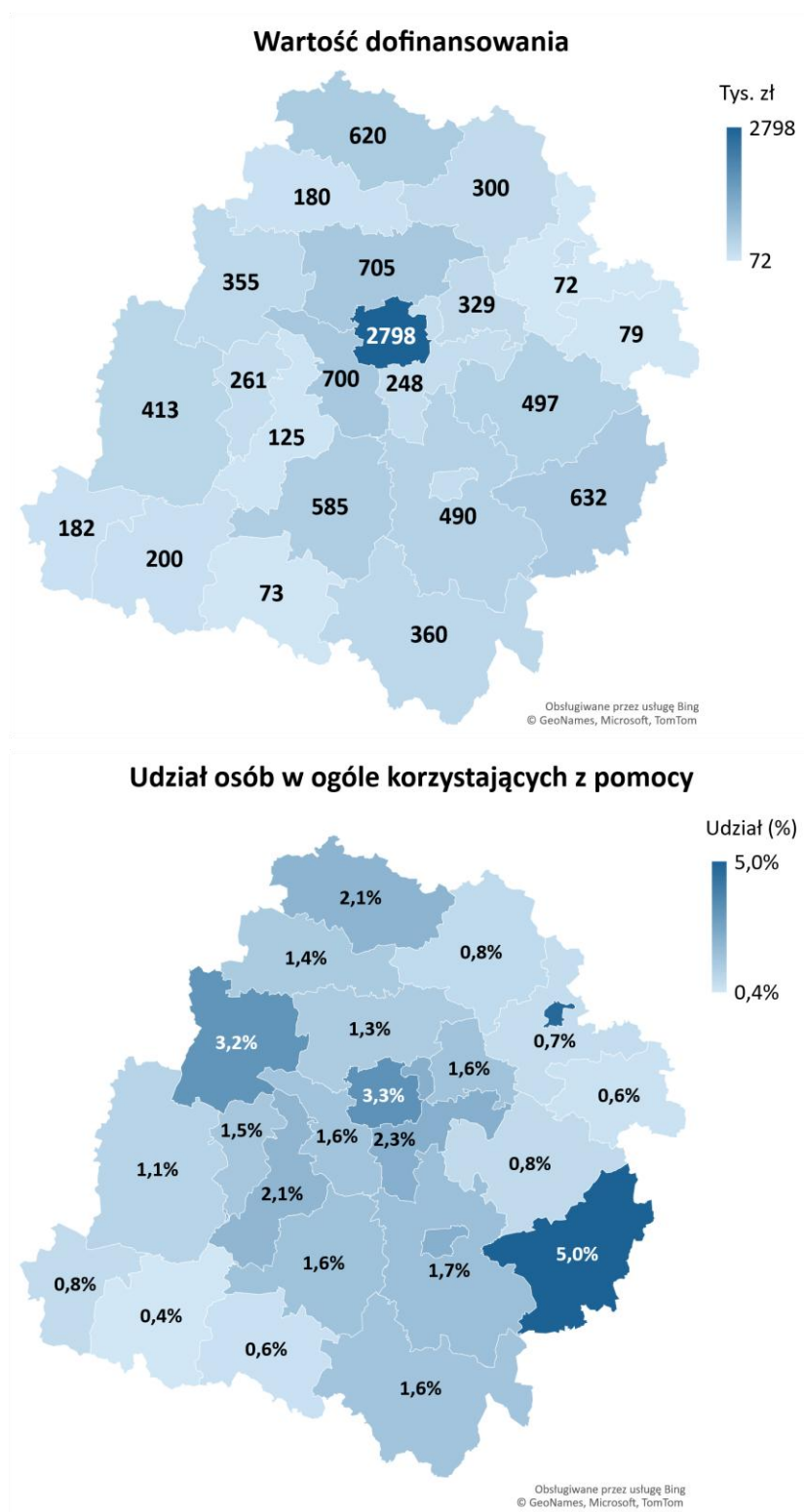

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

W 2024 roku **dofinansowanie związane z likwidacją barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się** otrzymało w województwie łódzkim **przeszło 2,1 tys. osób**, a **wartość dofinansowania** powyższych działań wyniosła **10,7 mln zł**. W roku 2024 nastąpił **wzrost liczby osób, które otrzymały dofinansowanie na powyższe działania, jak i wartości dofinansowania** (o odpowiednio: 200 osób i 1,8 mln złotych w porównaniu do roku poprzedniego).

Najwyższą wartość dofinansowań związanych z likwidacją barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się w przekroju powiatów województwa łódzkiego odnotowano w Łodzi – łączną kwotę w wysokości 2,8 mln zł przyznano 624 osobom. Stosunkowo wysokie łączne kwoty dofinansowania odnotowano również w powiatach: zgierskim (ponad 705,3 tys. zł udzielone 99 osobom), pabianickim (700,0 tys. zł udzielone 132 osobom) oraz opoczyńskim (632,0 tys. zł przyznane 195 osobom). Najniższe wartości dofinansowań odnotowano natomiast w skierniewickim (około 72,2 tys. zł). Jednocześnie udział osób, które otrzymały dofinansowanie w omawianym zakresie wśród ogółu osób korzystających z pomocy społecznej w 2024 roku był najwyższy w powiecie opoczyńskim (5,0%) i mieście Skierniewice (4,7%), natomiast najniższe wartości tego udziału odnotowano w powiecie wieluńskim (0,4%).

Rysunek 66. Wartość dofinansowania na likwidację barier (w tys. zł; górna mapa) oraz udział osób, które uzyskały dofinansowanie w ogóle korzystających z pomocy i wsparcia (w %; dolna mapa) w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

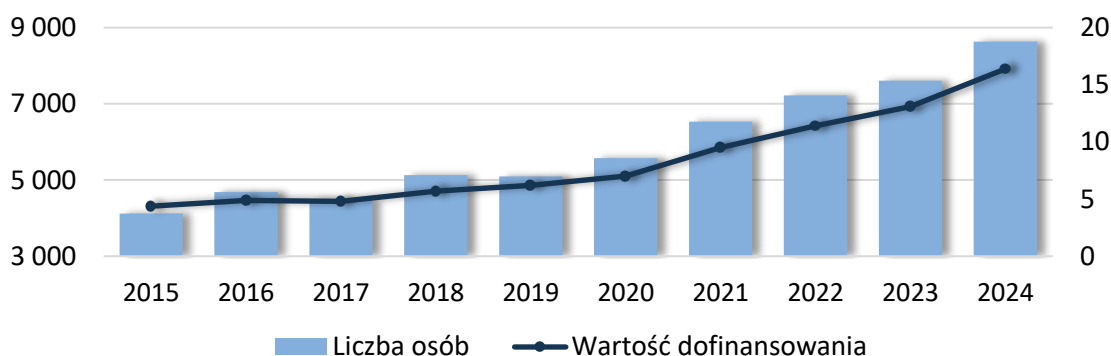

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Jedną z form aktywnej rehabilitacji osób niepełnosprawnych połączoną z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, są **turnusy rehabilitacyjne**.

W 2024 roku pomoc w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych uzyskało w województwie łódzkim **ponad 8,6 tys. osób**, a łączna **wartość** udzielonego wsparcia wyniosła **16,4 mln zł**. **Obie powyższe wartości były wyższe od odnotowanych w roku poprzednim** (odpowiednio o: 1026 osób i 3,3 mln zł) i zarazem najwyższe od 2015 roku. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że dofinansowanie pobytu osób niepełnosprawnych i ich opiekunów na turnusach rehabilitacyjnych jest ustalane jako odsetek przeciętnego wynagrodzenia, a zatem wzrost wydatków w tym zakresie stanowi częściowo efekt wzrostu poziomu wynagrodzeń⁶².

Rysunek 67. Liczba beneficjentów (osoby; lewa oś) i wartość dofinansowania (w mln zł; prawa oś) turnusów rehabilitacyjnych w województwie łódzkim w latach 2015-2024

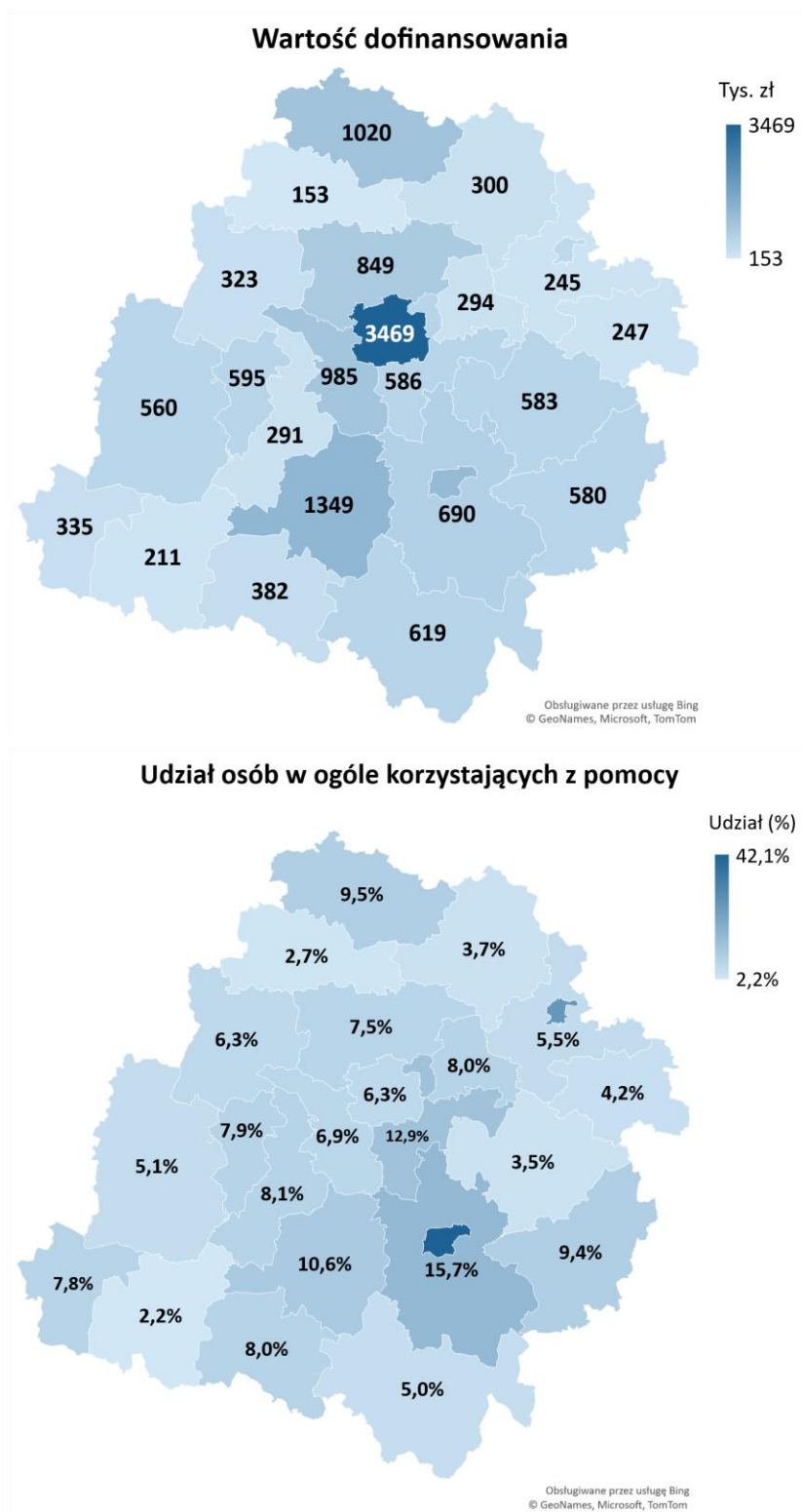

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

W przekroju powiatów województwa łódzkiego najwyższe wartości dofinansowań turnusów rehabilitacyjnych odnotowano w Łodzi – pomoc w łącznej wysokości około 3,5 mln zł przyznano 1190 osobom, w powiecie bełchatowskim – pomoc wysokości 1,3 mln zł przyznana 743 osobom, a także w Piotrkowie Trybunalskim – ponad 1,2 mln zł dofinansowania przyznane 679 osobom. Najniższe wartości dofinansowania odnotowano natomiast w powiecie łęczyckim (152,7 tys. zł przyznane 82 osobom).

⁶² Źródło: <https://www.pfron.org.pl/osoby-niepelnosprawne/rehabilitacja/turnusy-rehabilitacyjne/> (26.05.2025).

Rysunek 68. Wartość dofinansowania na turnusy rehabilitacyjne (w tys. zł; górna mapa) oraz udział osób, które uzyskały dofinansowanie w ogóle korzystających z pomocy i wsparcia (w %; dolna mapa) w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

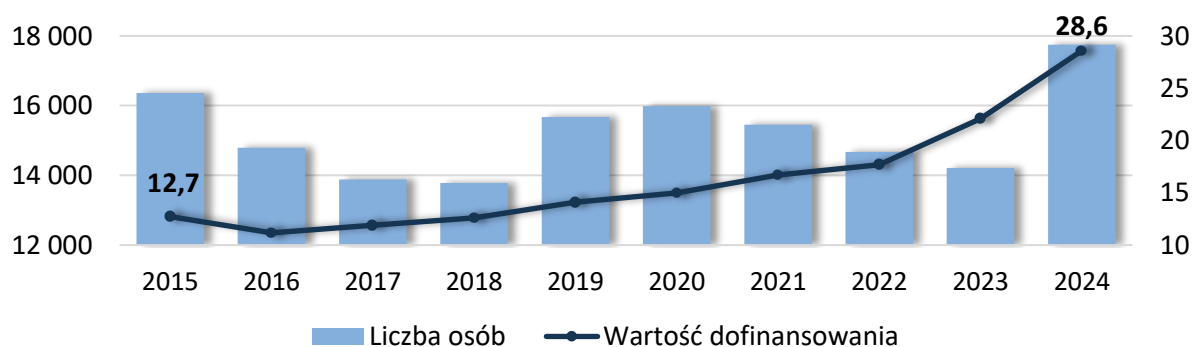

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Udział osób, które uzyskały dofinansowanie w omawianym zakresie wśród ogółu osób korzystających z pomocy i wsparcia w 2024 roku był zdecydowanie najwyższy w Piotrkowie Trybunalskim (osoby z przyznaniem dofinansowania stanowiły aż 42,1% wszystkich mieszkańców korzystających z pomocy społecznej). Odsetek ten był stosunkowo wysoki również w Skierniewicach 25,8%). Stosunkowo najmniejsza część spośród wszystkich beneficjentów pomocy społecznej skorzystała z dofinansowań turnusów rehabilitacyjnych w powiecie wieluńskim (2,2%).

Kolejnym działaniem realizowanym w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami, które jest dofinansowywane ze środków PFRON oraz środków własnych powiatów, jest **zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny**. W 2024 roku pomoc na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny uzyskało w województwie łódzkim **ponad 17,7 tys. osób**, a zatem o 3,5 tys. osób więcej niż w roku poprzednim (wzrost o 25%). **Wartość dofinansowania** również uległa wyraźnemu zwiększeniu i osiągnęła rekordowy poziom **28,6 mln zł**. Znaczące wzrosty obu powyższych wartości należy wiązać ze zmianami, jakie z dniem 1 stycznia 2024 roku wprowadzono w wykazie wyrobów medycznych wydawanych pacjentom na zlecenie. W szczególności do wykazu dodano nowe wyroby medyczne podlegające dofinansowaniu przez NFZ oraz zwiększono wymiar dofinansowania z dotychczasowych 70% wartości wyrobu do 80% dla osób dorosłych i 90% dla dzieci⁶³. Działania te **zwiększyły dostępność tej formy wsparcia dla pacjentów** i przyczyniły się do wzrostu liczby osób korzystających z dofinansowania, również w województwie łódzkim.

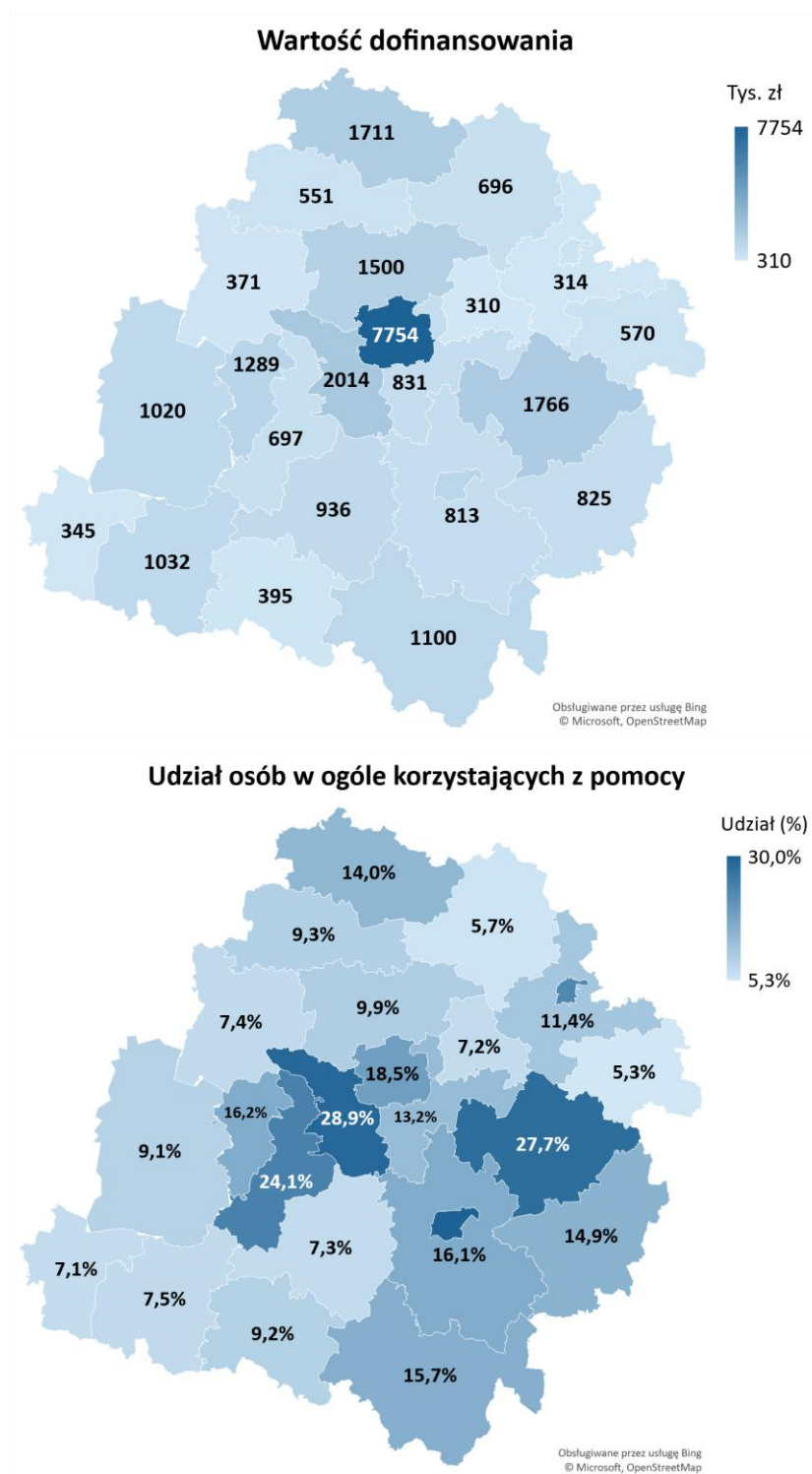
Rysunek 69. Liczba beneficjentów (osoby; lewa oś) i wartość dofinansowania (w mln zł; prawa oś) na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

⁶³ Źródło: <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Zmiany-w-wykazie-wyrobow-medycznych-NFZ-tlumaczy-nowe-zasady-Wejda-w-zycie-1-stycznia-2024-r,252743,2.html>, <https://rx.edu.pl/wyroby-medyczne-na-zlecenie-zmiany-w-ich-wydawaniu-od-1-stycznia-2024-r/> (26.05.2025).

Rysunek 70. Wartość dofinansowania na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny (w tys. zł; górna mapa) oraz udział osób, które uzyskały dofinansowanie w ogóle korzystających z pomocy i wsparcia (w %; dolna mapa) w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Najwyższą łączną wartość dofinansowań na zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny w przekroju powiatów województwa łódzkiego odnotowano w Łodzi – wsparcie w wysokości prawie 7,6 mln zł przyznano 3476 osobom. Stosunkowo wysokie łączne kwoty dofinansowań odnotowano również w powiatach: pabianickim (ponad 2,0 mln zł przyznane 2380 osób) oraz tomaszowskim (prawie 1,8 mln zł przyznane 2881 osobom). Najniższe wartości dofinansowań odnotowano natomiast w powiecie brzezińskim (310,2 tys. zł udzielone 169 osobom) oraz skierniewickim (314,1 tys. zł udzielone 231 osobom) i wieruszowskim (około 344,9 tys. zł udzielone 161 osobom).

Jednocześnie udział osób, które otrzymały dofinansowanie w omawianym zakresie wśród ogółu osób korzystających z pomocy i wsparcia w 2024 roku był najwyższy w Piotrkowie Trybunalskim (30,0%), w powiecie pabianickim (osoby z przyznaniem dofinansowania stanowiły tam 28,9% mieszkańców korzystających z pomocy społecznej), a także powiecie tomaszowskim (wskazany udział wyniósł 27,7%), natomiast najniższe wartości tego udziału odnotowano w powiecie rawskim (osoby, którym przyznano dofinansowanie stanowiły 5,3% ogółu korzystających z pomocy i wsparcia) i łowickim (5,7%).

Wsparcie w zakresie likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością przewidziano również w ramach **programu „Aktywny samorząd”** finansowanego ze środków PFRON, który realizowany jest przez poszczególne samorządy powiatowe. W 2024 roku w ramach programu przewidziano wsparcie na realizację działań mających ułatwić osobom z niepełnosprawnościami realizację wyznaczonych celów życiowych i zawodowych w dwóch modułach⁶⁴:

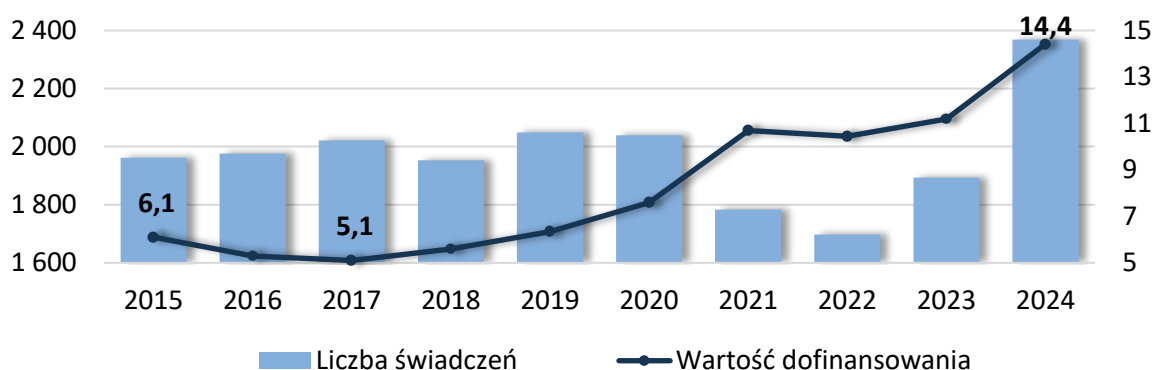
- Moduł I: likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, w tym: bariery transportowej, barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym, barier w poruszaniu się oraz pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką). Wśród zadań realizowanych w ramach wymienionych obszarów w module I wskazano m.in. pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości itp. **Nową formą wsparcia** uwzględnioną w edycji programu z 2024 roku było zapewnienie pomocy

⁶⁴ *Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu „Aktywny samorząd” w 2024 roku* – <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/aktywny-samorzad/dokumenty-programowe-105401/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow-obowiazujace/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow-programu-aktywny-samorzad-w-2024-roku/> (16.05.2025).

w kontynuowaniu rehabilitacji w formie wentylacji domowej, adresowanej do osób, które korzystają z koncentratora tlenu lub respiratora w ramach świadczenia udzielanego przez ośrodek domowego leczenia tlenem lub ośrodek wentylacji domowej, tj. pod opieką zespołu długoterminowej opieki domowej dla pacjentów wentylowanych mechanicznie lub pod opieką poradni/ośrodka/zespołu domowego leczenia tlenem.

- **Moduł II:** pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

Rysunek 71. Liczba świadczeń (lewa oś) i wartość dofinansowania (w mln zł; prawa oś) przyznanych w ramach programu "Aktywny samorząd" w województwie łódzkim w latach 2015-2024

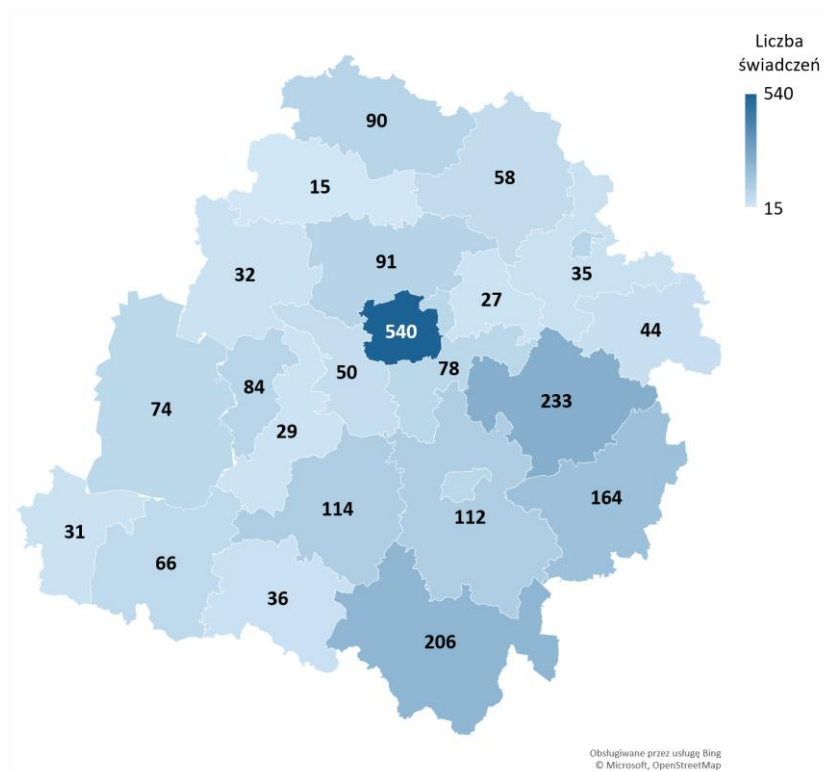
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

W 2024 roku w województwie łódzkim w ramach programu „Aktywny samorząd” udzielono **blisko 2,4 tys. świadczeń na łączną kwotę blisko 14,4 mln zł**. W latach 2021-2022 (okres trwania pandemii COVID-19) nastąpił wyraźny spadek liczby świadczeń, po czym od 2023 roku obserwuje się jego ponowny wzrost – w 2024 roku liczba świadczeń była wyższa o 25% w porównaniu z poprzednim rokiem oraz o 40% w porównaniu z rokiem 2022. Łączna kwota dofinansowania charakteryzuje się trwałym trendem wzrostowym od 2017 roku (z lekkim wyhamowaniem w latach 2021-2023). W 2024 roku wartość dofinansowania była o blisko 30% wyższa niż w roku 2023. Zjawisko to wynika m.in. z **sukcesywnego zwiększania przez PFRON budżetu na realizację programu**. Przewiduje się, że w roku 2025 wartość dofinansowania w województwie łódzkim wzrośnie o około 12,0%.

W przekroju powiatów województwa łódzkiego najwyższą łączną wartość dofinansowań udzielonych na realizację zadań w ramach programu „Aktywny samorząd” odnotowano w Łodzi – wsparcie w łącznej wysokości prawie 4,1 mln zł wypłacono w ramach 540 świadczeń. Stosunkowo wysokie kwoty dofinansowań odnotowano również w powiecie radomszczańskim (1,0 mln zł przyznane w ramach 206 świadczeń) oraz tomaszowskim (949,6 tys. zł; 233 świadczenia). Najniższą wartość wsparcia udzielonego w ramach programu odnotowano natomiast w powiecie pabianickim (łączne dofinansowanie w wysokości 40,0

tys. zł przyznano w ramach 50 świadczeń), a także skierniewickim (128,5 tys. zł; 35 świadczeń) oraz łaskim (150,5 tys. zł; 29 świadczeń).

Rysunek 72. Liczba świadczeń przyznanych w ramach programu "Aktywny samorząd" w powiatach województwa łódzkiego w 2024 roku

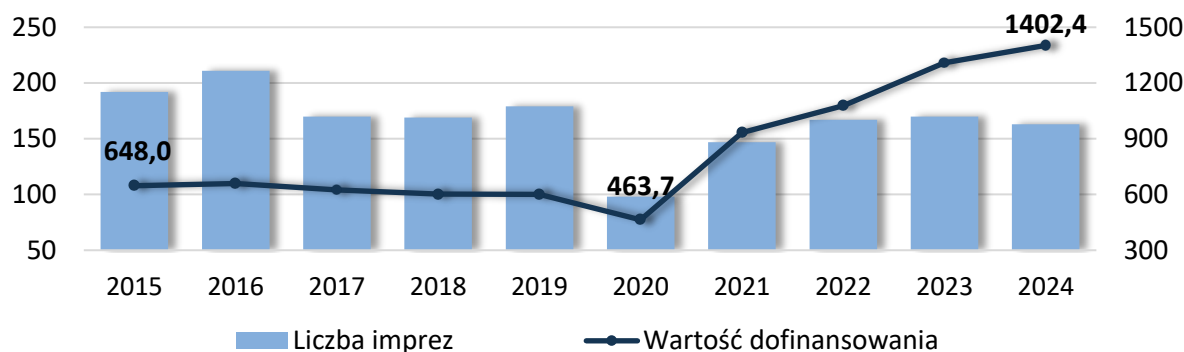

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Kolejną formą wsparcia w ramach rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych jest **dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki**. Łącznie w całym w województwie łódzkim w 2024 roku **dofinansowano organizację 163 imprez**, w których udział wzięło ponad **8,0 tys. osób z niepełnosprawnościami**, a ogólna wartość dofinansowania wyniosła około **1,4 mln zł**. Wzrost wydatków na powyższe działania przy jednoczesnym niewielkim spadku liczby imprez w porównaniu do roku 2023 wynika z faktu, że dofinansowanie wypłacane jest jako odsetek kosztów organizacji przedsięwzięcia (max. 60%)⁶⁵. Wzrost jego wartości związany jest zatem bezpośrednio ze wzrostem średniego poziomu cen.

⁶⁵ Źródło: <https://www.gov.pl/web/gov/uzyskaj-dofinansowanie-do-sportu-kultury-rekreacji-i-turystyki> (26.05.2025).

Rysunek 73. Liczba dofinansowanych imprez (lewa oś) i wartość dofinansowania (w tys. zł; prawa oś) w zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

W 2024 roku organizację wydarzeń w obszarze sportu, kultury, rekreacji i turystyki skierowanych do osób z niepełnosprawnościami dofinansowano w 22 powiatach, przy czym największą ich liczbę odnotowano w powiecie sieradzkim (27 imprez, w których udział wzięło 1423 niepełnosprawnych uczestników), w powiecie pabianickim (25 imprez; 1292 niepełnosprawnych uczestników) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (23 imprezy dla 763 niepełnosprawnych uczestników).

Ostatnią z omawianych form wsparcia jest **dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika** ze środków PFRON, które ma za zadanie umożliwić bądź też uprościć osobie niepełnosprawnej codzienne funkcjonowanie, a także kontakty z otoczeniem. W 2024 roku w województwie łódzkim dofinansowania powyższych usług udzielono jedynie w Piotrkowie Trybunalskim. Łączna wartość dofinansowania wyniosła blisko 5,8 tys. zł.

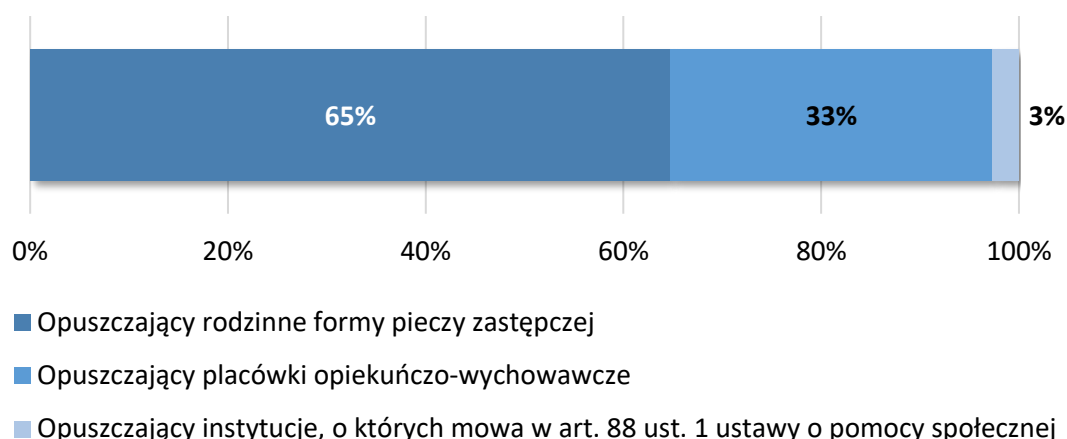
4. Usamodzielnienie

Pomoc na usamodzielnienie przysługuje osobom pełnoletnim opuszczającym rodzinne formy pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, a także inne instytucje, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj.: domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Pomoc ta może zostać przyznana na kontynuowanie

nauki, usamodzielnienie lub zagospodarowanie⁶⁶. Warunkiem przyznania pomocy na usamodzielnienie jest realizacja indywidualnego programu usamodzielniania⁶⁷.

Łączna wartość pomocy na usamodzielnienie w 2024 roku wyniosła niespełna **7,5 mln zł** i była wyższa o 265,0 tys. zł niż w roku 2023.

Rysunek 74. Udział kwot świadczeń dla poszczególnych grup osób usamodzielnianych w województwie łódzkim w roku 2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego i danych z systemu CeSAR MRPiPS.

Biorąc pod uwagę udział kwot świadczeń dla poszczególnych grup osób usamodzielnianych w ogólnej puli środków, **największą ich część stanowiły świadczenia dla pełnoletnich osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej (65,0%)**. Około 33,0% świadczeń przyznanych zostało osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze, natomiast pomoc finansowa dla pełnoletnich osób opuszczających instytucje, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, stanowiła zaledwie 3,0% wszystkich świadczeń. Struktura kwot świadczeń dla poszczególnych grup osób usamodzielnianych w województwie łódzkim pozostaje względnie stała z okresowymi odchyleniami – w okresie ostatnich lat (łącznie z rokiem oceny) widoczny jest nieznaczny wzrost udziału wsparcia udzielanego osobom opuszczającym rodzinne formy pieczy.

⁶⁶ Jedna osoba może otrzymać więcej niż jeden rodzaj pomocy (zasady przyznawania pomocy na usamodzielnienie opisano w słowniczku pod hasłem „Usamodzielnienie”). Osobom usamodzielnianym może zostać również udzielona pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych lub w uzyskaniu zatrudnienia, przy czym pomoc ta nie obejmuje wsparcia finansowego. W związku z powyższym, a także ze względu na niewielką skalę udzielania tego typu wsparcia, kategorie te zostały pominięte w szczegółowej analizie.

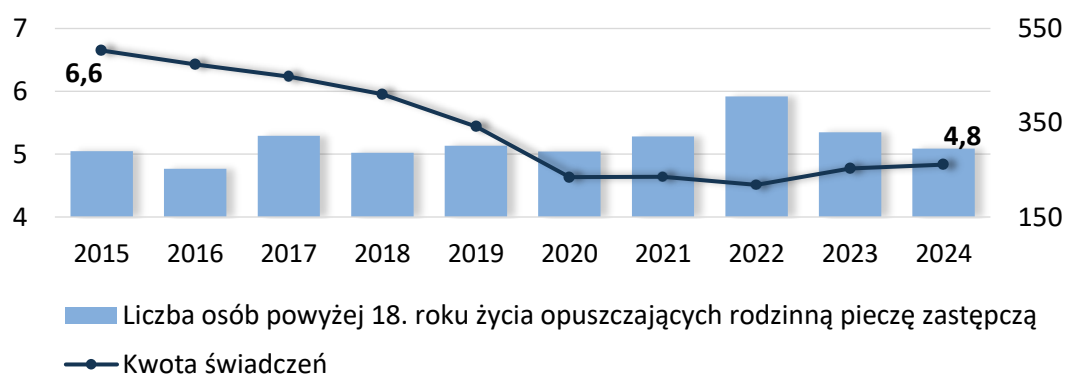
⁶⁷ W przypadku osób opuszczających rodzinną pieczę zastępczą warunek ten dotyczy wyłącznie pomocy na kontynuowanie nauki i pomocy w usamodzielnieniu. Więcej informacji w słowniczku pod hasłem „Indywidualny plan usamodzielniania”.

Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej

W ramach pomocy dla osób usamodzielnianych, wszystkim pełnoletnim osobom opuszczającym rodzinne formy pieczy zastępczej w 2024 roku udzielono przeszło **4,8 tys. świadczeń**⁶⁸ (około 400 świadczeń miesięcznie), a zatem **o ponad 1,6 tys. więcej niż rok wcześniej**. Wzrostowi temu nie towarzyszyło jednak wyraźne zwiększenie **kwoty świadczeń** – **ich wartość w 2024 roku wyniosła 4,8 mln zł** i utrzymała się na poziomie zbliżonym do obserwowanego rok wcześniej. Sytuacja ta wynika z rodzaju wsparcia, jakie w przeważającej części udzielane było w regionie – **w roku oceny w ponad 90% przypadków przyznawane było ono na kontynuowanie nauki**, w przypadku którego **jednostkowa stawka jest najniższa** spośród wszystkich świadczeń na usamodzielnienie. Znaczący wzrost udziału tego typu pomocy oraz jednoczesny spadek pozostałych rodzajów świadczeń wypłacanych wychowankom opuszczającym rodzinną pieczę zastępczą w regionie spowodował, że łączna wartość przyznanego wsparcia nie uległa istotnej zmianie.

Dodatkowo, w roku oceny nieznacznie zmniejszyła się dysproporcja pomiędzy liczbą i kwotą wypłacanych świadczeń a liczbą pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka⁶⁹. Zjawisko sugeruje, że **skala wsparcia dla omawianej grupy osób ulega stopniowemu zwiększeniu**.

Rysunek 75. Kwota świadczeń na usamodzielnienie dla osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej (w mln zł; lewa oś) oraz liczba osób opuszczających rodzinną pieczę zastępczą (osoby; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

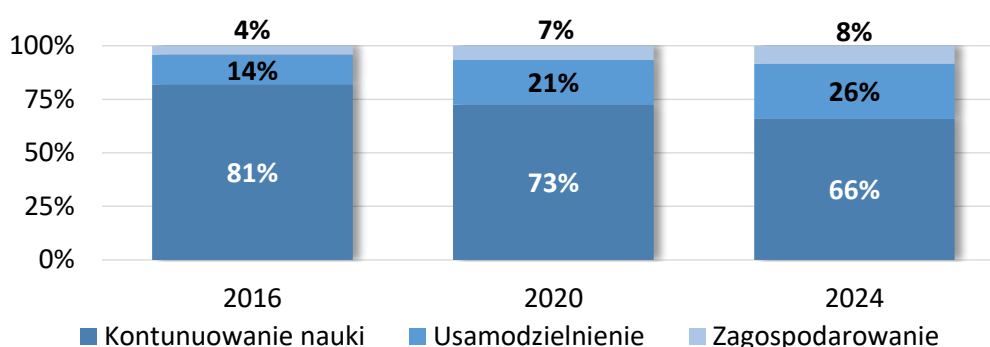
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego (dane za lata 2014-2017) i danych z systemu CeSAR MRPiPS (dane za lata 2018-2024).

⁶⁸ Dotyczy wyłącznie wsparcia finansowego.

⁶⁹ Kategoria ta uwzględnia osoby powyżej 18. roku życia, które powróciły do rodziny naturalnej, założyły własne gospodarstwo domowe lub opuściły rodzinne formy pieczy zastępczej z innych powodów, w tym ze względu na uchylenie postanowienia o umieszczeniu w pieczy zastępczej.

Pomimo, że świadczenia na usamodzielnienie osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej udzielane są głównie w celu kontynuowania nauki, a w roku oceny stanowiły one ponad 90,0% całego wsparcia dla powyżej grupy, **udział środków finansowych wydatkowanych na ten cel ulega systematycznemu zmniejszeniu** (66,0% w roku 2024) na rzecz rosnącego udziału pomocy pieniężnej na usamodzielnienie (26,0%), a także (w mniejszym stopniu) na zagospodarowanie (8,0%).

Rysunek 76. Struktura świadczeń w ramach pomocy pieniężnej na usamodzielnienie dla osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej według typu świadczenia (w %) w roku 2016, 2020 i 2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego (dane za lata 2015-2017) i danych z systemu CeSAR MRPIPS (dane za lata 2018-2024).

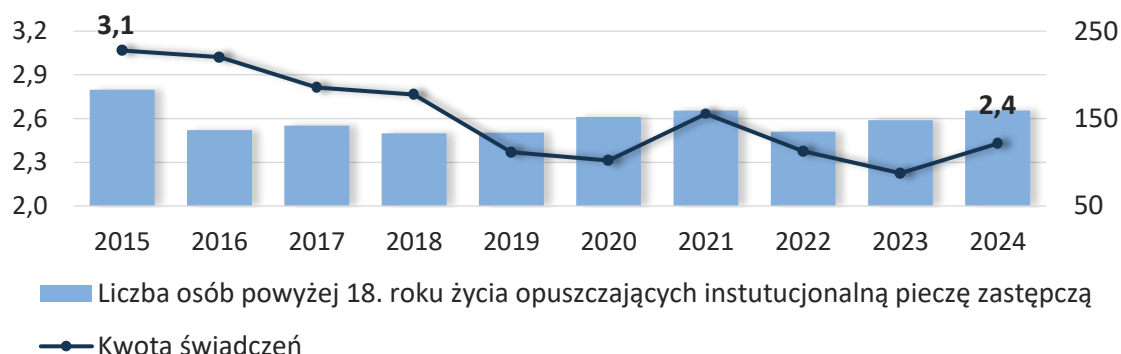
Pełnoletnie osoby opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze

Osobom usamodzielnianym, które opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą w województwie łódzkim, **udzielono w 2024 roku łącznie ponad 2,5 tys. świadczeń**⁷⁰ (niewiele ponad 200 świadczeń miesięcznie), co stanowi nieznaczny wzrost w stosunku do roku poprzedniego (2,4 tys. świadczeń w ciągu roku). **Łączna kwota świadczeń** na usamodzielnienie wypłaconych osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze **wyniosła w roku oceny ponad 2,4 mln zł**, a zatem również była nieznacznie wyższa od odnotowanej w roku 2023 (o około 200,0 tys. zł). Jednocześnie w 2024 roku w regionie większa była liczba pełnoletnich osób, które opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą⁷¹ (159 w stosunku do 148 w roku poprzednim), co należy uznać za główny powód zwiększenia omawianych wielkości.

⁷⁰ Dotyczy wyłącznie wsparcia finansowego.

⁷¹ Kategoria ta uwzględnia osoby powyżej 18. roku życia, które powróciły do rodziny naturalnej, założyły własne gospodarstwo domowe lub opuściły instytucjonalną pieczę zastępczą z innych powodów, w tym ze względu na uchylenie postanowienia o umieszczeniu w pieczy zastępczej.

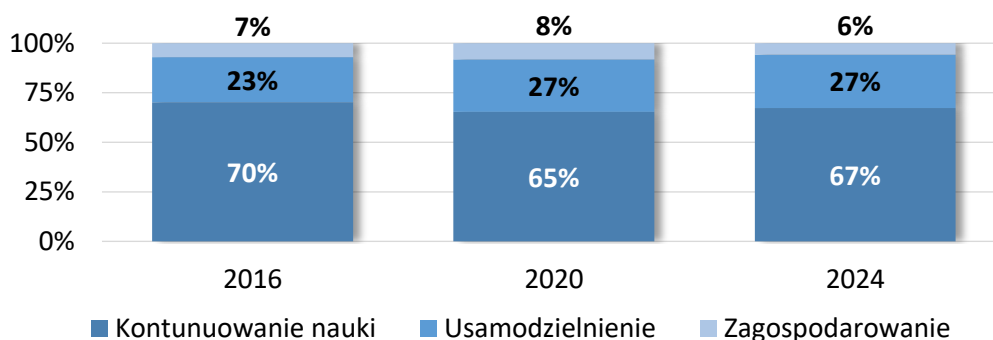
Rysunek 77. Kwota świadczeń na usamodzielnienie dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze (w mln zł; lewa oś) oraz liczba osób opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą (osoby; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego (dane za lata 2014-2018) i danych z systemu CeSAR MRPiPS (dane za lata 2018-2024).

Świadczenia w ramach pomocy na usamodzielnienie przyznawane osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie łódzkim w 2024 roku w większości (w 67,0%) dotyczyły pomocy na kontynuowanie nauki. Kolejne 27,0% świadczeń stanowiła pomoc pieniężna na usamodzielnienie, a 6,0% – na zagospodarowanie. Struktura powyższych form wsparcia jest stosunkowo stała.

Rysunek 78. Struktura świadczeń w ramach pomocy pieniężnej na usamodzielnienie dla osób opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą według typu świadczenia (w %) w roku 2016, 2020 i 2024

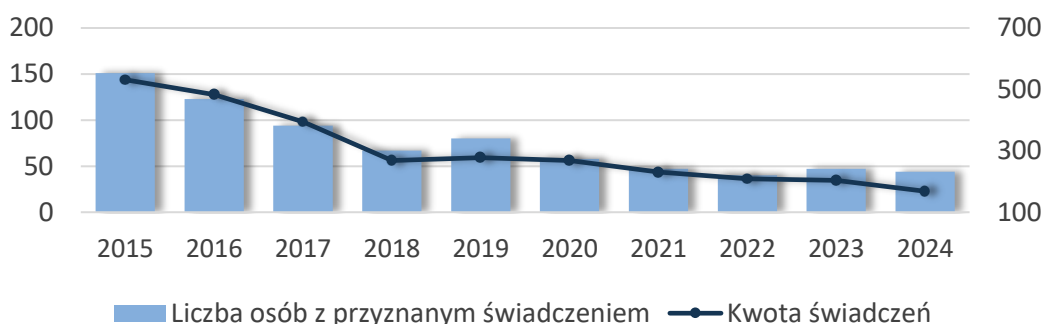
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego (dane za lata 2015-2018) i danych z systemu CeSAR MRPiPS (dane za lata 2019-2024).

Pełnoletnie osoby opuszczające inne instytucje

W 2024 roku pomoc pieniężną na usamodzielnienie dla dorosłych opuszczających instytucje wymienione w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej **przyznano 44 osobom**, a łączna

kwota świadczeń wyniosła 203,5 tys. zł. W województwie łódzkim obserwowany jest systematyczny spadek zarówno liczby osób otrzymujących powyższe wsparcie, jak i jego wartości, przy czym w okresie ostatnich czterech lat wartości te uległy względnej stabilizacji.

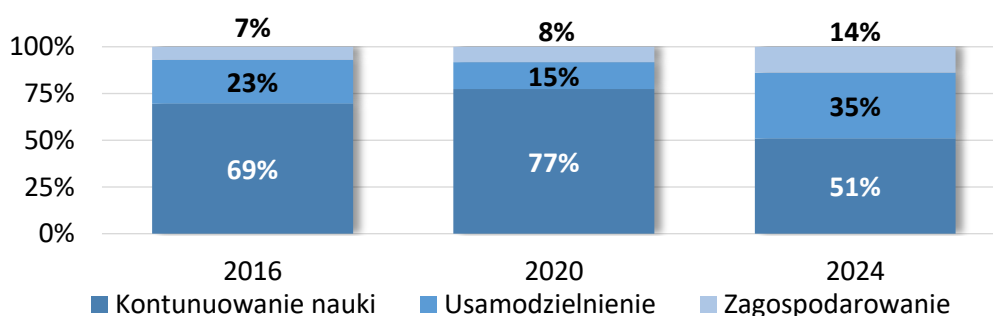
Rysunek 79. Liczba pełnoletnich osób opuszczających inne instytucje, które otrzymały pomoc na usamodzielnienie (osoby; lewa oś) oraz kwota przyznanych im świadczeń (w tys. zł; prawa oś) w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Świadczenia w ramach pomocy na usamodzielnienie przyznawane osobom opuszczającym omawiane instytucje przeznaczone są głównie na kontynuowanie nauki, przy czym w 2024 roku zaobserwowano spadek udziału tej formy wsparcia w ogólnej liczbie świadczeń (do poziomu 51,0%). Grupie tej udzielono jednocześnie stosunkowo największego wsparcia na zagospodarowanie rzeczowe (w porównaniu do osób opuszczających pieczę zastępczą), które obejmowało aż 14,0% udzielonych świadczeń. Większa była również pomoc na usamodzielnienie, stanowiąca 35,0% łącznej wartości przyznanych świadczeń.

Rysunek 80. Struktura świadczeń (w %) w ramach pomocy pieniężnej na usamodzielnienie dla osób opuszczających inne instytucje według typu świadczenia w roku 2016, 2020 i 2024

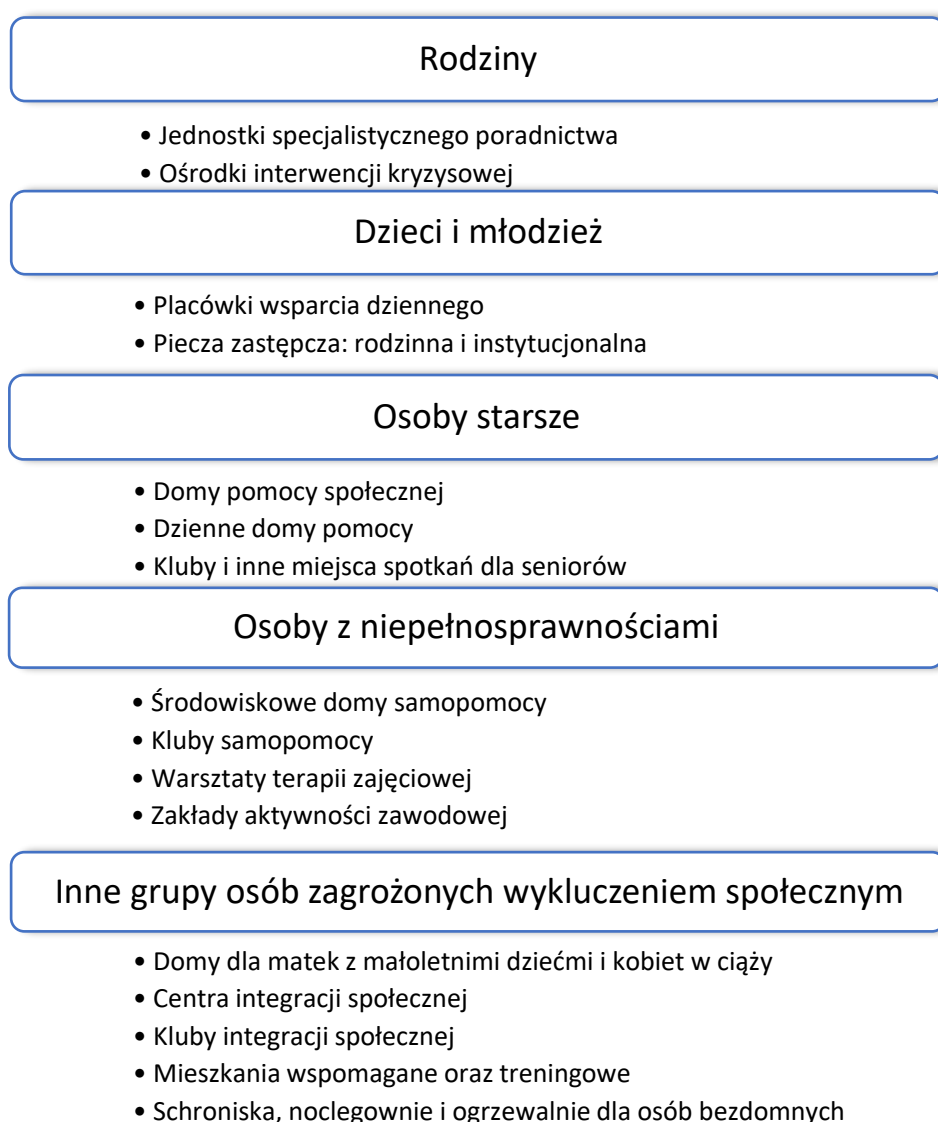

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za lata 2014-2018 i danych z systemu CeSAR MRPiPS (dane za lata 2018-2024).

IV. INFRASTRUKTURA POMOCY I WSPARCIA WEDŁUG GRUP ODBIORCÓW

W poniższym rozdziale przedstawiono opis stanu infrastruktury pomocy i wsparcia w województwie łódzkim w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców. Zaprezentowano informacje dotyczące liczby wybranych typów ośrodków oferujących wsparcie (w zależności od dostępności danych), ich potencjału (w szczególności dostępnych miejsc), a także efektywności (liczby osób korzystających z pomocy oferowanej przez poszczególne rodzaje placówek oraz oczekujących na możliwość skorzystania z potencjału opisywanych instytucji). Większość aktualnych danych zaprezentowano w odniesieniu do poprzednich pomiarów oraz w stosunku do wartości prognoz na rok 2025 (jeśli były one dostępne).

Rysunek 81. Podział infrastruktury pomocy i wsparcia według odbiorców

Źródło: opracowanie własne.

1. Rodziny

Rodziny znajdujące się w stanie kryzysu mogą otrzymać pomoc m.in. w postaci poradnictwa specjalistycznego lub interwencji kryzysowej, których świadczenie stanowi zadanie własne powiatów. Wsparcie w tej formie realizowane jest głównie poprzez wydzielone w tym celu jednostki organizacyjne **o zasięgu ponadgminnym, tj. jednostki specjalistycznego poradnictwa oraz ośrodki interwencji kryzysowej**, przy czym możliwe jest również świadczenie omawianych usług przez poszczególne samorządy gminne, np. w ramach struktur ośrodków pomocy społecznej⁷².

Rejestr podmiotów świadczących usługi poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej w województwie łódzkim jest corocznie opracowywany i publikowany przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi. Zgodnie z **Rejestrem jednostek specjalistycznego poradnictwa funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w 2024 roku**⁷³, w regionie działało **26 podmiotów świadczących poradnictwo specjalistyczne** (stan na 25 czerwca 2024 r.). W większości przypadków (23 jednostki) funkcję tę pełniły poszczególne **powiatowe centra (lub miejskie ośrodki) pomocy rodzinie**, które dodatkowo – na mocy art. 112a ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.) – prowadziły w swoich strukturach ośrodki interwencji kryzysowej. Wyjątek w tym zakresie stanowiła Łódź, która realizowała poradnictwo specjalistyczne dla swoich mieszkańców za pośrednictwem Fundacji Wsparcia Psychospołecznego, prowadzącej 3 punkty wsparcia na terenie miasta. Podmiot ten jednocześnie nie prowadził interwencji kryzysowej, którą miasto prowadziło poprzez ośrodek działający w ramach Miejskiego Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej w Łodzi.

Wśród usług oferowanych przez jednostki znajdujące się w wykazie wojewody, poza poradnictwem rodzinnym, psychologicznym i prawnym, znalazło się m.in.: poradnictwo pedagogiczne i socjalno-bytowe oraz terapia uzależnień.

2. Dzieci i młodzież

Placówki wsparcia dziennego

Pomoc społeczna oferuje rodzinom wsparcie m.in. poprzez objęcie dziecka opieką i wychowaniem w formie dziennej. Według danych ze sprawozdania WRiSPZ-G2 w województwie łódzkim w 2024 roku (stan w II półroczu) funkcjonowało **100 placówek**

⁷² Więcej na temat wsparcia udzielanego w tej formie znajduje się w rozdziale III., punkt 2., podpunkt 2.2, część 2.2.2. Wspieranie rodziny przeżywającej trudności.

⁷³ Obwieszczenie Nr 15/2024 Wojewody Łódzkiego z dnia 25 czerwca 2024 r. w sprawie Rejestru jednostek specjalistycznego poradnictwa funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w 2024 roku, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-jednostek-specjalistycznego-poradnictwa-funkcjonujacych-na-terenie-wojewodztwa-lodzkiego-w-2024-roku> (27.05.2025)..

wsparcia dziennego (w tym 2 o zasięgu ponadgminnym), co oznacza, że Ich liczba po chwilowym wzroście w 2021 roku do 105 PWD systematycznie spada. W stosunku do 2023 roku łączna liczba placówek w 2024 roku zmniejszyła się o 2 podmioty, jednak wynika to z tego, że zlikwidowano 3 placówki (w gminie Łódź i Opoczno oraz w powiecie łowickim) natomiast gmina Dłutów utworzyła jedną placówkę. Łącznie we wszystkich placówkach dostępnych było 2,8 tys. miejsc (o 58 mniej niż rok wcześniej i łącznie o 430 mniej niż w 2021 roku), a przeciętna liczba umieszczonych w nich dzieci (obliczana dla placówek o zasięgu gminnym jako suma liczby dzieci umieszczonych w poszczególnych dniach okresu sprawozdawczego przez liczbę dni funkcjonowania placówki) zmniejszyła się w 2024 roku zaledwie o 0,5% w stosunku do 2023 roku i wyniosła blisko 1,8 tys. dzieci.⁷⁴ Zgodnie z danymi sprawozdawczymi, 40 placówek wsparcia dziennego prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, a 58 – przez inne podmioty niż gmina lub powiat.

Najwięcej placówek wsparcia dziennego zlokalizowanych było w Łodzi (29), a także w Skierniewicach (10), Piotrkowie Trybunalskim (7) oraz w Łasku (6). Wśród 177 gmin województwa łódzkiego jedynie 34 posiadało na swoim terenie placówkę wsparcia dziennego, a aż 143 gminy nie organizowały na swoim terenie tego rodzaju wsparcia. Niemniej jednak zauważalna jest poprawa sytuacji w tym zakresie – w 2020 roku placówki tego typu nie funkcjonowały na terenie 151 gmin. Placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym zlokalizowane były niezmiennie na terenie powiatu tomaszowskiego, gdzie funkcjonowały aż 2 tego typu podmioty, oferujące 75 miejsc. W 2022 roku na terenie powiatu łowickiego powstała nowa placówka o zasięgu ponadgminnym, jednakże w 2024 roku przestała ona już funkcjonować.

Większość placówek wsparcia dziennego funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego prowadzona była w formie opiekuńczej (68), natomiast w formie specjalistycznej prowadzonych było 31 placówek. W 2024 roku w województwie działała 1 placówka prowadzona w formie pracy podwórkowej realizowana przez wychowawcę, co oznacza spadek o 6 podmiotów w stosunku do ubiegłego roku. Placówka ta zlokalizowana była na terenie powiatu skierniewickiego w gminie Kowiesy).

Łącznie w 2024 roku gminy i powiaty na wydatki bieżące placówek wsparcia dziennego przeznaczyły blisko 13,8 mln wliczając w to wydatki z innych niż budżet gminy czy powiatu źródeł, ale pozyskane przez gminę (np. środki z UE lub budżetu państwa).

⁷⁴ W 2023 roku liczba umieszczonych w PWD dzieci (obliczana dla placówek o zasięgu gminnym jako suma liczby dzieci umieszczonych w poszczególnych dniach okresu sprawozdawczego przez liczbę dni funkcjonowania placówki) wyniosła 1 864 natomiast w 2024 roku było to 1 854.

Pieczą zastępczą

Organizacja wsparcia realizowanego poprzez system tzw. pieczy zastępczej sprawowanej nad dzieckiem w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców biologicznych należy do zadań własnych powiatu. Pieczę zastępczą sprawowana jest w dwóch formach: rodzinnej oraz instytucjonalnej.

Na instytucjonalną pieczę zastępczą składają się placówki opiekuńczo-wychowawcze (tzw. domy dziecka) oraz regionalne ośrodki opiekuńczo-terapeutyczne i interwencyjne ośrodki preadopcyjne. W struktury rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi natomiast rodziny zastępcze – spokrewnione, niezawodowe oraz zawodowe (w tym specjalistyczne dla: małoletnich matek, dzieci z niepełnosprawnością⁷⁵, dzieci umieszczonych na podstawie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich⁷⁶ oraz pełniące funkcję pogotowia rodzinnego) oraz rodzinne domy dziecka.

Rysunek 82. Schemat pieczy zastępczej

Źródło: opracowanie własne.

Na koniec 2024 roku w województwie łódzkim, w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej, funkcjonowało **85 placówek opiekuńczo-wychowawczych** oferujące łącznie 998 **miejsc** (spadek o 17 miejsc). Przeciętna liczba dzieci umieszczonych w placówkach w 2023 roku

⁷⁵ Dzieci legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

⁷⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 978 z późn. zm.).

W 2024 roku, w stosunku do roku 2023, liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego zwiększyła się o 2 jednostki. Wprowadzie liczba placówek wzrosła, natomiast na terenie województwa łódzkiego odnotowuje się powiaty nieposiadające na swoim terenie placówki opiekuńczo-wychowawczej (tj. powiat brzeziński, łęczycki, łowicki, łódzki wschodni oraz poddębicki). Najwięcej placówek opiekuńczo-wychowawczych zlokalizowanych było w Łodzi (37), co stanowi 44% wszystkich placówek funkcjonujących na terenie województwa. W pozostałych powiatach posiadających na swoim obszarze placówkę opiekuńczą-wychowawczą funkcjonowało między 1 a 6 placówek.

Liczba POW

37

1

Obsługiwane przez usługę Bing
© GeoNames Microsoft, TomTom

Wyróżnia się 4 typy placówek opiekuńczo-wychowawczych: socjalizacyjne, interwencyjne, rodzinne i specjalistyczno-terapeutyczne⁷⁷. Z danych pochodzących z aplikacji CeSAR MRPiPS

103

wynika, iż liczebność poszczególnych placówek pod koniec 2024 roku przedstawiała się następująco:

- 50 placówek typu **socjalizacyjnego**, oferujących **646** miejsc;
- 25 placówek typu **rodzinnego**, oferujących **202** miejsc;
- 11 placówek typu **interwencyjnego**, oferujących **135** miejsc;
- 2 placówki typu **specjalistyczno-terapeutycznego**, oferujące **15** miejsc.

Istotne wsparcie dla powiatów, zwłaszcza z województwa łódzkiego, w zapewnieniu specjalistycznej opieki dla dzieci wymagających zabezpieczenia w pieczy zastępczej, stanowił Interwencyjny Ośrodek Preadopcyjny „Tuli-Luli”, prowadzony przez Fundację Gajusz na zlecenie Samorządu Województwa Łódzkiego. W wyniku analizy stanu wykorzystania miejsc w latach poprzednich oraz realizując proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej od 1 lipca 2024 r. liczba miejsc w Ośrodku została zmniejszona z 20 do 15. W 2024 roku Ośrodek zapewnił opiekę, wychowanie, pomoc medyczną i rehabilitację łącznie 31 dzieciom (w tym 20 nowo umieszczonym). Ośrodek opuściło łącznie 17 dzieci, w tym 82 % dzieci zostało adoptowanych. Główny cel działalności ośrodka to jak najszybsze przywrócenie dzieciom rodziny – albo poprzez umożliwienie powrotu do rodziców biologicznych albo powierzenie rodzinie adopcyjnej lub zastępczej.

Rysunek 84. Ośrodek preadopcyjny Tuli-Luli

Źródło: materiały własne RCPS w Łodzi.

W województwie łódzkim w 2024 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, nie działała regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna.

Na koniec 2024 roku w województwie łódzkim funkcjonowało łącznie **2 847 podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej** (wzrost o 2,4% w stosunku do 2023 roku), w tym:

- **1 795 spokrewnionych rodzin zastępczych** (63% ogółu rodzinnej pieczy zastępczej), w których przebywało co najmniej 2 233 dzieci;
- **817 rodzin zastępczych niezawodowych** (29%), w których przebywało co najmniej 1 027 dzieci;
- **170 rodzin zastępczych zawodowych** (6%), w których przebywało co najmniej 494 dzieci, w tym:
 - 95 rodzin zastępczych zawodowych tzw. zwykłych, w których przebywało co najmniej 329 dzieci;
 - 26 rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, w których przebywało co najmniej 88 dzieci;
 - 49 rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne, w których przebywało co najmniej 77 dzieci;
- **65 rodzin prowadzących rodzinne domy dziecka** (2%), w których przebywało co najmniej 397 dzieci.

Spokrewnione i niezawodowe rodzin zastępcze funkcjonowały w 2024 roku w każdym powiecie województwa łódzkiego. Najwięcej rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem pod koniec roku funkcjonowało w mieście Łodzi (541 rodziny), w powiecie zgierskim (118) oraz powiecie kutnowskim (94), natomiast najmniej w powiecie brzezińskim (15) i pączęńskim (17 rodzin). W przypadku rodzin zastępczych niezawodowych najwięcej z nich funkcjonowało również w Łodzi (234 rodzin), a najmniej w powiecie bełchatowskim (11), brzezińskim (11) i łaskim (11). Największą liczbę rodzin zastępczych zawodowych również odnotowano w Łodzi (85). W 2024 roku żadnej rodziny zastępczej zawodowej (bez względu na rodzaj) na swoim terenie nie posiadał tylko powiat pączęński.

Najmniej rozbudowaną formą rodzinnej pieczy zastępczej, funkcjonującą tylko w części łódzkich powiatów, były w 2024 roku (podobnie, jak w latach ubiegłych) rodzinne domy dziecka. Na swoim terenie tego typu podmioty rodzinnej pieczy zastępczej posiadało 15 z 24 łódzkich powiatów. Przeciętnie w 2024 roku **na 1 rodzinny dom dziecka przypadało 6 dzieci**. Najwięcej rodzinnych domów dziecka funkcjonowało w mieście Łodzi (39), natomiast

pozostałe powiaty prowadzące tego rodzaju instytucje posiadały na swoim terenie od 1 do maksymalnie 4 rodzinnych domów dziecka.

Według danych pozyskanych z aplikacji CeSAR za 2024 rok, w województwie łódzkim liczba koordynatorów pieczy zastępczej zwiększyła się o 8 osób w stosunku do roku ubiegłego. Od lat odnotowuje się wahania zatrudnienia w poszczególnych kwartałach roku sprawozdawczego. Jest to niepokojące zjawisko wymagające osobnej analizy, gdyż fluktuacje skutkować mogą m.in. brakiem ciągłości działań i spadkiem jakości świadczonego wsparcia. W 2024 roku w województwie łódzkim zatrudnionych było **115 koordynatorów pieczy zastępczej**.

Adopcja

W przypadku braku możliwości powrotu dziecka do rodziny naturalnej, a sytuacja prawna umożliwia przysposobienie, najlepszym rozwiązaniem z punktu widzenia dobra dziecka może być adopcja. Samorząd Województwa łódzkiego organizuje i prowadzi ośrodki adopcyjne (zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej). Zgodnie z ogłoszeniem Marszałka Województwa łódzkiego na terenie województwa łódzkiego postępowania adopcyjne prowadzą:

1. Regionalny Ośrodek Adopcyjny w Łodzi, ul. Północna 27/29 z Filią w Piotrkowie Trybunalskim, ul. Dąbrowskiego 13 – jednostka organizacyjna Samorządu Województwa łódzkiego,
2. Archidiecezjalny Ośrodek Adopcyjny w Łodzi, ul. Broniewskiego 1a – prowadzony przez Centrum Służby Rodzinie w Łodzi,
3. Ośrodek Adopcyjny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci łódzkiego Oddziału Regionalnego w Łodzi, al. Piłsudskiego 150/152 – prowadzony przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci łódzki Oddział Regionalny.

W 2024 roku do ośrodków adopcyjnych zgłoszonych zostało 455 dzieci, a zakwalifikowanych do adopcji 135. Liczba przysposobionych dzieci wyniosła 114 (112 dzieci w przysposobieniu krajowym oraz 2 dzieci w przysposobieniu międzynarodowym). Najliczniejszą grupę przysposobionych małoletnich stanowiły dzieci w wieku od 1 roku do 4 lat. Na kandydatów do przysposobienia dziecka przeszkolono 59 osób. Pracownicy ośrodków adopcyjnych udzielili 3 700 porad dla rodzin przysposabiających, osób przysposabiających niepozostających w związku małżeńskim, rodzin naturalnych oraz porad w postępowaniu postadopcyjnym. W ramach Wojewódzkiego Banku Danych (zadanie realizowane jest przez Regionalny Ośrodek Adopcyjny w Łodzi) zarejestrowano 471 Kart Dziecka.

3. Osoby starsze

Domy pomocy społecznej

Zgodnie z danymi ze sprawozdania MRiPS-05⁷⁸, w 2024 roku na terenie województwa łódzkiego funkcjonowało **55 publicznych domów pomocy społecznej**, czyli o 1 placówkę więcej niż rok wcześniej. Wszystkie spośród powyższych jednostek to placówki ponadgminne, które w większości prowadzone były przez samorządy powiatowe (47 placówek). Podmiotom zewnętrznym powierzono prowadzenie 8 placówek tego typu.

Nowy dom pomocy społecznej uruchomiony w 2024 roku, funkcjonujący pod nazwą „Wyjątkowy Dom”, znajduje się w Łodzi przy ul. Muncypalnej 4. Przeznaczony jest on dla osób przewlekle psychicznie chorych, a jego prowadzenie powierzono Towarzystwu Przyjaciół Niepełnosprawnych. Jest to jedyna w skali kraju placówka uwzględniająca planowanie drogi powrotu do środowiska dla dobrze funkcjonujących mieszkańców, a także zatrudnianie osób niepełnosprawnych przebywających w domu na stanowiskach pracy utworzonych wewnątrz placówki lub poza nią⁷⁹.

Dodatkowo, zgodnie z rejestrem Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi⁸⁰, w roku oceny w regionie działało **15 niepublicznych domów pomocy społecznej** (bez zmian w stosunku do 2023 roku) prowadzonych przez podmioty prywatne, fundacje i stowarzyszenia. Placówki te zlokalizowane były na terenie 9 powiatów⁸¹.

Domy pomocy społecznej oferują wsparcie nie tylko osobom wymagającym całodobowej opieki ze względu na wiek⁸², ale również innym grupom odbiorców. **Placówki publiczne** funkcjonujące w 2024 roku w województwie łódzkim przeznaczone były dla:

- osób w podeszłym wieku – 3 placówki;
- osób przewlekle somatycznie chorych – 15 placówek;
- osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych – 9 placówek;
- osób przewlekle psychicznie chorych – 18 placówek (o 1 więcej niż w 2023 roku);

⁷⁸ Sprawozdanie zawierające wybrane informacje o domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym, powiatowym i regionalnym oraz o placówkach całodobowej opieki prowadzonych w ramach działalności gospodarczej i statutowej.

⁷⁹ Źródło: <https://www.wyjatkowydom.org.pl/PL/ODomu> (27.05.2025).

⁸⁰ Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-domow-pomocy-spoecznej-funkcjonujacych-na-terenie-województwa-lodzkiego-w-2024-roku> (27.05.2025).

⁸¹ Ze względu na brak dostępu do szczegółowych sprawozdań z działalności powyższych podmiotów, nie podlegają one analizie w ramach OZPS.

⁸² Przeważająca część mieszkańców domów pomocy społecznej to osoby w wieku poprodukcyjnym, tj. w wieku powyżej 60 lat w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn (w województwie łódzkim na koniec 2024 roku osoby te stanowiły ponad 62,0% wszystkich mieszkańców publicznych DPS).

- Domy pomocy społecznej w województwie znajdowały się **na terenie 22 powiatów** – tak, jak w latach ubiegłych, podmioty te nie funkcjonowały jedynie w powiatach rawskim i skierniewickim. W przekroju terytorialnym największa liczba domów pomocy społecznej – 15 – zlokalizowana była w stolicy województwa. Stosunkowo duża liczba DPS-ów zlokalizowana była również w powiecie kutnowskim (6) oraz zgierskim (4), natomiast na terenie pozostałych powiatów funkcjonowały od 1 do maksymalnie 3 (a najczęściej 2) jednostek tego typu.

Korzystający z DPS

2 198

14

Obsługiwane przez usługę Bing
© GeoNames, Microsoft, TomTom

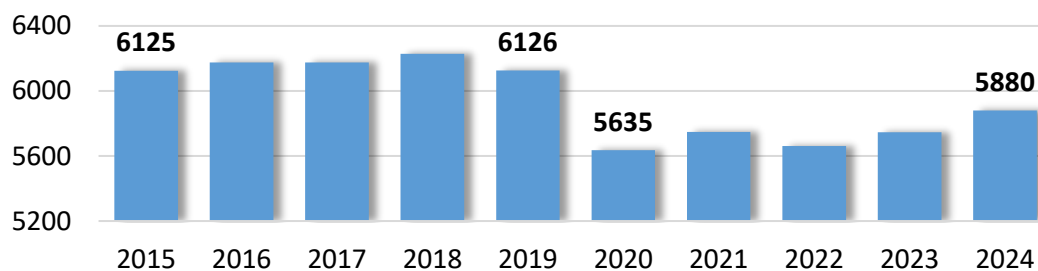
108

W ciągu całego 2024 roku z opieki i wsparcia oferowanego przez domy pomocy społecznej w województwie łódzkim **skorzystało łącznie 6926 osób**⁸³ (o 315 więcej niż w roku 2023). Placówki te oferowały **6128 miejsc** (prawie o 100 więcej w porównaniu z rokiem poprzednim).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 roku, **liczba mieszkańców domów pomocy społecznej** w województwie łódzkim wynosiła **5880 osób**, a zatem była większa o 134 osoby w porównaniu do stanu w końcu poprzedniego roku. Mimo otworzenia nowej placówki, liczba osób zamieszkujących DPS nadal utrzymywała się na niższym poziomie niż w okresie poprzedzającym wybuch epidemii COVID-19, przy czym można zaobserwować jej ponowny wzrost.

łącznie w ciągu całego 2024 roku do domów pomocy społecznej funkcjonujących w regionie **przyjętych** zostało więcej mieszkańców (1364 osoby), niż z nich **odeszło** (1150 osób). Jednocześnie zdecydowana większość spośród osób przyjętych do DPS w roku oceny (około 94,0%) to osoby **umieszczone** w nich po raz pierwszy⁸⁴. Wśród osób, które opuściły omawiane placówki w roku sprawozdawczym, większość zmarła (84,0%; 961 osób). Pozostałe osoby zostały przeniesione do innych placówek lub powróciły do rodziny. Najrzadziej (w 3,3% przypadków) następowało usamodzielnianie się mieszkańców domów pomocy społecznej (38 osób).

Rysunek 86. Liczba mieszkańców domów pomocy społecznej wg stanu na dzień 31 XII w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-05.

W końcu 2024 roku **struktura mieszkańców domów pomocy społecznej** według typu placówek, w których osoby te przebywały, przedstawiała się następująco:

- 199 osób zamieszkiwało domy dla osób w podeszłym wieku;

⁸³ Liczba osób, które skorzystały z usług DPS w ciągu roku nie jest równoznaczna z liczbą ich mieszkańców (wg stanu z początku lub z końca roku) – korzystający to każda osoba, która zamieszkiwała w DPS w ciągu roku, niezależnie od czasu przebywania w placówce. Dane dotyczące łącznej liczby osób korzystających z pomocy i wsparcia oferowanego przez domy pomocy społecznej pochodzą ze sprawozdań zgromadzonych w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej. W sprawozdaniu MRiPS-05 informacja ta nie występuje.

⁸⁴ Kategoria ta nie obejmuje m.in. osób relokowanych pomiędzy poszczególnymi placówkami DPS.

- 1963 osoby przebywały w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych;
- 740 osób zamieszkiwało domy dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych;
- 2124 osoby przebywały w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych;
- 452 osoby zamieszkiwały domy dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- 49 osób przebywało w domach dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- 213 osób zamieszkiwało w domach dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- 323 osoby przebywały w domu dla innych odbiorców (zgodnie z art. 56a, ust. 2 i 3 ustawy o pomocy społecznej).

Według stanu na koniec 2024 roku, w strukturze wiekowej mieszkańców domów pomocy społecznej w województwie łódzkim przeważały osoby w wieku poprodukcyjnym (3669 osób), stanowiące ponad 62,0% wszystkich osób korzystających z opieki oferowanej przez te placówki. Niespełna 38,0% mieszkańców DPS stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (2193 osoby), natomiast liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zamieszkujących domy pomocy społecznej była marginalna (18 osób). Jednocześnie **14,9%** spośród wszystkich mieszkańców domów pomocy społecznej w województwie łódzkim (**874 osoby**) stanowiły **osoby nie opuszczające łóżek**. Wartość ta uległa nieznacznemu zmniejszeniu w porównaniu do roku 2023 (o niecały 1 p. proc.).

W końcu 2023 roku **na umieszczenie w domu pomocy społecznej** w województwie łódzkim **oczekiwało 147 osób**. Największy odsetek stanowiły osoby oczekujące na pobyt w placówkach dla osób przewlekle psychicznie chorych (41,0%) oraz dla osób przewlekle somatycznie chorych (34,0%). Jednocześnie, oczekujący na umieszczenie w DPS stanowili około 10,0% osób wymagających tego rodzaju wsparcia⁸⁵, co wskazuje na niepełne zaspokojenie potrzeb w tym zakresie. Niemniej jednak, wartość tego wskaźnika zmniejszyła się w porównaniu pomimo do roku 2023. Ponadto, mimo większej niż w poprzednich latach liczby wniosków o umieszczenie w domach pomocy społecznej, placówki funkcjonujące w regionie dysponowały w końcu 2024 roku **200 wolnymi miejscami**. Należy zatem stwierdzić, że **dostępność miejsc w DPS-ach w regionie wzrasta**. Zjawisko to dotyczy wszystkich typów placówek, niezależnie od grupy osób, dla której są przeznaczone.

⁸⁵ Kategoria ta obejmuje łączną liczbę osób umieszczonych w DPS w ciągu roku oraz oczekujących na umieszczenie w tych placówkach.

Dodatkowo, od 1 listopada 2023 r. w ramach pomocy społecznej mieszkańcy gmin mogą starać się o przyznanie pomocy polegającej na krótkoterminowym umieszczeniu w domu pomocy społecznej na pobyt całodobowy albo dzienny. W 2024 roku na terenie województwa usługi wsparcia krótkoterminowego (wyłącznie w formie całodobowej) oferowało zaledwie 5 placówek – w Brzezinach, Radomsku, Skierniewicach, Tomaszowie Mazowieckim oraz Głownie. Z usług tych w roku oceny skorzystało łącznie 19 mieszkańców województwa łódzkiego.

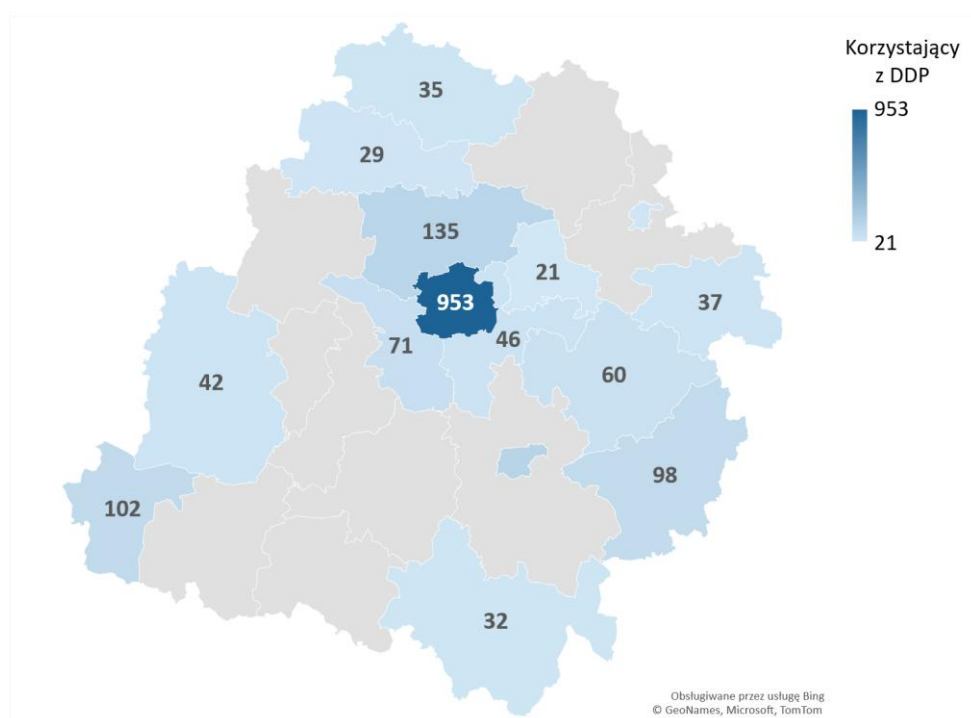
Dzienne domy pomocy

Dzienne domy pomocy stanowią ośrodki wsparcia przeznaczone głównie dla nieaktywnych zawodowo osób w wieku powyżej 60 lat. Zgodnie z danymi pozyskanymi w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej oraz ze sprawozdawczości resortowej⁸⁶, w 2024 roku w całym województwie łódzkim funkcjonowało **42 tego typu jednostki** (o dwie więcej, niż w roku 2023). Ośrodki te w większości prowadzone były przez samorząd terytorialny (37 przez samorząd gminny i 2 przez samorząd powiatowy), a prowadzenie pozostałych 3 zostało zlecone podmiotom zewnętrznym. Placówki tego typu funkcjonowały na terenie 15 powiatów, w tym w 3 miastach na prawach powiatu, przy czym największą ich liczbę odnotowano w Łodzi (20 ośrodków).

W dziennych domach pomocy funkcjonujących w województwie łódzkim w 2024 roku dostępnych było **1701 miejsc**, z których **skorzystało łącznie blisko 1790 osób** (porównywalnie do roku 2023). W przekroju powiatowym zdecydowanie najwięcej osób korzystało z usług omawianych placówek w Łodzi, a w dalszej kolejności w Piotrkowie Trybunalskim, powiecie zgierskim oraz wierszowskim. Wśród powiatów, na terenie których funkcjonowały dzienne domy pomocy, najmniejsza liczba korzystających z tego typu jednostek odnotowana została w powiecie brzezińskim oraz w Skierniewicach. Jednocześnie w 2025 roku przewidywany jest nieznaczny wzrost zarówno liczby miejsc, jak i liczby osób korzystających ze wsparcia oferowanego przez dzienne domy pomocy.

⁸⁶ Sprawozdanie rocznie dotyczące wybranych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i innych jednostek pomocy społecznej oraz zatrudnienia w systemie pomocy społecznej – MRIPS-06.

Rysunek 87. Łączna liczba osób korzystających z dziennych domów pomocy w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Wsparcie w zakresie rozwoju sieci dziennych domów pomocy, a także klubów seniora, realizowane jest m.in. poprzez program wieloletni "Senior+" na lata 2021-2025⁸⁷. W ramach programu jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o środki finansowe na tworzenie, prowadzenie i zapewnienie miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób starszych „Senior+”. Działalność bieżąca Dziennych Domów „Senior+” powinna polegać na realizacji podstawowych usług mających na celu udzielanie pomocy w czynnościach dnia codziennego, na zapewnieniu minimum jednego posiłku, w szczególności gorącego oraz innych usług wspomagających, dostosowanych do potrzeb seniorów. Usługi w ramach Dziennych Domów świadczone są przez co najmniej 8 godzin dziennie w dni robocze. Kluby „Senior+” powinny zapewniać tygodniowo co najmniej 20-godzinną ofertę usług, a ich działalność polega na motywowaniu seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań wolontarystycznych na rzecz innych osób⁸⁸. W 2024 roku w województwie łódzkim funkcjonowało **15 domów dziennego pobytu, które skorzystały z dofinansowania** na utworzenie lub utrzymanie

⁸⁷ Program jest kontynuacją programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020 funkcjonującego do 2017 roku pod nazwą Program Wieloletni „Senior-WIGOR” na lata 2015–2020.

⁸⁸ Portal senior.gov: https://senior.gov.pl/program_senior_plus/pokaz/544 (28.05.2025).

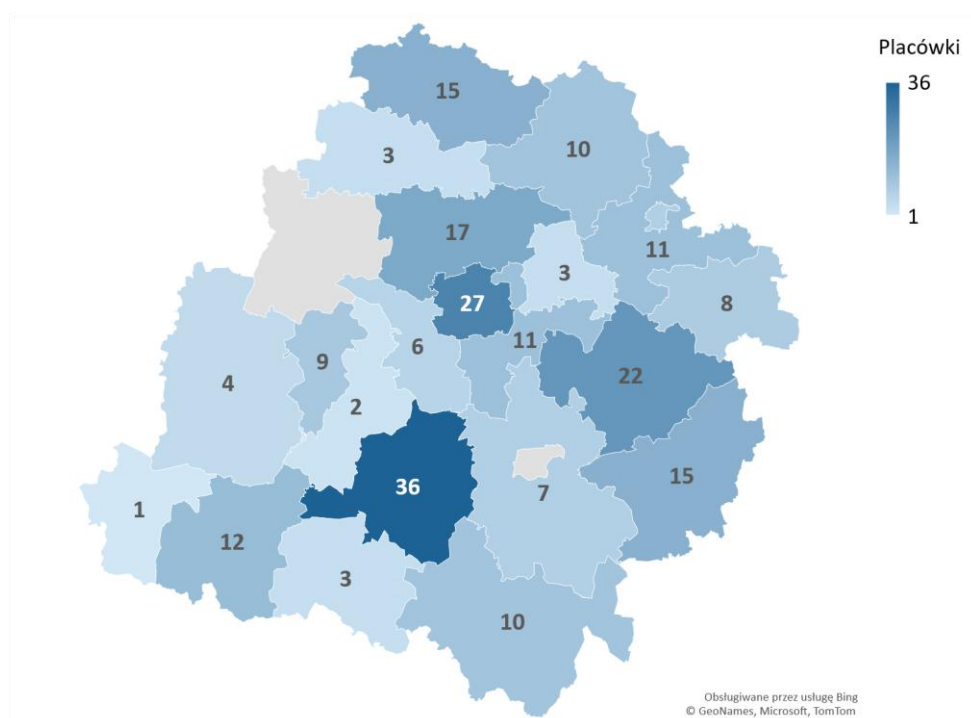
funkcjonowania placówki w ramach programu Senior+ (Senior-WIGOR) w którejkolwiek jego edycji.

Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów

Wśród innych form dziennej pomocy skierowanej do osób starszych znajdują się **kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów**. W 2024 roku w województwie funkcjonowało **239 placówek** tego typu. W roku oceny najwięcej miejsc spotkań dla seniorów funkcjonowało w powiecie bełchatowskim (36). Stosunkowo dużo tego typu miejsc działało również na terenie Łodzi (27) oraz w powiecie tomaszowskim (22). Z drugiej strony powiat wieruszowski dysponował tylko jednym takim miejscem, natomiast w powiecie poddębickim oraz w Piotrkowie Trybunalskim nie odnotowano w 2023 roku żadnej takiej placówki.

Choć tempo wzrostu liczby klubów dla seniorów nie jest zbyt wysokie (średnio w roku w regionie przybywa 6 takich placówek), to jednak liczba ta systematycznie się zwiększa. Świadczy to o rosnącym zapotrzebowaniu na usługi świadczone przez powyższe miejsca.

Rysunek 88. Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

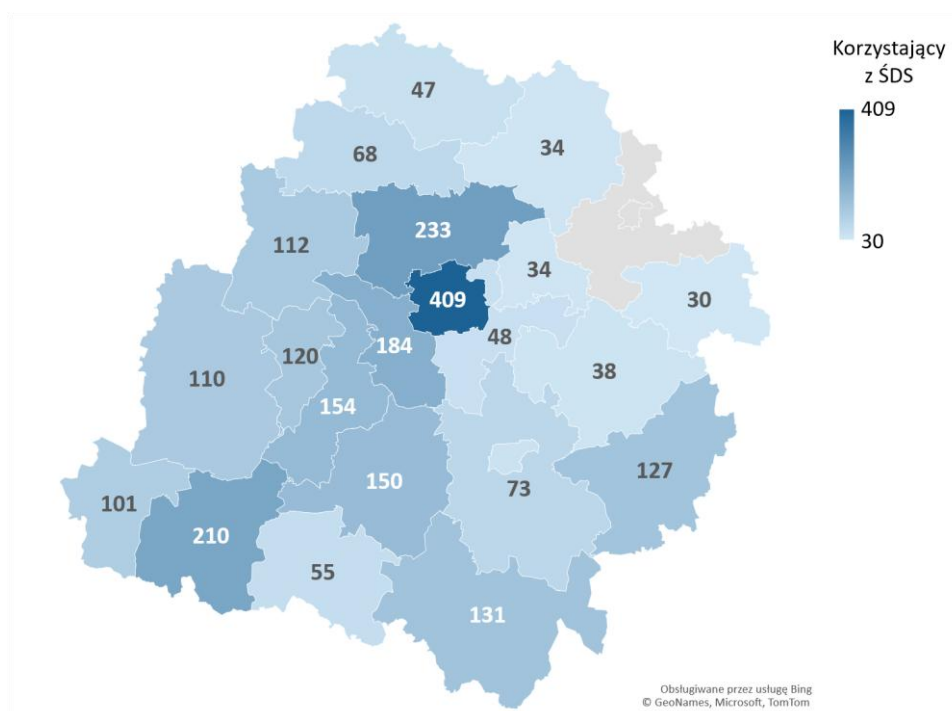
4. Osoby z niepełnosprawnościami

Środowiskowe domy samopomocy

Wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami oferowane jest przez kilka rodzajów instytucji. Jedną z nich są **środowiskowe domy samopomocy**, będące ośrodkami wsparcia dziennego pobytu, które są przeznaczone dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie. W ośrodkach tych mogą być również prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu.

Zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdaniu MRiPS-06 oraz w Wykazie Środowiskowych Domów Samopomocy 2024, prowadzonym przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi⁸⁹, w 2024 roku w województwie łódzkim znajdowało się **51 środowiskowych domów samopomocy**, a zatem o 1 placówkę więcej niż rok wcześniej. Wśród omawianych jednostek 26 placówek prowadzonych było przez samorządy gminne, 10 przez samorządy powiatowe, natomiast prowadzenie 15 zlecono podmiotom niepublicznym. Jednocześnie 2 spośród omawianych jednostek udostępniały łącznie 15 miejsc całodobowych okresowego pobytu.

Rysunek 89. Łączna liczba osób korzystających ze środowiskowych domów samopomocy w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

⁸⁹ Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/wykaz-srodowiskowych-domow-samopomocy-2024> (27.05.2025).

Środowiskowe domy samopomocy funkcjonowały w 2024 roku na terenie **22 powiatów** (niezmiennie żadna placówka tego typu nie funkcjonowała w powiecie skierniewickim oraz w Skierniewicach). Największa liczba środowiskowych domów samopomocy zlokalizowana była w Łodzi (7 jednostek) oraz na terenie powiatu zgierskiego i wieluńskiego (w każdym przypadku 5 jednostek). W powiecie pabianickim znajdowały się 4 takie ośrodki, a na terenie pozostałych powiatów – od 1 do 3 jednostek tego typu.

Jak wynika ze sprawozdań zgromadzonych w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy funkcjonujące w województwie łódzkim oferowały w roku oceny **2200 miejsc** (o 30 więcej w porównaniu do roku 2023), a z oferowanych przez nie usług **skorzystało w ciągu całego roku łącznie 2500 osób** (prawie o 80 więcej niż przed rokiem). Na przyjęcie do środowiskowych domów samopomocy **oczekiwało w końcu roku łącznie 229 osób**, a zatem nieco mniej (o 15 osób) niż w poprzednim roku. Oznacza to, że około 14,0% osób wymagających umieszczenia w tego rodzaju placówkach (tj. łącznej liczby osób przyjętych w ciągu roku oraz oczekujących), nie zostało do nich przyjętych. Sytuacja ta wskazuje, że **skala wsparcia świadczonego przez środowiskowe domy samopomocy nie pokrywa w pełni istniejących potrzeb, przy czym sytuacja w tym zakresie ulega poprawie** – jeszcze rok wcześniej miejsca w placówkach nie otrzymało 21,0% osób potrzebujących ich wsparcia.

Kluby samopomocy

Kluby samopomocy oferują częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osobom, które wymagają wsparcia ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność. Prowadzone są również kluby samopomocy dedykowane osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Zgodnie z danymi ze sprawozdania MRiPS-06, w 2024 roku w województwie łódzkim funkcjonowało łącznie **31 klubów samopomocy** (ponad dwukrotnie więcej, niż w roku 2023). Jednostki te oferowały **aż 650 miejsc**, z których **w ciągu roku skorzystało 700 osób**. Kluby samopomocy funkcjonujące w regionie udzielały wsparcia na terenie 14 powiatów. Najwięcej z nich funkcjonowało w powiecie tomaszowskim (6 podmiotów), a z ich usług skorzystały w ciągu roku 82 osoby.

Jednocześnie **5 spośród powyższych** jednostek, stanowiły **kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi** (bez zmian w porównaniu do roku 2023). Ośrodki te zlokalizowane były w Łodzi (4 jednostki) oraz w Witoni (powiat łęczycki; 1 jednostka). Łącznie powyższe podmioty dysponowały 145 miejscami, z których w roku oceny skorzystało 184 osoby.

Warsztaty terapii zajęciowej

Kolejną instytucją oferującą wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej są **warsztaty terapii zajęciowej**. Zgodnie z wykazem WTZ opracowanym na podstawie danych RCPS w Łodzi, w województwie łódzkim w 2024 roku funkcjonowały **44 warsztaty terapii zajęciowej**. Dostęp do tego rodzaju wsparcia mieli mieszkańcy większości powiatów regionu poza powiatem pączęńskim oraz skierniewickim, gdzie nie odnotowano funkcjonowania tego typu jednostek. Największa liczba warsztatów terapii zajęciowej znajdowała się w Łodzi (9), natomiast na terenie pozostałych powiatów znajdowało się od 1 do maksymalnie 4 (powiat zgierski) tego typu placówek.

Zgodnie z danymi pozyskanymi w ramach Oceny zasobów pomocy społecznej, w roku oceny w zajęciach organizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej funkcjonujące na terenie województwa łódzkiego **uczestniczyło 1816 osób**. Liczba ta była zbliżona do odnotowanej w roku 2023. Zgodnie z prognozą przewidywane jest jej utrzymanie na zbliżonym poziomie również w roku 2025.

Zakłady aktywności zawodowej

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) stanowią jeden z elementów infrastruktury wsparcia aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami (w tym osób z zaburzeniami psychicznymi). Zgodnie z danymi RCPS w Łodzi oraz Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych⁹⁰, w końcu grudnia 2023 roku w województwie łódzkim funkcjonowało **8 zakładów aktywności zawodowej**. Wszystkie podmioty prowadziły swoją działalność na terenie miast, a zlokalizowane były w następujących powiatach:

1. ZAZ w Łodzi Caritas Archidiecezji Łódzkiej z siedzibą w Łodzi (miasto Łódź);
2. ZAZ „Dobry Start” w Łodzi Towarzystwa Przyjaciół Niepełnosprawnych z siedzibą w Łodzi (miasto Łódź);
3. ZAZ Argenta w Łodzi Fundacji Aktywni w Pracy z siedzibą w Warszawie (miasto Łódź);
4. ZAZ „Zdrowa Kuchnia” w Jedliczu Towarzystwa Przyjaciół Niepełnosprawnych z siedzibą w Łodzi (powiat zgierski);
5. ZAZ w Łowiczu z filią w Tuszynie Stowarzyszenia Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” (powiat łowicki, powiat łódzki wschodni);

⁹⁰ Dane przekazywane przez wojewodów dotyczące stanu zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej, stan na koniec grudnia 2022 r., <https://niepelnosprawni.gov.pl/baza-wiedzy/niepelnosprawnosci-w-liczbach/rynek-pracy/dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej/> (27.05.2025).

6. ZAZ w Wieruszowie Stowarzyszenia Integracyjnego „Klub Otwartych Serc” z siedzibą w Wieruszowie (powiat wieruszowski);
7. ZAZ w Rawie Mazowieckiej Rawsko-Bialskiej Spółdzielni Socjalnej „Nadzieja i Praca” z siedzibą w Rawie Mazowieckiej (powiat rawski);
8. ZAZ „Balcerów” w Balcerowie Stowarzyszenia Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych „Wspólna Troska” z siedzibą w Skierniewicach (powiat skierniewicki).

Najbardziej aktualne informacje na temat zatrudnienia w ZAZ w województwie łódzkim, dostępne w momencie opracowywania niniejszego raportu (maj 2025 r.), dotyczą 2023 roku. Zgodnie z danymi Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, w końcu 2023 roku w ZAZ funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego **zatrudnionych było 349 osób z niepełnosprawnością** (co stanowiło ponad 77,0% łącznego zatrudnienia w tych jednostkach), w tym **213 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności** (61,0% zatrudnionych OzN) oraz **136 osób ze stopniem umiarkowanym** (39,0%). Jednocześnie, blisko **74,0% pracowników z orzeczeniem o niepełnosprawności** zatrudnionych w ZAZ – **257 osób** – to osoby ze **schorzeniami specjalnymi**, takimi jak: choroba Parkinsona, stwardnienie rozsiane, paraplegia, tetraplegia, hemiplegia, znaczne upośledzenia widzenia (ślepotą) oraz niedowidzenie, głuchota i głuchoniemota, nosicielstwo wirusa HIV oraz choroba AIDS, epilepsja, przewlekłe choroby psychiczne, upośledzenie umysłowe, miastenia, późne powikłania cukrzycy⁹¹. Znacznie mniejszy udział w zatrudnieniu w zakładach aktywności zawodowej miały **osoby niewidome**, które stanowiły **3,4% pracowników** z niepełnosprawnością (12 osób).

5. Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Poza jednostkami opisanymi we wcześniejszych częściach opracowania, w województwie łódzkim funkcjonują również podmioty oferujące wsparcie innym grupom osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. osobom bezrobotnym, matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, osobom będącym w kryzysie bezdomności czy cudzoziemcom. Jednocześnie niektórych jednostek i ośrodków wsparcia nie można jednoznacznie przypisać do konkretnej grupy odbiorców pomocy ze względu na fakt, że udzielają one wsparcia szerokiemu gronu beneficjentów.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

W województwie łódzkim w roku oceny (podobnie, jak w latach ubiegłych) funkcjonował tylko **1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży**, zlokalizowany na terenie

⁹¹ PFRON, <https://www.pfron.org.pl/pracodawcy/wplaty-obowiazkowe/wysokosc-wplat/> (27.05.2025).

Łodzi. Ośrodek ten dysponował **60 miejscami**, a z oferowanych przez niego usług w ciągu całego roku **skorzystały 164 osoby**.

Centra integracji społecznej

Zgodnie z rejestrem jednostek posiadających status centrum integracji społecznej, prowadzonym przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi⁹², w województwie łódzkim obecne były 2 centra, przy czym aktywne było tylko **centrum integracji społecznej znajdujące się w Łodzi**, tj. Centrum Integracji Społecznej MEA w Łodzi przy Fundacji UWOLNIENIE. Drugie centrum – z siedzibą w Radomsku – tymczasowo zawiesiło swoją działalność.

Działalność CIS MEA skoncentrowane jest na rozwiązywaniu problemów związanych z wykluczeniem społecznym oraz ich negatywnymi konsekwencjami poprzez zapewnienie pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, których sytuacja życiowa uniemożliwia lub ogranicza uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Z usług oferowanych przez jedyne centrum integracji społecznej w województwie w 2024 roku skorzystały 44 osoby (porównywalnie do roku poprzedniego).

Kluby integracji społecznej

Kluby integracji społecznej stanowią ośrodki wsparcia dziennego pobytu, które przeznaczone są dla osób wymagających częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność. Zgodnie z rejestrem klubów integracji społecznej w województwie łódzkim prowadzonym przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi⁹³, w regionie działało **7 klubów integracji społecznej** (stan na kwiecień 2022 r.). Placówki te zlokalizowane były na terenie Łodzi (1 ośrodek), powiatu zgierskiego (2 ośrodki – w Zgierzu i Aleksandrowie Łódzkim), a także w powiatach: pabianickim (Pabianice), radomszczańskim (Radomsko), sieradzkim (Błaszki) i tomaszowskim (Tomaszów Mazowiecki). Wszystkie ośrodki prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Zgodnie z danymi z Oceny zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego, **w zajęciach organizowanych przez kluby integracji społecznej w 2024 roku uczestniczyło łącznie 397 osób** (podobnie, jak rok wcześniej).

Mieszkania treningowe oraz wspomagane

Ważną pozycję wśród form wsparcia oferowanych w ramach systemu pomocy społecznej stanowią mieszkania wspomagane i treningowe – funkcjonujące do końca października 2023

⁹² Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/centra-integracji-spoecznej> (27.05.2025).

⁹³ Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/kluby-integracji-spoecznej> (27.05.2025). Brak nowszych danych w powyższym zakresie.

roku pod nazwą mieszkań chronionych⁹⁴. Zastąpienie tego terminu dwoma odrębnymi podyktowane było zmianami wprowadzonymi w efekcie nowelizacji ustawy o pomocy społecznej, przeprowadzonej w połowie 2023 roku⁹⁵, której podstawą było przyjęcie „Strategii rozwoju usług społecznych. Polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”⁹⁶.

Mieszkania treningowe i wspomagane stanowią formę pomocy społecznej, która przygotowuje osoby w nich przebywające – przy wsparciu specjalistów – do prowadzenia niezależnego życia lub wspiera te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Pomoc w tej formie może być udzielona osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki.

Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz przekazanymi w sprawozdaniach z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2024 roku w województwie łódzkim funkcjonowało **119 mieszkań treningowych oraz wspomaganych**⁹⁷. Liczba ta **po raz kolejny uległa zwiększeniu** (o 20 jednostek w porównaniu do roku 2023), co wskazuje na **systematyczny rozwój tej sieci wsparcia w województwie łódzkim**. Mieszkania najczęściej prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego – głównie gminy (65,0% przypadków) – rzadziej zaś ich prowadzenie było zlecane innym podmiotom (zaledwie 10 jednostek).

Zdecydowaną większość spośród omawianych mieszkań – 74,0% – stanowiły mieszkania wspomagane, przeznaczone w szczególności dla osób z niepełnosprawnością fizyczną lub z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych. **W 88 mieszkaniach tego typu** funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego świadczone były usługi bytowe, praca socjalna oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, mające na celu utrzymanie lub rozwijanie niezależności osób na poziomie ich psychofizycznych możliwości.

⁹⁴ Podmioty prowadzące mieszkania chronione zostały zobowiązane nowymi przepisami do ich przekształcenia w mieszkania treningowe lub wspomagane najpóźniej do końca kwietnia 2024 r.

⁹⁵ Zmiany zostały wprowadzone ustawą z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw.

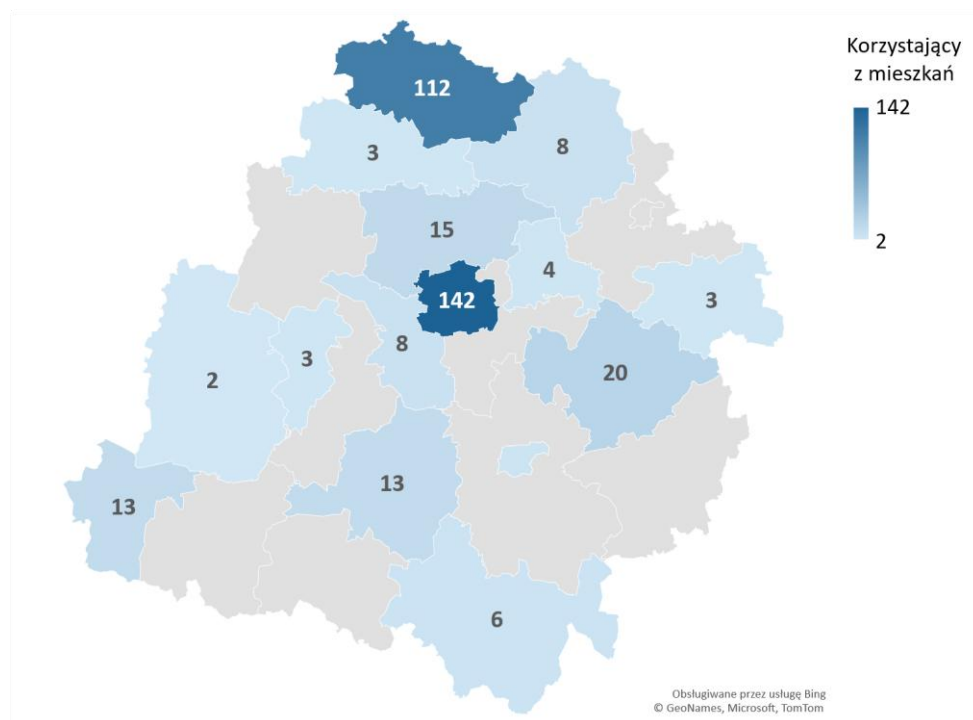
⁹⁶ Uchwała nr 135 Rady Ministrów z 15 czerwca 2022 r. (M.P. z 2022 r. poz. 767).

⁹⁷ Ze względu na fakt, że w 2024 roku nie istniała jeszcze jedna spójna baza zawierająca informacje na temat liczby mieszkań wspomaganych i treningowych w województwie łódzkim (rejestr jednostek prowadzony przez wojewodę przygotowywany jest od 2025 roku), podaną wartość należy traktować jako orientacyjną. Wskazana liczba mieszkań została oszacowana na podstawie danych zawartych w sprawozdaniu MRIPS-06 oraz w oparciu o dane ze sprawozdania OZPS, a także na podstawie informacji dostępnych na stronach internetowych poszczególnych gmin, powiatów i jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Pozostałe 31 jednostek funkcjonowało jako **mieszkania treningowe**, w których poza usługami bytowymi i pracą socjalną, zapewniana jest nauka w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi oraz pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, co ma na celu umożliwić prowadzenie niezależnego życia.

Zgodnie z danymi z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2024 roku w mieszkaniach treningowych i wspomaganych znajdujących się w regionie dostępnych było **329 miejsc**, a z oferowanych przez nie usług skorzystało w ciągu roku **łącznie 355 osób**. Obie powyższe wartości uległy zatem znacznemu zwiększeniu w porównaniu do poprzedniego roku (o odpowiednio 20,0% i 10,0%), co stanowi konsekwencję uruchamiania kolejnych mieszkań i **świadczy o systematycznym rozwijaniu ich sieci w regionie**. Jednocześnie procesom tym towarzyszy **niestabnące zainteresowanie tą formą wsparcia**, na co wskazuje stale wysoka liczba osób przyjmowanych do omawianych podmiotów (w 2024 roku umieszczono w nich 259 osób), jak i rosnąca liczba oczekujących na miejsce w mieszkaniu (w 2024 roku było to 46 osób, podczas gdy rok wcześniej było ich 14). W efekcie osoby oczekujące na umieszczenie w tego rodzaju podmiotach stanowiły w 2024 roku około 15,0% wszystkich osób wymagających tego rodzaju wsparcia (tj. przyjętych i czekających na przyjęcie).

Rysunek 90. Liczba osób korzystających z mieszkań wspomaganych i treningowych w województwie łódzkim w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

Z pomocy w formie mieszkań treningowych i wspomaganych w roku oceny korzystali mieszkańcy 15 powiatów. W największym stopniu wsparcie to było rozwijane w powiecie kutnowskim, na terenie którego funkcjonuje kompleks terapeutyczno-integracyjny „Wspólny dom” w Kutnie (działający od 2011 roku) oraz zespół mieszkalno-integracyjny (utworzony w 2020 roku)⁹⁸. Łącznie oba kompleksy dysponowały 53 mieszkaniami, w tym 47 wspomaganimi i 6 treningowymi⁹⁹. Z usług oferowanych przez powyższe podmioty skorzystało w 2024 roku 112 osób mieszkańców powiatu kutnowskiego¹⁰⁰. W Łodzi, pomimo mniejszej liczby mieszkań (29), liczba osób z nich korzystających (łącznie 142 osób) była największa wśród wszystkich powiatów. Wynika to z faktu, że poszczególne mieszkania zlokalizowane na terenie Łodzi przeznaczone są dla większej liczby użytkowników (zazwyczaj dysponują między trzema a sześcioma miejscami, podczas gdy w Kutnie są to wyłącznie lokalne jedno lub dwuosobowe. Zjawisko to może wiązać się również z większą rotacją mieszkańców. Stosunkowo dużą liczbę osób korzystających z mieszkań wspomaganych i treningowych w porównaniu do innych powiatów odnotowano także w powiecie tomaszowskim (20) i zgierskim (15).

Schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych

Schronienie dla osób znajdujących się w kryzysie bezdomności udzielane jest poprzez przyznanie tymczasowego miejsca w schronisku dla osób bezdomnych albo w noclegowni.

Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny. Dodatkowo w 2018 roku wprowadzono nowy typ placówki, jakim jest **schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi**, przeznaczone dla osób bezdomnych, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej pomocy i opieki innych osób w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. W **noclegowni** zapewniane jest osobom bezdomnym tymczasowe schronienie w postaci miejsca noclegowego, umożliwiającego spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Schronienie osobom bezdomnym zapewnia się również w formie **ogrzewalni**, która

⁹⁸ Źródło: <https://panoramakutna.pl/zdjecia-pierwsze-rodziny-wprowadzily-sie-na-majdany-zobacz-mieszkania-wspomagane/> (27.05.2025).

⁹⁹ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie, <http://mops.kutno.pl/index.php?go=news&id=124> (27.05.2025); Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez gminę, powiat lub na ich zlecenie, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-mieszkam-treningowych-i-wspomaganych-prowadzonych-przez-gmine-powiat-lub-na-ich-zlecenie> (27.05.2025).

¹⁰⁰ Kategoria ta uwzględnia również osoby doświadczające bezdomności, które przebywały na terenie miasta Kutna.

umożliwia interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące.

Najpełniejszej informacji w zakresie liczby i dostępności miejsc tymczasowego schronienia dla osób doświadczających bezdomności w województwie łódzkim dostarcza **Rejestr miejsc, w których gmina udziela tymczasowego schronienia w schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegowniach oraz ogrzewalniach**, prowadzony przez Łódzki Urząd Wojewódzki¹⁰¹. Zgodnie z powyższym wykazem, w 2024 roku (stan na 9 maja) w województwie łódzkim **zarejestrowane były 32 jednostki oferujące tymczasowe schronienie**, które dysponowały **1227 miejscami**. Na jednostki te składało się¹⁰²:

- **27 schronisk** dla osób bezdomnych (**w tym 7 z usługami opiekuńczymi**), oferujących 1108 miejsc;
- **4 noclegownie** dysponujące 74 miejscami;
- **3 ogrzewalnie** udostępniające 36 miejsc.

Powyższe jednostki w większości (około 70,0%) prowadzone były przez stowarzyszenia na zlecenie gmin, zgodnie z art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, rzadziej zaś przez same gminy. Wśród podmiotów prowadzących miejsca tymczasowego schronienia dla osób bezdomnych z terenu województwa łódzkiego znalazły się również fundacje, które realizowały takie zadanie bez zlecenia od gminy.

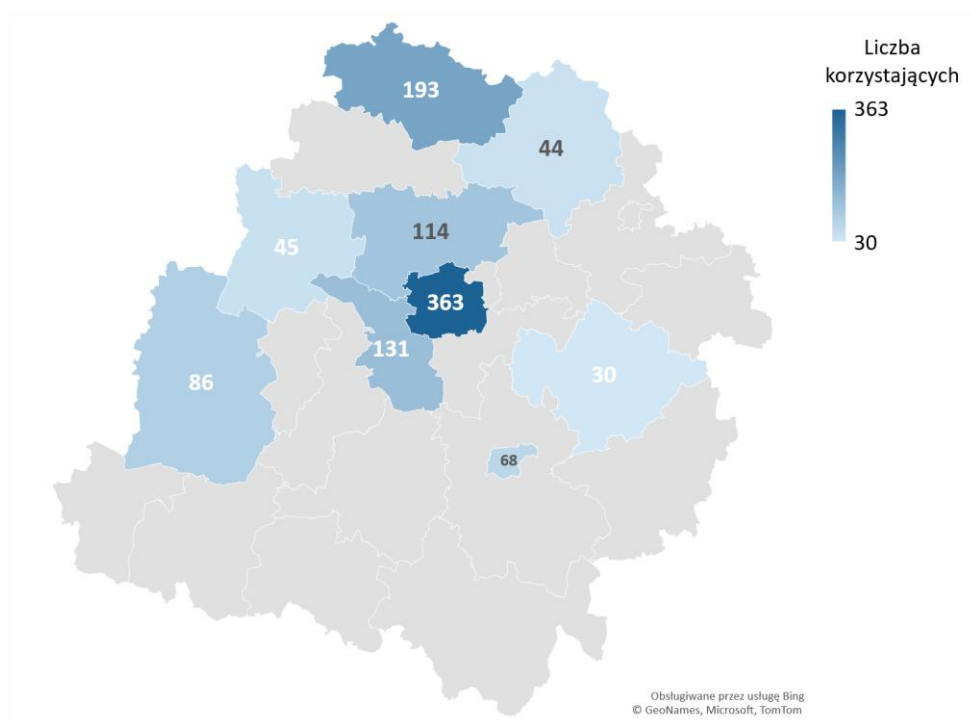
Powyższe placówki **obejmowały swoim zasięgiem działania większość powiatów** (poza Skierniewicami) – znaczna część z nich obsługuje bowiem nie tylko gminę, na terenie której się znajduje, ale także inne gminy (również z terenu innych powiatów), które zawarły z nimi (lub z gminą je prowadzącą) porozumienie na zakup usługi udzielenia tymczasowego schronienia.

Zgodnie z danymi zgromadzonymi za pośrednictwem sprawozdań z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2024 roku ze wsparcia udzielanego we wszystkich rodzajach omawianych jednostek **skorzystało łącznie 1077 osób**, w tym: 700 osób w schroniskach, 160 w noclegowniach i ponad 220 w ogrzewalniach.

¹⁰¹ Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-miejsc-w-ktorych-gmina-udziela-tymczasowego-schronienia-w-schroniskach-dla-osob-bezdomnych-schroniskach-dla-osob-bezdomnych-z-uslugami-opiekunczymi-noclegowniach-oraz-ogrzewalniach> (27.05.2025).

¹⁰² Suma poszczególnych typów jednostek daje sumę większą (34), niż ich ogólna liczba (32), ponieważ dwie placówki łączą dwie funkcje (schroniska i noclegowni oraz schroniska i ogrzewalni).

Rysunek 91. Liczba korzystających z miejsc w placówkach udzielających tymczasowego schronienia w województwie łódzkim w 2024 roku

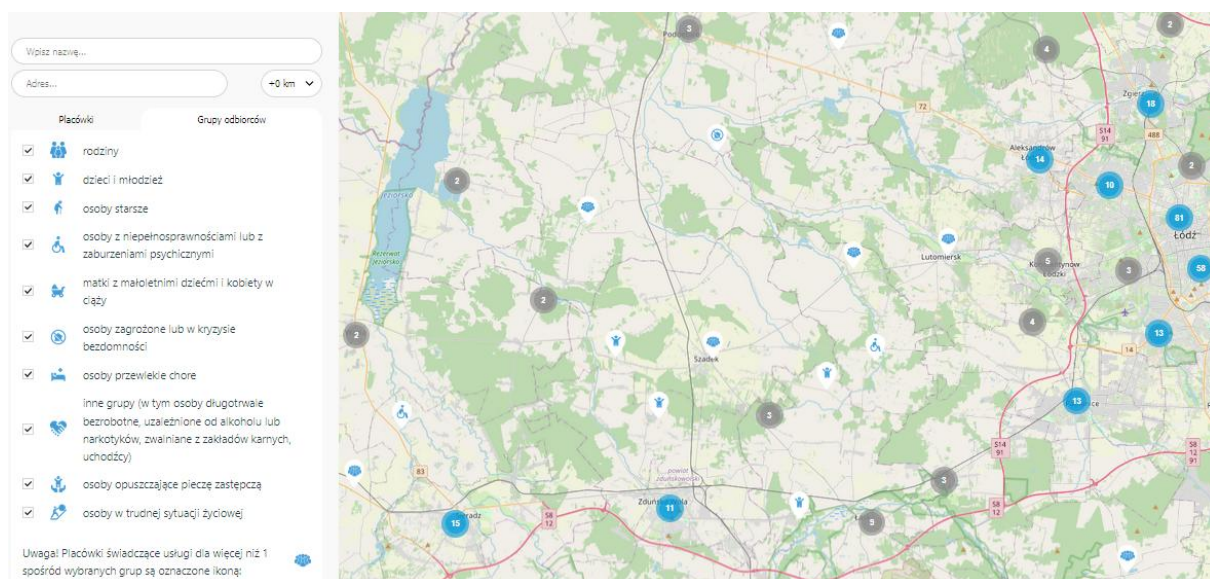
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego za 2024 rok.

6. Mapa zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego

W 2024 roku Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi opracowało i wdrożyło **interaktywną mapę zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego**. Przedstawia ona w sposób syntetyczny (połączenie prezentacji graficznej z krótką informacją tekstową) dane dotyczące usług społecznych dostępnych w regionie oraz podmiotów, które je realizują. Narzędzie to zapewnia mieszkańcom województwa łódzkiego **kompleksową informację na temat dostępności pomocy w poszczególnych obszarach wsparcia, zarówno w zakresie rozmieszczenia instytucji pomocowych, jak i możliwości skorzystania z poszczególnych usług społecznych**. Ponadto, **dostarcza ono wiedzę** konieczną do podejmowania kluczowych decyzji w ramach realizacji i planowania działań z obszaru polityki społecznej.

Interaktywna mapa zasobów województwa łódzkiego znajduje się na stronie internetowej Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, pod adresem <https://mapa.rcpslodz.pl/>.

Rysunek 92. Wygląd mapy zasobów pomocy społecznej w województwie łódzkim

Źródło: <https://mapa.rcpslodz.pl/>.

Interaktywna mapa zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego opracowana została w ramach projektu pn. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego” realizowanego w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Priorytet IV Spójność społeczna i zdrowie, Działanie 4.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego.

V. KADRA JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG TYPÓW JEDNOSTEK

W niniejszym rozdziale zaprezentowano dane dotyczące zatrudnienia w następujących:

1) jednostkach organizacyjnych wykonujących zadania gminy, powiatu oraz województwa w zakresie pomocy społecznej, w tym w szczególności:

- ośrodkach pomocy społecznej;
- powiatowych centrach pomocy rodzinie;
- miejskich ośrodkach pomocy rodzinie;

2) zasobach instytucjonalnych pomocy i wsparcia:

- domach pomocy społecznej;
- ośrodkach wsparcia, w tym w szczególności:
 - środowiskowych domach samopomocy,
 - dziennych domach pomocy,

3) zasobach instytucjonalnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej:

- placówkach wsparcia dziennego,
- placówkach opiekuńczo-wychowawczych;

4) jednostkach działających w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami:

- warsztatach terapii zajęciowej,

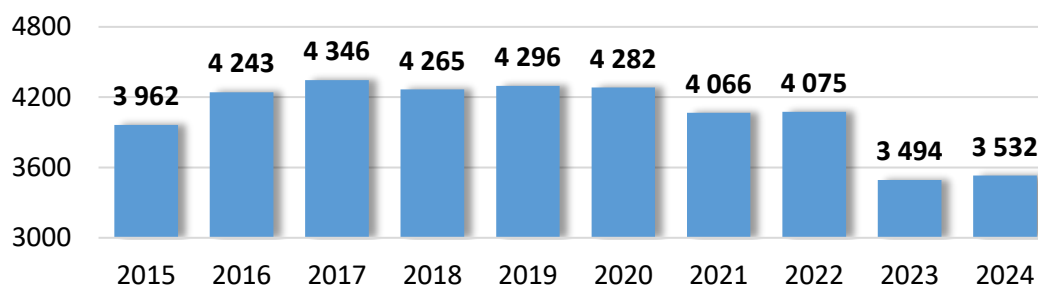
oraz w mieszkaniach treningowych i wspomaganych, stanowiących niepieniężne świadczenie z pomocy społecznej (usługę pomocy społecznej).

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej – ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie ośrodki pomocy rodzinie, regionalny ośrodek polityki społecznej

Dane dotyczące kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej realizujących zadania gminy, powiatu oraz województwa w zakresie pomocy społecznej stanowią osoby pracujące w ośrodkach pomocy społecznej (szczebel gminny), powiatowych centrach pomocy rodzinie (szczebel powiatowy), miejskich ośrodkach pomocy rodzinie (realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej zarówno na szczeblu gminnym, jak i powiatowym) oraz regionalnych ośrodkach polityki społecznej (szczebel wojewódzki), zatrudnione na podstawie umowy o pracę, niezależnie od obszaru wykonywanych zadań (np.: pomoc społeczna, świadczenia rodzinne, piecza zastępcza). Do kadry wliczone są też osoby zatrudnione w ramach środków UE. Dane obrazujące zatrudnienie dotyczą **stanu na dzień 31 grudnia 2024 roku**.

W 2024 roku w jednostkach pomocy społecznej zatrudnionych było nieco ponad **3,5 tys. pracowników**, a zatem liczba utrzymała się na zbliżonym poziomie do obserwowanego rok wcześniej (w roku oceny odnotowano 38 pracowników więcej niż w roku 2023).

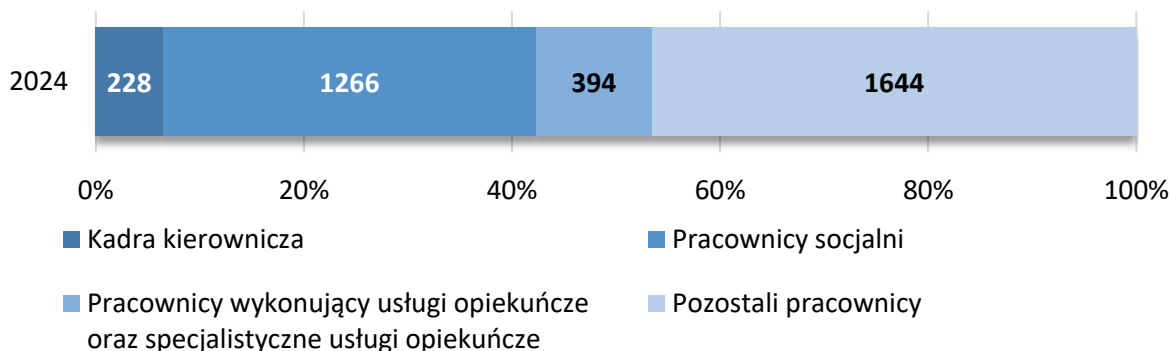
Rysunek 93. Liczba osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w województwie łódzkim w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

W strukturze pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej około 6,5% stanowiła kadra kierownicza (dyrektorzy, kierownicy i ich zastępcy), 35,8% – pracownicy socjalni, 11,2% to pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze (zatrudnieni wyłącznie w ośrodkach pomocy społecznej), a 46,5% – pozostali pracownicy.

Rysunek 94. Struktura zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku

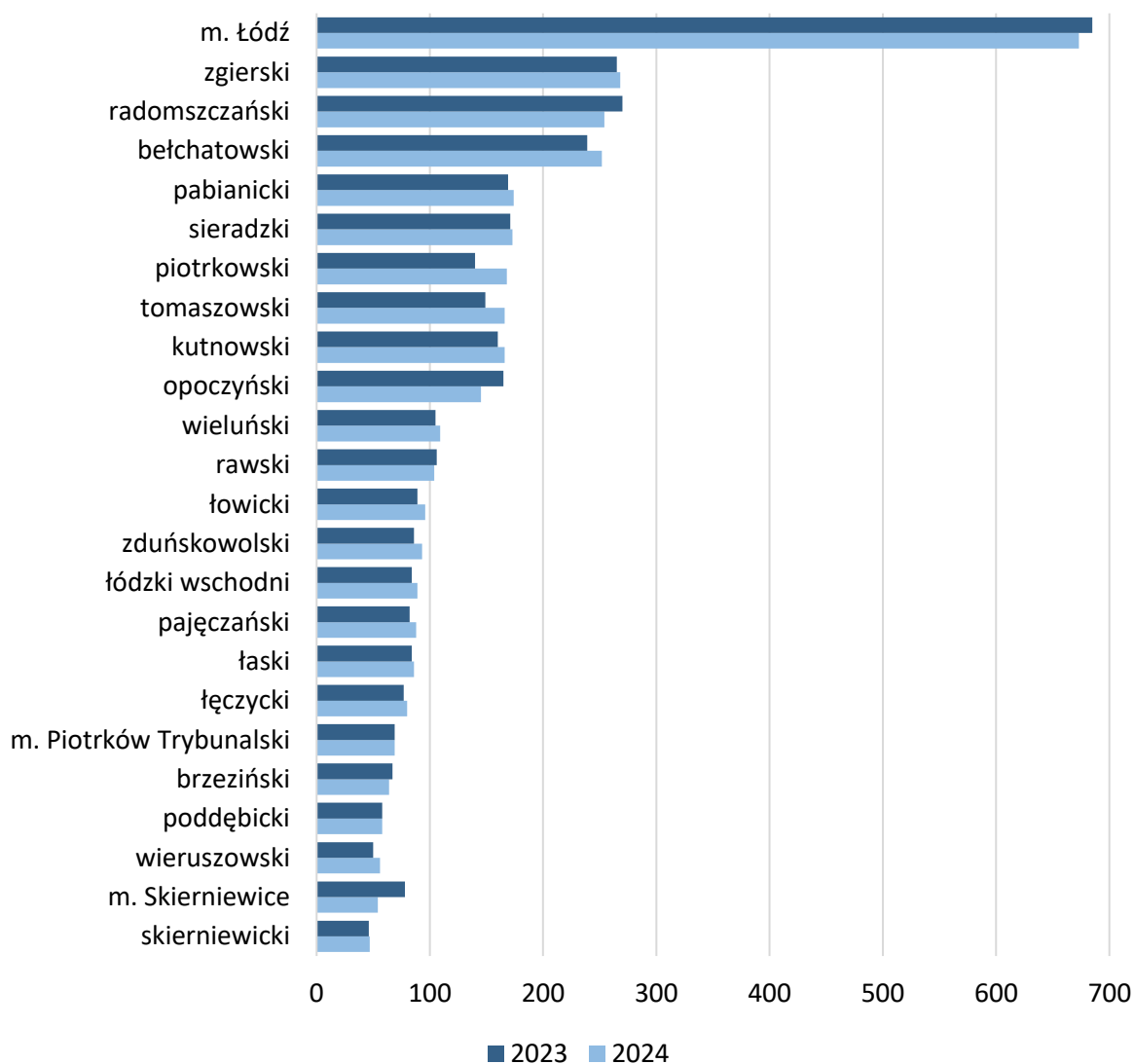

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

Najbardziej liczna kadra jednostek realizujących zadania samorządów w zakresie pomocy społecznej występowała w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w Łodzi (673 osoby; o 12 mniej niż w roku 2023) oraz w powiecie zgierskim (268 osób; o 3 więcej niż w 2023 r.), radomszczańskim (254 osoby; o 16 osób więcej niż w 2022 r.) i bełchatowskim (252 osoby; o 13 więcej niż w roku poprzednim). Najmniej pracowników pomocy społecznej odnotowano w powiecie skierniewickim (poniżej 50 osób) oraz w Skierniewicach (54 pracowników), gdzie liczba ta spadła o 24 osoby w porównaniu z rokiem poprzednim i był to

największy spadek wśród powiatów. Z kolei największy wzrost liczebności kadry pomocy społecznej odnotowano w powiecie piotrkowskim – wzrost o 28 osób w porównaniu ze stanem z roku 2023.

Rysunek 95. Liczba pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej ogółem w województwie łódzkim w latach 2023-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

W 21 powiatowych centrach pomocy rodzinie funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w 2024 roku **zatrudnionych było 360 osób**. Najwięcej pracowników odnotowano w PCPR-ach w powiatach sieradzkim (36 osób), piotrkowskim (32 osoby), radomszczańskim i kutnowskim (po 30 osób). Najmniejszymi pod względem liczby pracowników były powiatowe centra pomocy rodzinie w powiatach skierniewickim (4 osoby) oraz łęczyckim i pajęczańskim (po 6 osób). **W 3 miejskich ośrodkach pomocy rodzinie** funkcjonujących w województwie łódzkim, w 2024 roku **zatrudnione było łącznie 714 osób**, z czego najwięcej

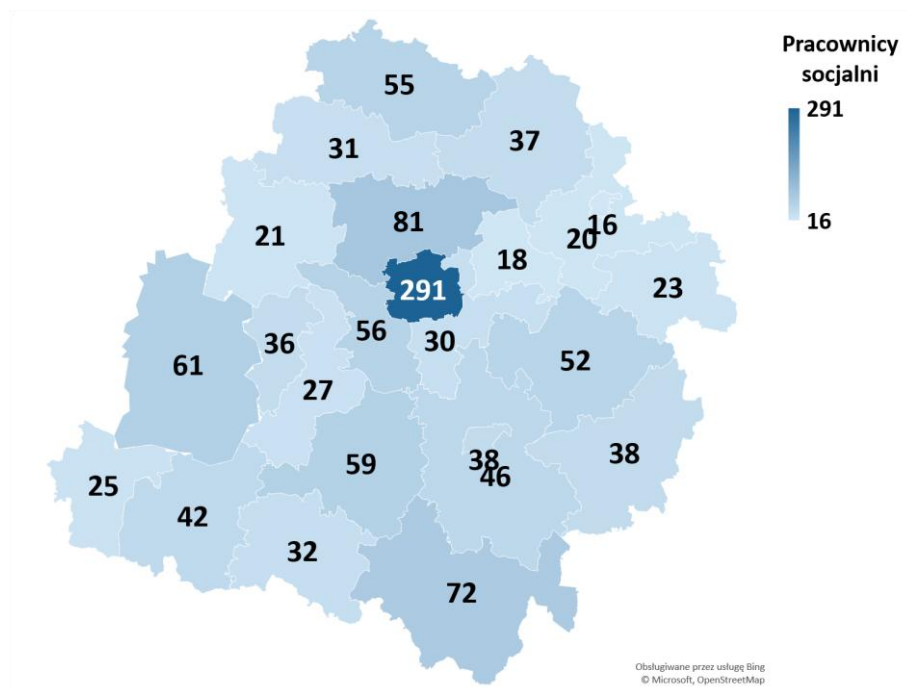
(591) w Łodzi. W MOPR w Skierniewicach pracowały łącznie 54 osoby, a w Piotrkowie Trybunalskim – 69 osób.

W 174 ośrodkach pomocy społecznej w 2024 roku zatrudnionych było łącznie 2376 osób.

W ujęciu powiatowym najwięcej pracowników ośrodków pomocy społecznej odnotowano w powiatach zgierskim (249 osób), bełchatowskim (228 osób) oraz radomszczańskim (224 osoby), natomiast najmniej w powiecie skierniewickim, poddębickim, brzezińskim i wieruszowskim (poniżej 50 osób).

W 2024 roku we wszystkich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w województwie łódzkim zatrudnionych było łącznie **1266 pracowników socjalnych** (tj. osób posiadających wykształcenie w zawodzie pracownika socjalnego, których kwalifikacje określa art. 116 i 156 ustawy o pomocy społecznej). Oznacza to, że w roku oceny nastąpił **nieznaczny wzrost liczby pracowników wykonujących ten zawód** w łódzkich jednostkach pomocy społecznej – **o 10 osób w porównaniu w roku 2023**. Zdecydowana większość pracowników socjalnych (862 osoby) zatrudnionych było w ośrodkach pomocy społecznej, 59 przedstawicieli tego zawodu pracowało w powiatowych centrach pomocy rodzinie, a w trzech wyodrębnionych jednostkach pomocy społecznej (MOPS w Łodzi, MOPR w Skierniewicach, MOPR w Piotrkowie Trybunalskim) pracowało łącznie 345 pracowników socjalnych.

Rysunek 96. Liczba pracowników socjalnych w województwie łódzkim w 2024 roku

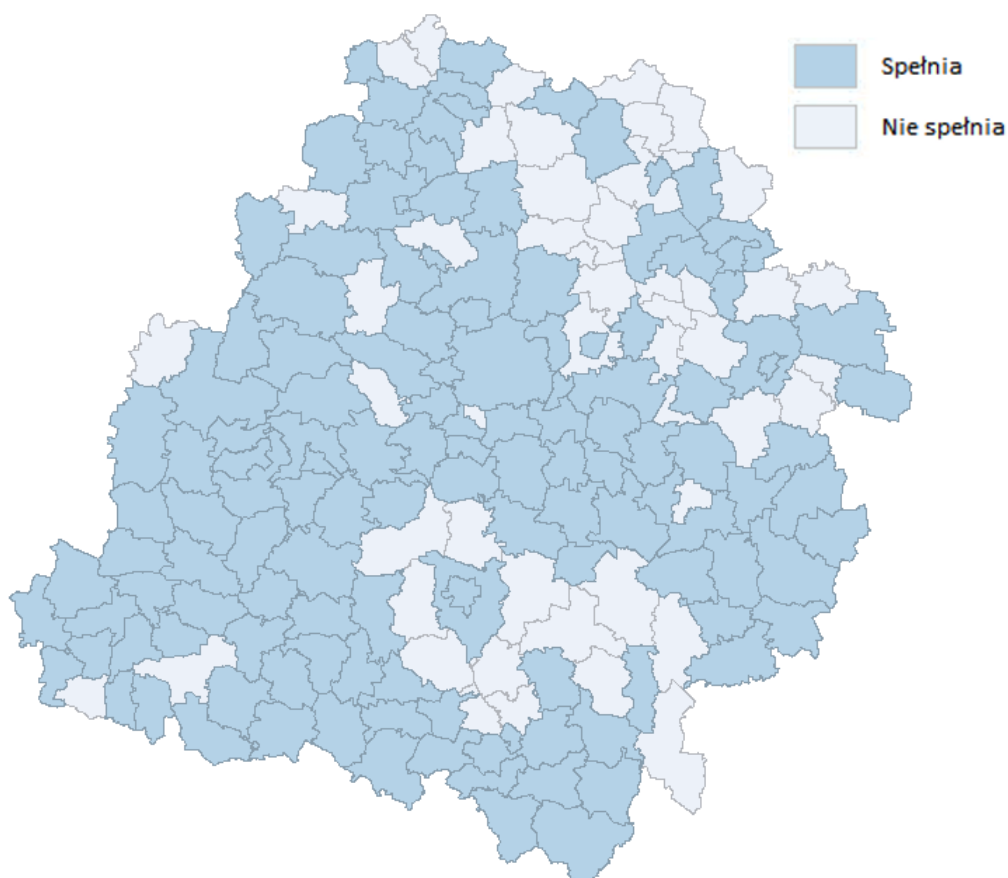

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

Najwięcej pracowników socjalnych zatrudnionych było w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zlokalizowanych w Łodzi (291 osób), a także w powiecie zgierskim (81 osób) i radomszczańskim (72 pracowników), natomiast najmniejszą ich liczbę odnotowano na terenie Skierniewic (16 osób) oraz powiatów: brzezińskiego, skierniewickiego, poddębickiego, rawskiego, wieruszowskiego i łaskiego (poniżej 30 osób).

Jednocześnie, ustawa o pomocy społecznej określa szczegółowe **kryteria zatrudnienia pracowników socjalnych przez gminy**. Zgodnie z art. 110 ust. 11 i 12 ustawy o pomocy społecznej, ośrodek pomocy społecznej¹⁰³ powinien zatrudniać nie mniej niż trzech pełnoetatowych pracowników socjalnych oraz spełniać jeden z dwóch wymogów, tj. zatrudniać jednego pracownika socjalnego w pełnym wymiarze czasu pracy w przeliczeniu na 2000 mieszkańców lub na 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną.

Rysunek 97. Spełnianie ustawowych kryteriów zatrudnienia pracowników socjalnych przez gminy w województwie łódzkim w 2024 roku

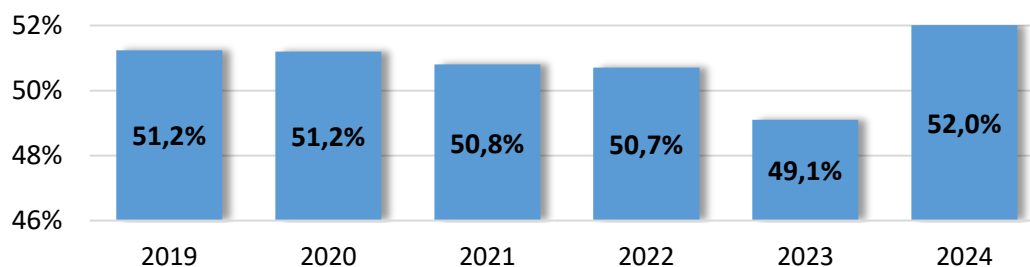
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

¹⁰³ W przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych obowiązek ten dotyczy centrum usług społecznych.

W 2024 roku powyższe kryteria **spełniało 128 gmin województwa łódzkiego**, a zatem **o 3 mniej niż w roku 2023**. Pozostałe 49 gmin nie zatrudniało wymaganej ustawą liczby pracowników socjalnych, w związku z czym co najmniej jeden warunek ustawowy nie został przez nie spełniony.

Zgodnie z danymi z aplikacji CeSAR MRPiPS, wskaźnik obrazujący **stopień specjalizacji pracowników socjalnych** w województwie łódzkim **uległ w 2024 roku wyraźnemu zwiększeniu, osiągając poziom 52,0%**. W roku oceny nastąpiło zatem odwrócenie dotychczasowej tendencji, wskazującej na systematyczny spadek odsetka pracowników posiadających specjalizację I lub II stopnia w zawodzie, jaki obserwowano w ostatnich latach. Utrzymanie tej pozytywnej zmiany w postaci utrwalonego trendu **wymaga dalszego, intensywnego wspierania procesu profesjonalizacji kadr służb społecznych. Niezbędne jest tworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych, umożliwiających podnoszenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych (w tym osiągnięcie kolejnych stopni specjalizacji), jak i finansowych, zachęcających do podejmowania pracy w zawodzie pracownika socjalnego**. Działania wspierające rozwój kadr pomocy społecznej w województwie łódzkim na szeroką skalę realizowane są przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS), pełniące rolę koordynatora w zakresie polityki społecznej w regionie. Obejmują one **bogatą ofertę szkoleniową**, umożliwiającą szerokiemu gronu pracowników systemu pomocy i wsparcia (w tym pracownikom socjalnym, ale także członkom zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno-pomocowych oraz przedstawicielom podmiotów ekonomii społecznej) ponoszenie wiedzy i kompetencji z zakresu m.in. nowoczesnych metod pracy z osobami wymagającymi wsparcia i ich rodzinami, nowych form i wyzwań w realizacji usług społecznych oraz zarządzania dostępnością infrastruktury związanej z ich świadczeniem, uwarunkowań prawnych funkcjonowania systemu pomocy społecznej oraz bezpieczeństwa zawodowego. Dodatkowo, w ramach realizowanego przez RCPS w Łodzi projektu pn. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, w kolejnych latach przewidziane jest przeprowadzenie szkoleń w zakresie specjalizacji I i II stopnia w zawodzie pracownik socjalny (aktualne informacje w tym zakresie będą publikowane na bieżąco na stronie <https://rcpslodz.pl/>).

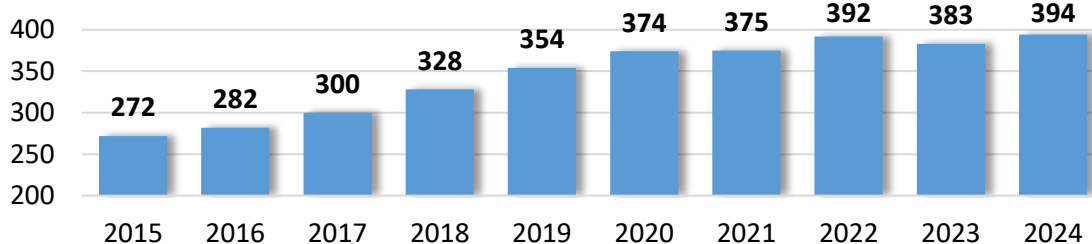
Rysunek 98. Wskaźnik specjalizacji pracowników socjalnych w województwie łódzkim w latach 2019-2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z aplikacji CeSAR MRPiPS.

Kolejną grupę pracowników zatrudnianych w ośrodkach pomocy społecznej stanowią **pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze**. W 2024 roku w województwie łódzkim na powyższych stanowiskach zatrudnionych było łącznie **394 pracowników**, z czego **15 pracowników realizowało specjalistyczne usługi opiekuńcze**, a zaledwie **5 świadczyło specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Liczba pracowników świadczących usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej w województwie łódzkim **ulega powolnemu zwiększeniu, przy czym po roku 2020 roku nastąpiła względna stabilizacja zatrudnienia w tym zawodzie**.

Rysunek 99. Liczba pracowników wykonujących usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze zatrudnionych w strukturach jednostek pomocy w województwie łódzkim w latach 2015-2024¹⁰⁴

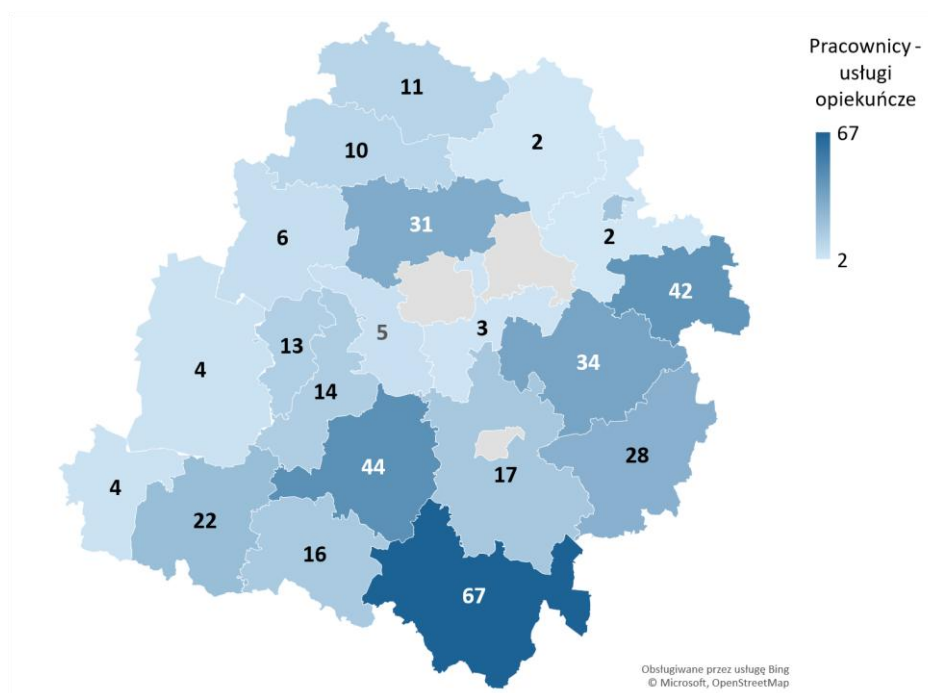
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

Najwięcej pracowników wykonujących usługi opiekuńcze (łącznie) w 2024 roku zatrudnionych było w jednostkach pomocy na terenie powiatu radomszczańskiego (67 osób, z czego 1 realizująca specjalistyczne usługi opiekuńcze) oraz bełchatowskiego (44 osoby, w tym 8 świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze). Stosunkowo dużą liczbę pracowników wykonujących ten zawód odnotowano również w powiecie rawskim,

¹⁰⁴ Wartości dla lat 2015-2020 zostały ponownie przeliczone zgodnie z nowym wzorem formularza dotyczącego wybranych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i innych jednostek pomocy społecznej oraz zatrudnienia w systemie pomocy społecznej MRiPS-06.

tomaszowskim i zgierskim (od 31 do 42 osób). W 2024 roku (podobnie, jak rok wcześniej) pracowników wykonujących usługi opiekuńcze nie odnotowano w strukturze zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej działających na terenie powiatu brzezińskiego oraz w Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim – usługi opiekuńcze świadczone na terenie powyższych jednostek realizowane były na zlecenie gmin przez inne podmioty (organizacje pozarządowe).

Rysunek 100. Liczba pracowników wykonujących usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, zatrudnionych w strukturach jednostek pomocy w województwie łódzkim w 2024 roku

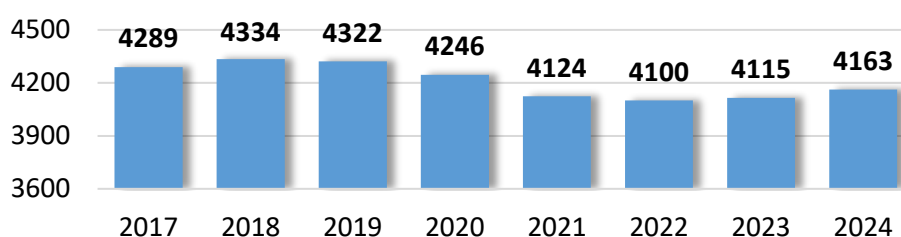
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MRiPS-06.

Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Domy pomocy społecznej

Zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdaniu MRiPS-05 za 2024 rok, w roku oceny w 55 domach pomocy społecznej funkcjonujących w województwie łódzkim **zatrudnionych było łącznie 4163 osób**, a zatem o 48 więcej niż w roku 2023.

Rysunek 101. Liczba pracowników domów pomocy społecznej w województwie łódzkim w latach 2017-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań MRiPS-05.

Zdecydowana **większość pracowników** domów pomocy społecznej (**4044 osoby; 97,1%**) to **pracownicy etatowi** zatrudnieni na podstawie umowy o pracę. Kadre domów pomocy społecznej tworzyli pracownicy **zapewniający usługi bytowe**, w tym kierujący jednostkami, pracownicy administracyjni oraz gospodarczy i ds. obsługi, którzy łącznie **stanowili 35,1%** wszystkich pracowników zatrudnionych w DPS (1461 osób) oraz **pracownicy zapewniający usługi opiekuńcze, edukacyjne i wspomagające (64,9%; 2702 osób)**.

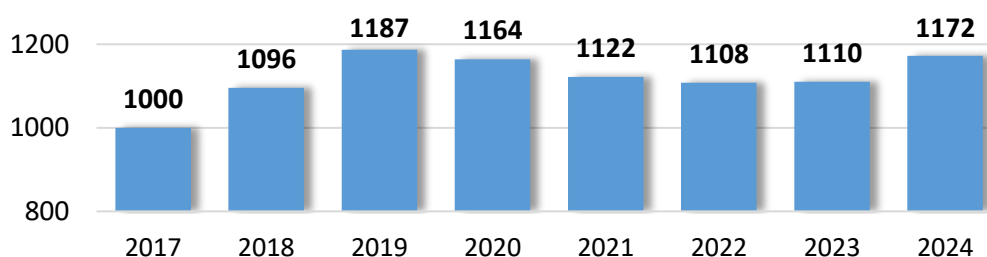
W skład drugiej z wymienionych wyżej grup wchodził w szczególności **opiekunowie**, w tym medyczni (1565 osób; 37,6% ogólnego zatrudnienia w DPS), a w dalszej kolejności pielęgniarki (332 osoby; 8,0% zatrudnienia), terapeuci (190 osób; 4,6% pracowników), pracownicy socjalni (135 osób; 3,2%), a także rehabilitanci (68 pracowników; 1,6%) oraz lekarze (zaledwie 1 osoba).

W 2024 roku średnio **na każde 100 miejsc w domach pomocy społecznej w województwie łódzkim przypadało około 68 pracowników** (wszystkich etatowych) i przeciętnie 44 pracowników zapewniających usługi opiekuńcze, edukacyjne i wspomagające.

Ośrodki wsparcia

W 2024 roku łącznie we wszystkich ośrodkach wsparcia¹⁰⁵ w województwie łódzkim **zatrudnionych było 1172 osoby**. Liczba ta wzrosła o 62 osoby w porównaniu z rokiem poprzednim, w efekcie czego odwróceniu uległa tendencja spadkowa obserwowana po 2019 roku.

Rysunek 102. Liczba pracowników ośrodków wsparcia (łącznie) w województwie łódzkim w latach 2017-2024

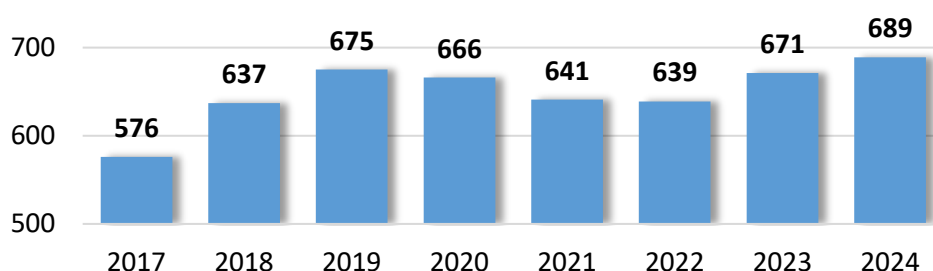
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań MRiPS-03 oraz MRiPS-06.

Zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdaniu MRiPS-06, w **środowiskowych domach samopomocy** w 2024 roku zatrudnionych było **689 pracowników etatowych** (o 18 osób więcej w porównaniu do poprzedniego roku). Około 39,5% pracowników (272 osoby) stanowiła kadra zapewniająca usługi bytowe (tj. osoby kierujące jednostkami, pracownicy administracyjni oraz gospodarczy i ds. obsługi), natomiast 60,5% (417 osób) to pracownicy

¹⁰⁵ Od 2020 roku do ośrodków wsparcia nie są zaliczane noclegownie.

zapewniający usługi specjalistyczne, w tym: instruktorzy terapii zajęciowej (141 osób), pedagodzy (60 osób), psychologowie (47 osób), pracownicy realizujący świadczenia zdrowotne – m.in. lekarze i pielęgniarki (31 osób), pracownicy socjalni (30 osób), asystenci osoby niepełnosprawnej (27 osób) oraz inni pracownicy zawodów specjalistycznych, które odpowiadają rodzajowi i zakresowi usług świadczonych w domach. W 2024 roku średnio na każde 100 miejsc w środowiskowych domach samopomocy w województwie łódzkim przypadało około 31 pracowników (wszystkich) i przeciętnie 19 pracowników zapewniających usługi specjalistyczne

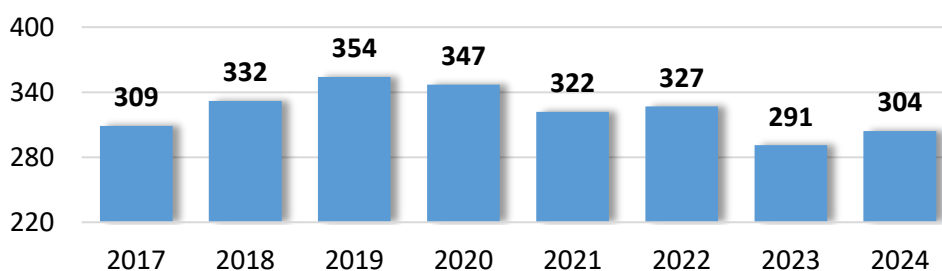
Rysunek 103. Liczba pracowników etatowych środowiskowych domów samopomocy w województwie łódzkim w latach 2017-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań MRiPS-03 oraz MRiPS-06.

W 2024 roku w **dziennych domach pomocy** zatrudnione były **304 osoby**, a zatem o 13 więcej w porównaniu do roku 2023. Średnio w 2024 roku na każde 100 miejsc w dziennych domach pomocy w województwie łódzkim przypadało około 18 pracowników.

Rysunek 104. Liczba pracowników dziennych domów pomocy w województwie łódzkim w latach 2017-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań MRiPS-03 oraz MRiPS-06.

Zasoby instytucjonalne wspierania rodziny i pieczy zastępczej

Placówki wsparcia dziennego

W placówkach wsparcia dziennego w 2024 roku zatrudnione były **443 osoby**. W porównaniu z rokiem poprzednim liczebność kadry omawianych placówek wzrosła o 3 osoby. Średnio na

każde 100 miejsc w placówkach wsparcia dziennego funkcjonujących w województwie łódzkim przypadało około 13 pracowników.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze

Zgodnie z danymi ze sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, na koniec 2024 roku kadra zatrudniona w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w województwie łódzkim liczyła 919 osób, w tym 705 osób zajmujących się opieką i wychowaniem. Poziom zatrudnienia w powyższych jednostkach powrócił do poziomu odnotowywanego dwa lata wcześniej (w 2022 roku) zmniejszając się łącznie o 38 osób w porównaniu do 2023 roku, w tym o 11 osób mniej w porównaniu do 2023 roku pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych zajmujących się opieką i wychowaniem.

Jednostki działające w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami

Warsztaty terapii zajęciowej

Jak wynika z danych ze sprawozdań z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2024 roku w warsztatach terapii zajęciowej zatrudnione było **655 osób**. Liczba pracowników omawianych jednostek wzrosła o 12 w porównaniu do wartości odnotowanej w roku 2023. Średnio na 100 uczestników zajęć organizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej działające w województwie łódzkim przypadało około 36 pracowników.

Mieszkania treningowe oraz wspomagane

Kadra mieszkań treningowych i wspomaganych funkcjonujących w województwie łódzkim liczyła w 2024 roku łącznie **83 osoby**. Liczba zatrudnionych w nich pracowników pozostała na poziomie zbliżonym do odnotowanego rok wcześniej (spadek liczby o 3 pracowników w porównaniu z 2023 r.). Zgodnie z danymi z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2025 roku przewidywane jest spadek zatrudnienia wśród kadry mieszkań treningowych oraz wspomaganych.

VI. ŚRODKI FINANSOWE NA ZADANIA POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG TYPÓW JEDNOSTEK I RODZAJÓW WSPARCIA

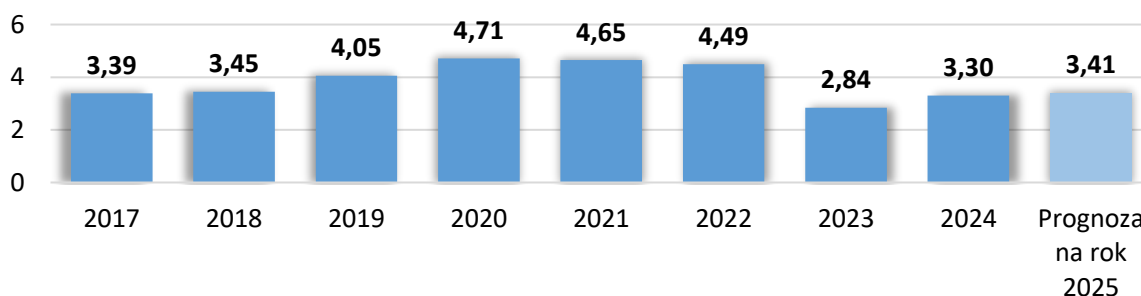
W niniejszym rozdziale zaprezentowano szczegółowe informacje i dane dotyczące wydatków ponoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki organizacyjne pomocy społecznej na realizację zadań w ramach pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej.

Wydatki na zadania realizowane w ramach polityki społecznej ujmowane są w następujących pozycjach klasyfikacji budżetowej:

- dział 851 – Ochrona zdrowia,
- dział 852 – Pomoc społeczna,
- dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej,
- dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza,
- dział 855 – Rodzina.

Łączna kwota wydatków poniesionych przez jednostki samorządowe województwa łódzkiego na zadania realizowane w ramach pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej wyniosła w 2024 roku **około 3,3 mld zł**, co stanowi wartość wyższą o 16,2% w porównaniu do roku 2023. Wzrost ten wynika głównie z waloryzacji stawek poszczególnych świadczeń, jaka miała miejsce w 2024 roku¹⁰⁶, oraz związany jest z uruchomieniem nowych form wsparcia, które nie funkcjonowały dotychczas w systemie pomocy społecznej (tj. np. usługi opiekuńcze).

Rysunek 105. Wydatki (w mld zł) ponoszone na zadania realizowane w ramach polityki społecznej w województwie łódzkim w latach 2017-2024 oraz prognoza na rok 2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

¹⁰⁶ Szczegółowe informacje na temat zmiany kwot poszczególnych świadczeń opisano w rozdziale poświęconym świadczeniom z pomocy społecznej

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej poniesione w 2024 w większości (ok. 61,5%; ok. 2,0 mld zł) pochodziły z budżetów ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Struktura wydatków poniesionych na zadania realizowane w ramach polityki społecznej w województwie łódzkim wyglądała następująco: najwięcej (48,0%) stanowiły wydatki w ramach pomocy społecznej (dział 852) – 1582,7 mln zł, a blisko 45,7% to wydatki na wsparcie rodzin (dział 855) – 1506,9 mln zł. Na pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (dział 853) przeznaczono w 2024 roku blisko 129,6 mln zł (3,9%), natomiast środki finansowe na ochronę zdrowia (dział 851) oraz edukacyjną opiekę wychowawczą (dział 854) stanowiły łącznie 2,5% wszystkich wydatków i wyniosły odpowiednio: 70,3 mln zł oraz 11,0 mln zł.

Tabela 2. Wydatki ponoszone na zadania realizowane w ramach polityki społecznej (w mln zł) w województwie łódzkim według działów w latach 2021-2024

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024
Ochrona zdrowia (dział 851)	32,7	53,7	64,9	70,3
Pomoc społeczna (dział 852)	1047,3	1565,4	1322,9	1582,7
Pozostałe zadania polityki społecznej (dział 853)	66,5	748,8	183,5	129,6
Edukacyjna opieka wychowawcza (dział 854)	14,1	14,3	12,5	11,0
Rodzina (855)	3494,0	2112,0	1256,3	1506,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Zgodnie z danymi zawartymi w sprawozdaniach z Oceny zasobów pomocy społecznej, w 2025 roku przewidywany jest wzrost wydatków w obszarze ochrony zdrowia, pomocy społecznej i pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej oraz spadek w obszarze edukacyjnej opieki wychowawczej oraz rodziny.

Ochrona zdrowia (dział 851)

Zdecydowana większość wydatków (94,3%) ponoszonych w województwie łódzkim w ramach ochrony zdrowia (dział 851) obejmowała **środki przeznaczone na przeciwdziałanie alkoholizmowi**. Wartość wydatków przeznaczonych na ten cel w 2024 roku wyniosła aż **66,2 mln zł** (o ponad 4,9 mln zł więcej niż w roku 2023). Pozostała kwota – ponad **4,0 mln zł** (niespełna 6,0% środków wydatkowanych na ochronę zdrowia) – stanowiła **wydatki poniesione na przeciwdziałanie narkomanii**, a ich wysokość w porównaniu z rokiem 2023

uległa zwiększeniu o 440,1 tys. zł. Struktura wydatków ponoszonych w ramach omawianego działu była zbliżona w kolejnych latach oceny.

Wydatki przeznaczone na działania związane z ochroną zdrowia jedynie w nieznaczej części (niespełna 17%) ponoszone były ze środków znajdujących się w budżetach gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej – większość stanowiło dofinansowanie z budżetu państwa.

Pomoc społeczna (dział 852)

W ramach pomocy społecznej w województwie łódzkim w 2024 największą część wydatków poniesiono na **domy pomocy społecznej** ujęte w rozdziale 85202. W roku oceny środki przeznaczone na ten cel wyniosły **587,7 mln zł**, co stanowiło 35,4% wszystkich wydatków w ramach pomocy społecznej. Wartość wydatków na domy pomocy społecznej wzrosła w porównaniu z rokiem 2023 o ponad 81,5 mln zł, tj. 16,1%. Zjawisko to wynika m.in. z uruchomienia nowego domu pomocy społecznej w województwie.

Stosunkowo wysokie w 2024 roku były również wydatki przeznaczone na działalność **ośrodków pomocy społecznej** (rozdział 85219). W roku oceny wyniosły one prawie **327,7 mln zł** i stanowiły około 19,7% wszystkich wydatków poniesionych w dziale 852. Wydatki na ośrodki pomocy społecznej w roku oceny były wyższe o 22,4% (blisko 60,1 mln zł) w porównaniu z wartością z roku poprzedniego.

Trzecią pozycję miały wydatki w zakresie **pozostałej działalności** (rozdział 85295) – 107,2 mln zł, co stanowiło 6,5% ogółu wydatków działu 852. Ich wartość znacząco wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim – o 41,6% (prawie 31,5 mln zł).

Stosunkowo wysoka była również wartość wydatków poniesionych w ramach rozdziału 85203 - **ośrodki wsparcia** oraz w rozdziale 85216 – **Zasiłki stałe**. Wysokość środków przeznaczonych na finansowanie zadań realizowanych w ramach powyższych rozdziałów wynosiła odpowiednio: **105,3 mln zł** (6,3% wydatków działu 852) oraz **101,0 mln zł** (6,1% wydatków działu 852).

Najniższe wydatki w ramach pomocy społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku poniesiono natomiast na **centra integracji społecznej** – **0,8 tys. zł**.

Odnotowano nieznaczny spadek wydatków w ramach: pomocy w zakresie dożywiania (spadek o 1,6%) oraz znaczący spadek wydatków w ramach pomocy dla cudzoziemców (spadek o 52,5%). Jedną z przyczyn tego zjawiska jest zakończenie z dniem 1 lipca 2024. wypłacania jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież,

obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe dla uchodźców wojennych z Ukrainy¹⁰⁷.

Tabela 3. Struktura wydatków na zadania realizowane w ramach pomocy społecznej (dział 852) w województwie łódzkim w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	Wartość w 2022 r. (w mln zł)	Wartość w 2023 r. (w mln zł)	Wartość w 2024 r. (w mln zł)	Udział w wydatkach na pomoc społeczną w 2024 r. (w %)
Domy pomocy społecznej	438,1	506,2	587,7	35,4
Ośrodki pomocy społecznej	235,0	267,6	327,7	19,7
Pozostała działalność	410,4	75,7	107,2	6,5
Ośrodki wsparcia	75,9	89,7	105,3	6,3
Zasiłki stałe	75,4	72,9	101,0	6,1
Dodatki mieszkaniowe	51,9	64,4	100,7	6,1
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	74,8	78,5	78,8	4,7
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	56,1	65,0	69,2	4,2
Pomoc w zakresie dożywiania	39,7	41,8	41,1	2,5
Powiatowe centra pomocy rodzinie	25,6	28,0	35,2	2,1
Pomoc dla cudzoziemców	54,2	20,4	9,7	0,6
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	6,3	6,2	8,4	0,5
Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	4,4	5,6	5,8	0,3
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	2,4	3,2	4,9	0,3
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	6,6	0,004	0,1	0,01
Centra integracji społecznej	0,001	0,001	0,0008	0,0001

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

¹⁰⁷

<https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/od-1-lipca-2024-r-zmiany-w-zasadach-pomocy-uchodzcom-wojennym-z-ukrainy>

Wydatki ponoszone w 2024 roku przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w województwie łódzkim na zadania realizowane w ramach pomocy społecznej w około 61% finansowane były ze środków posiadanych przez nie we własnych budżetach. Jednocześnie największą ich część (34%) stanowiły środki ponoszone na pokrycie kosztów funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej, a także na działanie domów pomocy społecznej (około 12%).

Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (dział 853)

W 2024 roku największe wydatki poniesione przez jednostki samorządowe województwa łódzkiego w ramach pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (dział 853) związane były z realizacją **zadań dofinansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**, na które przeznaczono **58,0 mln zł** (44,8% wydatków w dziale 853). W porównaniu z rokiem 2023 wysokość omawianych wydatków była wyższa o około 17%.

Stosunkowo wysokie były również wydatki na **pozostałą działalność w zakresie polityki społecznej** – wyniosły one **44,3 mln zł** i obejmowały w roku oceny 34,27% wydatków odnotowanych w tym dziale. Jednocześnie wydatki te były aż o 60% niższe niż w roku poprzednim.

Na **finansowanie działalności zespołów orzekania o niepełnosprawności** w 2024 roku przeznaczono **17,2 mln zł** (o 23% więcej niż w roku 2023), co stanowiło 13,3% wszystkich wydatków poniesionych w dziale 853.

Najniższe wydatki w ramach omawianego działu w 2024 roku poniesiono na zadania realizowane w ramach **rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych** – **10,0 mln zł** (około 7,7% wszystkich wydatków w dziale 853). Wysokość środków przeznaczonych na finansowanie powyższych zadań w roku oceny wzrosła w porównaniu z do stanu z roku poprzedniego o ok. 11%.

Tabela 4. Struktura wydatków na zadania realizowane w ramach pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (dział 853) w województwie łódzkim w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	Wartość w 2022 r. (w mln zł)	Wartość w 2023 r. (w mln zł)	Wartość w 2024 r. (w mln zł)	Udział w wydatkach na pozostałe zadania w 2024 r. (w %)
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	41,7	49,5	58,0	44,8
Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	688,3	111,8	44,3	34,2
Zespoły orzekania o niepełnosprawności	12,2	14,0	17,2	13,3
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	6,6	9	10,0	7,7

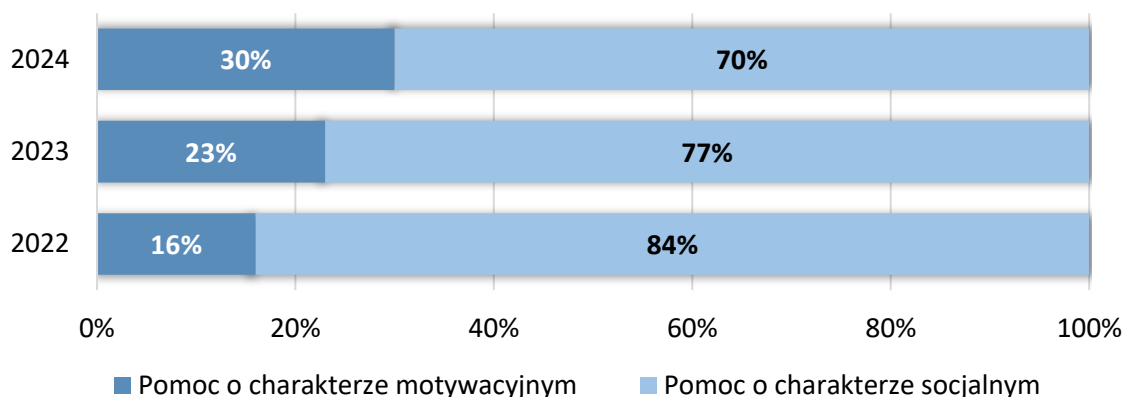
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Zdecydowana większość (68%) wszystkich wydatków poniesionych w 2024 roku przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w województwie łódzkim na realizację zadań w ramach pozostałej działalności w zakresie polityki społecznej stanowiły środki pochodzące z własnych budżetów tych jednostek.

Edukacyjna opieka wychowawcza (dział 854)

Wydatki ponoszone w ramach edukacyjnej opieki wychowawczej przeznaczone są na **pomoc materialną dla uczniów**. W 2024 roku środki finansowe wydatkowane na ten cel w województwie łódzkim wyniosły **łącznie 11,0 mln zł**, przy czym w zdecydowanej większości obejmowały pomoc o charakterze socjalnym (70%; **7,7 mln zł**). W ramach pomocy o charakterze motywacyjnym wydatkowano w 2024 roku **3,3 mln zł**, co stanowi około 30% wszystkich wydatków w ramach działu 854. W strukturze środków finansowych wydatkowanych na edukacyjną opiekę wychowawczą w województwie łódzkim obserwowany jest systematyczny spadek udziału wydatków przeznaczonych na pomoc o charakterze socjalnym na rzecz pomocy finansowej o charakterze motywacyjnym.

Rysunek 106. Struktura wydatków na zadania realizowane w ramach edukacyjnej opieki wychowawczej (dział 854) w województwie łódzkim w latach 2022-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Wydatki przeznaczone na zadania realizowane w ramach edukacyjnej opieki wychowawczej ponoszone ze środków posiadanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej we własnych budżetach stanowiły około 37,7% wszystkich środków finansowych wydatkowanych na ten cel w 2024 roku. Jednocześnie wydatki te niemal w całości (93,0%) obejmowały pomoc materialną dla uczniów o charakterze socjalnym, podczas gdy wydatki przeznaczone na pomoc o charakterze motywacyjnym stanowiły zaledwie 7,0% środków wydatkowanych z budżetów ośrodków pomocy społecznej.

Rodzina (dział 855)

W 2024 roku najwyższą kwotę wydatków w ramach działań mających na celu wsparcie rodzin (dział 855) w województwie łódzkim poniesiono na wypłatę **świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz opłacenie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego**. Ich kwota osiągnęła w 2024 roku wartość **1,02 mld zł**, co stanowi 61,7% wszystkich wydatków na działania w zakresie wsparcia rodzin. W porównaniu do stanu z roku poprzedniego, wartość ta była wyższa o 157,2 mln zł. Zjawisko to wynika m.in. z waloryzacji kwot poszczególnych świadczeń, w tym w szczególności świadczenia pielęgnacyjnego.

Środki finansowe przeznaczone w 2024 roku na finansowanie działalności **placówek opiekuńczo-wychowawczych** wyniosły łącznie **155,4 mln zł** (9,4% wszystkich wydatków przeznaczonych na wsparcie rodzin). Na działania związane z **utrzymaniem i rozwojem rodzin zastępczych** w województwie łódzkim przeznaczono w 2024 roku **145,0 mln zł** (8,8%), natomiast na **tworzenie i funkcjonowanie żłobków** – 133,8 mln zł (8,1%).

Zdecydowanie najniższe wydatki w 2024 roku w ramach wsparcia rodzin w województwie łódzkim poniesiono natomiast na **świadczenia wychowawcze** (około **0,8 mln zł**) oraz na **składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem** (zaledwie **41,1 tys. zł**). W ramach wsparcia rodzin, w 2024 roku nie poniesiono wydatków związanych z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych.

Tabela 5. Struktura wydatków na zadania realizowane w ramach wsparcia rodzin (dział 855) w województwie łódzkim w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	Wartość w 2022 r. (w mln zł)	Wartość w 2023 r. (w mln zł)	Wartość w 2024 r. (w mln zł)	Udział w wydatkach na rodziny w 2024 r. (w %)
Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	785,8	861,7	1018,9	61,7
Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	97,1	125,0	155,4	9,4
Rodziny zastępcze	111,9	118,2	145,0	8,8
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	91,2	111,6	133,8	8,1
Wspieranie rodziny	18,5	22,9	26,1	1,6
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne oraz zasiłki dla opiekunów	11,8	15,3	19,1	1,2
Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	3,1	4,1	6,4	0,4
Dzienni opiekunowie	0,4	1,6	1,3	0,1
Świadczenie wychowawcze	992,8	1,0	0,8	0,1
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	0	0,015	0,04	0,002
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	0,3	0	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Ocena zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.

Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz miejskie ośrodki pomocy rodzinie większość wydatków ze środków posiadanych we własnych budżetach przeznaczyły na świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki

na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego (stanowiły one 69,7% wydatków tych jednostek w zakresie wspierania rodzin).

VII. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

W województwie łódzkim od lat prowadzone są działania ukierunkowane na rozwój współpracy z trzecim sektorem, a poprzez realizację projektów (w tym finansowanych ze środków unijnych) wspierany jest wzrost zatrudnienia i rozwój NGO. Jest to nie zwykle istotne, gdyż organizacje pozarządowe odgrywają kluczową rolę w inicjowaniu, rozwijaniu i podtrzymywaniu więzi lokalnych, wpływających nie tylko na rozwój danej jednostki terytorialnej, ale też na jakość życia jej mieszkańców. Wsparcie udzielane w ramach pomocy społecznej jest bardziej efektywne, jeśli ma charakter kompleksowy. Jednym z podstawowych elementów świadczących o prowadzeniu lokalnej polityki społecznej w oparciu o tę zasadę jest współpraca z podmiotami formalnymi, jak i nieformalnymi organizacjami z otoczenia pomocy społecznej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

W sprawozdaniu z Oceny zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego gminy i powiaty mogą w dowolnej formie opisać współpracę z organizacjami pozarządowymi. Dzięki temu jednostki mogą wykazać wszystkie formy takiej współpracy, nawet te najbardziej nieszablonowe. Negatywną konsekwencją tego rodzaju dowolności jest czasem brak informacji – w 2024 roku 22 jednostki (spadek o 10 jednostek) pominęły ten dział w swoim sprawozdaniu, co niekoniecznie musi być równoznaczne z brakiem współpracy z NGO. Samorządy gmin wielokrotnie też poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi rozumieją współpracę międzyinstytucjonalną np. z ZUS czy ośrodkami zdrowia.

Z informacji przekazanych przez JST wynika, że w 2024 roku niemal wszystkie powiaty (22) **i nieco ponad 1/3 gmin (74) podejmowały współpracę z organizacjami pozarządowymi**. Podobnie jak miało to miejsce w poprzednich latach najczęstszą formą takiej współpracy było zlecanie zadań, które obejmowało m.in. realizację usług opiekuńczych (także specjalistycznych) oraz prowadzenie różnego rodzaju jednostek pomocy społecznej. Można zauważyć również, że małe gminy najczęściej podejmują współpracę z organizacjami pozarządowymi w celu realizowania wsparcia w zakresie dożywiania, w tym w ramach Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027. Współpracują również z bankami żywności. Większe gminy i powiaty prowadzą bardziej rozbudowaną i różnorodną współpracę z organizacjami pozarządowymi. Wynika to nie tylko z możliwości finansowych, ale również z dostępności (oferty NGO na danym terenie). W przypadku większych gmin współpraca dotyczyła m.in. wsparcia osób bezdomnych w postaci prowadzenia schronisk i ogrzewalni, pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa oraz działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych

wykluczeniem społecznym. Dość często gminy we współpracy z organizacjami pozarządowymi realizują usługi opiekuńcze. Niektóre gminy prowadzą również działania w zakresie ochrony i promocji zdrowia, w tym działalność leczniczą. Pomoc osobom z niepełnosprawnościami również stanowi przedmiot współpracy z NGO, podobnie jak działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym i osób z uzależnieniami. Często wymienianym powodem współpracy z organizacjami pozarządowymi jest również działalność na rzecz dzieci i młodzieży, realizowana m.in. poprzez organizację wypoczynku.

Z analizy przesłanych przez jednostki opisów dotyczących współpracy wynika, że ośrodki pomocy społecznej utożsamiają ją ze zlecaniem zadań lub inną formą, w ramach której następuje transfer środków finansowych (nie biorą natomiast często pod uwagę np. współpracy związanej ze wsparciem organizacyjnym czy informacyjnym). W przypadku powiatów notuje się większą świadomość i różnorodność typów nawiązywanej współpracy z organizacjami pozarządowymi.

SŁOWNICZEK

Asystent rodziny¹⁰⁸

Asystent rodziny przydzielany jest rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych po dokonaniu analizy sytuacji tej rodziny przez pracownika socjalnego w oparciu o przeprowadzony wywiad środowiskowy.

Do zadań asystenta należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym;
- 2) opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej (w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną);
- 3) udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- 4) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- 5) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- 6) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- 7) wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- 8) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- 9) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- 10) motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- 11) udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- 12) udzielanie wsparcia dziecku przez towarzyszenie mu podczas posiedzenia albo rozprawy z jego udziałem, o których mowa w Kodeksie postępowania karnego
- 13) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- 14) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 11, 14-15.

- 15) realizacja zadań określonych w ustawie o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- 16) prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;
- 17) dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny jednostce, która organizuje w gminie pracę z rodziną;
- 18) monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
- 19) sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- 20) współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- 21) współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Asystent prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę. Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15.

Asystenta rodziny zatrudnia kierownik jednostki organizacyjnej gminy, która organizuje pracę z rodziną lub podmiot, któremu gmina zleciła organizację pracy z rodziną.

Centrum integracji społecznej (CIS)¹⁰⁹

Centrum integracji społecznej stanowi zasób instytucjonalny zatrudnienia socjalnego.

Do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centrum integracji społecznej mogą zostać skierowane osoby długotrwale bezrobotne, bezdomne, uzależnione od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, chore psychicznie, zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy oraz osoby niepełnosprawne, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Skierowanie do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Centrum odbywa się na wniosek w/w osób lub wniosek zakładu leczenia odwykowego, powiatowego centrum pomocy rodzinie, ośrodka pomocy społecznej, organizacji pozarządowej lub klubu integracji społecznej, za zgodą tych osób.

Warunkiem przyjęcia do Centrum jest podpisanie indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego.

Centrum integracji społecznej realizuje reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83), art. 3, 9, 12, 15; Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, 1761, 1940), art. 3.

- 1) kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- 2) nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- 3) naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- 4) uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie.

. Okres uczestnictwa w zajęciach w Centrum poprzedzony jest jednomiesięcznym okresem próbnym i może trwać do 11 miesięcy (w uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony). Uczestnikom Centrum przysługuje świadczenie integracyjne w wysokości 120% zasiłku dla bezrobotnych.

Centrum integracji społecznej może być tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, a także kościoły, związki wyznaniowe i spółdzielnie socjalne, jeśli podmioty te prowadzą reintegrację zawodową i społeczną dla w/w osób.

Długotrwale korzystający z pomocy

Osoby, które w ciągu ostatnich 3 lat (36 miesięcy) były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy.

Dodatek energetyczny¹¹⁰

Dodatek energetyczny przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej, tj. osobie której przyznano dodatek mieszkaniowy w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1335), która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. Wysokość świadczenia uzależniona jest od liczby osób w gospodarstwie domowym.

Dodatek mieszkaniowy¹¹¹

Dodatek mieszkaniowy przysługuje osobom, jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego uzyskany w okresie trzech miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku o przyznanie dodatku nie przekracza 40% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarstwie jednoosobowym i 30% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym, obowiązującej w dniu złożenia

¹¹⁰ Opracowano na podstawie: <https://samorząd.gov.pl/web/mops-zgierz/dodatek-energetyczny> (27.05.2025).

¹¹¹ ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1335). Art. 3, art., 7

wniosku. Dodatek mieszkaniowy przyznaje, na wniosek osoby uprawnionej do dodatku mieszkaniowego, wójt, burmistrz lub prezydent miasta w drodze decyzji administracyjnej.

Dom pomocy społecznej (DPS)¹¹²

Dom pomocy społecznej jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, a której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na domy dla:

- 1) osób w podeszłym wieku;
- 2) osób przewlekle somatycznie chorych;
- 3) osób przewlekle psychicznie chorych;
- 4) dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- 5) dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- 6) osób niepełnosprawnych fizycznie;
- 7) osób uzależnionych od alkoholu.

Dom pomocy społecznej świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Dom pomocy społecznej może również świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób w nim niezamieszkujących.

Prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki oraz ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańców gminy w domu pomocy społecznej należy do zadań własnych gminy. Prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób należy do zadań własnych powiatów. Ponadto, po uzyskaniu zezwolenia wojewody, domy pomocy społecznej mogą być prowadzone przez Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia, a także inne osoby prawne oraz osoby fizyczne.

Dzienny dom pomocy (DDP)¹¹³

Dzienny dom pomocy jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu, zaliczaną do ośrodków wsparcia. W dziennych domach pomocy świadczone są między innymi usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz wydawane posiłki, głównie osobom, które ze

¹¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 6, 17, 19, 54, 55, 56, 57.

¹¹³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 51.

względu na wiek wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych.

Dzienny opiekun dziecka w wieku do lat 3¹¹⁴

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna prowadząca działalność na własny rachunek albo zatrudniana przez gminy lub osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, na podstawie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Do zadań dziennego opiekuna należy w szczególności:

- 1) zapewnienie dziecku opieki w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych;
- 2) zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka;
- 3) prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad maksymalnie pięciorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci. Dzienny opiekun przy sprawowaniu opieki nad dziećmi może korzystać z pomocy wolontariuszy.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad dziećmi w lokalu, do którego posiada tytuł prawny. Podmiot zatrudniający dziennego opiekuna może udostępnić lub wyposażyć lokal w celu sprawowania opieki przez dziennego opiekuna. Rodzice są zobowiązani do ponoszenia opłat za pobyt oraz wyżywienie dzieci u dziennego opiekuna.

Indywidualny program usamodzielnienia

Indywidualny program usamodzielnienia stanowi jedno z narzędzi pracy z klientem pomocy społecznej (odmiana kontraktu socjalnego) w ramach pracy socjalnej. Objęcie indywidualnym programem usamodzielnienia może nastąpić na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

1) Ustawa o pomocy społecznej¹¹⁵

Indywidualnym programem usamodzielnienia objęta może zostać osoba pełnoletnia opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek

¹¹⁴ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2024 r. poz. 338, 743, 858), art. 2, 36-44.

¹¹⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 88.

z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowy ośrodek wychowawczy, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

Zobowiązanie się osoby usamodzielnianej do realizacji indywidualnego programu usamodzielniania stanowi warunek uzyskania pomocy mającej na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, w tym pomocy:

- a) pieniężnej na usamodzielnienie,
- b) pieniężnej na kontynuowanie nauki,
- c) w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomagany,
- d) w uzyskaniu zatrudnienia,
- e) na zagospodarowanie – w formie rzeczowej.

Indywidualny program usamodzielniania opracowywany jest wspólnie z opiekunem usamodzielniania i zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

W realizacji indywidualnego programu usamodzielniania osobę usamodzielnianą wspiera opiekun usamodzielniania, którym może być pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, wychowawca, psycholog lub pracownik socjalny domu pomocy społecznej, okręgowego ośrodka wychowawczego, schroniska dla nieletnich, zakładu poprawczego, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii zapewniającego całodobową opiekę, młodzieżowego ośrodka wychowawczego, albo inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą.

2) Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej¹¹⁶

Indywidualnym programem usamodzielniania objęta może zostać osoba pełnoletnia opuszczająca rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu.

Osoba usamodzielniana co najmniej rok przed osiągnięciem przez nią pełnoletności wskazuje osobę, która podejmuje się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielniania oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby. Indywidualny program usamodzielniania opracowywany jest przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielniania lub koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności, a następnie jest zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy

¹¹⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887 z późn. zm.), art. 140-145.

rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.

Indywidualny program usamodzielnienia określa w szczególności:

- a) zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,
- b) sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

Objęcie indywidualnym programem usamodzielniania stanowi warunek przyznania osobie usamodzielnianej pomocy na kontynuowanie nauki oraz usamodzielnienie.

Indywidualny program wychodzenia z bezdomności¹¹⁷

Indywidualny program wychodzenia z bezdomności stanowi jedno z narzędzi pracy z klientem pomocy społecznej (odmiana kontraktu socjalnego) w ramach pracy socjalnej.

Osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia.

Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej wraz z osobą bezdomną i podlega zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka¹¹⁸.

Jeżeli osoba bezdomna przebywa w schronisku lub domu dla bezdomnych, indywidualny program wychodzenia z bezdomności może być opracowany przez pracownika socjalnego zatrudnionego w tej placówce, a jego realizatorem w tym przypadku jest schronisko lub dom dla bezdomnych. Jeżeli indywidualny program wychodzenia z bezdomności wykracza poza będące w dyspozycji placówki środki pomocy lub zachodzi konieczność objęcia osoby bezdomnej ubezpieczeniem zdrowotnym, podlega on zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka pomocy społecznej.

Indywidualny program wychodzenia z bezdomności powinien uwzględniać sytuację osoby bezdomnej oraz zapewniać szczególne wspieranie osobie aktywnie uczestniczącej w wychodzeniu z bezdomności. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności, stosownie do potrzeb osoby bezdomnej, może uwzględniać wszelkie środki pomocy, jakimi dysponuje ośrodek pomocy społecznej realizujący program. Za osobę bezdomną objętą indywidualnym programem wychodzenia

¹¹⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 49.

¹¹⁸ a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – przez dyrektora centrum usług społecznych

z bezdomności ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenie zdrowotne na zasadach określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego¹¹⁹

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego stanowi narzędzie pracy z klientem pomocy społecznej (odmiana kontraktu socjalnego) w ramach zatrudnienia socjalnego.

Indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego objęte mogą zostać osoby długotrwale bezrobotne, bezdomne (realizujące indywidualny program wychodzenia z bezdomności), uzależnione od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, z zaburzeniami psychicznymi, zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy realizujący indywidualny program integracji oraz osoby niepełnosprawne, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Podpisanie indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego stanowi warunek przyjęcia do Centrum Integracji Społecznej osób skierowanych do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez Centrum.

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego opracowuje pracownik socjalny Centrum Integracji Społecznej. Program powinien określać w szczególności: zakres i formy reintegracji zawodowej i społecznej oraz osoby odpowiedzialne za realizację programu.

Interwencja kryzysowa¹²⁰

Interwencja kryzysowa stanowi świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej (usługę pomocy społecznej).

Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz (w sytuacjach uzasadnionych) schronienia do 3 miesięcy.

Ponadto matki oraz ojcowie z małoletnimi dziećmi lub inne osoby sprawujące opiekę prawną nad dziećmi oraz kobiety w ciąży dotknięte przemocą lub znajdujące się w innej sytuacji kryzysowej mogą

¹¹⁹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83), art. 1, 12-13.

¹²⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 36, 47.

w ramach interwencji kryzysowej znaleźć schronienie i wsparcie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Interwencyjny ośrodek preadopcyjny¹²¹

Interwencyjny ośrodek preadopcyjny jest jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Stanowi formę instytucjonalnej pieczy zastępczej. W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym umieszcza się dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na adopcję nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, w tym samym czasie, można umieścić nie więcej niż 20 dzieci. Pobyt dziecka w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym nie może trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej¹²²

Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą:

- 1) regionalne ośrodki polityki społecznej,
- 2) powiatowe centra pomocy rodzinie,
- 3) ośrodki pomocy społecznej,
- 4) centra usług społecznych – w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych
- 5) zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia:
 - a) domy pomocy społecznej,
 - b) placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego,
 - c) ośrodki interwencji kryzysowej,
 - d) ośrodki wsparcia:
 - dla osób z zaburzeniami psychicznymi (środowiskowe domy samopomocy oraz kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi),
 - dzienne domy pomocy,
 - domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,
 - schroniska dla osób bezdomnych i schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi,
 - kluby samopomocy.

¹²¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 2, 93, 111.

¹²² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 6, 51, 51a.

Jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej¹²³

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są:

- 1) jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- 2) placówki wsparcia dziennego,
- 3) organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej,
- 4) placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- 5) regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
- 6) interwencyjne ośrodki preadopcyjne oraz ośrodki adopcyjne,
- 7) podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Klub integracji społecznej (KIS)¹²⁴

Kluby integracji społecznej stanowią jednostkę prowadzącą reintegrację zawodową i społeczną dla osób długotrwale bezrobotnych, bezdomnych, uzależnionych od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, chorych psychicznie, zwalnianych z zakładów karnych, uchodźców oraz osób niepełnosprawnych, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Kluby integracji społecznej mogą być prowadzone przez gminy, organizacje pozarządowe, a także kościoły, związki wyznaniowe i spółdzielnie socjalne, jeśli podmioty te prowadzą reintegrację zawodową i społeczną dla w/w osób.

W klubach integracji społecznej można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
- 2) prace społecznie użyteczne;
- 3) roboty publiczne;
- 4) poradnictwo prawne;

¹²³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 2.

¹²⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83), art. 1, 18.

- 5) działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
- 6) staże.

Warunkiem uczestnictwa w klubie integracji społecznej jest realizacja kontraktu socjalnego.

Klub samopomocy¹²⁵

Klub samopomocy jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej, będącą ośrodkiem wsparcia dziennego pobytu przeznaczoną dla osób, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. W ośrodku tym mogą być świadczone usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub udzielana pomoc w formie posiłku.

Dla osób z zaburzeniami psychicznymi, tj. dla osób, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej, prowadzone są kluby samopomocy dedykowane tej grupie osób. Korzystanie z usług klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest nieodpłatne.

Kontrakt socjalny¹²⁶

Jedno z podstawowych narzędzi pracownika socjalnego w pracy z klientem pomocy społecznej.

Kontrakt socjalny jest pisemną umową zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny.

Kontrakt socjalny zawierany jest przez pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej¹²⁷ lub w powiatowym centrum pomocy z osobą lub rodziną znajdującą się w trudnej sytuacji życiowej w celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów tej osoby lub rodziny, co ma na celu wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

W przypadku osób bezrobotnych podpisanie kontraktu socjalnego, w ramach którego realizowane są działania na rzecz wzmocnienia aktywności osoby bezrobotnej, może być dokonywane na podstawie skierowania powiatowego urzędu pracy.

Odmianą kontraktu socjalnego są indywidualne programy pomocy:

- Indywidualny program zatrudnienia socjalnego,

¹²⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 51-51b.

¹²⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 6, 108.

¹²⁷ a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

- Indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- Indywidualny program integracji cudzoziemców,
- Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- Indywidualny program usamodzielniania.

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej¹²⁸

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

Mieszkania treningowe oraz wspomagane¹²⁹

Terminy „mieszkanie treningowe” i „mieszkanie wspomagane” zastąpiły od 1 listopada 2023 roku funkcjonującą wcześniej nazwę „mieszkanie chronione”. Zastąpienie tego terminu dwoma odrębnymi

¹²⁸ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 77.

¹²⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572.), art. 53.

podyktowane było przyjęciem „Strategii rozwoju usług społecznych. Polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”¹³⁰, która stanowiła podstawę przeprowadzonej w połowie 2023 roku nowelizacji ustawy o pomocy społecznej¹³¹.

Mieszkania treningowe lub wspomagane mogą być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pozarządową. Stanowią one formę pomocy społecznej, która przygotowuje osoby w nich przebywające – przy wsparciu specjalistów – do prowadzenia niezależnego życia lub wspiera te osoby w codziennym funkcjonowaniu.

Pobyt w mieszkaniu treningowym lub wspomaganim przysługuje osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Dotyczy to w szczególności m.in. osób z zaburzeniami psychicznymi, osób bezdomnych, osób opuszczających pieczę zastępczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy lub schronisko dla nieletnich, a także cudzoziemców posiadających status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy.

W mieszkaniu treningowym zapewnia się usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia.

Mieszkanie wspomagane przeznaczone jest w szczególności dla osób z niepełnosprawnością fizyczną lub z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych. W mieszkaniu tym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK)¹³²

Ośrodek interwencji kryzysowej jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej wchodzącą w skład zasobów instytucjonalnych pomocy i wsparcia. Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej należy do zadań własnych powiatu.

Rolą ośrodków interwencji kryzysowej jest świadczenie specjalistycznych usług, zwłaszcza psychologicznych, poradnictwa socjalnego, prawnego oraz schronienia osobom, rodzinom będącym w stanie kryzysu, w tym dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży doznających przemocy domowej lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej.

¹³⁰ Uchwała nr 135 Rady Ministrów z 15 czerwca 2022 r. (M.P. z 2022 r. poz. 767).

¹³¹ Zmiany wprowadzone ustawą z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw.

¹³² Opracowano na podstawie: <https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spoolecznej> (29.05.2025).

Ośrodek wsparcia¹³³

Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu, przy czym w ośrodku tym mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodek wsparcia jest środowiskową formą pomocy służącą utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku.

W ośrodkach wsparcia świadczone są usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub wydawane posiłki osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Do ośrodków wsparcia zaliczane są:

- 1) ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (środowiskowe domy samopomocy oraz kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi),
- 2) dzienne domy pomocy,
- 3) domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,
- 4) schroniska dla osób bezdomnych oraz schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi,
- 5) kluby samopomocy.

Pieczna zastępcza¹³⁴

Pieczna zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Pieczna zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej.

Rodzinna pieczna zastępcza sprawowana jest w formie:

- 1) rodziny zastępczej:
 - a) spokrewnionej,
 - b) niezawodowej,
 - c) zawodowej, w tym pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego i specjalistycznej;
- 2) rodzinnego domu dziecka.

Instytucjonalna pieczna zastępcza sprawowana jest w formie:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej (w tym typu socjalizacyjnego, rodzinnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego);
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

¹³³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 51.

¹³⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 32-34, 39, 93.

Pieczna zastępcza zapewnia:

- 1) pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- 2) przygotowanie dziecka do:
 - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
 - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
 - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;
- 3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza (POW)¹³⁵

Placówka opiekuńczo-wychowawcza jest formą sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej prowadzoną przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- 7) zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Wyróżnia się następujące typy placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- 1) socjalizacyjna;
- 2) interwencyjna, której zadaniem jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej. W szczególności placówka zobowiązana jest przyjąć dziecko w przypadkach

¹³⁵ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 93, 95, 101, 102, 103, 105.

wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki. Do placówki takiej dziecko przyjmuje się na podstawie orzeczenia sądu, w przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców dziecka lub osoby trzeciej w związku z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie;

- 3) specjalistyczno-terapeutyczna, sprawująca opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności nad dzieckiem niepełnosprawnym, wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii, wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych;
- 4) rodzinna, wychowująca dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się, umożliwiające wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu. Placówka ta współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie.

Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Placówka wsparcia dziennego¹³⁶

Placówka wsparcia dziennego jest jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej realizującą zadania z zakresu wspierania rodziny. Placówka wsparcia dziennego oferuje objęcie dziecka opieką i wychowaniem w celu wsparcia rodziny, współpracując jednocześnie z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest dobrowolny, chyba że do placówki skieruje sąd.

Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

- 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych – zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań;
- 2) specjalistycznej – organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne oraz realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny (terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię);

¹³⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 2, 18, 23-24.

- 3) pracy podwórkowej – realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne prowadzone przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w połączonych formach. Pobyt dziecka w placówce jest nieodpłatny. Prowadzić ją może zarówno gmina, jak i powiat, a także podmiot, który uzyskał zezwolenie wójta lub starosty.

Plan pracy z rodziną¹³⁷

Plan pracy z rodziną opracowywany i realizowany jest przez asystenta rodziny we współpracy z członkami rodziny, której został przydzielony, i w konsultacji z pracownikiem socjalnym.

W przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną plan pracy z rodziną jest opracowywany we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej.

Plan pracy z rodziną obejmuje zakres realizowanych działań mających na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidywane efekty.

Poradnictwo specjalistyczne¹³⁸

Poradnictwo specjalistyczne stanowi świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej (usługę pomocy społecznej).

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód.

Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów.

Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii.

Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Powody udzielania pomocy społecznej¹³⁹

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;

¹³⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 15.

¹³⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 36, 46.

¹³⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 7, art. 7a.

- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.
- 16) Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom także poprzez udzielenie dotacji przedmiotowej do posiłków sprzedawanych w barach mlecznych

Praca socjalna¹⁴⁰

Praca socjalna stanowi świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej (usługę pomocy społecznej). Należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

Praca socjalna jest działalnością zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi.

Praca socjalna prowadzona jest:

- 1) z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- 2) ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

W pracy socjalnej wykorzystuje się właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia. Może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny lub projekt socjalny. Jest ona świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód.

¹⁴⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 6, 17, 36, 45.

Projekt socjalny¹⁴¹

Projekt socjalny stanowi zespół działań w ramach pracy socjalnej i innych działań aktywizacyjnych mających na celu wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej osób, rodzin i konkretnych grup oraz wzrost samoorganizacji i spójności środowisk lokalnych, a przez to zapobieganie procesom marginalizacji i wykluczenia społecznego oraz podnoszenia jakości życia. Podstawą realizacji projektu socjalnego jest jego plan zawierający m.in. opis celów i środków działania pracownika socjalnego oraz szczegóły realizacji.

Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna¹⁴²

Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna jest jednostką organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Stanowi instytucjonalną formę pieczy zastępczej.

W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej umieszczane są dzieci wymagające szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia wymagający stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 30 dzieci.

Rodzina pomocowa¹⁴³

Rodziny pomocowe oferują wsparcie rodzinom zastępczym oraz rodzinnym domom dziecka, na ich wniosek. Wsparcie to udzielane jest na wniosek rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka i polega na powierzeniu rodzinie pomocowej pieczy zastępczej nad dzieckiem (dziećmi) w przypadku czasowego niesprawowania opieki przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Pieczą zastępczą nad dzieckiem może być powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie:

- 1) czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;
- 2) nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych.

Rodziną pomocową może być:

- 1) rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;

¹⁴¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 6, art. 45.

¹⁴² Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 2, 93, 109.

¹⁴³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 39, 73-75.

- 2) małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka może przyjąć dziecko jako rodzina pomocowa bez względu na liczbę dzieci pozostających pod ich opieką. Podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa między starostą a rodziną pomocową. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy.

Rodzina wspierająca¹⁴⁴

Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, udziela pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w:

- 1) opiece i wychowaniu dziecka;
- 2) prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- 3) kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo i nie figurują w bazie danych Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Rodzinny dom pomocy (RDP)¹⁴⁵

Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających wsparcia w tej formie. Z usług świadczonych w formie rodzinnego domu pomocy korzystać mogą osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób w przypadku braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu ich zamieszkania.

Specjalny zasiłek opiekuńczy¹⁴⁶

Zasiłek przysługuje osobom w 1. i 2. stopniu pokrewieństwa (dzieci – rodzice, wnuki – dziadkowie, rodzeństwo), a także współmałżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej

¹⁴⁴Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 29-30 .

¹⁴⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 52.

¹⁴⁶ Opracowano na podstawie: <https://www.gov.pl/web/rodzina/specjalny-zasilek-opiekunczy> (12.05.2023).

lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Specjalny zasiłek opiekuńczy przyznawany był w okresie od 1 stycznia 2013 roku do 31.12.2023 r. Począwszy od 1.01.2024 r. przepisy regulujące zasady jego przysługiwania zostały uchylone.

Spółdzielnia socjalna (SS)¹⁴⁷

Spółdzielnię socjalną mogą założyć: osoby bezrobotne, absolwenci centrów integracji społecznej oraz klubów integracji społecznej, osoby niepełnosprawne, a także osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych. Spółdzielnię socjalną mogą założyć także inne osoby niż wskazane powyżej, przy zachowaniu dodatkowych warunków, a także organizacje pozarządowe lub jednostki samorządu terytorialnego oraz kościelne osoby prawne.

Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę jej członków. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

- 1) społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu w tym rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych;
- 2) zawodowej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy i awansu zawodowego, w tym rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych,

przy czym działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych .

Stypendium szkolne¹⁴⁸

Stypendium szkolne stanowi świadczenie z pomocy społecznej udzielane przez ośrodki pomocy społecznej. Podstawową przesłanką otrzymania przez ucznia stypendium szkolnego jest trudna sytuacja materialna, w jakiej ten uczeń się znajduje, wynikająca z niskich dochodów na osobę

¹⁴⁷ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83.), art. 2; ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 178), art. 2, 4.

¹⁴⁸ Opracowano na podstawie: <https://uml.lodz.pl/edukacja/stypendia/stypendia-i-zasilki-szkolne/> (29.05.2025).

w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie tej występuje: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło zdarzenie losowe. Przyznanie stypendium uzależnione jest od wysokości dochodu na osobę w rodzinie ucznia.

Prawo do pomocy materialnej o charakterze socjalnym przysługuje zamieszkałym na terenie danej gminy (bez względu na miejsce pobierania nauki):

- 1) uczniom szkół publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych dla młodzieży i dla dorosłych oraz słuchaczom kolegiów nauczycielskich, nauczycielskich kolegiów języków obcych lub kolegiów pracowników służb społecznych - do czasu ukończenia kształcenia, nie dłużej jednak niż do dnia ukończenia 24 roku życia;
- 2) wychowankom publicznych i niepublicznych ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych – do czasu ukończenia realizacji obowiązku nauki;
- 3) uczniom szkół niepublicznych nieposiadających uprawnień szkół publicznych dla młodzieży i dla dorosłych - do czasu ukończenia realizacji obowiązku nauki.

Stypendium szkolne przyznawane jest na wniosek lub z urzędu. Wniosek o przyznanie stypendium mogą złożyć rodzice, opiekunowie prawni uczniów, pełnoletni uczniowie, a także dyrektorzy szkół, kolegiów lub ośrodków.

Środowiskowy dom samopomocy¹⁴⁹

Środowiskowy dom samopomocy jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej, będącą ośrodkiem wsparcia dziennego pobytu przeznaczonym dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie, tj. dla osób, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. W środowiskowym domu samopomocy mogą być również prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu, przy czym okres korzystania z miejsca całodobowego pobytu nie może być jednorazowo dłuższy niż 3 miesiące, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy.

Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Osoby korzystające z usług powyższych placówek mogą otrzymać częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz posiłków.

Prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych zarówno przez gminę, jak i powiat.

¹⁴⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 18, 20, 51a.

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej (zasiłki)¹⁵⁰

Świadczeniami pieniężnymi z pomocy społecznej są:

- 1) zasiłek stały,
- 2) zasiłek okresowy,
- 3) zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- 4) zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie,
- 5) pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki,
- 6) świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- 7) wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej (usługi pomocy społecznej)¹⁵¹

Świadczeniami niepieniężnymi (usługami) z pomocy społecznej są:

- 1) praca socjalna,
- 2) bilet kredytowany,
- 3) składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- 4) składki na ubezpieczenia społeczne,
- 5) pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- 6) sprawienie pogrzebu,
- 7) poradnictwo specjalistyczne,
- 8) interwencja kryzysowa,
- 9) schronienie,
- 10) posiłek,
- 11) niezbędne ubranie,
- 12) usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia i w rodzinnych domach pomocy oraz usługi sąsiedzkie,
- 13) specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia,
- 14) mieszkanie treningowe lub wspomagane,
- 15) pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, w tym usługi wsparcia krótkoterminowego,

¹⁵⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 36.

¹⁵¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 36.

- 16) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomagany, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

Świadczenie pielęgnacyjne¹⁵²

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje:

- 1) matce albo ojcu,
- 2) innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom,
- 3) opiekunowi faktycznemu dziecka,
- 4) rodzinie zastępczej, osobie prowadzącej rodzinny dom dziecka, dyrektorowi placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorowi regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej albo dyrektorowi interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego,

jeżeli sprawują opiekę nad osobą w wieku do ukończenia 18. roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Osobom sprawującym opiekę nad więcej niż jedną osobą w wieku do ukończenia 18. roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, wysokość świadczenia pielęgnacyjnego, o której mowa w ust. 3, podwyższa się o 100% na drugą i każdą kolejną osobę, nad którą sprawowana jest opieka.

Świadczenie wychowawcze¹⁵³

Świadczenie wychowawcze wprowadzone ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. 2016 poz. 195) obowiązuje od dnia 1 kwietnia 2016 roku. Stanowi ono nieopodatkowaną pomoc finansową państwa przyznawaną rodzinom w ramach realizacji programu „Rodzina 500 plus” – obecnie „Rodzina 800 plus”, której celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie to przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu albo

¹⁵² Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255 z późn. zm), art. 17.

¹⁵³ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2024 r. poz. 1576, z 2025 r. poz. 619), art. 4, 5, 10, 11.

opiekunowi prawnemu dziecka do dnia ukończenia przez nie 18. roku życia w wysokości 800 zł miesięcznie na dziecko w rodzinie.

Postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego prowadzi oraz świadczenie to wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W sprawach, w których zastosowanie mają unijne przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Konfederacji Szwajcarskiej, decyzje w sprawach świadczenia wychowawczego wydaje właściwy wojewoda.

Dodatkowe wsparcie w formie świadczenia wychowawczego przysługuje również dyrektorowi domu pomocy społecznej, albo rodzinie zastępczej, osobie prowadzącej rodzinny dom dziecka, dyrektorowi placówki opiekuńczo-wychowawczej, dyrektorowi regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej albo dyrektorowi interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2024 r. poz. 177, 742, 743 i 858).

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego¹⁵⁴

Osobą uprawnioną do świadczeń z funduszu alimentacyjnego jest dziecko, które ma zasądzone od rodzica alimenty (mogą być to również alimenty na podstawie ugody zawartej przed sądem), jeżeli egzekucja prowadzona przez komornika jest bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują:

- 1) do ukończenia przez dziecko 18 lat,
- 2) do ukończenia przez dziecko 25 lat po warunkiem, że dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej,
- 3) bezterminowo w przypadku posiadania przez dziecko orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Przyznanie prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego.

Turnus rehabilitacyjny¹⁵⁵

Uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych (obok warsztatów terapii zajęciowej) stanowi jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami.

¹⁵⁴ Opracowano na podstawie: <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacje-ogolne-fundusz-alimentacyjny> (29.05.2025).

¹⁵⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, 858, 1089, 1165, 1494, 1961), art. 10, 10c.

Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Turnusy mogą być organizowane:

- 1) przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i inne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które prowadzą co najmniej przez 2 lata działalność na rzecz osób niepełnosprawnych i uzyskały wpis do rejestru organizatorów prowadzonego przez wojewodę;
- 2) wyłącznie w ośrodkach, które uzyskały wpis do rejestru ośrodków prowadzonego przez wojewodę – z wyłączeniem turnusów organizowanych w formie niestacjonarnej;
- 3) w domach pomocy społecznej lub w innych placówkach opiekuńczych, przy czym wyłącznie dla osób niepełnosprawnych niebędących stałymi podopiecznymi takich jednostek.

Ośrodki, w których organizowane są turnusy, zapewniają osobom niepełnosprawnym odpowiednie warunki pobytu, dostosowane do rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestników turnusu, oraz bazę do prowadzenia rehabilitacji i realizacji określonego programu turnusu.

Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Turnusy organizuje się wyłącznie na terenie kraju, w grupach zorganizowanych liczących nie mniej niż 20 uczestników, w formie stacjonarnej lub niestacjonarnej.

Usamodzielnienie¹⁵⁶

Pomoc na usamodzielnienie, obejmująca pomoc: 1) na kontynuowanie nauki, 2) usamodzielnienie lub 3) zagospodarowanie, przysługuje osobom opuszczającym podmioty rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, a także inne instytucje, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj.: domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, okręgowy ośrodek wychowawczy, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Osobom usamodzielnianym może zostać również udzielona pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, oraz w uzyskaniu zatrudnienia, przy czym pomoc ta nie obejmuje wsparcia finansowego. Zapewnia się także pomoc prawną i psychologiczną.

¹⁵⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887 z późn. zm.), art. 140-150; ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 88.

Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie jest złożenie wniosku i posiadanie zatwierdzonego indywidualnego programu usamodzielnienia.

I. Pomoc na kontynuowanie nauki:

- 1) przyznaje się osobie usamodzielnianej, o ile kontynuuje naukę w szkole, zakładzie kształcenia nauczycieli, w uczelni, na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego,
- 2) pomoc przyznaje się na czas nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 25 roku życia.

II. Pomoc na usamodzielnienie:

- 1) może zostać wypłacona, w zależności od ustaleń indywidualnego programu usamodzielnienia, jednorazowo lub w ratach,
- 2) może zostać wypłacona nie później niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26 roku życia,
- 3) w przypadku, gdy osoba usamodzielniana otrzymuje pomoc na kontynuowanie nauki, pomoc na usamodzielnienie jest wypłacana po zakończeniu pobierania pomocy na kontynuowanie nauki,
- 4) w uzasadnionych przypadkach pomoc na usamodzielnienie może zostać wypłacona w trakcie wypłacania pomocy na kontynuowanie nauki,

III. Pomoc na zagospodarowanie:

- 1) jest wypłacana jednorazowo, nie później niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26 roku życia,
- 2) może zostać przyznana w formie rzeczowej.

Pomoc na usamodzielnienie dla osób opuszczających inne instytucje (art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej) przysługuje w szczególności w następujących przypadkach:

- a) pomoc pieniężna na usamodzielnienie i pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki – osobie, która przebywała w domu pomocy społecznej, okręgowym ośrodku wychowawczym, schronisku dla nieletnich, zakładzie poprawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę albo młodzieżowym ośrodku wychowawczym co najmniej rok,
- b) w przypadku, gdy osoba opuszczająca dom pomocy społecznej, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy albo specjalny ośrodek wychowawczy jest zdolna do samodzielnej egzystencji.

Warunkiem przyznania pomocy na usamodzielnienie jest realizacja indywidualnego programu usamodzielnienia, opracowanego wspólnie z opiekunem usamodzielnienia, zatwierdzonego przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze¹⁵⁷

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze stanowią świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej (usługi pomocy społecznej).

Pomoc w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych przysługuje osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, a także osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni i zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Usługi opiekuńcze przyznaje ośrodek pomocy społecznej albo centrum usług społecznych, który ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia.

Usługi sąsiedzkie¹⁵⁸

Usługi sąsiedzkie obejmują pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, podstawową opiekę higieniczno-pielęgnacyjną, przez którą należy rozumieć formy wsparcia niewymagające specjalistycznej wiedzy i kompetencji, oraz, w miarę potrzeb i możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Organizatorem usług sąsiedzkich jest gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania osoby korzystającej z usług sąsiedzkich lub podmiot uprawniony.

Osobą wykonującą usługi sąsiedzkie może być osoba, która:

- 1) jest pełnoletnia;
- 2) nie jest członkiem rodziny osoby, na rzecz której są świadczone usługi sąsiedzkie;
- 3) nie jest oddzielnie zamieszkującym małżonkiem, wstępnym ani zstępnym osoby, na rzecz której są świadczone usługi sąsiedzkie;
- 4) złożyła organizatorowi usług sąsiedzkich oświadczenie o zdolności pod względem psychofizycznym do świadczenia takich usług;
- 5) zamieszkuje w najbliższej okolicy osoby, na rzecz której są świadczone usługi sąsiedzkie;

¹⁵⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 50.

¹⁵⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 50.

- 6) ukończyła szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy;
- 7) została zaakceptowana przez osobę, na rzecz której są świadczone usługi sąsiedzkie;
- 8) została zaakceptowana przez organizatora usług sąsiedzkich.

Rada gminy określa w drodze uchwały, jak świadczone będą usługi sąsiedzkie i ile będzie kosztowało ich prowadzenie, w tym w szczególności:

- warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze (w tym także świadczone w formie usług sąsiedzkich);
- warunki zwolnienia od opłat i tryb ich pobierania;
- warunki przyznawania usług sąsiedzkich (np. czy będą to usługi „uzupełniające” usługi świadczone przez opiekunki środowiskowe, czy będą one przyznawane w pierwszej kolejności osobom pozbawionym usług opiekuńczych w ogóle);
- wymiar (który może zostać wskazany także jako minimalny lub maksymalny);
- zakres usług sąsiedzkich (przy założeniu, że czynności wykonywane w ramach tej usługi nie będą wymagały specjalnych kwalifikacji);
- sposób rozliczania wykonania usług sąsiedzkich (np. przez wskazanie, czy wynagrodzenie będzie płacone ryczałtowo, czy za godzinę pracy).

Warsztat terapii zajęciowej (WTZ)¹⁵⁹

Uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej (obok turnusów rehabilitacyjnych) stanowi jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Realizacja tego celu odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. Terapię realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem¹⁶⁰

Dane dotyczące poziomu ubóstwa w Polsce są gromadzone i regularnie prezentowane przez Główny Urząd Statystyczny w formie. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach

¹⁵⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, 858, 1089, 1165, 1494, 1961), art. 10-10b.

¹⁶⁰ Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/> (29.05.2025).

transferów społecznych, który jest szacowany na podstawie wyników Badania budżetów gospodarstw domowych prowadzonego przez GUS.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych - odsetek osób z ekwiwalentnym dochodem do dyspozycji poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji po transferach społecznych.

Wywiad środowiskowy¹⁶¹

W przypadku gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza w tej rodzinie wywiad środowiskowy, na podstawie którego dokonuje analizy sytuacji rodziny. Jeżeli z analizy tej wynika konieczność przydzielenia rodzinie asystenta rodziny, pracownik socjalny występuje do kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych z wnioskiem o jego przydzielenie.

Zakład aktywności zawodowej¹⁶²

Zakład aktywności zawodowej prowadzi zatrudnienie w warunkach pracy chronionej. Zakład aktywności zawodowej może być utworzony przez gminę, powiat oraz fundację, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Nie jest to samodzielna forma prawna, ale jednostka organizacyjnie i finansowo wyodrębniona z podmiotu, który utworzył ZAZ.

O uzyskanie statusu zakładu aktywności zawodowej dla wyodrębnionej przez siebie jednostki instytucje i organizacje mogą ubiegać się, jeżeli co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych w tej jednostce stanowią osoby niepełnosprawne, w szczególności skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy:

- a) zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- b) zaliczone do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, w tym osób, w stosunku do których rada programowa zajęła stanowisko uzasadniające podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej,

przy czym osoby, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, nie mogą stanowić więcej niż 35% ogółu zatrudnionych.

¹⁶¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49), art. 11.

¹⁶² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, 858, 1089, 1165, 1494, 1961.), art. 2, 29.

Zakład pracy chronionej (ZPCH)¹⁶³

Zakład pracy chronionej oznacza warunki pracy chronionej.

Pracodawca prowadzący działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniający nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiągający wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 6 miesięcy, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli:

- 1) wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%, a w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, albo co najmniej 30% niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 2) obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich;
- 3) zapewniona jest doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne;
- 4) wystąpi z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej.

Zasiłek celowy¹⁶⁴

Zasiłek celowy może być przyznany w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w tym w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego, wyrobów medycznych i leczenia, ogrzewania, w tym opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu.

Osobom bezdomnym i innym osobom niemającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego, a także osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku zdarzenia losowego lub klęski żywiołowej lub ekologicznej.

¹⁶³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, 858, 1089, 1165, 1494, 1961.), art. 2, 28.

¹⁶⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 39-41.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi.

Zasiłek okresowy¹⁶⁵

Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- 1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- 2) rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek pielęgnacyjny¹⁶⁶

Zasiłek pielęgnacyjny przyznawany jest w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- 1) niepełnosprawnemu dziecku;
- 2) osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 3) osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia;
- 4) osobie, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie umieszczonej w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie.

Zasiłek rodzinny¹⁶⁷

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Zasiłek rodzinny przysługuje:

- 1) rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka lub opiekunowi faktycznemu dziecka (do ukończenia przez dziecko 18. roku życia lub nauki w szkole, jednak nie

¹⁶⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, 1572), art. 38.

¹⁶⁶ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 323, 858, 1615, 1871), art. 16.

¹⁶⁷ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 323, 858, 1615, 1871), art. 5.

dłużej niż do ukończenia 21. roku życia, albo do 24. roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności);

- 2) osobie uczącej się (oznacza to osobę pełnoletnią uczącą się, niepozostającą na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem, wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony). Zasiłek przysługuje osobie uczącej się w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki z tytułu:

- 1) urodzenia dziecka;
- 2) opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego;
- 3) samotnego wychowywania dziecka;
- 4) wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej;
- 5) kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego;
- 6) rozpoczęcia roku szkolnego;
- 7) podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

Zasiłek rodzinny przyznawany jest na podstawie kryterium dochodowego. Wysokość dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiącego podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokość zasiłku rodzinnego i poszczególnych dodatków określa odpowiednie rozporządzenie Rady Ministrów.

Zasiłek stały¹⁶⁸

Zasiłek stały przysługuje:

- 1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- 2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Począwszy od 1 stycznia 2024 roku zasiłek stały ustala się w wysokości:

- 3) w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kwotą stanowiącą 130% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby; z tym, że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 1000 zł miesięcznie;

¹⁶⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.), art. 37.

- 4) w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kwotą stanowiącą 130% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 100 zł miesięcznie.

Zasiłek szkolny¹⁶⁹

Zasiłek szkolny jest świadczeniem pomocy materialnej o charakterze socjalnym.

Zasiłek szkolny może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Zasiłek szkolny stanowi pomoc incydentalną, nadzwyczajną inną niż stypendium szkolne. Podstawową okolicznością uzasadniającą ubieganie się o świadczenie w postaci zasiłku szkolnego jest wystąpienia zdarzenia losowego. Zdarzeniami losowymi dającymi podstawę do przyznania zasiłku są np.: śmierć rodziców lub opiekunów prawnych, klęska żywiołowa, ciężka choroba wspólnie zamieszkującego członka rodziny, która wymaga ponoszenia zwiększonych nakładów finansowych, pożar, włamanie lub zalanie mieszkania lub inne okoliczności o charakterze przejściowym, mające negatywny wpływ na sytuację materialną ucznia i jego proces edukacyjny. Zasiłek szkolny może być przyznany w formie:

- 1) świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub
- 2) pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym.

Wysokość zasiłku szkolnego przyznanego na rzecz konkretnego wnioskodawcy uzależniona jest od charakteru zdarzenia losowego uzasadniającego przyznanie pomocy w tej formie.

Zatrudnienie socjalne¹⁷⁰

Przez zatrudnienie socjalne należy rozumieć zapewnianie bezdomnym realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, długotrwale bezrobotnym, uzależnionym od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, osobom z zaburzeniami psychicznymi, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom oraz osobom niepełnosprawnym, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym, możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz w zatrudnieniu wspieranym.

¹⁶⁹ Opracowano na podstawie: <https://uml.lodz.pl/edukacja/stypendia/stypendia-i-zasilki-szkolne/> (29.05.2025).

¹⁷⁰ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83), art. 1, 2.

Zatrudnienie wspierane¹⁷¹

Zatrudnienie wspierane oznacza udzielanie osobom bezdomnym realizującym indywidualny program wychodzenia z bezdomności, długotrwale bezrobotnym, uzależnionym od alkoholu, narkotyków lub innych środków odurzających, osobom z zaburzeniami psychicznymi, zwalnianym z zakładów karnych, uchodźcom oraz osobom niepełnosprawnym, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej, wsparcia o charakterze doradczym i finansowym w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej lub podjęcie działalności gospodarczej.

Zatrudnienie wspierane może być realizowane w formie:

- 1) prac społecznie użytecznych na zasadach określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 2) skierowania do pracy;
- 3) rzecznictwa, poradnictwa zawodowego, psychologicznego i społecznego dla osób realizujących prace społecznie użyteczne w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, podejmujących zatrudnienie, działalność gospodarczą, zakładających lub przystępujących do spółdzielni socjalnej.

Zatrudnienie wspierane realizowane jest w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub kontraktu socjalnego.

¹⁷¹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 83), art. 1, 2, 15b.

BIBLIOGRAFIA

Główne źródła informacji:

1. Bank Danych Lokalnych GUS, <http://stat.gov.pl/>.
2. Obwieszczenie Nr 15/2024 Wojewody Łódzkiego z dnia 25 czerwca 2024 r. w sprawie Rejestru jednostek specjalistycznego poradnictwa funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w 2024 roku, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-jednostek-specjalistycznego-poradnictwa-funkcjonujacych-na-terenie-wojewodztwa-lodzkiego-w-2024-roku>
3. Portal Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/>.
4. Portal Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kutnie, <http://mops.kutno.pl/index.php?go=news&id=124>
5. Portal Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zgierzu, <https://samorząd.gov.pl/web/mops-zgierz>
6. Portal Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina>.
7. Portal Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, <https://www.pfron.org.pl/>.
8. Portal senior.gov.pl.
9. Portal www.gov.pl
10. Portal Infor <https://www.infor.pl/>
11. Portal Panorama Kutna <https://panoramakutna.pl/>
12. Portal Rynek zdrowia <https://www.rynekzdrowia.pl/>
13. Portal RX <https://rx.edu.pl/>
14. Portal Urzędu Miasta Łodzi, <https://uml.lodz.pl/>
15. Portal domu pomocy społecznej „Wyjątkowy dom” <https://www.wyjatkowydom.org.pl/>
16. Mapa zasobów pomocy społecznej województwa łódzkiego <https://mapa.rcpslodz.pl/>
17. Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu „Aktywny samorząd” w 2024 roku – <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/aktywny-samorzad/dokumenty-programowe-105401/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow-obowiazujace/kierunki-dzialan-oraz-warunki-brzegowe-obowiazujace-realizatorow-programu-aktywny-samorzad-w-2024-roku/>
18. Rejestr domów pomocy społecznej funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego w 2024 roku, Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-domow-pomocy-spoecznej-funkcjonujacych-na-terenie-wojewodztwa-lodzkiego-w-2024-roku>

19. Rejestr jednostek posiadających status centrum integracji społecznej, Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/centra-integracji-spoecznej>.
20. Rejestr klubów integracji społecznej w województwie łódzkim, Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/kluby-integracji-spoecznej>.
21. Rejestru miejsc, w których gminy województwa łódzkiego udzielają tymczasowego schronienia w schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegowniach oraz ogrzewalniach, Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-miejsc-w-ktorych-gmina-udziela-tymczasowego-schronienia-w-schroniskach-dla-osob-bezdomnych-schroniskach-dla-osob-bezdomnych-z-uslugami-opiekunczymi-noclegowniach-oraz-ogrzewalniach>
22. Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych prowadzonych przez gminę, powiat lub na ich zlecenie, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/rejestr-mieszkan-treningowych-i-wspomaganych-prowadzonych-przez-gmine-powiat-lub-na-ich-zlecenie>
23. Rejestr środowiskowych domów samopomocy w województwie łódzkim, Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/wykaz-srodowiskowych-domow-samopomocy-2024>
24. Uchwała nr 135 Rady Ministrów z 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) (M.P. z 2022 r. poz. 767)
25. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887 z późn. zm.).
26. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.).
27. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2003 nr 122 poz. 1143 z późn. zm.).
28. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004 Nr 99 poz. 1001 z późn. zm.).
29. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 94 poz. 651 z późn. zm.)
30. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776 z późn. zm.).
31. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2003 nr 228 poz. 2255 z późn. zm.).
32. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. 2016 poz. 195 z późn. zm.).

33. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. 2011 Nr 45 poz. 235 z późn. zm.).
34. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2020 r. poz. 1359).
35. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. 2001 nr 71 poz. 734 z późn. zm.).
36. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873)
37. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 poz. 1818)
38. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 nr 122 poz. 1143)
39. Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 978 z późn. zm.).

Źródła danych:

1. Sprawozdania z Oceny zasobów pomocy społecznej dla województwa łódzkiego.
2. Sprawozdania roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MRiPS-03).
3. Sprawozdanie roczne dotyczące wybranych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i innych jednostek pomocy społecznej oraz zatrudnienia w systemie pomocy społecznej (MRiPS-06).
4. Sprawozdania dotyczące placówek zapewniających całodobową opiekę i wsparcie (MRiPS-05).
5. Sprawozdania z realizacji Programu "Posiłek w szkole i w domu".
6. Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (WRiSPZ-G2).
7. Dane dotyczące stanu zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej,
<https://niepelnosprawni.gov.pl/baza-wiedzy/niepelnosprawnosc-w-liczbach/rynek-pracy/dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej/>

ANEKS: PODSUMOWANIE OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WŁ ZA ROK 2024 (WERSJA NIEDOSTĘPNA CYFROWO)

Tabela 6. Podsumowanie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Wł za rok 2024

				2022	2023	2024	
ELEMENTY SYTUACJI SPOŁECZNO- DEMOGRAFICZNEJ	Liczba mieszkańców (osoby)			2378483	2362519	2345924	
	Wskaźnik obciążenia demograficznego			44,4	45,4	46,2	
	Stopa bezrobocia			5,4%	5,4%	5,4%	
	Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych			43,0%	39,2%	39,9%	
	Wskaźnik zasięgu ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych			14,1%	13,2%	Publikacja: 01.2026 r.	
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA I ZASOBY POMOCY I WSPARCIA	Mieszkania komunalne			70904	70 167	68 634	
	Mieszkania socjalne			5241	4 793	4 817	
	Rodziny	Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce		274	298	Publikacja: 10.2025 r.	
		Przedszkola		1329	1322	Publikacja: 11.2025 r.	
	Dzieci i młodzież	Placówki wsparcia dziennego		104	102	100	
		Placówki opiekuńczo-wychowawcze		79	83	85	
		Rodzinna piecza zastępcza	Rodziny zastępcze	Liczba rodzin	2678	2781	2782
				Liczba dzieci	3691	3679	3754
			Rodzinne domy dziecka	Liczba domów	58	60	65
				Liczba dzieci	345	373	397
		Koordynatorzy pieczy zastępczej		114	107	115	
	Osoby starsze	Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów		224	230	239	
		Domy pomocy społecznej (publiczne)		55	54	55	
		Dzienne domy pomocy		41	40	42	
	Osoby niepełnosprawne	Środowiskowe domy samopomocy		49	50	51	
		Kluby samopomocy (liczba miejsc)		427	352	650	
		Warsztaty terapii zajęciowej		42	42	44	
		Zakłady aktywności zawodowej		8	8	8	

				2022	2023	2024
	Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ⁱ	Centra integracji społecznej		1	1	1
		Kluby integracji społecznej		7	7	7
		Mieszkania treningowe oraz wspomagane (dawniej chronione)		87	99	119
KORZYSTAJĄCY Z POMOCY I WSPARCIA	Liczba korzystających z pomocy i wsparcia ⁱⁱ			121836	119842	118442
	Wskaźnik deprywacji lokalnej ⁱⁱⁱ			2,4%	2,4%	2,2%
	Świadczeniobiorcy pomocy społecznej ^{iv}	Liczba osób		56890	56305	52502
		Liczba rodzin		44896	44048	41825
		Liczba osób w rodzinach		82372	80604	74282
	Udział osób korzystających ze świadczeń pieniężnych w ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenie			66,0%	65,4%	65,9%
	Udział osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych w ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenie			40,0%	41,0%	40,9%
	Struktura rodzin według powodów korzystania z pomocy społecznej	Długotrwała lub ciężka choroba		53,7%	56,2%	53,7%
		Ubóstwo		41,0%	41,2%	35,9%
		Niepełnosprawność		40,2%	41,2%	39,7%
		Bezrobocie		37,8%	37,5%	32,8%
		Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych		15,7%	17,1%	15,5%
		Alkoholizm		8,2%	8,9%	8,6%
		Potrzeba ochrony macierzyństwa		7,8%	8,2%	7,0%
		Bezdomność		3,6%	4,4%	3,9%
		Trudności po zwolnieniu z zakładu karnego		2,0%	2,3%	2,2%
ŚWIADCZENIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ	Pieniężne	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia		37697	36806	34599
		Ustawa o pomocy społecznej ^v	Liczba osób pobierających zasiłek celowy	31441	31133	28342
			Liczba osób pobierających zasiłek okresowy	17626	17450	13811
			Liczba osób pobierających zasiłek stały	12284	12231	11803
	Inne ustawy ^{vi}	Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych z dodatkami		35025	29617	21458

				2022	2023	2024
			Liczba rodzin korzystających z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka	9182	6914	5072
			Liczba rodzin korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego	7420	6610	6137
			Liczba udzielonych zasiłków pielęgnacyjnych	636333	655429	668978
			Liczba udzielonych świadczeń pielęgnacyjnych	143376	159114	154190
			Liczba udzielonych specjalnych zasiłków opiekuńczych	7514	5024	2821
	Niepieniężne	Liczba osób, którym przyznano świadczenia		22981	23158	21494
		Liczba osób objętych wsparciem w formie posiłku		14455	14879	13416
		Udział dzieci i młodzieży objętej wsparciem w formie posiłku w ogóle osób w wieku do 18 roku życia		3,0%	3,2%	3,0%
USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ	Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne	w tym:	Liczba osób korzystających z usług	6357	6871	6892
			wyłącznie specjalistycznych	96	103	113
			sąsiedzkich	-	-	110
		Liczba udzielonych świadczeń (w mln)		1,4	1,4	1,3
		Kwota świadczeń (w mln zł)		34,7	38,7	41,5
	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Liczba osób korzystających z usług		143	155	166
	Praca socjalna	Liczba rodzin objętych pracą socjalną		46060	43320	44596
		Odsetek ludności objętej pracą socjalną ^{vii}		3,5%	3,4%	3,3%
		Liczba osób objętych kontraktem socjalnym		1400	1411	1393
		Liczba osób objętych projektem socjalnym		1158	1192	1615
	Wspieranie rodziny przeżywającej trudności	Liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego		2766	2830	2741
		Liczba rodzin objętych interwencją kryzysową		271	429	558
		Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny		1982	2025	2028
		Liczba osób objętych programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		166	136	207

			2022	2023	2024
REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	Łączna kwota dofinansowania – środki PFRON i powiatów (w mln zł)		87,0	102,6	115,1
	Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, sprzęt rehabilitacyjny	Liczba osób	14673	14215	17746
		Dofinansowanie (w mln zł)	17,7	22,1	28,6
	Turnusy rehabilitacyjne	Liczba osób	7219	7610	8636
		Dofinansowanie (w mln zł)	11,4	13,1	16,4
	Likwidacja barier architektonicznych, technicznych, w komunikowaniu się	Liczba osób	1702	1945	2145
		Dofinansowanie (w mln zł)	7,8	8,9	10,7
	Wsparcie udzielone w ramach programu „Aktywny samorząd”	Liczba świadczeń	1697	1894	2369
		Dofinansowanie (w mln zł)	10,5	11,2	14,4
	Łączna wartość pomocy na usamodzielnienie (w mln zł)		7,1	7,2	7,5
	Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą	Liczba świadczeń	5871	3207	4850
		Kwota świadczeń (w mln zł)	4,5	4,7	4,8
USAMODZIELNIENIE	Pełnoletnie osoby opuszczające instytucjonalną pieczę zastępczą	Liczba świadczeń	2833	2416	2553
		Kwota świadczeń (w mln zł)	2,4	2,2	2,4
	Pełnoletnie osoby opuszczające inne instytucje	Liczba osób	40	47	44
		Kwota świadczeń (w tys. zł)	208,5	203,5	203,5
	Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej		4075	3494	3532
	w tym:				
KADRA JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ	kadra kierownicza		226	228	228
	pracownicy socjalni		1316	1256	1266
	pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze		392	383	394
	pozostali pracownicy		2 141	1627	1644
	Dostępność pracowników socjalnych ^{viii}	Liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego	1807	1881	1853
		Liczba rodzin objętych pracą socjalną na 1 pracownika socjalnego	35	34	35
		Liczba gmin spełniających warunek ustawowy ^x	136	131	128
WYDATKI NA ZADANIA POLITYKI SPOŁECZNEJ	Ochrona zdrowia – dział 851 (w mln zł)		53,7	65,0	70,3
	Pomoc społeczna – dział 852 (w mln zł)		1565,4	1325,2	1582,7
	w tym: domy pomocy społecznej		438,1	506,2	587,7

		2022	2023	2024
	ośrodki pomocy społecznej	235,0	267,6	327,7
	zasiłki okresowe, celowe, stałe, pomoc w naturze	150,2	151,4	179,8
	ośrodki wsparcia	75,9	89,7	105,3
	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej – dział 853 (w mln zł)	748,8	184,3	129,6
	Edukacyjna opieka wychowawcza – dział 854 (w mln zł)	14,3	12,5	11,0
	Rodzina – dział 855 (w mln zł)	2112,0	1261,4	1506,9
	świadczenia rodzinne i z funduszu alimentacyjnego	758,8	861,7	1018,9
	w tym: placówki opiekuńczo-wychowawcze	97,1	125,0	155,4
	rodziny zastępcze	111,9	118,2	145,0

ⁱ Do innych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zalicza się m.in.: osoby bezrobotne, bezdomne oraz cudzoziemców.

ⁱⁱ Uwzględniono wszystkie osoby, które uzyskały pomoc i wsparcie w OPS, MOPR lub PCPR udzielone na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz innych przepisów, z wyłączeniem ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

ⁱⁱⁱ Wskaźnik ten obrazuje stosunek liczby osób pobierających świadczenia pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców (w %).

^{iv} Świadczenia przyznawane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło finansowania.

^v Dotyczy świadczeń udzielanych wyłącznie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.).

^{vi} Dotyczy świadczeń udzielanych na podstawie innych przepisów niż ustawa o pomocy społecznej, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, a także innych ustaw, tj.: ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy z dnia 20 kwietnia o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych oraz ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne.

^{vii} Wskaźnik obliczono jako udział osób w rodzinach, które objęto pracą socjalną w ogóle mieszkańców.

^{viii} Średnia liczba odpowiednio: mieszkańców i rodzin (w tym osób samotnie gospodarujących) objętych pracą socjalną przypadających na jednego pracownika socjalnego.

^{ix} Zatrudnianie przez gminę nie mniej niż trzech pełnoetatowych pracowników socjalnych oraz spełnianie jednego z dwóch wymogów: zatrudnianie jednego pracownika socjalnego na 2000 mieszkańców lub 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną.

ANEKS2: PODSUMOWANIE OCENY ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WŁ ZA ROK 2024 (WERSJA DOSTĘPNA CYFROWO)

Tabela 7. Podsumowanie OZPS - elementy sytuacji społeczno-demograficznej

Elementy sytuacji społeczno-demograficznej	2022	2023	2024
Liczba mieszkańców (osoby)	2378483	2362519	2345924
Wskaźnik obciążenia demograficznego	44,4	45,4	46,2
Stopa bezrobocia	5,4%	5,4%	5,4%
Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	43,0%	39,2%	39,9%
Wskaźnik zasięgu ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	14,1%	13,2%	Publikacja: 01.2026 r.

Tabela 8. Podsumowanie OZPS - infrastruktura społeczna i zasoby pomocy i wsparcia

Infrastruktura społeczna i zasoby pomocy i wsparcia	2022	2023	2024
Mieszkania komunalne	70904	69344	68634
Mieszkania socjalne	5241	4803	4817
Rodziny: Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce	274	298	Publikacja: 10.2025 r.
Rodziny: Przedszkola	1329	1322	Publikacja: 11.2025 r.
Dzieci i młodzież: Placówki wsparcia dziennego	104	102	100
Dzieci i młodzież: Placówki opiekuńczo-wychowawcze	79	83	85
Dzieci i młodzież, Rodzinna piecza zastępcza, Rodziny zastępcze: Liczba rodzin	2678	2781	2782
Dzieci i młodzież, Rodzinna piecza zastępcza, Rodziny zastępcze: Liczba dzieci	3691	3679	3754
Dzieci i młodzież: Rodzinna piecza zastępcza, Rodzinne domy dziecka: Liczba domów	58	60	65

Infrastruktura społeczna i zasoby pomocy i wsparcia	2022	2023	2024
Dzieci i młodzież: Rodzinna piecza zastępcza, Rodzinne domy dziecka: Liczba dzieci	345	373	397
Dzieci i młodzież: Koordynatorzy pieczy zastępczej	114	107	115
Osoby starsze: Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów	224	230	239
Osoby starsze: Domy pomocy społecznej	55	54	55
Osoby starsze: Dienne domy pomocy	41	40	42
Osoby niepełnosprawne: Środowiskowe domy samopomocy	49	50	51
Osoby niepełnosprawne: Kluby samopomocy (liczba miejsc)	427	352	650
Osoby niepełnosprawne: Warsztaty terapii zajęciowej	42	42	44
Osoby niepełnosprawne: Zakłady aktywności zawodowej	8	8	8
Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ^x : Centra integracji społecznej	1	1	1
Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ^{xi} : Kluby integracji społecznej	7	7	7
Inne grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ^{xii} : Mieszkania treningowe oraz wspomagane (dawniej chronione)	87	99	119

Tabela 9. Podsumowanie OZPS - korzystający z pomocy i wsparcia

Korzystający z pomocy i wsparcia	2022	2023	2024
Liczba korzystających z pomocy i wsparcia ^{xiii}	121836	119842	118442
Wskaźnik deprywacji lokalnej ^{xiv}	2,4%	2,4%	2,2%
Świadczeniobiorcy pomocy społecznej ^{xv} : Liczba osób	56890	56305	52502
Świadczeniobiorcy pomocy społecznej ^{xvi} : Liczba rodzin	44896	44048	41825
Świadczeniobiorcy pomocy społecznej ^{xvii} : Liczba osób w rodzinach	82372	80604	74282
Udział osób korzystających ze świadczeń pieniężnych w ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenie	66,0%	65,4%	65,9%

Korzystający z pomocy i wsparcia	2022	2023	2024
Udział osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych w ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenie	40,0%	41,0%	40,9%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Długotrwałej lub ciężkiej choroby	53,7%	56,2%	53,7%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Ubóstwa	41,0%	41,2%	35,9%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Niepełnosprawności	40,2%	41,2%	39,7%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Bezrobocia	37,8%	37,5%	32,8%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	15,7%	17,1%	15,5%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Alkoholizmu	8,2%	8,9%	8,6%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Potrzeby ochrony macierzyństwa	7,8%	8,2%	7,0%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Bezdomności	3,6%	4,4%	3,9%
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu: Trudności po zwolnieniu z zakładu karnego	2,0%	2,3%	2,2%

Tabela 10. Podsumowanie OZPS - świadczenia z pomocy społecznej

Świadczenia z pomocy społecznej	2022	2023	2024
Pieniężne: Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	37697	36806	34599
Pieniężne (Ustawa o pomocy społecznej): Liczba osób pobierających zasiłek celowy	31441	31133	28342
Pieniężne (Ustawa o pomocy społecznej): Liczba osób pobierających zasiłek okresowy	17626	17450	13811
Pieniężne (Ustawa o pomocy społecznej): Liczba osób pobierających zasiłek stały	12284	12231	11803
Pieniężne (Inne ustawy): Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych z dodatkami	35025	29617	21458
Pieniężne (Inne ustawy): Liczba rodzin korzystających z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka	9182	6914	5072
Pieniężne (Inne ustawy): Liczba rodzin korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego	7420	6610	6137
Pieniężne (Inne ustawy): Liczba udzielonych zasiłków pielęgnacyjnych	636333	655429	668978
Pieniężne (Inne ustawy): Liczba udzielonych świadczeń pielęgnacyjnych	143376	159114	154190
Pieniężne (Inne ustawy): Liczba udzielonych specjalnych zasiłków opiekuńczych	7514	5024	2821
Niepieniężne: Liczba osób, którym przyznano świadczenia	22981	23158	21494
Niepieniężne: Liczba osób objętych wsparciem w formie posiłku	14455	14879	13416
Niepieniężne: Udział dzieci i młodzieży objętej wsparciem w formie posiłku w ogóle osób w wieku do 18 roku życia	3,0%	3,2%	3,0%

Tabela 11. Podsumowanie OZPS - usługi pomocy społecznej

Usługi pomocy społecznej	2022	2023	2024
Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne: Liczba osób korzystających z usług	6357	6871	6892

Usługi pomocy społecznej	2022	2023	2024
Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, w tym wyłącznie specjalistycznych	96	103	113
Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, w tym sąsiedzkie	-	-	110
Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne: Liczba udzielonych świadczeń (w mln)	1,4	1,4	1,3
Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne: Kwota świadczeń (w mln zł)	34,7	38,7	41,5
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi: Liczba osób korzystających z usług	143	155	166
Praca socjalna: Liczba rodzin objętych pracą socjalną	46060	43320	44596
Praca socjalna: Odsetek ludności objętej pracą socjalną ^{xviii}	3,5%	3,4%	3,3%
Praca socjalna: Liczba osób objętych kontraktem socjalnym	1400	1411	1393
Praca socjalna: Liczba osób objętych projektem socjalnym	1158	1192	1615
Wspieranie rodziny przeżywającej trudności: Liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego	2766	2830	2741
Wspieranie rodziny przeżywającej trudności: Liczba rodzin objętych interwencją kryzysową	271	429	558
Wspieranie rodziny przeżywającej trudności: Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny	1982	2025	2028
Wspieranie rodziny przeżywającej trudności: Liczba osób objętych programem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	166	136	207

Tabela 12. Podsumowanie OZPS - Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	2022	2023	2024
Łączna kwota dofinansowania – środki PFRON i powiatów (w mln zł)	87,0	102,6	115,1
Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, sprzęt rehabilitacyjny: Liczba osób	14673	14215	17746

Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	2022	2023	2024
Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, sprzęt rehabilitacyjny: Dofinansowanie (w mln zł)	17,7	22,1	28,6
Turnusy rehabilitacyjne: Liczba osób	7219	7610	8636
Turnusy rehabilitacyjne: Dofinansowanie (w mln zł)	11,4	13,1	16,4
Likwidacja barier architektonicznych, technicznych, w komunikowaniu się: Liczba osób	1702	1945	2145
Likwidacja barier architektonicznych, technicznych, w komunikowaniu się: Dofinansowanie (w mln zł)	7,8	8,9	10,7
Wsparcie udzielone w ramach programu „Aktywny samorząd”: Liczba świadczeń	1697	1894	2369
Wsparcie udzielone w ramach programu „Aktywny samorząd”: Dofinansowanie (w mln zł)	10,5	11,2	14,4

Tabela 13. Podsumowanie OZPS - usamodzielnienie

Usamodzielnienie	2022	2023	2024
Łączna wartość pomocy na usamodzielnienie (w mln zł)	7,1	7,2	7,5
Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą: Liczba świadczeń	5871	3207	4850
Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą: Kwota świadczeń (w mln zł)	4,5	4,7	4,8
Pełnoletnie osoby opuszczające instytucjonalną pieczę zastępczą: Liczba świadczeń	2833	2416	2553
Pełnoletnie osoby opuszczające instytucjonalną pieczę zastępczą: Kwota świadczeń (w mln zł)	2,4	2,2	2,4
Pełnoletnie osoby opuszczające inne instytucje: Liczba osób	40	47	44
Pełnoletnie osoby opuszczające inne instytucje: Kwota świadczeń (w tys. zł)	208,5	203,5	203,5

Tabela 14. Podsumowanie OZPS - kadra jednostek pomocy społecznej

Kadra jednostek pomocy społecznej	2022	2023	2024
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej	4075	3494	3532
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej, w tym: kadra kierownicza	226	228	228
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej, w tym: pracownicy socjalni	1316	1256	1266
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej, w tym: pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze	392	383	394
Liczba pracowników jednostek pomocy społecznej, w tym: pozostali pracownicy	2 141	1627	1644
Dostępność pracowników socjalnych ^{xxi} : Liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego	1807	1881	1853
Dostępność pracowników socjalnych ^{xx} : Liczba rodzin objętych pracą socjalną na 1 pracownika socjalnego	35	34	35
Dostępność pracowników socjalnych ^{xxi} : Liczba gmin spełniających warunek ustawowy ^{xxii}	136	131	128

Tabela 15. Podsumowanie OZPS - Wydatki na zadania polityki społecznej

Wydatki na zadania polityki społecznej	2022	2023	2024
Ochrona zdrowia – dział 851 (w mln zł)	53,7	65,0	70,3
Pomoc społeczna – dział 852 (w mln zł)	1565,4	1325,2	1582,7
dział 852, w tym: domy pomocy społecznej	438,1	506,2	587,7
dział 852, w tym: ośrodki pomocy społecznej	235,0	267,6	327,7
dział 852, w tym: zasiłki okresowe, celowe, stałe, pomoc w naturze	150,2	151,4	179,8
dział 852, w tym: ośrodki wsparcia	75,9	89,7	105,3
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej – dział 853 (w mln zł)	748,8	184,3	129,6

Wydatki na zadania polityki społecznej	2022	2023	2024
Edukacyjna opieka wychowawcza – dział 854 (w mln zł)	14,3	12,5	11,0
Rodzina – dział 855 (w mln zł)	2112,0	1261,4	1506,9
dział 855, w tym: świadczenia rodzinne i z funduszu alimentacyjnego	758,8	861,7	1018,9
dział 855, w tym: placówki opiekuńczo-wychowawcze	97,1	125,0	155,4
dział 855, w tym: rodziny zastępcze	111,9	118,2	145,0

^x Do innych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zalicza się m.in.: osoby bezrobotne, bezdomne oraz cudzoziemców.

^{xi} Do innych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zalicza się m.in.: osoby bezrobotne, bezdomne oraz cudzoziemców.

^{xii} Do innych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zalicza się m.in.: osoby bezrobotne, bezdomne oraz cudzoziemców.

^{xiii} Uwzględniono wszystkie osoby, które uzyskały pomoc i wsparcie w OPS, MOPR lub PCPR udzielone na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz innych przepisów, z wyłączeniem ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

^{xiv} Wskaźnik ten obrazuje stosunek liczby osób pobierających świadczenia pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców (w %).

^{xv} Świadczenia przyznawane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło finansowania.

^{xvi} Świadczenia przyznawane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło finansowania.

^{xvii} Świadczenia przyznawane w ramach zadań własnych oraz zadań zleconych, bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń oraz źródło finansowania.

^{xviii} Wskaźnik obliczono jako udział osób w rodzinach, które objęto pracą socjalną w ogóle mieszkańców.

^{xix} Średnia liczba odpowiednio: mieszkańców i rodzin (w tym osób samotnie gospodarujących) objętych pracą socjalną przypadających na jednego pracownika socjalnego.

^{xx} Średnia liczba odpowiednio: mieszkańców i rodzin (w tym osób samotnie gospodarujących) objętych pracą socjalną przypadających na jednego pracownika socjalnego.

^{xxi} Średnia liczba odpowiednio: mieszkańców i rodzin (w tym osób samotnie gospodarujących) objętych pracą socjalną przypadających na jednego pracownika socjalnego.

^{xxii} Zatrudnianie przez gminę nie mniej niż trzech pełnoetatowych pracowników socjalnych oraz spełnianie jednego z dwóch wymogów: zatrudnianie jednego pracownika socjalnego na 2000 mieszkańców lub 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną.